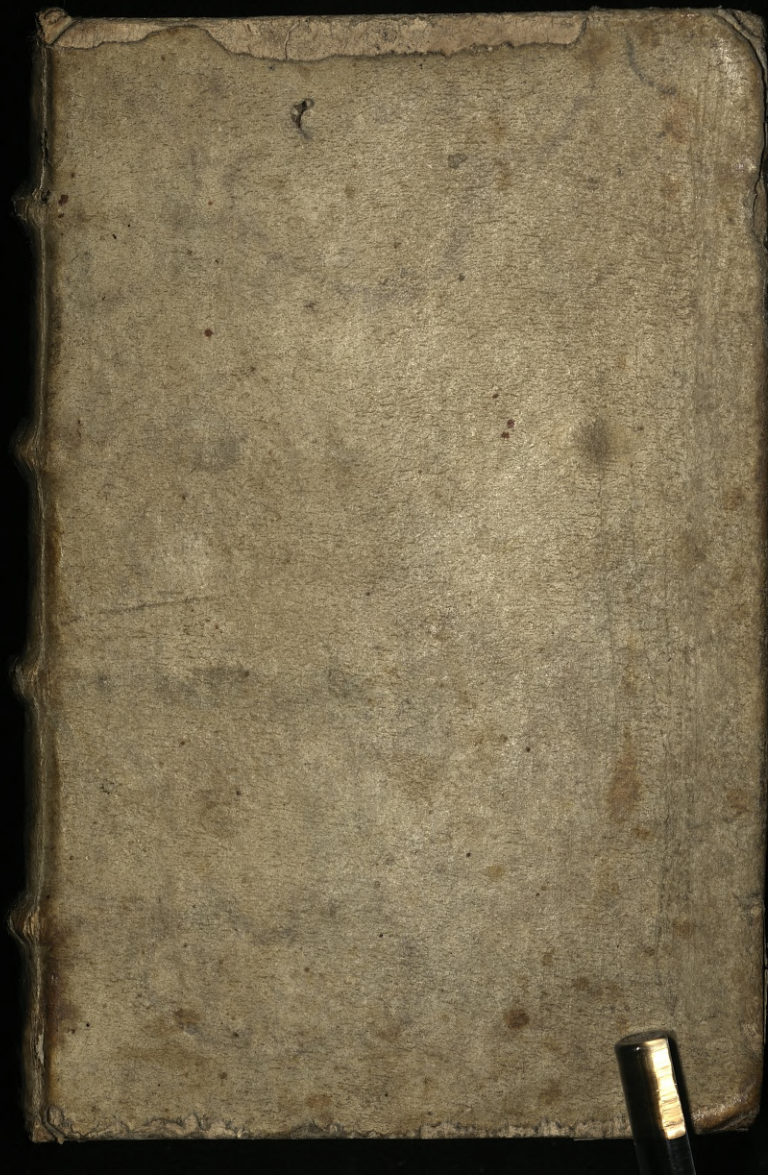
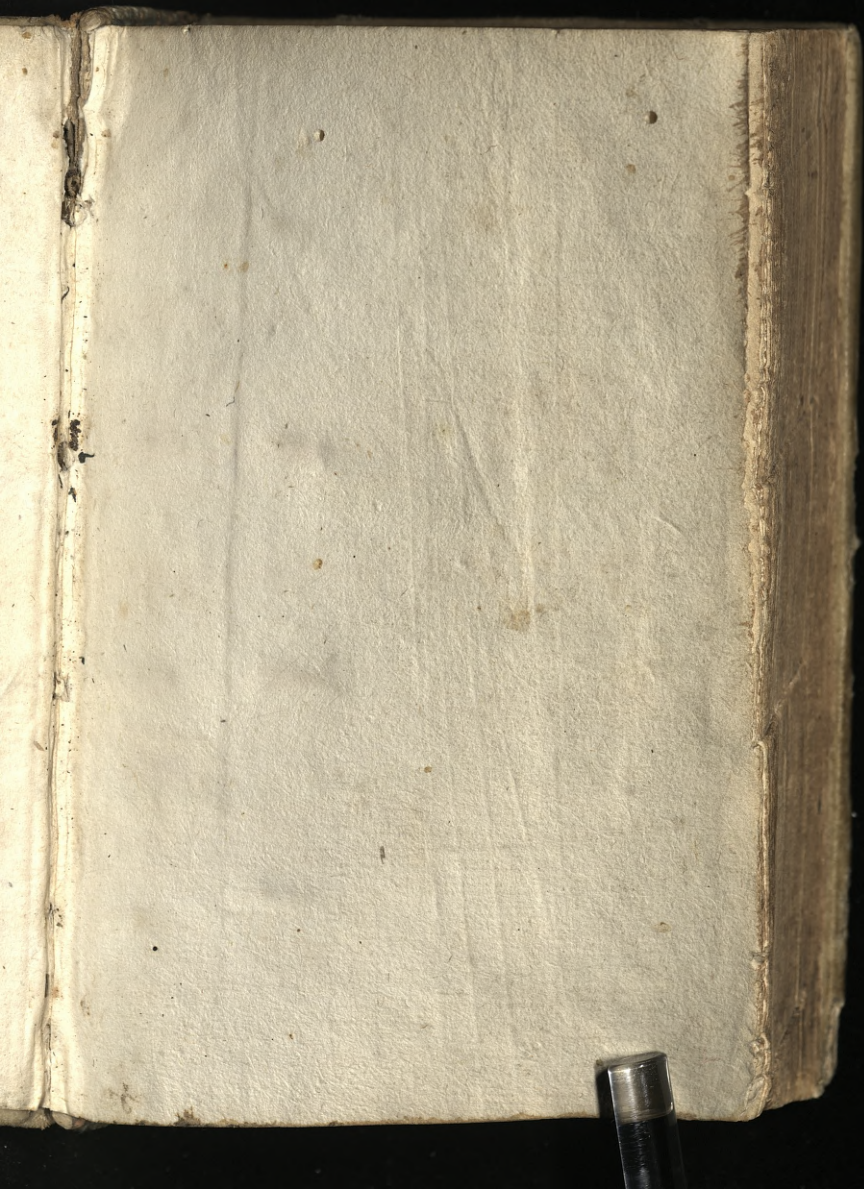
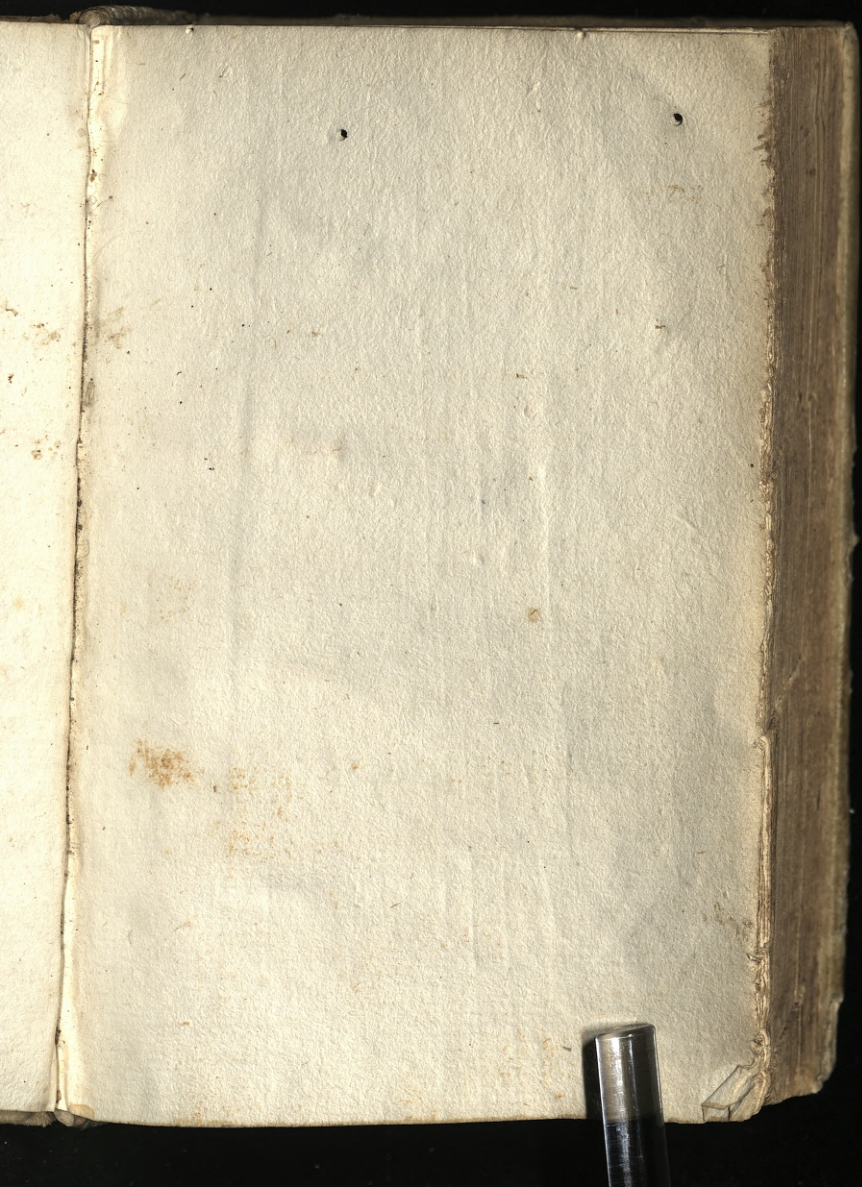

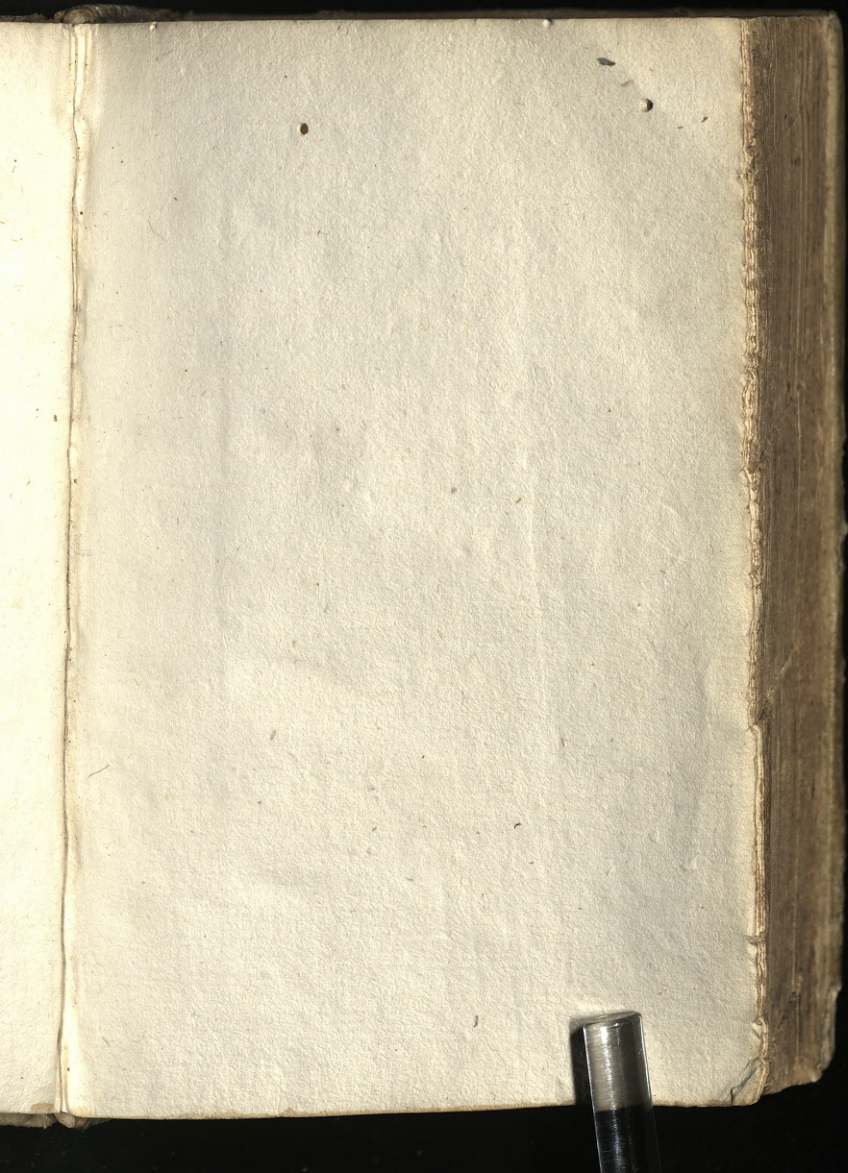
Salbamy

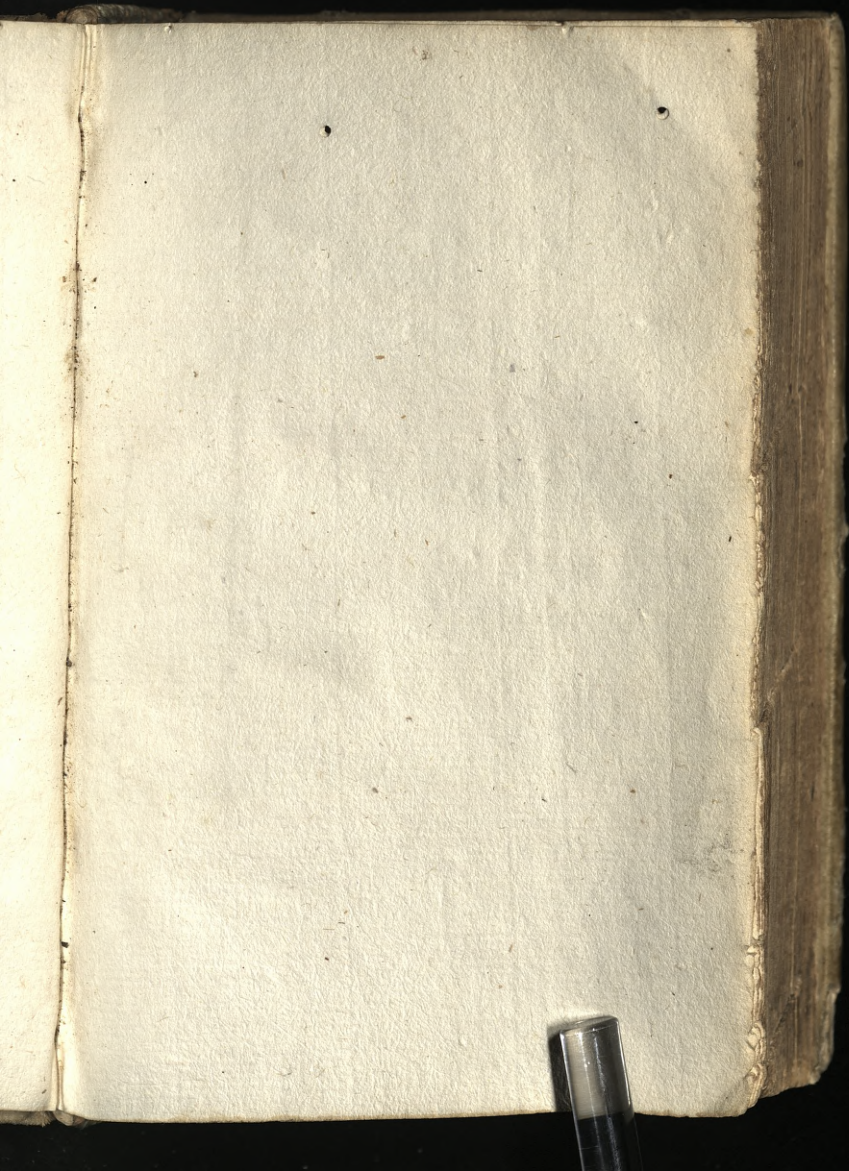

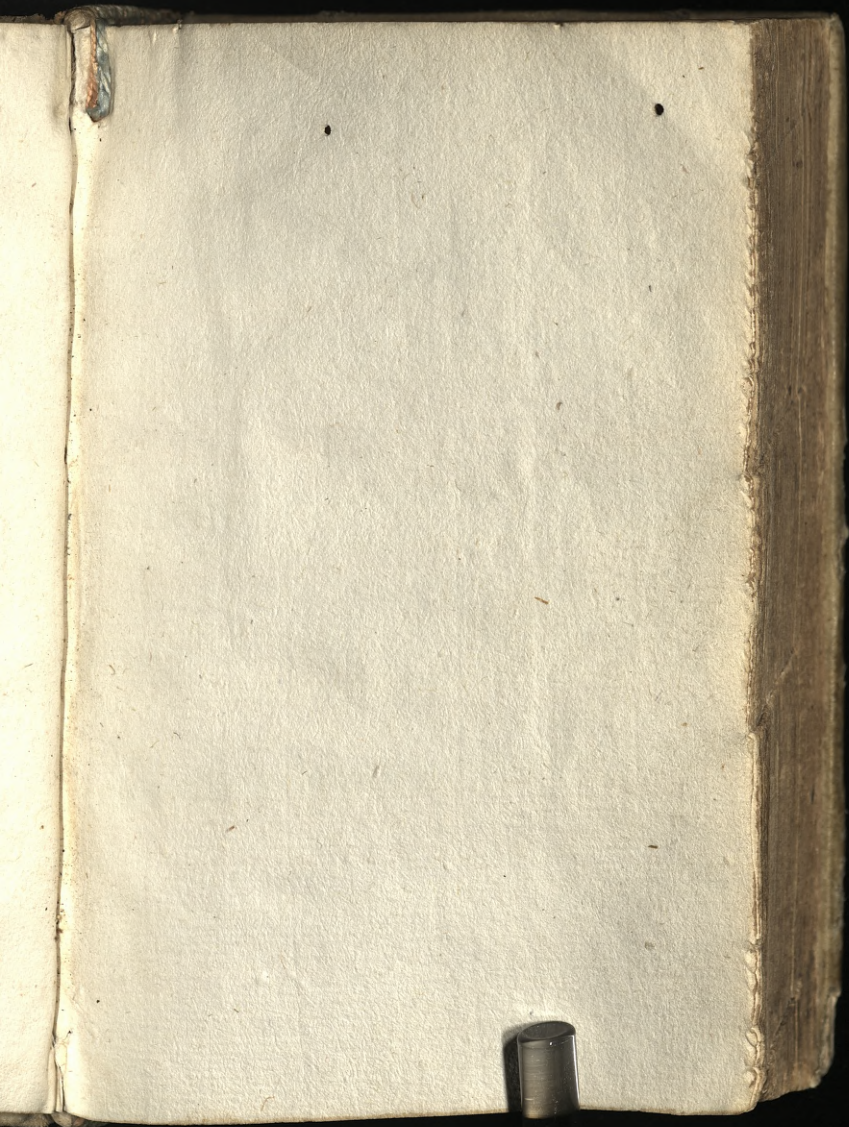

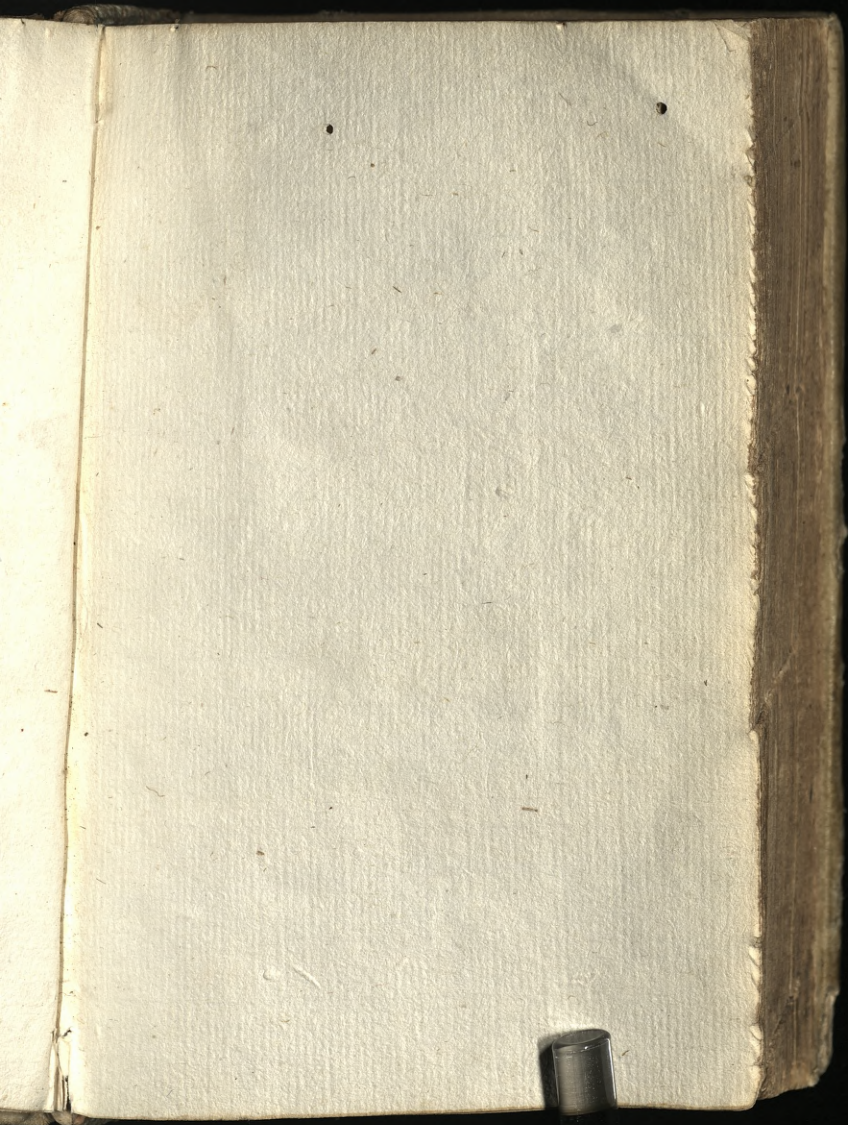

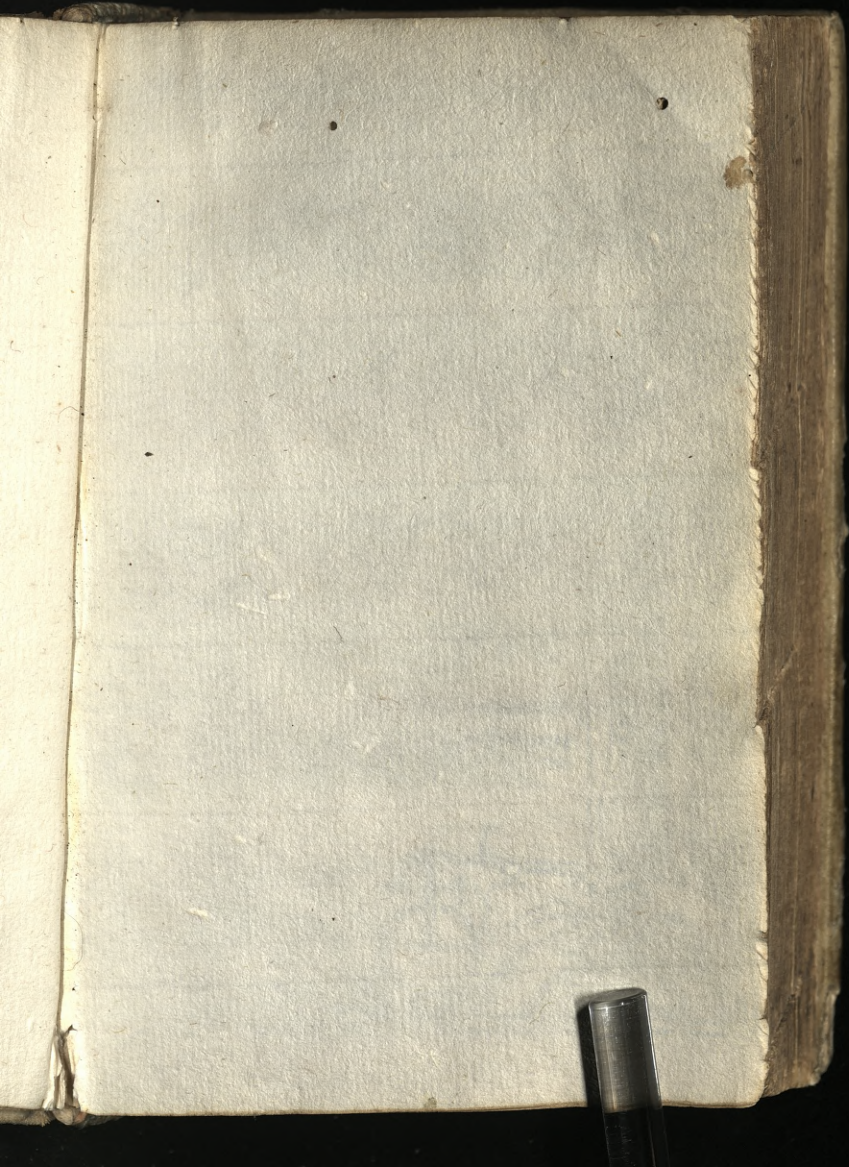

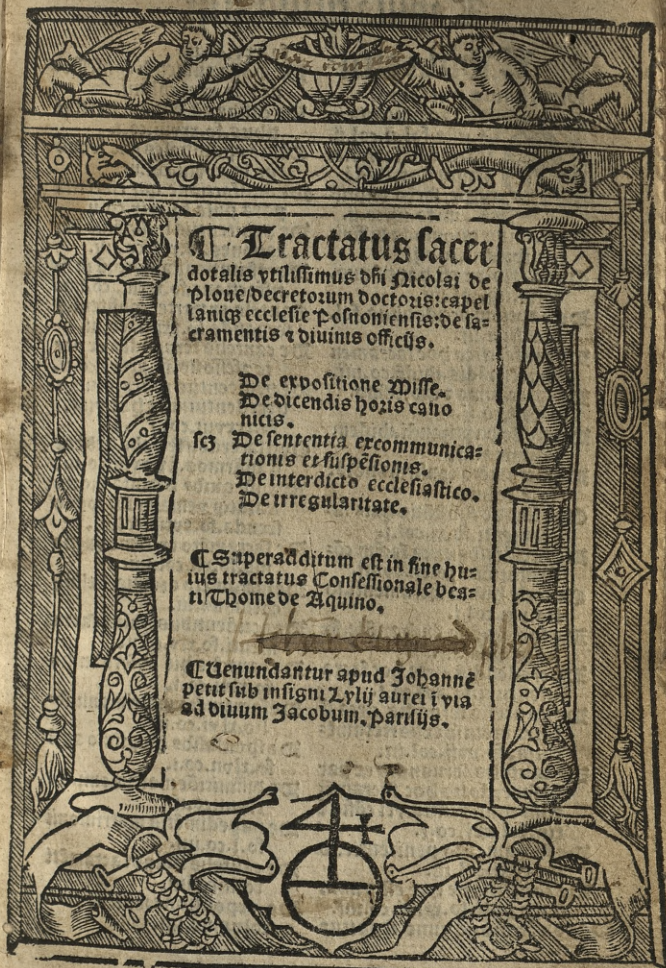

Tractatus sacer

dotalis vtilissimus dñi Nicolai de
Plone/decretorum doctoris: capel
lanicę ecclesie Posnoniensis: de sa-
cramentis ⁊ diuinis officijs.

De expositione Misse.
De dicendis horis cano-
nicis.

scz De sententia excommunica-
tionis ⁊ suspensionis.
De interdicto ecclesiastico.
De irregularitate.

Superadditum est in fine hu-
ius tractatus Confessionale bea-
ti Thome de Aquino.

Venundantur apud Johanne
pent sub insigni Lylji aurei i via
ad diuum Jacobum. parisijs.

Tabula titulorum

Tabula titulorum huius tractatus.

De sacramentis in
gñe. fol. ij. col. ij.
Quid sit sacm: et
quot sint. ibidē.
De sacro baptis-
mi fo. iij. co. ij.

Baptismus quomodo diffini-
tur. ibidem. co. iij.

Quod triplex est baptis-
mus. folio. iij. col. iij.

De catechismo et exorcismo.
v. colum. iij.

De cautelis circa hoc sacra-
mentum seruandis. ibidē. co. iij.

De catechismo et exorcismo.
fo. vij. co. ij.

De modo baptizandi. ibidem
columna. iij.

De sacramēto confirmatiōis.
fo. x. col. iij.

Que sint de substantia huius sa-
cramenti. fo. xi. col. i.

De accidentibus circa sacm cō-
firmatiōis. fo. xii. co. iij.

Cautelis huius sacramenti. fo.
lio. xiii. col. ij.

De sacramēto eucharistie. fo.
lio. xiv. col. iij.

De credendis circa hoc sacra-
mentum. fo. xv. co. i.

De cautelis seruandis circa h
sacramētum ex parte sumē-
tium. fo. xvij. col. iij.

De cautelis seruandis ex par-
te sacerdotis hoc sacramē-
tum conferentis vel cōficiē-
tis. fol. xxi. co. i.

De sacramento penitentie. fo.
lio. xxii. col. iij.

De contritione que est prima
pars pñie. fo. xxiiij. co. iij.

De confessione nunc sequitur

fo. xxv. co. ii.

De modo audiendi confessio-
nes. fo. xxvi. col. iij.

De casibz ad papam pertine-
tibus. fo. xxvij. co. i.

Casus episcopales nōc sequi-
tur. fo. xxviii. col. iij.

De satisfactione que est tertia
pars pñie. fo. xxix. co. ii.

De penitentijs in iudicijs sñc
canones. fo. xxx. co. iij.

De restitutione ablatoꝝ in sa-
tisfactione. fo. xxxiii. co. iij.

Cautelis ex parte consistentis
seruande. fo. xxxiii. co. iij.

De cautelis seruandis ex par-
te pñssoris. fo. xxxvi. co. ii.

De penitentijs infirmorum et
decedentium de hac vita.
fo. xxxviii. col. i.

Quō sacerdos se habē debeat
et infirmos. f. xxxviii. co. iij.

Regule quibz peccata morte
lia atqz venialia sūt cogno-
scenda. fo. xxxix. col. iij.

De sacramēto extreme unctionis.
fo. xli. col. iij.

De sacramēto ordinis. f. xlii.
columna. iij.

De accidentibus huius sacra-
menti. fo. xlv. co. ii.

De cautelis hic obseruandis
fo. xli. co. i.

De sacramēto matrimonii. fo.
lio. xli. co. iij.

De sponsalibz hic primo agit
fo. xlii. co. i.

De diffinitioe matrimonii. fo.
xlii. co. ii.

De impedimētis matrimonii
fo. l. co. iij.

De cautelis huius sacramēti
fo. li. co. iij.

De expositione missę. fo. liii.
columna. iij.

Huius tractatus.

De prima parte misse. folio. lvi.
column. ii.

De secunda parte misse. folio. lvi.
column. iii.

De tertia parte misse. folio. lvii.
column. iii.

De quarta parte misse. folio. lix.
column. iiii.

De secunda parte canonis. folio.
lxiii. column. i.

De tertia parte canonis. folio
lxv. column. ii.

Quinta pars principalis misse
folio. lxxvii. column. iiii.

Sexta pars misse. folio. lxxix. c. iiii.

Cautele seruande in celebra
tione misse. folio. lxx. column. iii.

De dicendis horis canonicis
folio. lxxi. column. iiii.

De modo dicendi horas cano
nicas. folio. lxxv. column. ii.

Cautele in dicendis horis ca
nonicis seruande. folio. lxxvii.
column. ii.

De excommunicatione. folio
lxxviii. column. iii.

De effectu excommunicationis
folio. lxxxi. column. iii.

De participatione cum exco
municatis. folio. lxxxi. column. i.

De suspensionis sententia. folio.
lxxxv. column. iiii.

De forma ferende excommuni
cationis. folio. lxxxvii. column. ii.

De ecclesiastico interdico qua
liter sit obseruandum. folio
lxxxviii. column. i.

De irregularitate. folio. xcii.
column. ii.

Cautele circa predicta obser
uande. folio. ci. column. ii.

¶ Finis tabule.

aa. ii.

Summ. Exenot

Alphabeticus.

- Baptismi materia est duplex.
fo. iij. col. iij.
- Baptismi forma qualis est. fo.
iij. col. iij. & fo. ix. col. iij.
- Baptismi substantie quæ sunt
fo. iij. col. iij.
- Baptismi solennitates sūt octo
que non sunt de substantia
folio. v. columna. iij.
- Baptizans qui puerum semel
tantum immergit/grauius
peccat folio. iij. columna. ij.
- Baptizandi modus. fo. vij. c. iij.
- Beguardorum dogma. pesti-
ferum. folio. xix. colum. iij.
- Benedictum dominum vel do-
mino in indifferēter potest di-
ci. fo. lxx. columna. ij.
- Beneficia plura habēs an ad
plures teneat horas. fol.
lxxiij. co. j.
- Blasphemi pnia. fo. xxxij. co. j.
- Anon quare sub si-
lētio dicitur. fo. lix
colum. iij.
- Casus epales de iu-
re sūt quattuor. fo.
xxxij. co. iij.
- Casus epales & p̄suetudine ap-
probatī sunt quæ ibidem.
- Casus episcopales tā de iure
q̄ de consuetudine ibidem
- Casus in quibus q̄s plures mis-
sas pōt celebrare vno die. fo.
lxxij. columna. iij.
- Casus in quibus p̄fessio est rei
teranda. folio. xxxv. colū. j.
- Catechismi diffinitio. fol. vij.
columna secunda.
- Celebrandi consuetudines ab
ap̄lis traditam ecclesia se-
mel i āno recolit. f. liij. c. ij.
- Celebrare q̄tidie nō elaudā-
dū vltupandū. f. xx. co. iij.
- Characteris baptismi diffini-
tio. fo. v. columna. ij.
- Chirurgies an est irregularitas
si p̄p̄t ip̄eritiā eius mors
subsequit. fo. lxxxiij. colū. j.
- Chysma antiquū debet com-
buri. folio. vii. colum. p̄ma
- Chysii quare dicitur agnus
fol. lxxix. columna secunda.
- Chysii corpus i sacramēto p̄-
pue nō videt. fo. xvi. col. iij.
- Cibi ac potus excessus. f. xl. c. iij.
- Circumstantie. f. xxxij. colū. iij.
- Clerici amittēs librū an tene-
atur ad horas. fo. lxxxiij. c. j.
- Clericus beneficiatus in scho-
lis stans an excusat ab ho-
ris dicendis. fo. lxxxiij. c. iij.
- Clericus b̄ficiatus qd si nescit
horas legere. fo. lxxxiij. colū. iij.
- Clericus infirmus an teneatur
horas dicere. fol. lxxxiij. c. iij.
- Clerici in sacris constituti taz
b̄ficiati q̄ non beneficiati
an ad horas canonicas te-
neantur. fo. lxxxiij. colum. iij.
- Cogitationum malitia que
lis. fol. columna. secunda.
- Cognatio sp̄ualis cō trahit
cōfirmationē inter multas
personas. fol. xliij. col. p̄ia.
- Collecta q̄re & fol. vi. col. ij.
- Collecte plures in missa quo
ordine sunt dicende. ibides
- Compartimentas precipue con-
trahitur ex tētatiōe seu leua-
tione folio. x. col. i.
- Concupiscentia. fol. xli. colū. i.
- Cōplenda vñ & fol. lxxix. c. iij.
- Conditio triplex requiritur ex
parte conficientis eucharis-
tie sacramētū. fol. x. col. ii.
- Cōfessores ip̄iti. f. xxxiiij. co. ij.
- Cōfessores periti querendi. fo.
lio. xxxiiij. columna. ii.
- Confessor confessionem celare
a a iij.

Index

• dz exterius sicut des interi
us. fol. xxxvi. colūna tūa
Confessio dz esse integra folio
xxxviii. columna tertia
Confessio dz fieri ppo sacerdoti
folio xxxv. colūna secūda
Confessio. xvi. pditiones habere
dz folio xxvi. columna pma
Confessio vocalis ē necessaria p
pt mēta folio xxv. colūna tūa
Confessiois diffinitio. folio idē
columna secūda
Confessioes audies q̄lit interroga
re debeat fol. xxvii. colūna q̄rta
Confessi fratribus pūlegiatis
nō tenēt iterū p̄titeri ppo sa
cerdoti fol. xxxv. colūna tūa
Conficere potest degradatus.
folio. xii. colūna secūda
Confirmatio q̄re dz teneri ab al
fo p̄firmato. f. xii. colū. q̄rta
Confirmatio potestas an possit
p papā p̄mitti nō ep̄is folio
xi. columna quarta
Confirmatio est a ieiunis reci
piēda folio xii. colūna q̄rta
Confirmatio quare confertur i
frōte folio idē colūna pma
Confirmatio qd ē fo. xi. co. pma
Confirmatio vbi instituta est fo
lio tertio. colūna pma
Confirmationis materie. folio
xi. columna secūda
Confirmatiois forma. folio ibi
dem. columna tertia
Confirmatiois sacramētūz nul
lus inferior ep̄o cōferre potest
folio. ix. columna secūda
Confirmatiois sacramētū est
conferendū a ieiuno. folio
xii. columna tertia
Confirmationis sacramētū est
irriterabile fo. xiii. col. p̄ia
Cōfiteri dās licētū p̄fessori re
uelādi. p̄fessionē ā p̄t reuelare

ea. fol. xxxvii. colūna pma
Cōfiteri dicens se nō posse ab
stinere audiendus est. folio
xxxviii. columna prima
Cōfiteri nō plus vel minus q̄
res se habeat p̄titeat folio
xxxviii. columna quarta.
Cōfiteri laico in necessitate an
sit necesse. fol. xxv. col. q̄rta
Cōfiteri q̄s pōt aliēo sacerdos
n in octo casibz folio xxxv.
columna tertia
Cōfiteri pluribz vtile est. folio
xxxviii. columna quarta
Cōsanguineas cognoscētes pe
nitētia fo. xxxii. colūna scōs
Cōsciētie p̄traueniēs q̄lit pec
cet. fo. xi. columna secūda
Cōsiliū Anselmi circa iſirmos
habedū. fo. xxxviii. col. p̄ia
Cōspiratio criminale p̄ctū est
folio. xli. columna secūda
Cōtrahēdi modi sūt diuersi fo
lio. l. columna pma
Cōtritus q̄tūcūqz sine cōfessio
ne ad sacramētū eucharistie n̄
accedat. fo. xix. co. quarta
Cōtritiōis diffinitio. f. xxxiii. co
lūna quarta.
Corpale de q̄ fit. fo. lviin. col. i.
Corpus Christi caute dz poni
folio. xliii. columna prima
Corp⁹ Christi pōt ad infirmū
p sacerdotē tpe infideli por
tari cū cāpana et lumie p̄ce
dentibus fo. xcii. colūna p̄ia
Corp⁹ Christi pōt eē in pluri
bz locis. fol. ry. i. colūna. j.
Corp⁹ xpi in sacro. ppue non
videt. fol. xliii. columna p̄ia
Creature amor s̄ deū est p̄ctū
mortale. fol. xxxix. c. iiii.
Criminalia q̄ dicāt. f. xli. co. ii.
Crucis p̄tus nulla fuit āte pas
sionē xpi. fol. lxviii. colū. iiii.

Crucis
s
Crucis
Cur
Cur
Des
fm
Des
t
u
Des
sa
De
quid
De
po
We
le
Dicit
Dign
co
Dile
den
Wile
off
Disce
a
ne
Disce
lv
Efect

Alphabeticus.

Cruces q̄ sūt sup calicē, qd̄ si-
gnificēt. fo. lxxvii. col. secūda
Cruces tres i principio cano-
nis qd̄ significāt. f. lxx. c. iiii.
Curat̄ d̄ medicus sp̄ialis r̄
subtiliorē se habebit medico
corporali. fo. i. fa. i.

Curialium infamia. fo. xl. co. i.
Egradat̄ p̄t p̄ficē
fo. xv. c. iiii.

De gradat̄ suspē-
sus excoīcat̄ an te-
nent ad horas. fo.
lxxiii. colūna p̄ma

Des dicit habē duas manus
fm Augu. fol. lxxiii. col. iiii.
De iustificat̄ p̄ctōrē auctōrita-
tine sacramenta p̄o effecti-
ue. fol. ii. colūna secūda

Des nō aligant potētia suaz
sacramentis. fol. ii. col. scda
De iterdicti obſuatiōe p̄o nū-
quāgita regle. f. lxxviii. c. iiii.

De irregularitat̄ materia. li.
ponūt regule foli. xciii. c. iiii.
De suspēnsiōis materia regu-
le decem. fo. lxxvi. col. q̄rta

Dictio sēp qd̄ ip̄orat. f. lxx. c. i.
Dignitas sacerdotalis. f. cliiij.
columna tertia.

Dilectionē dei qd̄ dicat̄ offen-
dere folio. xl. colūna p̄ma
Dilectionē p̄mi qd̄ dicatur
offendere. fo. xl. col. p̄ma

Discrepāti i horis canonicis
a cōsuetudine metropolita-
ne eccl̄ie p̄nia. f. xxxi. co. ii.
Dns vobiscū vñ sūptū est. fo.
lvi. columnā p̄ma

Discrepāti spēs. fo.
xl. column. quarta
Eccl̄ia militās fal-
litur fallitur. folio
lxxiiij. col. p̄ma

Effect̄ orationē frustrat̄ sēp-

tē ipedimētis. f. lxxvii. c. iiii.
Efficacia sacramentorū est ex
tribus. fo. iii. col. p̄ma

Eso p̄nomen in forma bapti-
smi non debet omitti. valet
tñ baptisma. fo. iii. col. q̄rta

Elevatio calicis coop̄ti vel dis-
coop̄ti qd̄ figt. f. lxxiii. c. q̄rta
Episcopus p̄t nouā cōsuetu-
dinem in sua eccl̄esia indu-
cere folio lxxvii. co. p̄ma

Eps in quibus possit dispensa-
re folio. xxxi. columnā t̄tia
Epi p̄t dispensare vbi exp̄sse a
canōibz nō p̄hibēt. f. ci. c. iiii.

Ebat̄ an sit ordo. f. cliiij. c. iiii
Epistola i gradus lei alleluia
euangelis̄ r̄ symbolū qd̄ si-
gnificāt. fo. lvi. co. iiii.

Eucharistia vñ d̄. f. liiij. co. i.
Eucharistia vbi fuit instituta.
folio tertio columnā p̄ma.

Eucharistie forma ab aliorū
sacramentorū formis differt
i duobus. fo. xliiij. col. tertia
Eucharistie forma. f. ib. c. scda

Eucharistie sacm̄ laicus cōfi-
cere nō p̄t. f. xlii. co. tertia
Eucharistie mat̄ia. f. xliiij. co. i.

Eucharistie sacm̄ an d̄ adū sit
h̄st̄ionibz. fo. xli. colū. iiii.
Eucharistie sacm̄ ad d̄ adū
est amētibz et fatijs. f. xlii. c. i.

Eucharistie sacramentum ve-
nialia delet r̄ mortalia obli-
ta. f. xviij. co. i.

Excoīcat̄ absens potest ab-
solui p̄ procuratorem. folio
lxxviii. columnā p̄ma

Excoīcat̄ celebrās efficit irre-
gularis. fo. lxxiiij. c. secūda
Excoīcat̄ in mortis articulo
a q̄q̄q̄ absolui potest. r̄ se-
peliri in cimiterio. fo. xxxix.
columnā p̄ma.

Index

Excoicatus non est vitandus
nisi sit. denūciatus. folio.
lxxiiij. col. iij.
Excoicatus quando est vitan-
dus. fo. lxxiiij. col. ij.
Excoicatus si intrat ecclesia:
sacerdos quid faciet. folio
lxxiiij. col. i.
Excoicatus suspens est a bñfi-
cio et officio. fo. lxxij. col. iij.
Excoicatu in agone soluti an
postea debet per superiore
absolui. fol. lxxix. col. ij.
Excoicatio coicās sciēter non
peccat mortaliter nisi in tri-
bus casibz. fo. lxxiiij. col. iij.
Excoicatio nō lz iteresse alicui
horarū. fo. lxxiiij. col. ij.
Excoicatio participās an pec-
cat mortaliter et an incur-
rit sniam. fo. lxxiiij. col. ij.
Excoicatio participās qñ incur-
rit sniam excoicationis. fo.
lxxv. col. i. et deinceps.
Excoicatio participātes i quibz
casibus excusantur. fol.
lxxv. col. ij.
Excoicatorum quattuor genera.
fo. lxxix. col. ij.
Excoicatio ē duplex. fo. lxxix.
col. ij.
Excoicatio iniusta an ligat. f.
lxxij. col. iij. et fo. seq.
Excoicatio quid est. fol. lxxix.
columna. ij.
Excoicatio qbz casibz fertur
ipso facto. fo. lxxix. col. iij.
Excoicationis effectz sunt mul-
ti. fo. lxxij. col. iij.
Excoicationis sentētia i quibz
casibz est nulla ipso iure. fo.
lxxvij. col. iij.
Excoicationis snia est cū ma-
turitate ferēda. fo. lxxvij.
columna. ij.

Excoicationis snia ex tribz cau-
sis fert. fo. lxxvij. col. ii.
Excoicationē in quibz casibus
qñ nō incurrat. f. lxxix. c. iij.
Excoicari nō debet coitas sed
bene interdicat. fo. ci. col. ii.
Exemplum. fo. lxx. col. iij.
Exstēs in pctō quō d3 aspice-
re corpus xpi. fo. xix. col. iij.
Excoicatz et catechumine nō
pnt itesse misse nisi vsq ad
Sursum corda. fo. lxxix. c. iij.
Excoicismi definitio. fo. vii. c. ii.
Extrema unctio pctāvenialis
delet. fo. xlii. col. i.
Extreme unctiois modus. fo.
xliij. col. iij.

Alse pnie. f. lxxiiij.
column. iij.
Fame restitutio.
fol. lxxiiij. col. i.
Foma absolutio-
nis a maior excoi-
catione. fo. lxxv. col. iij.

Formas psecrationis eucharistie
folio. lxxiiij. col. prima.
Forma consecrationis sangui-
nis ibidem. col. ij.
Forum est duplex in ecclesia.
fo. lxxvij. col. iij.

Loria in excelsis
deo gñalit d3 quā-
do Te deū cana-
tur. fo. lxx. col. iij.
Gramatice igno-
rantia repellit aliquē a cano-
nicatu. fol. lxxviii. col. ii.
Grexi tribz a latinis differat
in conferendo baptismate
fol. iij. col. i.

Eredes pio defū-
ctis satisfaciē sūt cō-
pellēdi. f. lxxix.
columna. ii.
heresis ritale pec-
catū ē. f. xlii. c. iij.

Alphabeticus.

hereticis fauētium penitētia
fo. xxxi. co. ij.

Homicidium an ipso iure in-
ducit priuationem beneficij
fo. xcix. colum. iij.

Homicidium criminale pecca-
tum est. folio. xli. colūna. ij.

Homo citius mori Presumitur
ppter peccata. f. xli. co. iij.

Homo ex reuerētia potest mo-
ueri ad abstinēdū a sūptio-
ne sacri eucharistie fo. xix. c. iij.

hora competēs que sit pro di-
cendis horis. fo. lxxiij. col. iij.

hore an legende sint alta vo-
ce. fol. lxxvi. columna pma.

hore canonice vbi sunt dicen-
de fo. lxxv. col. iij.

hore dicende sunt fm modum
et formā ecclesie cathedra-
lis. fo. lxxv. col. ij.

horas vnus dici omittēs an
committit tot peccata quot
pretermittit horas. f. lxxij.

colū. quarta.

hostia sancta quare frāgit in
tres partes. fo. lxxvij. co. ij.

Ignorātia i ministe-
rijs ecclesiasticis
semp est damna-
bilis. fo. j. facie. j.

Ignorātiā plato recte dicit Me-
dice cura teipm. fol. i. fa. i.

Immersio trina in baptismo
qd significat. fo. ix. colū. iij.

Impedimenta. xj. sunt que im-
pediūt matrimonij cōtra-
hendum et dirimūt iaz cō-
tractum. fol. li. col. i.

Incestus criminale peccatum
est. fo. xli. col. ij.

Incestuosi penitētia. fo. xxxij.
columna. iij.

Indumēta sacerdotalia qd spi-
ritualit significēt. f. liij. c. iij.

Intentio qualis requiritur in
baptizando. fo. vi. col. iij.

Intentio q̄lis requiritur in cō-
fectione sacramēti eucharis-
tie. folio. xij. columna. iij.

Interdictū an potest poni pro
pter debitum pecuniarū. f.
lxxvij. co. secunda

Interdictum an potest poni p-
pter debitū pecuniarū. fo.
lxxvij. columna secunda.

Interdictum est duplex. folio
idem. col. pma

Interdictus et excoīcato q̄lit
differunt. fol. idē. c. secunda

Interdictū qd est folio ibidez
columna pma.

Interdicti forma. folio. ibidez
columna tertia

Interdicti tempore q̄ sacra cō-
ferri possint. f. ib. co. secūdo

In matrimonio tria sūt bona
folio. xlix. co. ij.

In purgatorio pena maior est
q̄ excogitari potest in mū-
do. fo. lxxj. columna tertia.

Inuidia qn̄ est mortale pecca-
tum. foli. xli. columna pma

Ira qn̄ ē peccatū mortale ibi.

Irregularis an efficitur medi-
cus si adhibet diligentiam
fol. xc. colūna pma

Irregularis an efficitur occi-
dens i casu euitabili. folio
ibidem. columna pma

Irregularis an efficitur q̄ po-
tuit a morte defēdere et nō
defendit. fol. ibidem. co. ij.

Irregularis an efficit clericus
tradens latronē iudici secu-
lari. f. ibidē. colūna quarta

Irregularis efficitur demon-
strās furem q̄ inuēit scit
morte plectēdum. f. ibi. co. j.

Irregularis an est clericus si

Index

Iter est duello vel ydicesa
guinis. fo. xciiij. col. iij.
Irregular an est mādās ali-
quēberari/ sūberat/ mori-
tur. fo. xciiij. c. iij.
Irregularis an sit notoris for-
nicator celebrādo. fo. xcviij.
columna. quarta.
Irregularis an sit q̄ volebat i-
terficere hoies/ inuenit iā
mortuū: sed tñ ap̄tat ei ca-
put folio. xcvi. col. iij.
Irregularis an sit qui emit lā-
ceas vel sagittas ad exerci-
tum. folio. xcviij. col. ij.
Irregularis an sit qui procu-
rat ne mulier generet. folio.
xcviij. col. ij.
Irregularis ē p̄sules aliqd vñ
mors sequat. fol. xciiij. c. ij.
Irregularis est qui portat li-
gna ad comburendos here-
ticos. f. ibi. col. iij. r. fo. seq.
Irregulares regulariter qui
sunt. fol. c. column. secunda.
Irregularitas an tollitur per
baptismū. fo. ci. columna. j.
Irregularitas ex solo homici-
dio nō p̄trahitur nisi culpa
vñ voluntas p̄cedat vñ scāda-
lū sequat. fo. xcvi. c. j. r. ij.
Irregularitas orit̄ vñde ha-
buit. f. xciiij. co. ij.
Irregularitas qd ē. f. xciiij. c. ij.
Irregularitas sumitur tripli-
citer. fo. xciiij. col. iij.
Irregularitas vñ d̄. f. ib. c. ij.
Ite missa est quid significat. f.
lxx. col. j.
Ite missa est sep̄ d̄ qñ Te desū
vel Gloria in excelsis dicun-
tur. fo. lxx. co. j.
Iudeus vel paganus p̄t in ne-
cessitate baptizare. non tñ
leuare de fonte. fo. vi. co. iij.

Kyrie eleison quid significat.
fo. ly. col. iij.

Aycus si in neces-
sitate peccata mu-
lieris audiuit. an
cum ea postea cō-
trahere possit. fo.

xxvi. co. j.

Licentiam se habere dicenti ā
sit credendum. fo. xxx. co. j.

Locs indulgētariū ip̄iose d̄
p̄ defectis. fo. lxx. col. iij.

Luxuria. fo. xli. columna p̄ia.

Mor̄ sciētia req̄-
rit i ebo r cura
to q̄ i simplicis
b̄ sacerdotib̄
fol. xlv. col. iij.
Mān̄ impossitio
sup caput an sit
de necessitate. fo. xxiiij. col. i.

Martyres r nō p̄fessores qua-
re i canone ponūt. f. lxxi. c. ii.

Materia baptismi est duplex
fo. iij. co. iij.

Mathias et Barnabas quare
post consecrationē ponunt.
fo. lxxvi. col. iij.

Matricide minor est pena q̄
v̄roicide. fo. xxxi. col. iij.

M̄rimonis p̄trahere phibet in
cognitione sp̄uali. f. lli. c. ii.

Matrimonium potis dicit q̄
patrimonium. fo. xlvij. col. iij.

Matrimonium vbi fuit institutū
ibidem

Matrimonium diffinitio. f. xlvij.
columna. iij.

Matrimonium impedimēta duo
sunt que impediūt r non dir-
mūt. fo. vi. co. iij.

Matrimonium institutiōis due
sunt cause p̄cipales. fo. xlix.
columna prima.

Medici in exhibitione medici-

Alphabeticus.

narū raro pueniūt. fol. c. f. ii.
Memoria quare prius pro vi-
uis q̄ pro mortuis. fit. fol.
vii. col. iii.

Memoria qualiter fiat p de-
functis folio lxi. col. sc̄ba
Mensura falsa vtentium p̄nia
folio. xxi. col. quarta

Missā audienda est vsq; ad fi-
nem. folio. lxx. colūna q̄rta

Missā diei non debet omitti p
pter missam peculiarem. fo-
lio. lxxi. colūna q̄rta

Missā vnde dicitur folio. liii.
colūna quarta.

Misse introitus q̄d significat
fo. lv. columna secunda

Missā quis instituit folio liiii.
columna prima

Modus cōcludendi collectas
fo. ly. colūna quarta.

Mortalib; coeuentiū penitētia
folio. xxi. colūna q̄rta

Mortale peccatum quere in-
fra peccatum

Nomen compilatoris.
fol. i. fa. secunda

Nature lex folio. xl.
colūna prima

Nei tuncio q̄d si-
gnificat folio. ix.
colūna prima

Orationes quare
fiūt pro puero ba-
ptizando folio

viii. colūna prima

Oiare semp quomō intelligit
folio. lxxii. colūna prima.

Ordinariū precipit hūc tracta-
tum ab omnibus rectorib;
haberi. folio p̄mo fa. secūda

Ordo sacer in quibus tēpori-
b; cōfertur fo. lly. col. q̄rta.

Ordo sacer vbi institutus est.
folio sc̄to colūna prima

Ordinis sacri diffinitio. folio
xliiii. colūna prima

Ordinis sacramentum sex ha-
bet necessaria ibidem

Ordiez recipiēs i mortali pctō
mortalit peccat. f. xlyi. c. ii.

Ordinē suscipiēs p saltū ex ma-
litiā/deponēdo est ibidem.

Ordines sunt septem. fo. xliii.
columna secunda.

Ortodox; vñ bi. f. xli. col. sc̄ba

Oscula tactus immundi et hu-
iusmodi peccata sunt morta-
lia. folio xli. colūna prima.

Osanna quid significat. fo. lxx.
columna tertia.

Pachiano an pos-
sit cogi ad oblatio-
nem. folio lxxi. co-
lumna. secunda.

Pacem iurantis nō
facē cū pro p̄nia. f. xxi. c. iii.

Pax quare non datur in missa
defector; fo. lxxi. colūna sc̄ba

Pape vicibus etiam minimus
sacerdos in mortis articulo

fūgit folio. xxxix. colūna sc̄ba

Parētū sp̄salia filior; frāgen-
tū p̄nia folio xxxii. col. p̄ma

Patrim ad quid tenētur folio
x. columna prima

Patrim verba quid operantur
quādo respōdet p baptiza-

do folio ix. colūna quarta

Peccata criminalia inducunt
decapitationē dispositionē

re. folio xli. colūna secūda

Peccata venialia q̄ sūt secūda
Au gu. folio. xli. col. ii. et iii.

Peccatū mortale et criminale
quō differunt folio xli. c. ii.

Peccati mortalis diffinitio. fo-
lio. xxxix. colūna tertia.

Pena ordinantis alienum cle-
ricum folio. xlyi. colūna i.

Index

Pena sacerdotis confessiones
 reuelantis. fo. xxvj. co. iij.
 Pena sacerdotis q̄ interest cl̄s
 definitis nuptijs. f. liij. c. iij.
 Pena fuscipientis ordinem an
 te etatē legitimā. f. xlv. c. iij.
 Peccatorum mortalium a ve
 nialibus discrimina. folio.
 xxxix. colūna tria deiceps.
 Pena statuitur contra non ha
 bentes presētē tractatū.
 folio. i. fa. ij.
 Pena cognoscentis mulierem
 menstruatam. fo. liij. co. iij.
 Penitentia est duplex. fo. xxiij.
 columna. quarta.
 Penitentia infirmo est innotē
 scenda non iniungenda. fo
 lio. xxxviij. col. iij.
 Penitentia septē annorū pro
 mortali pctō est imponēda
 fm̄ canones. fo. xxx. co. iij.
 Penitētia sine mortali peccā
 to est cōplenda. folio. xxxix.
 columna. iij.
 Penitentia maior quare impo
 nitur p̄icide q̄ matricide
 fo. xxxi. col. iij.
 Penitētia necessaria. fo. xxiij.
 colūna. iij.
 Penitentiē velut medicina ex
 hibetur. fo. xxxij. co. iij.
 Penitentie diffinitio. f. xxiij. co
 lūna. iij.
 Penitentia materia ibidem.
 Penitentiē forma qualis est. fo
 lio. xxiij. col. iij.
 Penitentie circūstantie. folio
 xxiij. col. iij.
 Penitētie erronee. ibidem
 Penitentie non iniungēde ex
 suo cuiusq̄ arbitrio. fo. xxxij.
 columna. iij. z. iij.
 Penitentie mitiores potius q̄
 duriores imponende sunt fo

lio. xxiij. columna. j.
 Penitentie tempora. fo. xxiij.
 columna. iij.
 Penitentijs in mitionibus cō
 sideranda. fo. xxiij. c. ij.
 Penitentie imponende forma
 solennis. fo. xxiij. col. ij.
 Penitētie sūt arbitrarie. quo
 mō intelligitur. f. xxiij. c. iij.
 Penitentie tres sūt partes fo
 lio. xxiij. columna. quarta
 Penitentie tres sūt species fo.
 xxiij. colum. secunda.
 Penitētiā agere an q̄ possz
 pro altero. fo. xxx. col. tertia
 Penatens consequitur tria. fo
 lio. xxiij. co. quarta
 Penuriorum penitētia. f. xxxj.
 c. iij. z. f. xxxij. c. j. bis aut ter.
 Pollutio quādo impedit acce
 de re ad sacramentum. q̄
 nō. fol. xviij. columna prima
 Potus ac cibi excessus. fol. xl.
 columna. quarta
 Preceptorum qualium trans
 gressio sit mortalis. folio xl.
 columna. secunda
 Prelatus sine penitētia cul
 passubdictorū dimittere nō
 pōt fo. xxiij. co. quarta
 Prelatus si non vult dare licē
 tiam quid faciendum est.
 fol. xxxj. c. j.
 Preparatio sacerdotis. folio
 liij. columna. ij.
 Presbyteri celebrantis et non
 cōmunicantis penitētia. fo
 lio. xxxj. col. iij.
 Presbyteri laycum mortuum
 palla altaris iuolūtis pe
 nitentia. fol. xxxj. col. iij.
 Presb̄s se habilem ad recipiē
 dum sacramētū. eucharistiē
 dicitur sp̄s aliter. communi
 care. fol. xx. col. iij.

Alphabeticus

Procurator ad leuandum con-
stitutus; verus est pater.
fol. r. col. j.

Psalmus omisus in choro an
repeti debeat. fol. lxxxiiij. c. f.
Publica honestas que ex spō
salibz cōsurgit. fol. xlvij. c. iij.
Puer existēs in vtero si caput
apparet: pōt baptizari: vt
manus aut pes. fol. vj. co. iij.
Pueros suos suffocātium pe-
nitentia. fol. xxxj. col. iij.

Quadragesimalitē
pore q̄re vespere
dicunt ante prā
diū. fol. lxxv. col. j.
Quattuor sunt de
substantia euchi-
stie necessaria. fol. xij. co. iij.
Quattuor sunt seruāda i abso-
lutione a maiori cōmuni-
catione. fol. lxxxv. col. iij.

Quattuor veraciter sunt in sa-
cramēto eucharistie credē-
da. fol. xvj. co. iij.

Quattuor veraciter sunt in ca-
lice cōsecrato. folio. xvij.
columna. j.

Qui preparant se sufficienter
ad hoc sacramentum. folio
xvij. col. iij.

Quid si aliqd de corpore Chri-
sti vel de sanguine in terrā
vt vestem ceciderit. fol. xxij.
columna. iij.

Quid si aliquid in calicem ce-
ciderit. fol. xxiiij. col. j.

Egē q̄q̄ ad pec-
cata mortaliaco
gnosceda. folio
xxix. col. iij.
Repsalie q̄ dñr. fol.
lxxx. col. iij.

Restitutionis cōsideratio. fol.
xxij. col. iij. & deinceps.

Sacerdos an tenetur
dicere pater
noster āte horas
& post. fol. lxxvj.
columna. ij.

Sacerdos an tenetur ad ho-
ras beate Marie virginis
fo. lxxvj. col. iij.

Sacerdos an p̄fessionem mys-
lieris cū qua peccauit au-
dire potest. fol. xxxvij. co. ij.

Sacerdos baptizādo chrisma
te antiquo punitur. fol. xvij.
columna. j.

Sacerdos dicēs completorū
qui omisit vesp̄as: an te-
net redicere. fol. lxxvij. c. ij.

Sacerdos dicens euangeliz
quare signat se triplici cru-
ce. folio. lviij. co. ij.

Sacerdos dicens horas de s̄
ctis q̄s dicēdesūt b̄feria: an
peccat. fol. lxxvj. co. iij.

Sacerdos etiam minimus in
mortis articulo pape vicibz
fungitur. fol. xxxix. co. ij.

Sacerdos icaute absolūēs in-
terdum de damno aliorz te-
netur. fol. xxxix. co. iij.

Sacerdos cōfessionem reuelā-
tis p̄nta. fol. xxxij. co. j.

Sacerdos quare hoc sacramē-
tū sub vtraz specie sumit
& non populo. fol. xvij. co. ij.

Sacerdos existens in mortali
peccat mortaliter baptizā-
do. fol. vj. col. ij.

Sacerdos grec⁹ nō debet au-
dire cōfessionem p̄p̄riis sue
fo. xxxvij. co. ij.

Sacerdos in crimine existens
an peccat audiēdo cōfessio-
nes. fol. xxxvij. co. iij.

Sacerdos nō debet celebrare
discalceat⁹. fol. lviij. col. iij.

Index

- Sacerdos nō potest tempore
interdicti officiū p bapti-
smo in sabbato seto cum fo-
lénitate facere. fo. xci. c. iij.
Sacerdos non potest aliquez
ad cautelā absolucere in ca-
sibꝫ episcopo reseruatis. fo-
lio. xxxvi. co. ij.
Sacerdos propriꝫ d: quadru-
pliciter. fo. xxxv. co. ij.
Sacerdos ppius vagabūdo-
rum qꝫ d: fo. xxxv. col. iij.
Sacerdos psalmistā ⁊ cātoꝝ
pōt ordinare. fo. xliiij. c. iij.
Sacerdos qd faciet si casum
episcopi in confitente inue-
nent. fo. xxxvj. col. iij.
Sacerdos quid faciet si confi-
tentem excoīcatum ab hōe
vel a iure repererit. ibidē
Sacerdos quōd memoriā fa-
cere debet ordinare. fol. lxx.
columna. iij.
Sacerdos septies salutās po-
pulum in missa quid signi-
ficat. fol. lxx. co. j.
Sacerdotes an tenētur ad vi-
gilias defūctorꝫ. fo. lxxvj.
columna. iij.
Sacerdotes inferiores nō de-
bēt yngere i frōte. fo. r. c. j.
Sacramentum ad intrādum
ecclesiam. fol. ij. col. iij.
Sacramentum ad progrediē-
dum in ecclesia. ibidem.
Sacm eucharistie laicus cō-
ficere nō pōt. fo. xlii. co. iij.
Sacramentū vñtionis an su-
bito vulneratis vel submer-
gendis dandū est. fol. xliij.
columna. iij.
Sacramentum cōfirmationis
est cōferendum ab episco-
po ieiuno. fo. xij. col. iij.
Sacramentum cōfirmatiōis
nullus inferior episcopo con-
ferre potest. fo. xi. co. iij.
Sacramētum extreme vñctio-
nis an iterat. fo. xliij. co. iij.
Sacramētum extreme vñctio-
nis pueris / furiosis ⁊ amē-
tibus nō est cōferendum
folio. xliij. col. iij.
Sacramentum vñctiōis quis
instituit. fo. xliij. col. j.
Sacramenti diffinitio. fol. ij.
columna. ij.
Sacramenti matrimonij effe-
ctus. fo. xlix. co. iij.
Sacramenti ordinis acciden-
talia que dicuntur. fol. xlv.
columna. ij.
Sacramēta adaptātur etiam
culpis ⁊ vitis. fo. ij. co. iij.
Sacramēta necessitatis. fol.
ij. co. ij.
Sacramēta noue legis sunt
septem. fol. ii. co. iij.
Sacramēta volūtaria. folio.
iij. column. ij.
Sacramētorum institutor qꝫ
fuit. fo. ii. co. iij.
Sacramētorū numerns etiā
recipitur sū adaptatiōē
virtutum. fo. ii. co. iij.
Sacra quedā sūt necessaria: q̄
dam volūtaria. fo. iij. col. ii.
Sacrilegiū criminale est. fol.
xl. column. ij.
Sacrilegi pnia. fo. xxxij. col. i.
Sacri ordines qui dicuntur.
fo. xliij. co. iij.
Sal qd benedicat die dominica
non sufficit ad exorcizā-
dum puerum. fo. viii. co. ii.
Sanguis Christi an remansit
sub cruce de carne prepur-
tu. fol. xliii. col. i.
Satisfactionis diffinitiones.
fo. xxxix. col. ii.

Satis
fo.
Schi
fice
Sent
cl
Sep
co
Sym
Sim
el
Sod
Sot
Spor
mu
fol
Spor
su
Spō
fl
Spor
fo
Spor
co
Spur
ba
fo
Stat
Suffi
nit
Sub
la
Susp
co
Susp
lx

Alphabeticus.

Satisfactoria opera sunt tria
fo. xxx. col. i.
Schismaticus vel hereticus cō
ficere pōt. fo. xv. co. ii.
Sentētia rabanensis. fol. i. fa
cie. ii.
Septē sunt ordines. fol. xliiii.
col. ii.
Symbolū triplex. fo. lvii. c. iii.
Simons criminale peccatum
est. fo. xli. c. ii.
Sodomitici pnia. folio. xxxii.
colum. iii.
Sortilegi pnia. fo. xxxii. col. ii.
Sponsalia iurata an possint
mutuo partium dissensu di
solui. fo. xlvii. col. iii.
Sponsalia non iurata an pos
sūt dissolui. fol. xlvii. co. ii.
Spōsalia solvūt in octo ca
sibus. fo. xlviii. co. i.
Sponsalia sunt quatuor modis
fo. xlvii. co. ii.
Sponsaliū diffinitio. fo. xlvii.
colum. ii.
Spūti et saluē immissio puero
baptizando quid designat
fo. viii. co. iiiii.
Statere dolose. fo. xxxiii. colu
na. iii.
Suffocātum pueros saos pe
nitentia. fo. xxi. co. iiiii.
Suburbia que dicuntur. folio
lxxxviii. co. iiiii
Suspensio quid est. fo. lxxxvi.
colum. i.
Suspensiones quot sunt. folio
lxxxvi. col. i.

Empora penitētie
fo. xxxiii. col. iii.
Thurificatio alta
ris qd significat
fol. lviii. c. ii. et iii.
Tria precipue in

pectis lapsis sūt necessaria
sibi coherētia sūt. fo. ij. co. i.
Tunio pectoris quid significat.
fo. lxxi. co. iij.

Vniuersale pectm. qre
supra peccatuz.
Verbū dei tēpore
interdicti pōt ol
bō indifferenter
tā interdictis q̄

nō sterdictis predicari fo.
xci. co. iiii.

Virginittis ablata restitutio
fo. xxxiii. co. i.

Uncti chusmate sub ligatura
ad tempus illud custodiāt
folio. xij. col. iiii.

Unctio extrema vbi instituta
est. fo. ii. co. iiii.

Unctionis extreme diffinitio
fm Scotum. fo. xliij. co. ij.

Unctionis extreme effectus fm
Thomā sūt duo. f. xliij. c. i.

Unctionis extreme forma. fo.
xliij. colum. ij.

Unctiois extreme materia. f.
xliij. colum. ij.

Uxoricide penitentia. fo. xxi.
colum. iij.

Uxoricide maior ē pnia q̄ ma
tricide. ibidem.

Unctiois extreme modus. fo.
xliij. colum. ij.

Notū simplex an tpediat ma
trimonium cōtrahendum.
folio. ljj. colum. ii.

¶ Finis tabule.

~~Handwritten text, possibly a title or heading, crossed out with a large 'X'.~~
Hic tudeo, vlt. Leonardy
In gnard. De om. dno. plen
In gnard. De om. dno. plen

Handwritten text in two columns, likely a list or index of names or topics. The text is written in a medieval script and is partially obscured by a large 'X' and a metal object (possibly a quill or pen) in the bottom left corner.

Iporal
vim p
deret:
tis spi
lios m
teipz:
mede
neder
cepra
tuut:
scit:
medic
aiar:
dit:
vt de
trone
p. Un
phet
ipiv. 7
curat
vita
vii. 1
plato
nag
fir vu
philaz
regul
sibi o
lato i
morb
(ytai
cerdo
Licet
ret: eo
uxta
merat
poned
Coil:
ratis

Medice cura teipsū. Luce.

iii. Sicut ait Sre. pma pte sui pastoralis. c. ij. qd aut cogitationū vulnera occultiora nesciat esse vulneribus viscerū. Nimirū videt medicū spūalē mto subtiliorē debere fore medico cor porali qd vt bene curet vitia: multa perita op habz pferri vt vim pigmetoz spūaliū pferās pū qd ceteros curare desi deret: circūquaqz regulas medicine cognoscat. Alioqn si ar tis spūalis iperit: r in seipso ignorātie pfectus vulneribz a= lios mederi pperet: audire nō limerito merebit Medice cura teipsz. Magna qppe stultitia ē (vt idē ait Sreg. si aliqz alios mederi pperat q ipse in facie vulnū portat. Et maxima pla nedemētia est (vt inqz in pastoralis. c. ij. dū hi q nequaqz p cepta spūalia cognouerūt cordis se medicos pferri nō me tuūt: dū q pigmetoz vim nesciūt: videri medici carnis erube scūt. recte igit culibz taliū dī. Medice cura teipsz. Quos igit medicos cordiū appellare ad pns meliū puenit qd curatores aiaz: ipsoz vez rectores ecclesiarū qbz ille thesaurū est tra dit: p qd nō parceret deo pater qui pprio filio suo nō pepercit vt dī ad Rom. viij. Quibz etiā ille vulnerat q incidit in la trones: curādū fouēdusqz velut samaritano relictū est. Luc. x. Unicusqz em ipsoz dī. Curā illiū habe. Et rursus deo p p phetā. Custodi virū istū: q si lapsus fuerit: erit aia tua p aia ipiū. Porro dñs p Ezechielē. iij. r. xxiij. ca. cōminat culibet curatori dicēs. Sanguine ei de manu tua reqrā. qsi dicat qe vita r mors subditoz posita est i manibz platoz. Vñ dī. In. viij. Ex vobis pēdet aia illoz. hac itaqz snia pmonit: qsqz platoz r rector pferet periculū sui regiminis: r artē doctri nāqz discat spūalis curatiōis qteno i se ignorātie curare pos sit vulnerat: r in subditoz cordibz p sanā doctrinā et isalubre pntāz sanare cōstigia delictioz (ne qd absit dum sanādi regulas nesciat: r ad sanādū pmissos subditos festinet: iuste sibi obijci ab eisdē audiat. Medice cura teipsz. Recte nāqz p lato ignorātī dī: vt pū in se sufficiētem artē curādī spūaliū morboz habeat qd eplastrū sanādi vulneribz adhibeat. Nā (vt ait Sreg. in Registro.) Verēcūdū est r dicere pudet qd sa cerdotes ducatū arripit q exordiū religiose vite nō nouit. Licerit in qbusdā catholicis ministerijs ignorātia tolerāda fo ret: eo qd i plerisqz meliū est nephare qd curare. In qbusdā ēt iuxta Aug. in li. de pbris dñi. Melior ē fidelis ignorātia qd te meraria sciētia. In ecclesiasticis tñ ministerijs ordinādis dis ponēdisqz oīno dānabilis est. De qbz est illd p bñ apli. i. ad Cor. xiiij. Si qd aut ignorat: ignorabit. Ordinibz nāqz igno rātia: qd rez ordine qd agēdū est i ecclia p turbat negotioz

Prologus.

antur a formisq; meritorū. Nā statuta facere iniuriā vltra
re nō est intelligere sed errare; vt inqt Amb. sup. bñ imacu-
lari. tunc est qd oīs requit seruū prudētē quē cōstituat sup. fa-
miliā suā Matth. xxiii. Prudētē dixerō: vt sciat quo ordine q;
sensu quo mō quo fine qdq; gerendū sit. Alio qñ si cecus ce-
co ducatū pster: nōne ambo in fouēā cadūt? Matth. xv. Non
em cecus cecū ducere pōt. sic nec indiscrētū pter subditū in-
discrētū pōt p viā ducere salutis. Et qm his periculosissimū
pōtū in pluribus ecclesijs cōtra sancta instituta in admini-
strandis sacramentis que sunt instrumenta spiritualis cura-
tionis: plerōsq; non tam errasse q; variasse circa eadē cogno-
uim: a deo vt vera sit illa Rabanēsis sententia: Cōmune est
medicorum semper circa egritudines variare. Unde si tres vel
quatuor medici veniūt ad infirmū: nunq; in assignatione vt
exhibitione cure cōueniunt. hec ille. Et hoc idē q; verum sit
heū nostris tñbus res fidelib; subiecta populus quotidianā
na experientia clariū manifestat. Profecto siquidē cum ali
quod sacramētū administrādū sit in ecclesia dei: vix dioce-
sis vni clerus in ipso ritu canonice tradēdo concordat aut
uenit. Sed nūc in hac ecclesia hic addit: in alia ille minuit
Ille pponit postponēda: postponit preponēda. Ille benedi-
ctionē refusa det: ille nequaquā asserit. Ille cor igit libū tāq;
deuū r. erroneū: ille corrigat corrigentē tanq; ignarū. Sic
plani mutua discrepatione collidētes: nō sine graui scādalo
animos subditorū in cōfusione labyrinthi precipitant. Ide
mergunt. Porro nos Stanislaus dei r. apostolice sedis gra-
tia epi poloniensis paternā sollicitudine pastoratū officij
excitatū inter to stitutiūagos excursus viā cupientes ostēdere
certiorē presentē tractatū de administrandis rite ecclesiasti-
cis sacramentis celebrādisq; missarū solēnijs r. cēsuris eccle-
siasticis canonice obseruandis: p venerabilem virum magi-
strum Nicolauū de ploue decretorū doctorū capellānū nos-
trū deuotū fideliter collectū r. plena discentione masticatum
de fratrum nostrorū poloniensis capituli cōsilio et assen-
su preiū deliberatione approbatū omnib; r. singulis recto-
ribus ecclesiarū parochialium habendū r. tenendū ad vi-
guem perfecte precipim; r. mandamus: volentes secundū
ipm in administrādīs sacramentis celebrādis officijs censu-
risq; obseruandis oēs r. singulos dirigē r. gubernari. Statu-
entes q; si quod absit quispiā per archidiaconū nostrū aut
p testes nros synodales tpe visitationis rept; fuerit q; scdm
dictū tractatū formā modū r. dispositionē se nō gesserit i oib;
supradictis aut q; eudē nō habuerit p manib; penā synoda-
lem irremissibiliter persoluēdā p pma vice se nouerit incur-
surū. p alijs vero vicib; ad arbitriū nrm de cetero puniēdū.

C
cerdot
ecclēsi
brad
cēsuris
obseru
bilē vt
ueiuri
capellā
fio: feli
de sacri

ligatio
gra dei
pcti pu
lis iust
Omnes
gratia
Talis
fection
ynicūq;
lutē qu
ratio: el
autem
sacram
coheren
bere nō
rint: qu
ritum f
negligi
ffides f
Nec bon
ne fide
placere

De sacramentis. Fo. ii.

Tractatus sacerdotalis de administrandis ecclesiasticis sacramentis: celebrandisq; missarū solennibus: et ceteris ecclesiasticis canonice observandis. Editus per venerabile virū dñm Nicolau de plouet iuris pontificii doctorem ac capellana ecclesie posnoniensis: feliciter incipit. Et primo de sacramentis in genere.

Omnam naturam humana post lapsum fidei rata sub al ligando peccati maxime eget gra dei p qua ab illa infectioe pcti purgetur ad statū origina lis iusticie reducat iuxta illud Omnes peccauerunt: & egent gratia dei: ad Roma. iij. et. v. Talis aut gratia purgans infectionem in tribus consistit: q̄ vnicuiq; sunt necessaria ad salutē que sunt fides: bona operatio: et fidei sacramenta. Nec autem tria secundū hugo. de sacramētis lib. i. pre. x. ita sibi coherent vt salutis effectū habere nō possint si simul nō fuerint: quis fides non habet meritum si dum potest operari negligit: iuxta illud. Jacob. ij. fides sine operibz mortua est. Nec bonū opus aliquod est si ne fidei: sine qua impossibile est placere deo. ad heb. xj. Et rur

sus fides operas hominū sanctificare nō sufficit si eam que in sacramentis dei consistit sanctificationem contemnit. Nec hugo. l. i. c. est q̄ virtus sacramentorum ecclesiasticorū pro salutarī profectu multū est nobis necessaria: cum ipsa sint occasio & auxilium nostrū a peccato resurgendi: et in ipsis tota medicina nostris vulneribz salutaris consistat: secundū Tho. in compendio theologie: ce veritatis. lib. vi. c. i. nō q̄ in eis gratia subiectiualiter constituitur: vel casualiter per eam efficiatur cū in sola anima habeat collocari et a solo deo infundī: s; q̄ in illis et illa pilla gratie curandis a summo medico Iesu Christo oportet haurire: eo q̄ non alligauit suā potentiam deus sacramētis: quin etiam per aliam viam gratias conferre valeat: sū magister sententiarū l. iij. dist. i. ppter quod deus sanans & iustificans peccatōre iustificat ipsum auctoritate: sacramēta vero effectiue per gratiam in eis tantū in vasis continentiam.

Quid sit sacm & quot sint

Icet autē

sacramētū multis modis diffinit: tamen sū doctores cōmunes & cōmunes q̄ sic diffinit in lib. de doctrina xpiana. Sacm est inuisibilis gratie visibilis forma ita q̄ eius similitudinē gerēs & causa existat. Ex q̄ diffinitioe habet differentie sacramētorū veteris & noue legis Illa em̄ figurat

Quid sit sacrm. et quot sint.

banis nō efficiebātq; gratiā si-
gnificabāt; quā in nō efficiebāt
Sacramēta noue legis sūt se-
ptē. Baptismus. Cōfirmatio.
Eucharistia. Extrema vinctio.
Pnia. Sacer. ordo. ⁊ infirmo-
ni. Ista aut sūt tāq; sufficiētia
p Christi ordinata in remedi-
um ecclesie militantis. ¶ Sed
circa hoc considerandum est.
Primo q; quedam data sūt in
remedium vnius persone: que-
dam in remedium totius eccle-
sie. Illa que data sunt in reme-
dium vnius persone sūt tripli-
cia. Quedam enim data sūt in
remedium ad intrandū eccle-
siam. scilicet baptismus. Que-
dam ad ingressum de ecclesia
vt est extrema vinctio. Quedā
ad progressum in ea: ⁊ hoc du-
pliciter. Vno modo ad execu-
tionem virtutis: videlicet vt a
malis nō superemur: et quan-
tū ad hoc est cōfirmatio. vel vt
bonis adhaream: ⁊ quātū ad
hoc est Eucharistia. Alio mo-
do in reparationem virtutis:
quia ipsum hominem i pugna
spirituali aliquo modo contin-
git ledi: sic est penitentia. Si
autem in remedium totius ec-
clesie: hoc potest esse duobus
modis. Aut ad remedium mul-
tiplicationis spiritualis: et sic
est ordo. Aut ad multiplicati-
onem naturalem fidelium: sic
est matrimoniu. Quidā autē
etiam recipiūt numerū sacra-
mentorum secundū adaptatio-
nem virtutū: vt fidei cōrespon-
deat baptismus q; est sacramē-
tū fidei. Spei extrema vinctio
per quam preparamur quodā
modo ad futuram gloriā. Cha-

ritati eucharistia. Prudentie or-
do. Iustitie pnia. Temperati-
onis infirmo. Et fortitudinis p-
mario. Adaptat etia diuersis
generib; culparū vitiorū pens-
rum: vt Baptismus sit contra
culpam originalem. Penitentia
contra actualem: et mortalem
Extrema vinctio contra venia-
lem. Ordo contra ignorantia.
Matrimoniu contra concupis-
ciam. Confirmatio contra infir-
mitatē. Eucharistia cōtra ma-
litiā: q; est sacramentū chari-
tatis que p se opponitur ma-
litie. hec sancti Tho. sup. iiij.
sententiarū. dist. ii. q. ij.

¶ Secundo credendū et consi-
derandū est q; solus deus fuit
institutor sacramētōrū. Et qdā
ante aduentum instituit: vt ma-
trimoniū ⁊ penitentiam: sed hec
duo confirmauit in nouo testa-
mento dum penentiā predi-
cauit: et nuptijs interfuit. Qd
autem dicit q; Iacobus insti-
tuit penitentiam. Iaco. v. Con-
fitemini alterutrū peccata ve-
stra. non ē verisimile: q; per
illa verba non intendebat ali-
quod sacramentū institueret:
sed promulgare: cū non fuisset
auctoritas institutiū aliquid
sacramētum apud Iacobum.
Itē extrema vinctio instituta est
Mar. vi. vbi legitur q; apostoli
vngēbant egros infirmos: et sa-
nabātur. Confirmatur aut: q;
hoc non fecerunt virtute pro-
pria: s; auctoritate Iesu Chri-
sti illam virtutem osam vinctiōem
instituentis. Per illa verba I-
cobi. v. Infirmatur quis ex o-
bis: inducat pbyteros. ⁊ c. si-
mili modo intelligendum est.

De sacra. baptisimi. Fo. iiii

sicut de penitentia dictum est: scz q p illa verba unctione promulgauit et docuit faciendā nō aut instituit. Itē ordo institutus est cū Chriſt⁹ dixit Mat. xxvj. Hoc facite limes p memoratio- nē. ⁊ Johā. xx. Quorū remiseritis peccata. hec enim duo per- tinent ad ordinem sacerdota- lem: scilz potestas dimittendi peccata respectu corporis Chri- ſti mystici: et potestas consecra- di respectu corporis Christi ve- ri hec Scotus. Item confirma- tio instituta est per hoc q Chri- ſtus imposuit manus paruulis. Item baptisimus institutus est per Christum quando ipse se baptizari fecit a Johanne: ⁊ apostolis forma dedit dicens: Euntes in mundum yniuersuz predicate euangelium: bapti- zantes eos in nomine patris ⁊ filij ei spiritus sancti. Item eu- charistia instituit i cena vltia: in qua apostolos communicauit. Tercio considerandum ē q scdm sanctuz Tho. super quar- to sententiarum disti. i. qst. iij. artic. iij. efficacia sacramento- rum est ex tribus. scilicet ex in- stituitioe diuina tanq ex cau- sa principali agente: ⁊ ex passiōe Chriſti sicut ex causa pumaria meritoria et ex fide ecclesie sic ex continuatione instrumenti principaliter agentis et hoc ē quod dicit glo. sup illd ad Ro- manos. quinto. In similitu- dinem preuicationis Ade. q a latere Chriſti profuerūt sacramenta per que saluata ē ecclesia.

Quarto considerandum est q quedā sacramenta sunt ne-

cessaria: quedam voluntaria. j. q. j. c. remissionem. s. sed notan- dum. Nam sacramenta neces- saria sunt ista. Baptisimus. Cō- firmatio Penitentia. Corpus Chriſti et Vltima unctio. Et dicuntur sacramenta necessita- tis idō q sine istis homo nō potest saluari nisi ex contemptu omittantur et haberi possint. Sacramentum vero baptisimi in necessitate a quocunq po- test conferri: dūmodo in forma ecclesie conferatur. de summis trinitate et fide catho. c. j. in fi- ne. et de consec. dist. iij. a quo- dam. Et etiā penitētia: nazeō fieri possunt cuiusq in neces- sitate: iuxta illud. Confitemini alterutrum peccata vestra. nō tamen heretico vel excommu- nicato. Sacramenta vero vo- luntaria sunt illa que omitte- re non est peccatum: que dicun- tur sacramēta dignitatis. j. q. j. s. sed notandum vt sunt ordi- nes qui a dignioribus conferti- tur. i. ab episcopis. vel quia nō nisi digni ad ordines assumen- di sūt. Item mīmonia. Sine hmoi ei sacramēt bñ possum saluari. xxiij. qst. iij. s. vl. ad fi- nē. hec oia hñr i glo. ca. veniēs de transactionibus.

De sacramento ba- ptisimi.

Hi q s re

natus fuerit ex aq ⁊ spiritu sancto: nō potest itare in re- gnum dei. Joā. iij. Et de consec. dist. iij. filius dei. Sicut dicit Guido de bas. de consec. dist. iij. placuit post a. iij.

De sacramento

August. Corpus non fecit ani-
mā peccatricem: sed peccatrix
anima corruptibilem carnē fe-
cit. Peccavit quidē anima pri-
mi hominis: et per peccatū cor-
rupit carnem. postea vero ca-
ro cum non posset se vindica-
re ex toto in ista anima: voluit
vindictam sumere de qualibet
anima consimili: scilicet vt q̄
cito sibi infunderetur anima:
ex ipsa id est ex eis corruptio-
ne innasceret peccatū in ipsa ani-
ma. hoc autem est peccatus ori-
ginale: q̄ quidem anime im-
putatur: cū quadam digna re-
tributione innascatur anime.
Quoniam igitur ab hoc pecca-
to nō potuimus perfecte libe-
rari nisi per baptismum: quo
anima nostra quodāmodo re-
nascitur spiritaliter: que na-
tura fuit filia tre dei / fit filia a-
doptionis: ideo saluator veni-
ens in mundum proclamans
necessitatem huius sacramen-
ti baptismi dicit: Nisi quis re-
natus fuerit ex aqua. S. lo. scilicet
exterior abluendo corpus
et interior spiritus sancto mū-
dando animam non potest in-
trare. Ex q̄ p̄ necessitas huius
sacramenti. Et quia baptis-
mus est ianuā omnium sacra-
mentōr: iō de ipso primo viden-
dū ē. Erunt autē triplex considera-
tio circa istud sacramentū. p̄mo
vidbit d̄ ipsi substantialibz. Se-
cundo de ip̄s accidentalibus
Tertio de ip̄s cautelis. Quā
triplicē considerationē circa q̄-
libet sacramentū in presenti tra-
ctatu seruabimus.

¶ Baptismus quomodo
diffinitur.

Diffinitur au-
tem sic. Baptismus
ē ablutio corporis
exterioris facta sub
forma verborū p̄scripta. Quia
nō sūt de substantia baptismi
p̄mū est intentio et sufficit ge-
neralis: scilicet q̄ baptizans itē
dat illud facere q̄ facit eccle-
sia. melius tamē est si fiat spe-
cialis intentio: scilicet vt bap-
tizans intendat q̄ baptizandus
mundetur in anima a peccato
Similiter requiritur intentio il-
lius qui baptizatur: si est adul-
tus quia inuitus nō reciperet
sacramentum: vt dicitur in ca-
maior. 29. de baptismo et eius
effectu circa finem. Secundum
est fides baptizandi: quia in a-
dultis requiritur fides p̄p̄ia
sed in paruulis aliena: quia pa-
uuli baptizantur in fide ecclesie
Tertium est expressio vocalis
forme a Christo institute: que
est hec. Ego te baptizo i nomi-
ne patris et filij et spiritus san-
cti. Circa cuius prolationē
videat baptizans ne aliquam
dictionem omittat: nec etiam
addat aliquā p̄tera: vel ne trās-
ponat dictiōēs: vel commutet
aliquāliter nomina personarū.
Unde si diceretur in no-
mine genitoris et genitricis pro-
cedentis ab vtroq̄: non esset
baptismus. Item non de-
bet omitti illud pronomen in
principio positum / scilicet ego:
quia licet non sit de forma
quantum ad necessitatem. sa-
cramenti: sed ex constitutione
ecclesie. peccaret tamen omi-
tens quis ibi esset baptismus

Baptismi. Fo.iiii.

Ita notat de baptismo et eius effectu. c. i. ubi etiam dicit qd si immergetur pueri & dices In nomine patris et filii & spiritus sancti: permittat ego te baptizo: non est baptisus. greci autem et rutheni dicunt qd expressio ministri. scilicet ego non sit de necessitate forme: quia ex eo baptismo efficacia non habet. Sed persona recipiens est de necessitate forme: quia actus ad recipiendum terminatur. Ideo differunt a nobis in forma quantum ad tria. Primo quia personam ministri non expriment ad remouendum dubium primitiue ecclesie qd efficacia attribuebat baptizanti: vt patet. i. Corinthi. iiij. Secundo qd significant actum sub tria persona cum optatiuo modo vel coniunctiuo: vt baptizetur seruus Christi. Tertio personam baptizati in nominatiuo. exprimitur. vt dictum est. Utrum ipsi hic mutant de substantia forme: ita vt oporteat rebaptizare: non est determinatum: sed certum est qd nostra forma est melior. Hec sanctus Thomas distinct. iiij. quest. ij. artic. i. Et licet i primitiua ecclesia ex speciali consilio spiritus sancti baptizauerunt in nomine Christi et propter modum significanti: quia quodammodo secundum Ambrosium. tota trinitas in hoc nomine intelligitur. et propter reuerentiam significati: vt illud nomen celebre et virtuosum redderetur: cessante tamen hac causa iam non licet sic baptizare secundum theologos. Si quis tamen esset baptizatus in nomine Christi. fa-

ciendum esset cum eo sicut in angelis dubijs: ex quo non est simpliciter determinatum per ecclesiam talem baptismum non valere: ita qd talis baptizatus tur his verbis. Si baptizatus es/ego te non rebaptizo si non dñs baptizatus es/ego te baptizo in nomine patris et filii spiritus sancti. Et idem fiat quando baptizantur rutheni et greci: quia non constat illorum formam simpliciter non valere: presertim cum ecclesia scit et tolerat eam: nec expresse reprobat. Quantum quod requiritur ad substantiam baptismi est materia debita: scilicet ablutio per elementum aque in toto corpore vel in parte digniori Quintum qd illa ablutio fiat ab uno & eodem tempore quando forma verborum exprimitur: ita qd unus verba proferat & eo tempore puerum immergat. Ista autem immersio debet fieri trina vice: nisi necessitas magna suadeat aliud facere: vel si baptizandus esset adultus qd per sacerdotem iter immergi non potest: tunc enim sufficit trina aspersio: aque quod ecclesia in pluribus locis seruat & in paruulis propter picula que accidere possunt circa totalem immersionem paruuli. Unde grauius peccaret qui semel tantum immergeret: quia contra ecclesie consuetudinem faceret. Sciendum est autem qd secundum Johannem parisiensem super. iij. distinct. iiij. capit. iiij. aquam baptismi oportet de necessitate esse sanctificatam: quia dominus contactu sue mundissime

De triplici

carnis vim regeneratiua aq̄s contulit. Sed tamen aqua debet esse simplex sic q̄ nō mixta species aq̄ quāvisq̄ fiat mixtū. Vbi pōt fieri baptism⁹ in liquore: vel aq̄ maris. vñ sulphurea. vñ in aq̄ expressa mūde de luto. Et dico mūde expressa: id est liq̄de r̄ apparente: sic q̄ ibi appareat vera aqua: quia aqua imbibita spisso luto non potest fieri conueniens materia huius sacramenti. Et huius ratio sc̄m doctorem subtilē vbi supra est: q̄ lotio est materia prima vel quasi per se fundamētum: vel pars fundamētū sanctificationis. Aqua autē est materia remota: Unde aqua imbibita spongie vel spisso luto etiam si tangit carnem tamen non est conueniens materia ad baptism⁹: quia talis contractus non est lotio. Et similiter in glaciē nō est lotio nec in nīue: eo quod nō est aqua fluida lotioni conueniens. Similiter aqua rosacea: vel aqua expressa de florib⁹: vel bōdium nimis spissū quo plus est de pinguedine q̄ de aqua: nec aqua mixta cum luto multo. Similiter vinum et salina: aut etiam hominis vīna non sunt conueniens materia baptismi: eo q̄ aqua ibi mutata est in aliam speciem. Vbi tamē non tanta transmutatio esset: sicut in bōdio/medoa/ ceruisia et sic de alijs liquorib⁹. dubitant quidam doctores non esse materiam istius sacramenti. Ego tamen omnino reprobo in istis liquoribus fieri sacramētū p̄ defectū significatiōis.

Aqua enim baptismi: significat illam aquam quę fluxit a latere in cruce: quę fuit vera aqua elementaris et non miraculosa propter significationē baptismi sic etiam et sanguis verus ibi profuxit. Ratio autem institutionis in isto elemento est ex parte conuenientie quia est frigida/fluida/lucida/necessaria communis. Et he omnes proprietates conueniunt huiusmodi aque in qua debet fieri baptism⁹: qui est ad reprimendum feruorem concupiscentie ad flectendum rigorem inobedientie. ad illustrandum charitatem fidei. ad introducendum viam salutis. Item alia ratio. q̄ baptism⁹ ab his malis liberemur sc̄s ab immunditia/ignorantia/et concupiscentia vt p̄ ex proprietatib⁹ aque: sc̄s puritate p̄ quā mūdamur perspicuitate per quā illuminamur: et frigiditate p̄ quā ab esu concupiscentie temperamur. fit etiā baptism⁹ in aqua ne quē inopia alteri liquoris excusaret: et ne propter defectum periculum salutis homines incurrerent: et vt tūeniat a p̄ oēs cōis materia baptismi.

Et triplex est baptism⁹.

¶ Reterea sciendum q̄ triplex est baptism⁹: scilicet huiusmodi: qui fit in aqua: qui munit talis liberat a p̄a et culpa: et gratiā infundit in habitū et characterem impunit. Alius et flammis: qui tūc fit quando quis desiderat baptizari. sed non habet per quē

baptizatur
in de
tero
tet p
uita
ptis
de ob
delet
berlin
fut. T
guin
Chri
ter de
dam
dextr
rum:
tyr ex
pro v
de ch
bus
fitem
gua
tur er
tus el
pter
habu
de h
smus
rat/r
quis
in cel
cut pa
dicent
Actu
ment
tum t
terio:
tantū
dam
racter
bapti
candi
vel qu
veliqu

Baptismo. Fo. b.

baptizetur. Talis in fide salu-
bitur prout determinatum est
in decre. apostolicas. de presby-
tero non baptizato. Et ideo pa-
tet per August. lib. viij. de ci-
uita. dei. libro. ij. de unico ba-
ptismo. et p. beatum Ambrosi.
de obitu Valentiniani. Et hic
delet culpam et gratiam ha-
beret in usu in quo meritum consi-
sit. Tertius est baptismo san-
guinis qui fit in martyrio pro
Christi nomine suscepto: vt pa-
tet de innocentibus. Et qui-
dam dicunt etiam de latrone
dextro: sed non videtur esse ve-
rum: cum ille non possit dici mar-
tyr ex pena crucis: eo quod non
pro veritate: aut iustitia: aut fi-
de Christi. sed pro suis sceleribus
passus est: sicut solus con-
fiteretur dicens. Nos quidem vi-
gua factis recipimus. &c. Vide-
tur ergo ponus quod baptiza-
tus est baptismo fluminis pro-
pter confessionem fidei quam
habuit ad Christum: credens es-
se deum hominem esse. Et iste bap-
tismus ab omni tentatione libe-
rat: confert statim premium.
quia martyres statim euolant
in celum sine retardatione: si-
cut patet de sancto Stephano
dicente. Vides celos apertos
Actuum. viij. Item in hoc sacra-
mento quoddam est sacramen-
tum tantum: vt est ablutio ex-
terior: in corpore. Quoddam res
tantum: vt gratia interior. Quod-
dam res sacramentum. vt cha-
racter in anima. Et sic qui fide
baptizatur cum proposito pec-
candi moraliter nec attritus:
vel qui errat in articulis fidei:
vel qui dicit sacramenta noua

lere: talis recipit sacramentum
et non saluatur. Qui vero desi-
derat baptizari non habet pro
quem recipit rem tantum: et
saluabitur. Qui vero recipit
rem et sacramentum vt par-
uuli exterius et interius mun-
dantur quia recipiunt exte-
riorem ablutionem in corpore: et
impressionem characteris in a-
nima. Est autem character dis-
tinctio a characterem eterno im-
pressus anime rationali secun-
dum imaginem configurans
trinitatem creatam: id est ho-
minem: trinitati creati: id est
deo: et distinguens a non con-
signatis secundum statum fi-
dei. Et hoc est tantum dicere quod
character est quedam qualitas
seu signum consignatum christo:
distinctum ab infidelibus: et assi-
milatum fidelibus: et dispo-
sitiuum ad gratiam. Et talis
character est infidelibus pote-
rie cognitive intellectus: in quo
principaliter consistit imago:
ex qua etiam homo habet quod
sit homo: sicut ex appetitiua
habet quod sit bonus vel malus.
Et ratio secundum Thomam. dist. iij. q.
iij. arti. iij. quia impressio cha-
racteris est per quamdam anime
rationalis sanctificationem. per
ut sanctificatio dicitur deputa-
tio alicuius ad aliquid sacrum
Ad hanc autem sanctificatio-
nem non magis actiue opera-
tur anima sanctificando quam
qua sanctificanda: vel oleum
vel chylisma ad sui sanctificati-
onem. nisi quod homo se subij-
cit tali sanctificationi per confessionem.
Res autem predicte subijciuntur
qui a libero arbitrio carere

De cau. circa sacrm

Et ideo qualitercunq; anima
varietur per proprias opera-
tiones. nunq; characterē amit-
tit sicut nec chrisma nec oleum
nec panis consecratus vnq; sa-
ctificationem perdunt quali-
tercunq; transmutantur. dum
modo non corumpantur. Nul-
lus autem potest bis baptiza-
ri: quia dominus constituit ba-
ptismum irreiterabilem: et hoc
propter plenam remissionem tē-
pene q; culpe que fit in bap-
tismo: alias daretur occasio se-
pius delinquendi: hec Scorius
super tertio sententiarum. di-
stin. iiii. q. v.

De baptismi acciden-
tibus.

Consequen

ter de accidentib; baptismi restat vi-
dere. Sunt autem octo de solennita-
te baptismi: que nō sunt de sub-
stantia: versus. Sal olens / chri-
sma / cereus / chrisma / salina.
Flatus / virtutem baptismatis
ista figurant. hecuz patrinis
non mutant: sed tamen omāt.
Inungitur autem baptizand;
in quattuor locis: scilicet i fron-
te: videm p publice predicet: et
hoc fit in confirmatione per e-
piscopum. In vertice. vt agē-
da facilius cognoscat. Inter
scapulas: vt iugum Christi sua
uiter possit. In pectore: vt desi-
dulcius diligunt. Sed de istis
omnibus melius videbitur in
fra in practica hui; sacramēti.

De cautelis circa
hoc sacramētuz ser-
uandis.

Unde cau

telis circa istud sa-
cramentum adhi-
bendis est vidē-
dum. Primo caue-
at sacerdos ne in pūatis do-
mibus baptizet infantem vel
adultum: nisi esset puer regis
vel principis: quibus in hoc de-
fertur. Et hoc intellige preter
casum necessitatis: alioquin in
necessitate potest baptizare vbi-
q;: vt si puer esset in mortis ar-
ticulo: aut deferentes haberēt
limitatias capitales: prout hoc
totum notatur in clementina
vnica de baptismo et eius effe-
ctu.

Secunda cautela: Caueat
ne quem coacte baptizet vt iu-
deum vel paganum. Et hoc si
reclamat aut protestatur ali-
quo signo exteriori suum disse-
sum. Nam talis non recipit sa-
cramentum: nec cogitur leges
christianam tenere. Si autem
metu mortis vult baptizari ne
cremetur vel suspendatur pro
suis excessibus: talis si non re-
clamat q; is intus dissentit vt
sacramentum recipiat: tamen
tenetur leges christianas suare.

Tertio caueat ne baptizet
amentem vel fatuum seu furio-
sum veruntamen vt dicit san-
ctus Thom. amentes a natini-
tate recipiunt sacramentum si
cut et pueri. Et illi q; incurrun-
amētiā ex infirmitate postq; ha-
buerunt ysum rationis et lucē-
da interualla r; habuerūt tunc
propositum recipiendi bap-
tismi: tunc recipiūt sacramentuz
et remittuntur si actu contradi-

cant
tis
dum
conf
dum
nesc
C
vel p
z nisi
conf
ecclē
hoc e
qua
C
res b
tizoy
fin C
bapt
bapt
cat. f
etus
neces
rētur
debil
zante
posse
rē. ne
rem p
C
inam
nē m
actū
D
narā.
interp
nocet
pūs.
tum f
madio
pellici
minis
suppl
vltim
dūm
Silit

Baptismi observandis. Fo. vi.

cau
tud sa
adhi
videns
o caue
is doz
em vel
regis
hoc de
pieter
quin in
arevbi
tis ar
aberet
ut hoc
entina
s effe

Caveat
et ut ius
hoc si
ur ali
dusse
pit sa
leges
autem
zari ne
ur pio
non re
entit
tamen
fuare
aptizet
a furio
it san
nati
tum si
urunt
qz ha
et luc
et tunc
bapti
mentuz
tradit

cant qñ baptizantur in amen
tis alias non. Et sic intelligen
dum est quod dicit Augu. iij.
confessionu de amico suo: qui
dum desperaret/ baptizatus e
nesciens.

¶ Quarto caueat ne iudeum
vel paganum statim baptizet:
et nisi prius de fide instruat de
conse. dist. iij. iudei. Et hoc ne
ecclesia in talibus decipiat. Et
hoc est veru nisi necessitas ali
qua eis immineret.

¶ Quinto caueat qñ simul plu
res baptizat/ ne dicat: Ego bap
tizovoos: q: graviter peccaret
fm Thom. et tamen essent bap
tizati. Et ideo cum plures
baptizati quilibz feofum di
cat. Ego te baptizo. i. hec san
ctus Thom. Si tamẽ maxima
necessitas instaret: vt si porta
retur duo vel tres pueri simul
debiles et infirmi quasi agoni
zantes. tunc videtur michi q
possit dici. Ego vos baptizo.
i. ne propter dilationem vltio
rem pueri morerentur.

¶ Sexto caueat ne variet for
mam per aliquam interpositio
ne magnã p quã discorrnaret
actũ hoc et infuz noceret fm
petrũ de tharen. sup. iij. sc̃ten
narũ. di. iij. q. ii. Modica tamẽ
interpositio vel interruptio nõ
nocet vt si dicatur. In nomine
pris. et tũc forte aliqẽ impedimẽ
tum sacerdoti occurreret: vt si
madideretur sibi manica sup
pellicũ vel simile. ita q diceret
ministro: vide ne madideretur
suppellicium vel simile: et tunc
vltius prosequeretur: et filij
spũs sc̃i: nõ vitaret baptismũ
Sicut de russi si acciderit tpe

prolationis/ dicendum est: aut
etiam de silentio longo inter
ba longa idem intelligendum
est sc̃cũdũ Thom. super. iij.
distin. iij. q. iij. arti. i.

¶ Septimo caueat sacerdos
ne in peccato mortali existens
baptizet cum solennitate more
solito puerum q: peccaret mor
taliter secundum s̃ctum Tho.
et perum de thars. super. iij.
distin. v. questio. ij. Quia puer
baptizetur in hoc casu. Et bap
tismus confertur tam per ma
lum q: p bonum ministrum: q:
bonitas ministri non est de ne
cessitate baptismi: sed de igr
entia. Nec peccat suscipiens bap
tismum a malo sacerdote to
lerato ab ecclesia. sc̃cus est de
precto ab ecclesia/ vt ab heret
ico/ chysinatio/ excommunica
to: a quibus nullo modo recipi
endus est baptismus nisi in ca
su necessitatis: tunc omne etiã
a non baptizato vt a iudeo vt
pagano possit recipi q: tunc cum
q: malo dũ modo in forma ec
clesie redderetur/ cum intentio
ne videlicet facienda illũ quod
facit ecclesia. Verũ tamen li
cet baptismus a malo sacerdo
te tolerato ab ecclesia non vi
tetur q: tunc ad sacramentales
effectus: tamen a bono sacer
dote melius recipitur si habe
ri potest: quia secundũ bea
tum Thomã cũ effectu princi
pali potest aliquid addi plus
ex merito baptizandis. Et hoc
patet q: damnable et pericu
losũ est sacerdoti morari i pec
cato mortali ad pnam horam
cũ semper debeat esse paratus
ad ministrandum sacramenta.

De cau. circa bap. seruādis.

Sed circa hoc nota q̄ licet in casu necessitatis Iudeus vt paganus possit baptizare: non tamen possit lenare de fōte/secundū Tho. Ratio. quia in primo casu baptizando potest tenere yices dei cum sit eius creatura: sed in secundo non quia non est mēbrum ecclie. nec etiā aliquā cognationē spūalem cōtrahit cuz sit expers spiritualis gratie. hec Tho. sup̄ quartū dist. vi. q̄. lxi. iij. ar. ij.

Octauo attēdat vt habeat circa baptizandum actualem intentionem baptizandi: maxime cum dicit verba essentialia Tamen si tunc non haberet eā r̄ th̄ prius habuit eūdo ad baptizandum sufficit. Ex quo patet q̄ furiosus aut ebrius nō potest baptizare Et dico de ebrius carēteysurationis q̄ talē intētionē nō h̄z nec actualē nec habitualē que est necessaria: iuxta illud. Accidit verbū ad elementum et fit sacramentum. Nā s̄m Bonauē. in. iij. dist. iij. q. i. arti. j. in fine principalis ad hoc q̄ verba ordinantur ad effectum assignatur: necessarium est interuenire intentionem ministri qui intendit i illo actu et verbo dare talem effectum: vel saltey quod ecclesia facere ordinauit: vel saltey q̄ xp̄s instituit dispensare. Alioquin verba et elementū vt sic distincta non faciunt sacramentum. Hoc autē p̄ regula habendum est q̄ ad omnem sacramentorum dispensationem/necessarium est habere intentionem actu vel habitu/explicite vel implicite secundū Tho. i. iij. dist.

vi. q. ij. arti. j.

Nono caueat quilibz ne puer anteq̄ nascatur de vtero mris baptizet. Et hoc si puer quo ad omēs pres̄ eis est iure matris integer et totaliter q̄ sic nō pōt aqua eū attingere immediate/nec potest lauari ibi existens. Si autē appareret principalis pars puta caput/tūc simpliciter baptizari pōt. quia iam potest aqua sp̄geri. Si autē appareret pars minus principalis sicut manus vel pes: illa etiam esset baptizanda: q̄ in illa parte est tota aia. licz nō omnes sensus vt in capite. et post modū pōt baptizari si nascatur vnus sub conditione. Talis th̄ puer si nasceretur mortuus sepeliretur in cimiterio secundū doctorey subtilē dist. iij. q. j. arti. ij. et idē tenet Joānes parissensis. dist. iij. Similiter dicendū est de illo circa quē diuinitas est forma ecclesie necessaria ex necessitate instanti. Talis em̄ sepeliret i cimiterio: q̄ pie credit q̄ s̄m sacerdos suppleret s̄m Petrū de thar in dist. iij. q. ij. arti.

Decimo caueat ne matrem infirmam vel morientem diuidat i aqua pueriuit. quia sic homicidium cōmitteret quisquis hoc faceret. Non sunt em̄ facienda mala vt veniāt bona. ad Roma. iij. Ideo cautius dimittat perire infatē cum ea q̄ ipsa pereat s̄m dñm Petrus vbi. s̄. Si tamē mater mortua esset iam perfecte. tunc potest et debet eam facere diuidere: et puerum inde extractū baptizare: alias non.

De cathecis. et exor. Fo. vii.

¶ Undecimo caueat ne mon-
stru nō bñ pñ diuicath an-
sit vñ hō vel duo an habeat
vñā atqz vel duas: baptizare
se sinet: nā si sint duo capita
duo colla et duo pectora: et per
cōsequēs erūt duo corda et ita
baptizandi sunt duo et quib-
bet seorsum. Si aut nō est cer-
tum qz sint due aie: tñ primo
baptizandus est vñ et postea
alter sub conditione dicendo
Si tu es baptizatus: nō te re-
baptizo: sed si non es baptiza-
tus ego te baptizo in noie pa-
tris et filij et spiritus sc̃i. Et ta-
le monstrum dī fuisse in Fran-
cia duo capita habens quorū
vñum expressit velle de eo de
quo alterū expressit nolle. vñū
tamen voluit continere et so-
bue vinere: et aliud lasciuire
et epulari. et cum vñuz per os
suū excederet. aliud se graua-
ri clamabat. ita refert doctor
subtilis distin. vi. q. i. arti. iij.
¶ Duodecimo caueat ne chris-
mate antiquo baptizet qz pu-
nitur sacerdos hoc faciens. de
conse. distin. iij. si quis de alio.
et de sen. exco. in. c. qm̃. lib. vi.
Ubi dicit glō. vñalis dādo ra-
tionem em̃: qz vñus chrisma non
debet inesse vñū: nec de illo de-
bet quis chrisinari. Et deponi-
tur sacerdos qui de illo antiq̃
chrismate vñgit baptizandū: ni-
si i mortis articulo. Unde om-
ni anno nouum chrisma debz
confici et antiquum cremari.
de conse. distin. iij. litteris. Sit
autem diligēs sacerdos inter
om̃ia ne puer decedat sine ba-
ptismo: vt si iam incepit cano-
nem misse et viderit puerum

morientem sine baptismo po-
test eum baptizare. de cōse. di.
i. nullus eps. in glo. penul.

De cathecismo et exorcismo

Estat nūc

ponere praticam
manuale circa bu-
lus sacramēti dis-
pensationem. Est
autem primo sciēdū qz cathe-
cismus et exorcismus debent
precedere baptismum quando
solēniter cōfertur. Exorcismus
verō dī illa sonatio orationū
per quam expellitur diabolus
et adiuratur vt recedat a pue-
ro de quo dicit Tho. qz valde
cōueniens sit ipm̃ premiti an-
te baptismū. vnde hoc signat
ea que ponūt in baptismo:
Recede ab eo sathana. ac. 3. p̃e
etiā exorcismus debilitat pote-
statem demonis ne tantū pos-
sit in hoīe sicut ante: ne baptis-
mus et alia bona in ipso impe-
diat. Sz potestas predicta to-
taliter tollitur in baptismo si-
cut etiam pharao pñ est fla-
gellatus populo nō dū de Egi-
pto egresso: et postea totaliter
in mari rubro qd̃ est figura ba-
ptismi submersus. Et sic bene
dicitur qz exorcismi sunt insti-
tuti ppter energuminos. i. in-
tus laborantes p infectionem
fomitū: vñ contra diabolū
in eis potestatem habentem.
hec Tho. di. vi. q. iij. arti. i. et ij.
Est aut catechismus sc̃oz Tho.
instructio ante baptismum in
illis que sunt cōmūgia. Et di-
cuntur fidei rudimēta: ad que
credenda oēs explicite tenen-
tur: sicut est fides trinitatis

De modo

incarnationis et passionis dñi iudicii et promissionis dei de facie hoim. et de alijs antedebz instrui post baptismum. Unde ena sm Tho. in adultu requiritur vt per se catechizetur et chustianam religionem profiteatur. Catechizatur autē ad hoc adultus qui ad fidē vocatur: vt ad quā vocat proprio moneatur voluntatis arbitrio hic est qd cū baptizatur rutenus vel paganus adules nō patri nris sed ipsemet p se ad interrogata respōdet sacerdoti. huius cōtrariuz seruatur i Mazonia in Polonia: et satis male.

De modo baptizādi.

Puer debet baptizari: sacerdos non pmittat nisi vnus virum vel vnam feminam in patrilos: prout determinatū est de cognitione spiritali. Quis. lib. xj. de cōse. disti. iij. non plures. Alicubi tñ consuetudo obtinet qd si puer masculus debeat baptizari: tñ duo viri et vna mulier i patrilos admittantur. Si vero femina tñc due mulieres: et vnus vir in patrilos admittatur. Et ista est satis tollerabilis: cū honestatem quādam et vrbanezem contineat. Deinde autē ante fores ecclesie sacerdotes statūe patrilos: vt si puer ē masculus: teneat eū viri: si vero femina: teneat eum mulier et isti duo stant iuxta se. Alij hō possunt stare in ecclesia: vel iuxta qui puerum conduxerunt. nec p ipso respōdeāt: sed possunt

oia attendere dūmodo nō tangant puerū ad occasum solis: solus autē ster ad orientē quo facto suffiet in facie eius: et dicat illum exorcismum. Et imūde spūs: et da honorem deo vno. et. qd cōtinetur in agenda. Iterum statim dicat Recede ab eo drabole. et. f. l. a. et. Item ille siue exultatio dñi fieri ad occidētem: vt pñ fm Tho. mā: significat spūs maligni expulsiōne et homi introductiōne. post hoc faciet crucē i frōte eius dicens. Signū saluatoris dñi nři Jesu xpī i frōte tuā pono. Similiter in pectore aliam faciet crucē dicens. Signū saluatoris dñi nři Jesu xpī in pectus tuum pono. Et de mū coniuncti sub vna platione faciet vñā crucē in frōte et aliā in pectore dicens. Accipe signaculum sancte crucis tam in frōte qm in corde. et. Et quid ista signatio significet: statim in predicta oratiōe ostenditur cum dicit. Sume celestisū pceptoz fidem. et. per qd denotatur: qd ad hoc in pectore signatur: vt in pceptis dei suscipiendis: acceptus efficiatur Et i frōte: vt leta facie dei culture existat aprius. Demum sequitur oratio. Preces nras et. in qua tunc dicitur. Et hūc electum tuum crucis dñice: cuius impressione eum signamus in virtute custodi. Et fiat crucis signatio sup totum puerum. Inde sequit oratio. Omnipotens sempiternus deus. et. Circa quā querat prius sacerdos de nomine infantis dicendo: quis debz vocari Et postq il

li bl
qu
cēs.
par
eere
tū
ner
ali
trin
hoc
que
pue
rati
pp
casu
nom
abst
dita
hun
trin
tuo
con
eera
vls
tiam
expe
occu
requ
min
dita
aute
grati
que
tuo.
mali
tur p
in oc
gno.
est dy
Chri
nua i
abko
hoc s
corpo
roia

Baptizandi. Fo. viii.

li dixerint. N. ille statim profes-
quatur incipiendo orationē di-
cēs. Omnipotens sempiternus de-
pater dñi nostri Iesu xpi respi-
cere dignare sup hunc famulū
tuū. &c. Nō est autē op. cū ye-
nerit ad locū. ppiū nominis i
aliqua oratione q̄ requirat pa-
trinos dicēs. Quō vocatur: et
hoc propter incongruitatem
que ibi contingeret: et impro-
prietatem locutionis. Nam o-
ratio quandoq̄ requirit dici
ppium nomen in accusatiuo
casu: et patrimi respondent in
nominatiuo: quod est magna
absurditas: sicut patet cum di-
citur. Respicere dignare super
hunc famulum tuum. N. si pa-
trini responderent in nomina-
tiuo dīcēdo. N. magna esset in-
congruitas. Dicat autem sa-
cerdos solus variando nomē
vsq̄ ad fontem secunduū exigē-
tiam orationum prout viderit
expedire: nec toniens quotiēs
occurrit nominis nēminatio
requirat patrinos: sed solū no-
minet in latino propter absur-
ditatem predictā. Orationes
autem iste sunt pro puero: vt
gratia p̄ueniat & subsequat̄:
que vires p̄beant libero arbi-
trio. Et q̄ procul fiat vniuersa
maligni spiritus illusio: signa-
tur puer in fronte: in pectore:
in oculis: in naribus: in ore si-
gno crucis: cuius virtute victus
est dyabolus: et exaltatus est
Christus. vñ Abacuc. iij. Cor-
nua in manibus eius sunt: tibi
abscondita est fortitudo eius.
hoc signo muniuntur totius
corporis sensus: cuius virtute
et oia sacramenta complentur

et omnis dyabolici signa frus-
trantur. Sicut enim cum pri-
mogenita deleterentur Egypti
populo hebreorū signata po-
stibus domorū suarū sanguine
agni paschalis in typo domi-
nice passionis saluatus est po-
pulus vero egyptiorum q̄ hoc
caruit signo in suis primoge-
nitis grauius percussus est: sic a-
pud Ezechielem iherusalem
ab imminēte clade liberanda
esse promittitur: si thau (que fi-
guram crucis exprimit) in frō-
tibus gementium atq̄ dolentium
signaretur. Vnde ante
q̄ sal ponat in os pueri: rece-
pro sale simplici & mundo be-
nedicat ipsum specialiter per
illam orationem: exorcizo te
creatura salis in nomine dei
patris omnipotentis: & in cha-
ritate dñi nostri Iesu Christi:
et in virtute spiritus sancti. &c.
faciedo signa crucis ad inuo-
cationē cuiuslibet persone san-
cte trinitatis: & compleat vsq̄
ad finem. Nec credat quis pos-
se sufficere sal illud ad exorci-
zandum puerū: quod benedi-
citur die dominico ad benedi-
cendum aquam: cum illud spe-
ciale officium habeat: et distin-
ctū ab isto. Et ideo caueat sa-
cerdos ne cum illo falle cum q̄
die dominico aquā exorcizant
ad baptismum vadat: sed ipso
die dominico alio scypho be-
nedicat sal pro benedicenda a-
qua: et in alio pro exorcizandis
infantibus ante baptismum.
Cum autem compleuerit ora-
tionem dictam: sal benedice-
rit: recipiat sal: et ponat ad os
pueri: dicens. Accipe salē sa-
pientis: & sit tibi dñs p̄pitiū

De modo baptizandi.

in vitam eternā. amen. Ponat
tamen sal in os pueri pulchre
et modeste: non cum vehemen-
tia: sicut quidā solent ponere/
ita q̄ puer cogitur flere ppter
duram impressionē salis: quod
est abominabile. Seruāda est
nāq; maxima vībanitas et ho-
nestas in sacroꝝ collatione: pro-
pter deuotionem populi exci-
tandam et reuerentiam. sacro-
a populo ipēdendā et eribēdā
significat et salis immisio gra-
tiā sapiētiā a pctōꝝ putredi-
ne p̄seruationē. Cōsequēt pro-
sequantur oratōes solite que
habentur in agenda. Et proui-
deat sacerdos eas correcte di-
cere. Et q̄ speciales sunt ora-
tiones sup feminas: et specia-
les sup viros: ideo singulis sin-
gulas adap̄et. Que aut̄ sūt su-
per virosq; illas p̄ferat super
virosq; indifferēter. Deinde se-
quitur euangelium s̄m Mat-
theum. Oblati sunt Jesu par-
uuli etc. q̄b sacerdos dicturus/
deponat mitram: similiter pa-
trinos deponere faciat. In le-
gendo autem imponat manus
infanti vt p̄cludat diabolo ex-
pulsio viam ne redeat. Et hoc
idem significat b̄ndictiones et
crucis signationes superiꝝ p̄e-
misse. Legat autem premitten-
do: Dominus vobiscum. Quo fa-
cto faciat orare. Pater noster:
Credo in deum: ipsos patri-
nos: demum dicat illas oratio-
nes: Nec te lateat sathan etc.
Quo facto recipiat mūdōs p̄-
ueres terre: et immiscens spū-
to faciat inde lutum in manu
sinistra. recepto eo duobus di-
gitis. scilicet pollice et indice

dextere in manus: tangat aurem
pueri dicens. Effugiat quod est
adaperire. Et cum subuerit:
in odorem suauitatis: tunc tā-
gat aures. Caveat autē ne fa-
ciat lutum grossum: et astanti-
bus abominabile: sicut quidā
facere p̄sueuerūt emittētes p̄-
spūto quādoq; philegma spū-
mosum ex ore: inducentes hor-
rorem astantibus. Designat au-
tem spūi et salis immisio. sen-
sus tactus: auditus: et aliorum
sensuū spiritualiū apertionez:
vel signat impedimenti remo-
tionem ipsius demonis respe-
ctu fidei docendo vel discēdo.

Hoc

sacerdos itro-
ducatur puerum
in ecclesiam di-
cēs: *W*his custo-
diat itroitu etc.
dās ei p̄ hoc potestātē intrādi
ecclesiā: et anumerādo eū p̄sortio
fidelium q̄ ad hoc vs̄ vt possit
orare cū fidelibz i ecclesiā: sicut
adultus: etiā in missa: dum ta-
men talis sit exorcizatus: etiā
si nō esset vltērius secum pro-
cessum: nō tamen posset audi-
re totam missam: sed nisi vsq;
ad Sursum corda: sicut et cate-
chuminus. Tunc sacerdos ac-
cedēs ad fontē querat a patri-
nis nominando puerū dicens
N. abrenuncias sathane: Et il-
li respondeat: Abrenuncio. Et
iterum dicat. Et omnibus pom-
pis eius: Illi respōdeat. Abre-
nūcio. Hoc aut̄ fit ideo vt p̄us
abrenunciet errorem: sic ap-
proximet ad veritatē: iuxta il-
lud apostoli: Depomite etc.

De modo baptizandi. Fo. ix.

hominē secundū cōuersationē
pūstinā abnegātes omnē im-
pietātē et secularia desideria.
Deinde querat iterum. Credis
in deum patrē omnipotētē. &c. Et
ter respondēt patrini. Credo
Et sic de singulis articulis fi-
dei specificādo distincte: et in-
terrogādo. Et licet duodecim
sint articuli fidei symbolo/ de
quibz oibus deberet querere
et interrogare sigillatim/ suffi-
cit tñ si plures articulos siml
cōiūgat et de ipsis simul q̄rat
et ita sufficit si totū symbolū ser-
vicibz p̄ octo pcurrat iterro-
gādo. Interrogatio autē ista
diz esse i vulgari et nō in latino
q̄ tūc patrini laici fidē p̄sent
p baptizādo puero. Est autē
sciēdū q̄ si adult' baptizāt li-
cet patrini ipsū teneāt: tñ ipse
solus debet r̄spondere/ nō patri-
ni ad interrogatiōē fidei et a-
brenūciatiōē supradictā cum
habeat vlti liberī arbitriū. Hoc
sūt symbolū tradit baptizā-
dis tāq̄ noue vite auditōibz
p quā p̄fessionē incipit in eis
mouē vetus hō: et p fidē nouus
vivere q̄ fm deū creatus est in
iustitia et sanctitate veritatis.
Tādē sacerdos accepto oleo
sancto ad hoc disposito: quod
vocatur oleum catechumino-
rum: referēs puerū ex velami-
ne suo/ et denudās eū/ vngat
eum in pectore: deinde in sca-
pulis dices. Ego te lino oleo
salutis in xpo Iesu dño nostro
Et tādē subūngat. Pax tecū
Et clericus assistens r̄spondeat. Et
cū spū tuo. Ista autē iniunctio
olei significat hoīs expeditio-
nē quā suscipit aduersus dia-

bolum in pugna: sit enim in fi-
gnū pugne contra inimicū: si-
cut athlete inungunt s̄z Tho-
mā. Vel fm Petrū de tharan.
signat legis dei amorē p hoc
q̄ sit in pectore vbi est loc' cor-
dis. Per hoc autem q̄ sit inter
scapulas/ designat deuotā sub-
iectionem. Ungitur autē in pe-
ctore/ me hostis ei imūda p̄suas-
deat desideria. inter scapulas
vbi est vigor portādi onē/ q̄ for-
titudine accipit ad portāddū
pōdus diei vestus. Ungit etiā
in pectore: vt vigeat i eo sapiē-
tia. Ungit etiā in humero dex-
tro q̄ in exercitijs bonorū opē-
rū indeficiēs seruet patientia.
Neq̄ em̄ nouerit sinistra qd̄ fe-
cerit dextera vestra. Math. vi.
Sed q̄ in humeris vigor con-
stat portādi onera: hui' par-
tis vnctione xpi athlete dedi-
cantur vt sciāt se esse ad cer-
tamē vocatos per totum vite
sue cursum contra antiquū ho-
stem publicis ac priuatis con-
gressibz pugnāturos. Vel fm
Rabanū in lib. de institutione
clericorū. de cōse. dist. iiii. c. de-
inde. Pectus vngit vt nulle re-
liquie latentis hostis in eo re-
sistat: sed in fide trinitatis
mēs eius cōfortetur. Item in-
ter scapulas: vt vndiq̄ munia
turiēt ad bona opera faciēda
per dei grātiā roborētur. De
de omnibz his rite pactis que-
rat sacerdos a patrinis infan-
tem tenēdus/ et si fuerit adul-
tus/ tūc ab ipomet adulto q̄-
rat dicens Quis vocaris? Et
ille respondeat. N. Tādē sa-
cerdos querat. Tis baptiza-
ris? Et iller respondeat. Volo.

De modo

hoc autē faciat, ter ppter hoc
vt cōstet de ipsius voluntario
pposito baptizādi: ne coact⁹
baptizari videatur. Et tūc sa-
cerdos recepto puero ad ma-
nū sinistrā denudato eo toto/
si est i estate: si vero in hyeme
denudetur tātū ipsi⁹ caput pa-
tēter ⁊ manifeste vsq; ad ipsi⁹
scapulas tenēdo eū supra fon-
tem si est infans si vero adult⁹/
tūc solum inclinato capite i fon-
tem ter dicat distingere ⁊ expres-
se habēdo intentionem ipsum
baptizandi. Et ego te baptizo
in nomine patris. Et tunc fa-
ciat manu dextera p̄mā aque
in capite pueri perfusione ista-
tim que profertur dicens. et
filij faciēdo secundam perfu-
sionem in capite pueri sicut
prius. Et deinde subiungat et
spiritus sancti: faciēdo similiter
tertiam perfusionem seu ablu-
tionem. Quam quidem imer-
sionem recipiēs homo a sordi-
bus vetustatis ipsius eruat⁹: ⁊
aliū nouū hominē induat⁹: tri-
duane xp̄i sepulture cōsepelit⁹.
Vñ ait ap̄ls. Quicūq; baptiza-
ti sumus. ⁊c. Ambro. autem in
libro. de sacramētis dicit q; tri-
na interrogatio ante baptismū
⁊ trina immersio i baptismō si-
gnificat triplicē lapsus pecca-
ti qui ibi abluuntur: scilicet cogi-
tationis/locutionis/ ⁊ operis
ideo etiam fit trina cōfessio.
Ista etiam forma obseruāda
est a vetulis in necessitate bap-
tizātib⁹: et per curatores
sepius predicāda. Nam com-
peri et inuēni parochia mea
quāq; multa supstitiosa ⁊ vana
his verbis addi reā mirabili-

ter variari. Quidam est profe-
rūt solum ista verba sine aspersione aque: credētes sufficere
solam p̄olationem verborū.
Quidā autē solo sale puerū cū
his verbis t̄gūt: quidam vero
formā verborū mutat dices-
tes. N. ego te baptizo in nomine
dei amē. Quidā autē dicit: in
noīe d̄ipotētis dei amē: q̄ oēs
forme enozmes sunt nec aliqd
operatur. Sed hic querit. Cu-
ius sunt verba illa cum dicit
patrim interrogat. Abrienun-
cias sathanē r̄ndēdo. Abre-
nūcio. vel credis i deum: et il-
lir̄ndēt. Credo videtur enim
cuiuscūq; sint: q; mētiri videat⁹
tur ille qui r̄ndet. Si enim sit
ex persona patris: mētitur q;
nō habet in consuetudine q; ipse
baptizetur. Si autē pro puero
dicuntur nichilominus mēt-
itur patrinus: cum puer sit nul-
lus voluntatis compos: vt pa-
tet ex eo q; dum immergitur/
recalcitrat. Ad quod dicēdum
est q; patrin⁹ i persona suūlo-
quitur. Quod autem respōdet
credo. ⁊c. tātū est ac si dice-
ret. Tales fidem habeo p quā
hic saluari potest. Cum simpli-
citer respōdet. Volo baptizari
sensus est. in fide mea quam
ego teneo/ baptizetur. Seruā-
tur tamē verba illi⁹ pueri ex
identitate verborum patris/
vt idētitas verborum ad pue-
rum notetur. Vñ dicit Bonauē-
tura q; quādo r̄ndetur i perso-
na paruuli. Credo. nō est falsus
sermo/ vñ cōfuetus: quia s̄m
Augusti. frequēter signum ac-
cipitur pro res̄scent dicimus.
Cras erit resurrectio dñi. Et

vid
ign
sac
per
me
cto
pu
de
si n
par
bē
tāt
tur
C
ver
r̄ndē
tāge
est d
pate
sen
tern
rē q
q̄tu
tual
curat
nō cō
habe
ca. si.
cepto
puer
te cap
sequi
tēs p
Christ
aqua
C C
facere
te: sc
gnou
proh
lus ep
frōte
hibitu
dotib
hois a

Baptizandi. Fo. r.

vidēs fumum dicit se videre ignem. Un̄ sensus est. Credo. i. sacramētū fidei recipio v̄l recipere paratū sum. i. ad credēdū me obligo. Dicit etiam iste doctor q̄ patrini postea tenētur puerum docere i his que sunt de fide vel de bonis moribus si nō habet alios doctores v̄l parētes: nūc autem ex quo habēt parētes catholicos / 2 v̄l tāt ecclesias: ibi potius doceatur: 7 sic patrini excusantur.

¶ Notādū etiā q̄ q̄vult esse verus pater: nō solūz debet rhidere verba solita: sed etiam tāgere puerum. v̄l respōsio nō est de necessitate seu essētia cō paternitatis spūali: sed tētio seu lenatio. Potest etiā cō paternitas corrahi per pcuratorē q̄tum ad amicitiam: sed nō q̄tum ad cō paternitatis spiritalis viculum. vnde solus pcurator est verus compater: et nō cōstitutus procurator: vt habetur de procuratoribus. ca. h. li. vj. Deinde sacerdos accepto sancto chysmate vngit puerum i vertice. i. in summitate capitis: dicens orationē que sequitur scilicet. Deus oipotēs pater domini nostri Jesu Christi qui te regeneravit ex aqua 7 spiritu sancto. 7c.

¶ Circa hoc tamē cauēda est sacerdoti ne puerū vngat i frōte: sicut iam plures fecisse cognoui: et eos de cetero facere prohibui et interdixi. Nam solus episcopus habet vngere i frōte in cōfirmatione. Unde prohibuit i inferioribus sacerdotibus vt nūq̄ tāgāt frōtem: hōis aliqua vncione qm̄ eis

nō cōpetit. De hoc expresse habetur i glo. h. c. qm̄ i baptismo de sen. ex cō li. vj. vbi dicitur: manifeste q̄ post baptismum sacerdos inungat i vertice chysmate: nō aut i frōte: q̄ hoc est solius ep̄i: vt notatur de consuetudine. c. quāto. Prohibitio autē ne sacerdotes inferiores inungāt i frōte habetur i pluribus iuribus: vt patz de pse. dist. v. c. nouissime. Erroris autē causas illorū sic erratū compert: q̄ li: bros viaticosque suos ipsos sic grauitur decipere vidi. Nā fere oēs agēde i libelli baptismales in hoc loco sic habent.

hic faciat sacerdos crucē i frōte. Corrigāt igitur de cetero li: bros suos erroneos: ne a dño corrigātur: 7 agāt penitētiam de errore preterito. Adeāt autem auctoritatem ordinariam per quā cum eis super huiusmodi errore commissio dispensetur. Et sit etiā ista vinctio in capite: vt charitas que p̄spirat i sanctum datur: abādet semper i cordibz nostris: s̄m illud Sapientis. Oleū de capite tuo nūq̄ deficiat. Un̄ Apostolus Charitas dei diffusa est i cordibus nostris per sp̄m sc̄m q̄ datus ē nobis. Vel sit ideo i vertice: vt cognoscat se promotus esse i regale genus 7 sacerdotale: vt a xp̄i cōsortio vocetur christianus: et eterni regni sit coheres. Et etiam statim tegitur veste v̄l mitra: vt intelligat se diademate regni et sacerdotali. (sicut dictum est) potiri. ¶ Sed dubitat. Nōne iam sp̄ritus sc̄s datus est baptizato in ipsa aqua baptismi? Respō:

h. h.

De sacramento

deo q̄ sic sed differēter hic et ibi. Nā ibi datur ad peccatorū preteritorū remissionē: q̄ per ipsam asperſionem aque i baptismo omnia preterita peccata purgata sunt. Sed hic dat in ista vñctione ad edificandū in corde nostro dei et proximi dilectionem. Consequēter datur baptizato vestis cādidā: q̄ dicitur disponi vt cooperiat totū caput: et oīa loca vñctionis scilicet scapulas et pedes. Sicut hugo. que cādore suo figurā preſert acceptę nouitatis: et restitutionis in nocētiam spem future immortalitatis. hec est enim vestis in qua ad nuptias regis intrare quilibet est necesse. Unde sacerdos imponendo eam dicit Accipe vestem candidam / sanctam et immaculatā. i. vite innocentiam (que tūc restituit ei) quā pferas ad tribunal Christi vt habeas vitam eternam. Sicut potest tamē iste pāniculus etiam seruari p alius pueri baptizadis in ecclesia: vt dicit de p̄se. dist. liij. ca. si quis. vbi dicit. Si quis voluerit Christianate iterum pāni linire: et super alium baptizandum mittere: nō est absurdū. Et vltimo sacerdos tradit puero i manū lampadem seu cereū incensum: quod significat fidei et amoris longitudinem. Lumen enim significat fidem: sed incensum significat fidem informata charitatis seruire. In manibus autem acceptum significat bonorum operū exhibitioem: et cum tali Christo omnes occurrere debemus ad iudiciū venienti. Et ideo dicit sacer-

dos. Accipe lampadem ardētem: et irrepere hēſibile: et custodi baptisum tuū: vt cum dominus ad nuptias venerit possis ei occurrere vnacum sanctis electis dei i aula celesti: vt habeas vitam eternā: et viuas in secula seculorum amen.

De sacramento cōfirmatiōis

Confirmatio

hoc des qd opera tus es i nobis ps lxxij. Post sacm baptismi sequitur aliud quod maius est qm ad ministroz dignitatem. hoc enim a summis pōſicibus. i. ep̄s copis vel suffraganeis tāmmodo traditur: sicut et a solis apostolis tradebatur vt dicit de p̄se. dist. v. manus. p̄is enim vñctio: postea sequitur cōfirmatio: ibi peccatum dimittitur. hic gratie dona dant. Dat autem hic illa gratia quā contra singula vitia et si non semper: quādoq; tamē pugnatur. Est autē gratia quāsi armatura quedā qua in hoc deserto post trāſeum maris baptismi: cōtra vitia pugnamus. Sicut enim submersis. Egyp̄tius a tergo sequentib; filios israel olim hostes oppugnauerunt per desertum: sic submerso diabolo i baptismo qui primū nos inſequēbatur: mala nobis per huius vite desertum vitia constituit: contra q̄ vitia gratia in hoc sacramento est data: quāsi armatura et munitione quadam munitur. Unde post baptismi susceptionem in qua est gra-

Confirmationis. Fo.xi.

his collata. Item ad innocentie et none vite restitutionem / congrue petit ecclesia sibi dari sacramentum a deo per quod in illa gratia confirmetur / dicens verba premissa. Confirma hoc deus scilicet per sacramentum confirmationis: quod operatus es in nobis: scilicet per gratiam baptismalis renouationis. Ita duo sacramenta ita sunt coniuncta quod ab inuicem nisi morte preueniente nullatenus possint segregari: et unum sine altero rite perfici non potest. Ita dicit Melchisedech papa scribens hispanis archiepiscopis: cuius verba ponuntur de consecratione. dist. v. de his vero.

Diffinit autem istud sacramentum secundum doctorem subtilium super. iij. sententiarum. di. viij. q. j. sic. Confirmatio est unctio holis viatorum: aliquantulum consentiens: vel libero arbitrio nonnunquam suffragata in fronte figura crucis cum chrismate sanctificato: et hoc a ministro idoneo formaliter cum intentione debita infigente. et verba debita proferente significans efficaciter ex institutione diuina unctionem anime per gratiam roborantem ad confortandum cum constantia fide christi. Et secundum beatum Thomam super. iij. sententiarum. Confirmatio non re ipsa limitio chrisomatis sub forma verborum descripta.

Que sint de substantia huius sacra menti.

Intra quod

sciendum est secundum Petrum de thauran. super. iij. distinctione. xviij. et Archiepiscopo de consecratione. dist. v. nouissime

Quisq; dicitur de substantia huius sacramenti: duo ex parte sacramenti in se: scilicet materia chrisomatis. id est oleum cum balsamo ab episcopo sanctificatur: ut habetur de consecratione. dist. iij. super. Nec potest sine tali oleo conferri hoc sacramentum. eo quod secundum Thome. super. iij. dist. vj. q. ij. arti. iij. illa sacramenta que sibi ministrum determinant: etiam materiam sanctificatam requirunt et exigunt. Sed sacramentum quod non determinat sibi ministrum nisi ipsum ad solennitatem non habet materiam sanctificatam: ipsum ad necessitatem sed ipsum ad solennitatem ut baptismus. Et quia hoc sacramentum determinat sibi ministrum: ideo etiam requirit materiam sanctificatam ab eo qui est minister huius sacramenti. scilicet ab episcopo. Quare autem materia est chrisma ostendit. ar. ij. dicens quod sacramentum supersubstititum ab aduentu spiritus sancti in discipulos: quod apparuit in linguis igneis: scilicet igni nihil inuenienti accipi potest loco eius per materiam et confirmationem oleum: quia lucet et nutrit igne. figuram autem lingue convenienter accipit balsamus propter odorem: quia per confessionem lingue odor bone notitie dei diffunditur in omni loco. Ideo sicut visibilis apparitio spiritus sancti fuit in igne figurata in figura lingue: ita materia confirmationis est in oleo balsamato. ut oleum pertineat ad conscientiam quam oportet habere nuntiam eos qui confessores diuine fidei constituntur. Et balsamus ad bonam famam pertinet.

De sacramento.

et: quam oportet diffundere: verbis et factis in confessione si dei. hec sanctus Tho. Et licet xps circa institutionem huius sacramenti non fuit usus tali materia: nec apud post eum. tamen id hoc die ecclesie non videtur incongrue tali materia eo quod xps non alligauit potestati suae sacramenta. Potuit et sine tali materia perferre per alium modum gratiam huius sacri. Si militi scilicet doctoris subtiliter potuit esse discipulis dispensare in premituua ecclesia videtur per alium modum perferret hoc sacramentum: magis cum tunc erat aliqua signa sensibilia: ut puta descensus spiritus sancti de super: donum linguarum: quod omnia accipiebant confirmati per apostolos. Quod non fuit necessaria eis materia huius sacramenti in signo tantum occulto: ex quo in magis visibili et euidentiori illud perferbant. Credit tamen idem doctor quod hec materia ab apostolis sit instituta: sed non legatur. ¶ Secundum quod est de substantia huius sacri: est forma verborum. quod est hec. Cōsigno te signo sancte crucis: et confirmo te chrismate salutis in nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Refert tamen Archidiaconus de psalmo. di. v. c. nouissime et secundum hugo ibidem tenuisse quod nec forma predicta: nec alia est necessaria et de substantia huius sacri: imo credit quod sacramentum olei et sacramentum chrisomatis potest conferri sine verbo: dummodo fiat unctio de oleo vel de balsamo consecrato. Idem etiam notat. rxy. di. ca. puenit. Illud tamen ibi dicit sub dubio. Ego tamen istud dictum minus recipio nec admitto: eo quod nec iure nec ratione consistit: et omnibus theolo. magis aduersat.

¶ Tercium quod est de substantia huius sacramenti: quod requiritur ex preministratione dignitas pontificalis seu episcopalis: et iterum debita intentio ei requirit ministerium pontificis in collatione huius sacramenti: ut si per alium simplicem sacerdotem fieret: etiam de commissione non valeret. licet secundum quosdam in papa potest simpliciter sacerdoti committere: possit hoc sacramentum conferre. Et hoc tenet glossa. c. iij. de consuetudine. hoc etiam tenet ibi hostiensis: hoc etiam tenet. Arch. rxy. dist. peruenit. hoc etiam idem approbat scilicet Thomas. super. iij. dist. vij. q. vi. ar. iij. ubi assignat rationes dicens quod papa per hoc quod est episcoporum summus non debet habere plenitudinem potestatis per relationem ad corpus dei verum: sed per relationem ad corpus mysticum. Et quia gratia sacramentalis descendit in corpus mysticum a capite: ideo omnis operatio in corpore mystico sacramentalis per quam gratia datur: dependet ab operatione sacramentali super corpus dei verum. Et ideo solus sacerdos potest absolvere in foro penitentiali: et baptizare ex officio. Et ideo dicendum est quod promouere ad illas perfectiones que non recipiunt corpus domini verum: sed solum corpus mysticum: potest a papa qui habet plenitudinem pontificalis potestatis: committi sacerdoti qui habet actum summum super corpus dei verum: non autem diacono vel alicui inferiori qui non habet conficere corpus domini verum: sicut nec absolvere

Confirmationis. Fo. xii.

I foro penitentiali. Nō anteq po
test simpliciter sacerdoti commit-
tere promouere ad perfectio-
nem que respicit aliquo modo
corpus domini verum. Et ideo
simplex sacerdos ex mandato
pape nō potest cōferre ordines
sacerdotij: quia om̄s sacerdo-
tes habēt actum supra corpus
domini verum: vel supra mate-
riam eius. Potest tamē cōcede-
re sacerdoti qđ cōfirmet: quia
cōfirmatio perficit enim i actu
corporis Christi mystici: nō au-
tem habet aliquam relatiōem
ad corpus domini verum. Et
hoc dictus approbat i toto pe-
trus de chara. super. iij. sēti-
arum disti. iij. secūdo p̄cipa-
li. questi. i. arti ij. hoc idem ap-
probat Scotus: Et licet bona
uētura videatur p̄missis cō-
tradiceret: tamē assidendum est
maiori parti doctorū predicto-
rum: qui cum determinatiōe ec-
clesie hoc approbātes cōsentit
i toto r cōcordāt.

Quartus quod est de substā-
tia huius sacramēti: est ex par-
te suscipiētis: scilicet suscipiēs
qui est fr̄s. Unctio ei fit ad cō-
significādum id est quod cōfer-
tur i sacramēto. Quā i cōfirma-
tiōe cōfertur audacia p̄fessiōis
cuius oppositus. scilicet timor:
et erubescētia p̄ncipalitus et
euidētis i frōte manifestantur
ideo fit unctio frontis. hec est
ratio Archi. de conse. disti. v.
nouissime. Alia autem ratio se-
cūda. Petri super. iij. disti. vij.
quij. quia etiam robur i frōte
signatur iuxta illud Ezechie.
iij. Ecce dedi frontem tuam du-
riorem frontibus eorum. Unde

in tribus sacramentis fit tri-
plex unctio sactis chysmatio: s̄
tamē diuersificatur ex fine. qđ
i baptismo: vt dictū est: fit i ver-
tice ad significandū fidei sus-
ceptiōez: quia vertex est locus
ratiōalis. In confirmatione
i fronte fit unctio ad significā-
dū audaciaz confessiōis. cuius
impedimētum. scilz timor
vel verecundia: in pallore vel
rubore frontis ostenditur et p̄-
p̄q̄itate cellule memoratiue
r imaginatiue. In ordine vero i
manibus fit unctio ad signifi-
candū potestatem consecran-
di corpus dominicum. hec Pe-
trus. Aliam rationes ponit ca-
non dicens. Spiritus sanctus i
baptismo tribuit plenitudinē
ad innocentiam: in confirma-
tione augmentum ad gratiam
p̄stat. In baptismo regenera-
tur ad vitam: post baptismum
cōfirmatur ad pugnam. In ba-
ptismo ablumur: post bapti-
smum roboramur. Regenera-
tio per se soluit: cōfirmatio ar-
mat et instruit ad agones huius
mūdi et prelia. de conse. disti.
v. spiritus sanctus. his omnibz
consonans. Rabanus de insti-
tutione cle. lib. j. cap. xxx. dicit.
Signatur in baptismo bap-
tizatus cum chysmate in capiti-
tis summitate. id est in vertice
per sacerdotes simplicem: per
pontificem vero in fronte. vt
in prior unctiōe: scilicet in sū-
mitate capitis in baptismo: si-
gnificetur super ipsum spiritus
sancti descensio ad inhabita-
tionem deo consecrandam. In
secunda quoq; scilicet i confir-
matione vt eiusdem spiritus:
b. iij.

De acci. circa sa. confir.

sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis scientie virtutis et veritatis venire in hominē declaratur. habentur ista verba de conse. dist. v. nouissime. Dicitur autem hec gratia non solum communiter sicut in alijs sacramentis / sed etiam specialiter per quam quis deputatur ad effectum sanctitatis / et idoneus efficitur ad Christum confitendus. Et hec est maxima utilitas. Unde hoc debent pensare homines et illud sacramentum non omittere: nam omisso ipso augmentum gratie subtrahitur.

De accidentibus circa sacramentū confirmationis.

Consequenter videndum est de accidentibus huius sacramenti: quod sunt quattuor.

Primo quod illud sacramentum est conferendum a ieiunio leproscopo: ut dicit canon. de conse. dist. v. ut episcopi. hoc autem est propter venerabilitatem huius sacramenti: quia venerabilior est ut a ieiuno conferatur. In necessitate tamen confert post prandium: presertim quando est multitudo confirmandorum: que ante prandium commode expediti non potest: vel quando aliqui veniunt de longinquo / non volentes expectare in crastinum vel quando episcopus non potest expectare in crastinum. Unde melius est ut tunc confirmetur: quam si episcopo recedente sic dimitterentur.

Secundo quod illud sacramen-

tum sit a ieiunis hominibus sumendum propter reuerentiam et honestatem huius sacramenti: ut dicitur in cap. ut ieiuni. de consec. dist. v. Tamen ut dictum est in necessitate etiam post prandium potest suscipi.

Tertio quod in susceptione huius sacramenti debet alter confirmatus tenere confirmandum eo quod ille qui accedit ad illud sacramentum non habet robur per se standi: nec presumit se stare nisi adiutus ab alio. Licet autem de ratione huius sacramenti confirmatus debeat esse qui illud debet tenere tamen si non est confirmatus propter hoc non est minutum hoc sacramentum: licet grauius peccet de consec. dist. v. nouissime.

Quarto requiritur quod locus unctionis liget panem quousque sicetur: et postmodum etiam secundu[m] hugonem debet homo esse sub quadam disciplina in custodiendo christisma. scilicet ne caput leuet usque ad septem dies propter septem dona spiritus sancti: que tunc recipit. hoc tamen hodie non bene seruatur. Bonum tamen esset seruare propter reuerentiam sacramenti et significationem predictam. Consuetudo autem nostra est quod ligatura illa portetur usque ad tertiam diem: et tunc tertia die comburatur panniculus et locus frontis bene cum sale et aqua lauatur: et aqua in focum vel in fornacem fundatur.

Cautela huius sacramenti.

De sacramen. eucha. Fo. xiii.

Primo caueat sacerdos ne aliquē prius confirmati confirmet: qz h sacramētū est irreiterabile: cū impuritatē characterē idēlebilē sicut et baptismus: et etiā qā magnā iniuriā faceret sacramento qui istud reiteraret: cū per hoc prima confirmatio iudicetur nichil esse.

Secundo caueat confirmandus ne bis confirmari scienter se faciat. Nam talis pro penitētia debet ingredi monasteriū: et ibi sub habitu regulari deo famulari: vt dicit de consecra. distin. v. dictū est nobis.

Tertio caueat ne vxor: teneat in confirmatione virum vel maritum suum vel econuerso: propter contrahendam cognitionē spirituales que impedit matrimonium cōtrahēdum: et cōiugalem actum. Nam tales debēt abstinere abinuiā vsqz ad mortē ipsorū: et sic separari debēt a thoro licet nō absoluantur a vinculo matrimonij vsqz ad mortem.

Similiter caueat ne quis filij propriū teneat: qz etiā cōtrahitur cognatio spūalis iter plures: nō tamē matrimonij dirimens: sed tamen grauiter puniuntur cōiuges.

Similiter caueat ne soror fratrem vel econuerso teneat qz sufficit iter tales vinculum cognationis carnalis. Si tñ fieret nichil impedit: sed tamē honestius est abstinere. Nam turpe est audire si frater vocaret sororē hoc casti commatē

vel econuerso. Alij tñ cognati vt patruales fratruales auunculi: pini rē. bñ possūt tenere confirmandos nepotes et alios. **Q**uarto caueat confirmandus vt nō accedat ad istud sacramētū nisi pfectus si est sibi pfectus alicui mortalis pecti ne ponat obicē grē quā susceptus est in hoc sacramēto. Quātū tamē ē ex vi sacramēti suscipit ipsū sacramētum: nō tamē rē sacramēti scilicet gratiam.

De sacramento eucharistie.

Acipite et comedite. Mathe.

xxvi. et de consecra. distinctio. ij. panis.

Qz suscitati a peccatis per baptismum: et cōfirmati in gratia per confirmationem: ne laborantes in via presentis vite in certamine spirituali deficient: opus enim habēt refici cibo spirituali: alioquin saluatore testante: Si dimissi ieiuni fuerint deficient in via. Matthei. decioquit. nō post duo sacramenta sequit tertius scilicet venerabilis eucharistia quod est cibus animarū nostrarū iuxta illud. Johan. vi. Nisi māducauerit carnē rē. Ne igitur omittet: s; frequētius sumatur a fidelibus: hortatur saluator in verbis premisis dicens. Accipite et comedite. Et rectus ordo ē vt post baptismum: post confirmationē sumatur hoc venerabile sacramētum ab adultis. Legimus si quidem qz submersus egiptijs in mari rubro: transitoqz mari predicto filij

De sacramento

Israel nonum pascha i azymo pane fecerūt i deserto. sic nos submersis demonibus i baptismo cum peccatis nostris i deserto huius mundi pascha noui i azymis sinceritatis et veritatis huius sanctissimi panis facere debemus.

Circa vero hoc sacramētum excellētissimum tria sunt cōsiderāda. Primo quidam substantia ipsius. Secūdo credēda ipsius. Tercio cautele. De primo sciēdum est circa hoc sacramētum q̄ quattuor sūt de substantia sui necessaria. Primum est ordo sacerdotalis. Nullus enim potest hoc sacramentum cōficere nisi sacerdos. Vnde laycus nec angelus bonus potest hoc cōficere quia nō habet quis potestatem super actum cōsecratiōis huius sacramēti nisi ordiatus i sacerdotem. nō enim meritis s̄cinitatis sed auctoritate officij et ministerij sacerdotalis hoc sacramentum cōficitur iuxta illud Non i ingressu consecratis sed i verbis cōficat sacerdotes. Ex quo patet error illorum qui dicūt quod si laycus proferret verba canonis super panem triticeum: cōficere sacramētum quod oīno est falsum. Nec debet quez mouere illa hystoria que refertur de quibuldam pastouibus laycis: qui addiscentes i ecclesia a sacerdote tempore p̄secrationis plata: ipsi ēt veniētes ad greges suos super panem protulerūt eadem verba et statim apparuit puer pulcherrimus. Ibi em̄ nō fuit caro Christi sic

est in hoc sacramēto a sacerdote cōfecto. sed ibi fuit miraculose ex permissione diuina quedam figura et species carnis: diuinitus formata: nec ille puer erat verus christus deus et homo habens animam sicut ē in sacramento isto per sacerdotem cōfecto: vbi realiter est christus cum diuinitate et humanitate et anima sua sicut nūc ē in celo. Nec etiam illa caro illius pueri adoranda fuit sicut christus nec sumenda p corpore christi. sed p quodaz miraculoso corpore et opere diuina veneranda sicut alia miracula diuina. Sicut etiam dicimus de sanguine illo q̄ dicitur exiisse de imagine lignee passionis christi: quā cum quidam iudei in cellario cōfodissent in cōtumeliam christi: subito emanauit quidaz humor sanguineus in maxima quantitate quo viso iudei illi fuerunt conuersi. Ille em̄ humor non fuit sanguis christi verus sicut est i hoc sacramēto: nec dignus tali adoratione sicut qui est in calice: sed modo suo venerandus tāq̄ miraculosus opus dei. Et de tali humore sanguineo collecto in loco predicti cellarij fuit p diuersas partes mundi distributum. Ex quo prouenerat error: fidelium qui putantes verum Christi sanguinem esse adorabant eum adoratione latricie: et sic ydolatrābāt. Immo dato quod fuisset verus sanguis christi sub cruce christi collectus. adhuc minus esset adorandus q̄ ille que est i calice per sacerdotem cōsecratus. Ratio huius ē q̄ ille diuinitus est a diuinitate

q̄ cito
nec po
us nu
cto. J
ei ē d
ne ve
silus
mitat
raim
dia. d
cāt. te
sangu
etiam
Rom
heyz:
diuile
men e
Magi
cerdo
lus ci
Sed
am m
neid
C. Se
tia hu
bita.
Et ho
tici cō
etiam
crasse
debit
se viti
Ista a
nū ita
vt neq
beat c
suscipi
cerdos
gulie
enim i
gris ab
deq̄ m
di sacra
de con
Non p

Eucharistie. Fo. xiiii.

q̄ cito defluxit ad terrā de x̄po
nec potuit dici filius dei ampli
us nisi x̄po reunitus ⁊ rediteg-
ctus. Iste aut̄ q̄ est i calice / iun
ei⁹ ē diuinitas: q̄ de ipso s̄gui
ne verā ēdiceret: hic est verus
filius dei cum ibi ratioē cōco-
mūtatiōe sit etiam vera caro x̄pi
⁊ anima eius ⁊ diuinitas. Archi-
dia. de conse. di. ij. qui mandu-
cāt. tenet q̄ nō remansit aliq̄s
sanguis sub cruce domini. nec
etiam de carne preputi. sicut
Rome monstratur et in hylde-
heym: sed erronee: quia tunc ha-
buisset duo preputia. quod ta-
men est falsum et nō tenēdum.
Magne itaq; dignitatis sūt sa-
cerdotes qui hoc p̄nt quod nul-
lus circa deum facere potest.
Sed pro dolor dignitatem su-
am minime attēdāt. nulli⁹ pe-
ne id reputantes estimatiōis.
¶ Secundum quod ē de substā-
tia huius sacri est materia de-
bita. scilicet panis triticeus.
Et hoc ideo q̄ dñs se grano tri-
tici cōparauit. Johā. xij. Tum
etiam quia x̄ps creditur sic ose-
crasse. Vinum vitis est materia
debita et necessaria. quia x̄ps
se viti comparauit. Johan. xv.
Ista autem duo scz panis et vi-
nū ita sūt cōficta i cōsecratiōe
vt nequa⁹ vnum sine alio de-
beat cōsecrari: aut a celebrāte
suscipi iuxta illud gelasij. Sa-
cerdos corpus x̄pi sine eius s̄-
guine nūq̄ debet suscipere aut
enim itegre sumat: aut ab inte-
gris abstineat: quia vnius eius-
dem mysterij diuisio sine gran-
di sacrilegio non pōt puenire.
de conse. disti. ij. comperimus.
Non putet tamen quis ex hoc

q̄ sacerdos quantum est de ra-
tione sacramenti non possit cō-
secrare hostiam per se sine ca-
licis p̄secratiōe: q̄ forma p̄seca-
tiōis panis ⁊ calicis nō se expe-
ctāt: q̄ altera sine altera totus
effectus operat̄ q̄ cito p̄fert. S;
tamē dico q̄ hoc sacerdos non
potest facē sine graui peccato.
Addenda est etiam vīno modica
aqua: que signat cōfictiōes
populi ad christum i hoc sacra-
mēto. Et licet sine aqua i solo
vino potest confici: non tamen
sine graui peccato. E conuerso
vero sine vīno in sola aqua ni-
hil conficitur. et hoc tunc gra-
uius est peccatum q̄ primum
propter idolatriā quam com-
mittit populus tempore cele-
brationis et elationis: quo-
rum omniuz est reus celebrās.
¶ Tertium quod est de substā-
tia hui⁹ sacri: est debita forma
verboruz. que est hec super ho-
stiam. Hec est enim corpus meū.
Et sup sanguinē: hic est enim
calix sanguinis mei. noni et e-
terni testamenti: mysterium si-
dei qui pro vobis ⁊ pro multis
effundetur in remissionem pec-
cator. Circa q̄s sciēdū est q̄ i
illa p̄dictio ei posita i ababus
formis nō sit de substātia for-
me simpliciter necessaria. dz in
apponi fm vsum ecclesie. qui
vltus a beato petro initium sū-
p̄lit: et grauius peccant omit-
tētes eam. Qd autem premit-
titur: Accipite et māducate ex
hoc om̄s: pertinet ad vsum sa-
cramenti: et non est de substan-
tia forme. Sed si queritur quo
modo ista locutio est vera: cuz
sacerdos dicit: hoc est enim

De sacramento

corpus meum hoc enim videtur falsum si ex persona sacerdotis illa verba dicantur: cum sacerdos non intendat consistere ibi suum proprium corpus sed Christi. Ad hoc respondetur breuiter quod ista verba sacerdos non proferit ex persona sua sed Christi. Demonstrat autem illud pronomen hoc verum corpus Christi in ordine ad totam compositionem huius forme. Hoc est enim corpus meum. Non quod plato solum isto pronomine hoc statum sit corpus Christi sed plura tota forma a Christo instituta: quia in vltima platide istorum habetur transsubstantiatio ad quam ordinatur precedentia. Et pro isto vltimus sciendum est quod secundum beatum Thome super iiii. dist. viij. q. v. arti. ii. forma huius sacramenti differt a formis aliorum sacramentorum in duobus. Primo quia forma aliorum importat ysum materie: forma autem istius importat consecrationem tantum que consistit in transsubstantiatione materie. Unde minister vel sacerdos in consecrando hoc sacramentum non habet alium actum nisi prolationem verborum ex persona Christi. Secundo quia aliorum sacramentorum forme ex persona ministri proferuntur: forma autem istius sacramenti a ministro in persona proferetur Christi.

Ad intelligendum autem quod libet verbum positum in hac forma est sciendum quod hec forma est sufficientissima. Primo quantum ad operatiuam potentiam: quis cum factio habet suam completiorem ideo

peruenit ponit istum pronomen hoc demonstrat panem qui est transsubstantiatus in corpus Christi: id est corpus corpore Christi. Secundo est sufficiens quantum ad modum operandi: quia hic terminus ad quem est sine omni immutatione ex parte sui. Ideo bene ponitur ly est: designans permanentiam: et non ponitur verbum fieri: scilicet erit. designans mutationem. Tertio est sufficiens ex parte operis: quia hic corpus Christi verum designat corpus Christi mysticum: quod habet diuersas partes: et forte diuersarum rationum propter differentem gratiam gratias datur: ideo melius dicitur corpus quam caro. Quarto est sufficiens ex parte operantis. Unde corpus Christi non tantum significat corpus Christi verum: sed etiam significat corpus Christi mysticum: et cum hoc non possit facere secludi se: sed inquantum est vultum vel vultum cum diuinitate: congrue ponitur ibi ly meum. Quinto est sufficiens ex parte effectus principij. Unde quia iste effectus scilicet corpus Christi est tante nobilitatis quod non fit in sacramento nisi a deo immediate: nec minister habet aliquod actum specialem in isto sacramento sicut in aliis ideo conuenienter factus est quod ista forma non proferatur in persona alicuius sed dei absolute: sicut enim vox hominis perturbat ita dei per hominem.

Quartum quod est de substantia huius sacramenti est intentio consecrantis: scilicet ut in specialem vel in generali hoc facere ut

lit quod
Christi
intenti
substantia
de si n
infirm
incuri
secreta
pecca
et non u
quato
cratio
esse a
facit a
res ho
nucati
pectu
stias
Alia
intenti
que s
quod
de re
quod
paret
redit
sunt o
cumu
tunc
super
illas
stias
non e
pore
obliu
quod
dit: et
dico
omne
enim
sam co
Johann
plicati
ordina
cerdos

lit qđ facit ecclesia: vť qđ fecit
 xps: statuit faciēdū. Licet tñ
 intentio semp est necessaria de
 substantia nō tamē attēno. Un
 de si mens rapitur ad alia ex
 infirmitate: vel negligentia vť
 incuria non ideo est minus cō
 secratum qđ si affuisset attētio
 peccat tamē ille qui cōsecrat
 tñ nō intelligit se nō recolligit
 quāto attētiua potest ad cōse
 crationem. Nam debet attēti
 esse ad hoc vť cōsideret quid
 facit: tñ maxime quādo plu
 res hostias cōsecrat p. cōmu
 nicātibz. Un debet habere res
 pectum specialem ad illas ho
 stias omnes que sunt corā eo.
 Alias em si haberet gñalem
 intētionem ad omnes hostias
 que sunt in altari: sciret qđq
 qđ etiam illas que sunt in pyxi
 de residue: consecraret scđm
 quosdam. Michi autē nō ap
 paret hoc: quia ex quo nō in
 tēdit cōsecrare alias nisi que
 sunt coram ipso de propť quo
 cumulate ad vñum locū quā
 tūcūqz generaliter intendat
 super eas nō consecrabit nisi
 illas. Similiter dico qđ si ho
 stia aliqua faceret sub palla
 nō cōsecrata absconsa in tem
 pore consecrationis forte per
 oblivionem clerici dimissa: ex
 quo sacerdos de ea nō inten
 dit: nō est cōsecrata. Secus
 dico si habet intentionem ad
 omnes que sunt ante eum: tñ
 enim tñ illam hostiam abscon
 sam consecrabit. Tamen dicit
 Johānes Caldicenſis in sup
 plicationibus suis de officio
 ordinarij. Si sacerdos. qđ si sa
 cerdos credēs ponere. xvj. ho

stias ponit. x. si intētio sua est
 tātum consecrare quātum ha
 bet ante se: omnes sunt cōse
 crate. Et ideo dicēdum est qđ
 sufficit sacerdoti habere intē
 tionem determinatam faciē
 di vť facit ecclesia super totā
 materiam preordinatam: sine
 specificatione numeri scđm
 magistrum frāciscum de bra
 ga in quadam questione dis
 putata. Idem dico de vino p
 falso super altare per negligē
 tiam perfusionis tempore in
 calicem: quia illud nō cōsecra
 tur dum sacerdos nō intēdat
 super illud. Et ideo dixi qđ ma
 xime requiritur intētio super
 illa que sunt coram sacerdote
 posita in tali loco tātum tñ nō
 in alio. Ex illo soluitur dubiū
 an schismaticus vť hereticus
 cōficiat hoc sacramētū. Patet
 em qđ sic: cum talis possit ha
 bere intētionem ecclesie in cō
 faciēdo: hoc maxime vñiver
 salē scilicet itēdēdo facere qđ
 Chřstus fecit: tñ instituit faciē
 dum: et quod ecclesia facit: li
 cet etiam non intendat in spe
 ciali: quia ex quo est in heresi
 vel i schismate ipse certus est
 tñ credit nichil valere vel face
 re propter peccatum in quo
 est. Nec obstat capit. schisma.
 xxiij. q. j. vbi dicit qđ schismati
 cus execrare potest: nō autem
 consecrare: quod intelligitur
 quantum ad efficaciam sacra
 menti: quia nō operatur effe
 ctum salutis in illo sic conse
 crante illam vel intelligente p
 pter schisma vel heresim: sed
 tamē est verum corpus chřsti
 Similiter etiam illud intelli

De sacra. eucharistie.

Situr scilicet vbi dicitur. Non est corpus Christi quod schismaticus cōficiat: ad est q̄ nō est verum corpus christi quātum ad cōficiētem in schismate vel heresi: quia sibi nō proficit sed officit. i. nocet. Nichilomin⁹ tamē quātum est ad veritatem sacramēti: est veruz corp⁹ christi. Similiter in. c. audiui⁹ vbi dicitur q̄ schismaticus exorare potest non autem consecrare intelligitur vt dictum est Unde pater illos idiscere facere qui sacramentum per ruthenos aut grecos cōfectum in forma ecclesie blasphemāt et deridet cum ibi sit verum corp⁹ christi. Cōsultius tamē isti facerēt vt illuc nō intrarēt nec spicerēt i ipsorū ecclesias q̄ vtueniētes illuc derideant. ¶ Cōcludēdo ergo dico q̄ ad hoc sacramētum cōficiendum sufficit triplex cōditio ex parte cōficiētis. p̄mo q̄ sit sacerdos rite ordinatus. Secundo q̄ possit verba proferre consecrationis. Tercio q̄ possit habere debitam intentionem faciendi quod facit ecclesia. Propter defectum prime conditionis nullus laicus quantumcūq̄ sanctus nec sacerdos gentilis: vt Tartarorum cōficiunt: quia non sunt rite in forma ecclesie ordinati. Propter defectum secunde conditionis nullus nō potest cōficere: quia nō potest verba consecrationis proferre. Propter defectum tertie conditionis: cārēs vsu ratiōis et ebrius nō possunt cōficere cum non habeant intē-

tionem debitam. Sed prima cōditio est propria: q̄ solus sacerdos et quilibet pōt cui possunt cōpetere iste cōditiones: scz prolatio et intētio. Nec obstat si istatur de degradato q̄ nō sit sacerdos: quod tamē est nō verum: quia characterem sacerdotalem sibi semel in ordinibus susceptis collatū nullus potest delere. Quāvis taliter degradatus perdat p̄uilegium clericale: et tradatur curie seculari: tamē si celebraret: cōficeret: quia auctoritas substantifica nō est sibi ablata q̄tum ad veritatem sacramēti: sed tātū quātum ad executionem legitimā qua caret quo ad se et ad alios et quo ad totam ecclesiam. Quando autē dicitur q̄ schismaticus ex cōmunicatus hereticus et degradatus nō cōficiunt intellegendum est q̄ nō cōficiunt rite et ordinate: nec legitime quātum ad efficaciam sacramēti: vt scilz sit vtilis illa consecratio ad salutem eis: sed tamē cōficiūt quātum ad veritatem sacramēti. Et hoc catholice sentiendum est de isto sacramēto omīssis opīnionibus multorū. Et si quis cōtra predicta obijciat magistrū sententiā in libro. iij. dist. viij. vbi dicit tales nō posse cōficere. Salua pace magistri dico q̄ in hoc nō tenet. Tamē propter sui reuerentiā: vt eius dictum potius valeat q̄ pereat: intelligēdum est q̄ tales nō possunt cōficere de iure et sine peccato seu ordinate: sed dō facto bene possunt. Nec moueat aliquem rā-

tio m
dic
cōfic
crati
rimu
igitu
clesie
ferim
fons
fici r
bia e
offeri
Ad q
nō pe
tionis
ritur
cto
viij. q
eadē.

pro n
Et sic
etiā e
sed nō
tātum
quātū
Sic et
sua ill
¶ Sec
corpus
locis:
nes tr
Unde
bo diu
n sacra
natural
vno rā
crāmēti

tio magistrū ibi posita; quā
dicit ideo nō posse predictos
cōficere quia nemo ista cōse-
cratione dicit. Offero: sed offe-
rimus hoc sacrificium. Nemo
igitur nisi fuerit membrum ec-
clesie pōt dicere cum alijs. Of-
ferimus: quasi esset vna de p-
sonis ecclesie. Unde cum here-
tici & schismatici nō sint mem-
bra ecclesie nō possunt dicere
offerimus: ergo nec cōficere.
Ad quod dicimus q̄ oblatio
nō pertinet ad rōnem cōse-
crationis: vñ nō necessario requi-
ritur vt offerat. Ita soluit do-
ctor subtilis sup̄ quartū dist.
vii. q. ij. et sanctus Thomas
eadē. distin. q. i. arti. i. iij. r. iij.

¶ De credendis circa
hoc sacramentum

Pote om-

nia credēdū est q̄
in hoc sacramēto
idem xps q̄ de vir-
gine natus est et
pro nobis passus: cōtinetur.
Et sicut ibi verus est xpus: ita
etiā est ibi sub vna quātitate;
sed nō quantificatiue: hoc est
tātum dicere q̄ nō vtitur illa
quātitate occupādo locum.
Sic etiam nō vtitur claritate
sua illuminādo aerem.

¶ Secundo credēdum est q̄
corpus xpi pōt esse in plurib;
locis: quātūcumq; plures pa-
nes transsubstantietur i ipsum.
Unde i celo est localiter: i ver-
bo diuino. personaliter: i alta-
ri sacramentaliter. Secundum
naturale eius est esse in celo i
vno tātū loco: secundum esse sa-
cramētale eius potest esse in

diuersis locis. Est ergo hic xps
q̄ multa in ipsum trāsmutari
possūt. Sed secūdu esse perso-
nale: nō est in loco. Unde dicit
Petrus de tharā. q̄ fm q̄ vñ
est i idiuuū in se nō potest
esse nisi in vno loco: sicut nec
angelus nec aliud corp⁹: sed
fm q̄ ipsum multa trāsmutari
possunt indiuidua: sic potest
esse in diuersis locis distin. r.
q. iij. arti. ij. super quarto sen-
tētiarum.

¶ Tercio credēdum est scdm
Tho. q̄ cū corpus xpi apparet i
specie carnis vel pueri: vtrum
ibi appareat rex corp⁹ Chri-
sti: vel an ille species sint pro-
prie corporis Christi: nō omni-
no determinatum est a docto-
ribus. Tamē secure dicitur q̄
ille dimēssiones panis manēt:
et in eis alia accidentia sensi-
bilis superducitur diuina vir-
tute que speciē carnis prē-
dant: sicut accidentia que pri-
erant: pretendebant speciē
panis. Quādo tamē appare-
ret sub forma carnis vel pueri
nō deberet sumi: sed pro reli-
quīs seruari.

¶ Quarto credēdū est q̄ illa
accidētia manēt sine subiecto
post cōsecrationem virtute di-
uina: retinēt tamē ibi modum
agendi vel patiendi i corpore
xpi quem prius habuerūt.

¶ Quinto credēdum est q̄ sa-
cta cōsecratione vltēr⁹ nō ma-
net in hostia cōsecrata substan-
tia panis: nec in vino substan-
tia vini: sed statim corpus Chri-
sti fit in hostia: et sanguis Chri-
sti in calice. Et ratio secūdum
beatum Tho. est: q̄ oppositi

De credendis

huius dicere repugnat verbis Christi. Nō est esset verum dicere hoc est em corpus meum sed hic est corpus meū. Itēsi remaneret substantia panis / tolleretur reuerentia Christo debita vt continetur in hostia Nam Christo vt continetur in hostia / debetur cultus latrie. sed si ibi maneret substantia panis nō deberet talis cultus latrie exhiberi / ppter idolatrias adorando creaturam. Et licet multi doctores huic contradi cāt sentētie. tā th. p catholica cōclusa est sub Alexādro quarto papa r Martino quinto.

¶ Sexto credendum est q fractio que fit in hostia nō fit i corpore Christi: sed tācum i speciebus hostie. Unde ibi accidentia manentia sine subiecto dicuntur frāgi secūdu. per. dist. xij. artic. pūcipali. q. i. q. als fractio est quedam diuisio: diuisio pō est passio quāu vt quātum. In sacramento vero ali quid est quātū p modū quātū: vt species. Aliquid est quātū sed nō per modū quātū: vt corpus xpi. Ideo dicendum est q fractio v. diuisio fit i speciebus et nō in corpore Christi.

¶ Septimo credendum est q corpus Christi in hoc sacramēto pprie non videtur. nec sanguis corporalis. Ratio Greg. quia tūc ibi nō esset aliud vitum: et aliud creditum. Item alia ratio naturalis: q nullū corpus viden pōt nisi habeat accidentia in essentia: vel nisi sit coloratū formaliter: vt pter de pariete: s color alb nō est in hostia formaliter: ergo non

potest videri pprie. Nec tamē erant laici qui dicūt se videre corpus xpi: sicut illi nō errauerunt q dicebāt se videre angelos i assumpto corpore quos tamen nō viderunt in quātum fuerunt spiritus. Et simile est de homine armato quē dicit te videre: cum tamē nec facie nec mēbrū aliquod nudū eius videas. Immo vt dicit Barro dist. v. q. ix. Nulla creatura naturalis cognoscit: nec angelus potest cognoscere ibi esse corpus Christi. Licet tamē visio: ne gloriosa i intellectuāli pōt cognosci: oculus tamē gloriificatus illud videre nō pōt corporaliter secundū Tho. Unde gloriificati vidēt corpus xpi in sacramento visione itellectuāli et non corporali. ¶ Octavo credendum est q in hostia sunt quatuor et quatuor veraciter in calice credēda cōtinetur. Primo enim in hostia virtute verborū est corpus Christi. Ratio: quia illud veraciter cōtinetur in hostia: de quo verba faciunt mētionem: sed hoc solū est de corpore Christi: quia ibi dicit. hoc est corpus meum vbi nihil dicitur de anima: nec de demate: nec de sanguine. Secūdo ibi est sanguis xpi nō pūcipaliter sed ex cōcomitantia quadam necessaria: q corpus verum et vitum nō est sine sanguine. vnde dicitur anima esse in sanguine. Tertio ibi est ala xpi ex cōcomitantia mediata: quia impossibile est animā in formare et perficere corpus / nisi corpus sit dispositum: sed sine sanguine nō est ibi corpus be-

nedis
nizatum
est aia
tum pe
cere me
to est il
comitā
deitas
Christu
virgine
etia hie
militer
pūmo
verba
cūdo ey
diata i
er pcon
ala xpi
tia qua
¶ Non
sacram
mētun
cut spe
vini: et
re. Un
stiam n
pūnpa
sed ad i
scilicet
ibi sac
ti: et ho
e sangui
cūnt sa
menti p
strum v
ta form
citur sa
rei sign
rituale.
Et dī: r
per gra
tio est il
cramēti
cut est q
picti: v

Circa sacra. eucharistie. Fo. xvii.

ne dispositum: nec etiam organum. Ibi ex consequenti etiam est aia: cū ibi sit corpus dispositum per sanguinem: hoc est dicere mediāte sanguine. Quarto est ibi deitas: et quadam cōcomitātia remota: qz corpus et deitas sūt disparia: tñ ex quo Christus natus fuit ex Maria virgine verus hō et deus ideo etā hic est verus hō et deus. Similiter dicitur de calice qz ibi primo est sanguis: qz de illo verba faciunt mētionem. Secūdo ex cōcomitātia immedīata ibi est corpus xpi. Tertio ex comitātia mediata ibi est aia xpi. Quarto ex cōcomitātia quadā remota ibi ē deitas. Nono credēdū est qz in hoc sacramēto aliquod est sacramētum: et nō res sacramēti: sicut species sensibiles panis et vini: et ille species sunt creature. Unde adorator vidēs hostiam nō debet ferre intētiōne pūcipaliter ad id quod videt: sed ad id quod credit ibi esse: scilicet xpm. Secūdo iuenitur ibi sacramētum et res sacramēti: et hoc est verum corpus xpi et sanguis eius. Ista autem dicunt sacramētum et res sacramenti per respectum ad ministrum vel sacerdotem sub debita forma cōficiētem. Unde dicitur sacramētum: quasi sacre rei signum: quia significat spiritūalem refectionem anime. Et dicitur res: quia hoc ipm facit per gratiā quod cōtinet. Tertio est ibi aliquid qd est res sacramēti: et nō sacramētum: sicut est gratia data digne suscipiēti: et hec gratia est res signi

ficata: nichil tamē significati. Quarto est ibi quod nec ē res sacramēti: nec sacramētum: vt sunt illa omnia que sunt cōcomitātia hoc sacramētum: siue sint accidētia ppiā: siue cōia. Et illa dicuntur potius forme accidentales siue species. Decimo credēdum qz l3 sacerdos debeat sub vtraqz specie sumere hoc sacramētum cum celebrat: tñ populo sufficit sumere sub specie panis tantum. Et ratio est: qz secūdum Archid. de cōse. dist. ij. cōmperimus. in hoc sacramēto nō solum attenditur efficacia: sed etiam significātia. Significatur em̄ per istas duas species scilicet corporis et sanguinis seorsum sumptas per sacerdotem tempore celebrationis: qz sanguis christi i cruce fuit diuisus a corpore suo: vt dicit Sorra super Mattheū. Cum autē sacerdos tātum et nō populus habet huius facti significatiōnem ex ordine suo exprimeret tantum ipse et nō populus tñ sub vtraqz specie debet sumere eo qz ipse tñ gerit vices Christi: populus autem non. Et ideo populo non est opus de significātia: sed de efficacia. Et quia efficacia est equalis sub vtraqz specie: ideo populo traditur sub altera specie: in qua tradi potest cum reuerētia et cautela. A presbyteris autem tātum sumitur sub vtraqz specie. Et pro isto sciendum secūdum Thomam i tertia parte. q. lxxij. articulo. vij. et vltimo. qz circa vsum huius sacramenti possunt duo com

De cau. circa sacra. eucha.

siderari. vnum ex parte ipsius sacramenti: et aliud ex parte ipsorum sumentium. Ex parte ipsius sacramenti conuenit qd vtrumq; sumatur: scilicet corpus et sanguis: quia in vtroq; consistit perfectio sacramenti: et ideo: quia ad sacerdotem pertinet hoc sacramentum. considerare et consecrare et perscrutari: nullo modo debet recipere corpus Christi sine sanguine. Ex parte autem sumentium requiritur summa reuerentia et cautela ne aliquid accidat quod vergat in iniuriam tanti mysterij: quod precipue posset accidere in sanguinis sumptione: qui quidam si incaute sumeretur de facili posset effundi. Et quia crescente multitudinem populi christiani in qua continetur senes et iuuenes quorum quidam non sunt tate discretionis vt cautelam debitam circa ysum huius sacramenti adhiberent: ideo prouide ordinatum est vt populo sub altera tantum specie detur hoc idem tenet sanctus Theophrastus super illud Johannis scriptum. Nisi manducaueritis. dicēs. Non est de necessitate salutis perceptio sanguinis sicut corpus Christi cum Christi totus sub altera specie: tantum sumatur. In hoc ipsum sequitur Lysa ibidem dicens. Non est intelligendum qd sub vtraque specie sit fidelibus exhibendus sed tantum sacerdotibus sumendum.

De cautelis seruandis circa hoc sacramentum ex parte sumentium.

Ergo duplex status videtur hoc sacramento ad salutem scilicet secularis et spiritualis: ideo quilibet habet suas cautelas. Vnas igitur omnes tam speciales cuilibet eorum qd communes vtriusq; simul. Et primo cauetur ut omnibus ne peccato mortali sumant hoc sacramentum. Nam sic peccaret graueretur: iuxta illud. 1. ad Cor. xi. Qui autem manducat indigne iudicium sibi manducat. et. Sunt autem quidam qui sufficienter se preparant secundum veritatem: scilicet qui expellunt diabolum de corde suo per veram examinationem conscientie et per contritionem siue iudicium penitentie et hi consequuntur gratiam et manducant indigne. Alij sunt qui preparant se sufficienter: non tamen veritatem sed secundum probabilitatem: ita qd estimant se carere peccato: qui tamen si facerent maiorem conscientie inquisitionem inuenirent se reos: sed tamen sunt parati quia si scirent peccatum in se vellet confiteri: non tamen apponunt ad hoc omnimodam diligentiam. Et hi quibus gratiam non percipiunt: non tamen incurunt offensam: quia nec sumunt indigne nec indigne quibus sint indigni. Tertij sunt qui neutro modo se preparant: immo contententur et hi peccant mortali ter et sumunt indigne. Unde indigne accedunt triplices homines. Primi qui cum conscientia mortalis peccati et sine proposito penitendi accedunt. Se-

Er

cundum
ruit acc
siam: v
ci. Ter
cedunt
premu
in aliu
vt quid
tes se s
accedu
q; oblu
Et licet
re cert
nis a p
hoc pe
gna: p
dei deu
Qui ex
dit. S
operac
nit: qu
est ex
Bego
possi
in futu
est cum
missi
huius
ti discu
uis for
munio
cato mo
eius cog
no pecc
ramen
consequi
nialia d
Secu
bus cor
in corp
Et no s
dita me
cato: sed
quo scie
continge

cundi qui aliter q̄ ecclesia sta-
ruit accedunt: vel extra eccle-
siam: vt scismatici vel hereti-
ci. Tertū qui sine reuerētia ac-
cedunt: sicut faciunt multi qui
premunt se ad altare: et vnus
in aliud q̄q̄ pronocatur. Vel
vt quidā sacerdotes preparā-
tes se ad celebrandū distracti
accedunt: et festinant: ita q̄ q̄n-
q̄ obliuiscuntur quid faciunt.
Sed et quis non posset habe-
re certitudinem an sit immu-
nis a peccatis: potest tamen
hoc perpendere p̄ quattuor si-
gna. Prīmū est: cū quis verba
dei deuote audit. Johan. viij.
Qui ex deo est: verba dei au-
dit. Scdm cum quis ad bene
operandū promptum se inue-
nit: quia probatio dilectionis
est exhibito opere: secundū
Brego. Tertium: cū quis pro-
positum abstinet a peccatis
in futurum habet. Quartum
est cum quis de preteritis com-
missis dolet. Unde si quis per
huiusmodi signa facta dilige-
ti discussione sue consciētie q̄-
uis forte nō sufficiēt: ad sacrā
pmunionē accedat aliquo pec-
cato mortali i eo remanēte qd̄
eius cognitio nē subter fugiat
nō peccat imo magis ex vi sa-
crāmēti peccatorū remissionē
cōsequitur: qz istud sacm̄ ve-
nialia delet: et mortalia obli-
ta. Secunda cautela est omni-
bus cōmunis: ne quis pollutus
in corpore accedat eodem die.
Et nō solum requiritur mun-
ditia mētis: q̄ scz sit sine pecca-
to: sed etiam corporis. Pro-
quo sciendum q̄ pollutio pōt
cōtingere ex sola dispositione

nature: et nō ex precedēt cogita-
tione: et tunc non est signum a-
licuius peccati: sed pōt hebe-
tudinē mentis inducere si si-
mul cum imaginatione cōtin-
gat: imunditiam tamē corpo-
ris habet. Et ideo si necessitas
immuneat: et deuotio exposcat:
nō impedit: precipue quando
sine imaginatiōe accidit. Ta-
mē si propter reuerētiā tūc
abstineat: laudādu est maxi-
me quādo talis dispositio na-
ture nō est perpetua siue diu-
turna. Secundo modo potest
contingere ex precedentī cogi-
tatione: et tunc si non fuit con-
sensus ad cogitationem: et ne-
cessitas vigeat: potest accede-
re et celebrare: si autem nō vi-
geat necessitas: accedendo nō
peccat mortaliter: sed venialiter:
maxime quando cogitatio
est cum delectatione: licet sine
cōsensu. Dicit it̄ beatus Tho-
mas q̄ potest contingere q̄ in
ipsa cogitatione pollutio oria-
tur: que si placet: propter de-
lectationē ex surreptione est pec-
catū veniale. Si autē deliberā-
te p̄sensu et p̄cipue cū p̄placētia
futura est peccatum mortale.
Ista autē complacētia nō facit
dictam pollutionem esse p̄c̄tū
quia nō est eius causa: sed i se
est peccatū. Si autem placeat
vt alleuatio nature: peccatus
esse nō creditur.

¶ Tertio cōtingit ex cibo et po-
tu: et tunc idē est iudiciū sicut
de illa pollutioē que cōtingit
cū imaginatione turpi: vt di-
cit canon. vi. dist. testamētum.
vbi d̄r. Cum appetit gule vl-
tra modū in sumēdis alimen-
c. h.

De cau. circa eu.

tis rapit: atq; idcirco humor
receptacula. i. virilia membra
grauatur: habet exinde animus
aliquē reatum. i. veniale pec-
catum. Et hoc nō prohibet ab
eucharistie sumptione: sed a cō-
fectione nisi sit necessitas. Unde
ibidem sequitur. Non tamen
vsq; ad prohibitionē sacri my-
sterij percipiendi: vel missarum
solēnia celebrādi: cum fortas-
se aut dies festi epigit: aut ex-
hibere mysteriū pro eo qd alius
sacerdos deest: ipsa necessitas
compellit. hec ibidē. Et nota
fm Archid. in canone testamē-
tum. dist. vi. q. licet pollutio ex
crapula in somno est veniale:
tamē ipsa crapula precedens
est mortale. Et quo patet qd li-
cet pollutio ex crapula que est
veniale peccatū: prohibeat ni-
hilominus preter casum neces-
sitatis a cōfectione: tamē lay-
cum a sumptione nō prohibet:
quod plus est: qz maior mūdi-
tia requiritur i sacrificio qm in
sumptione. Unde Archid. vbi
supra elicit efficac argumētū
qz min⁹ est audire diuina qm ce-
lebrare: eo qd hz Thomā pctor
in mortali pctō existēs vidēdo
corpus xpi in missa nō peccat
licet tūc debeat humiliari.
¶ Quarto contingit pollutio
ex illusione dyabolica: de qua
dicit Johānes Parisiensis su-
per. iij. sentētiarum. dist. x. q.
ii. qd talis illusio habet quan-
doq; causam intrinsecā: sicut
quādo dormiēs nō fecit quod
debeuit: scilicet se nō signando
vel aliquid aliud. et sic est pec-
catum: scilicet quando habet

causam extrinsecam: sicut nar-
ratur i vitaspatriz de quodā
scō viro qui quōtēs celebra-
re volebat: procurabat ei dy-
bolus pollutiones quod ptes
percipiētes dederūt ei cōsiliū
qz audacter celebraret. Quo-
cūq; tñ mō accideret: ex quadā
agruētia semp ipedit sumptio-
nē sacramētū propter duo.

¶ Primo qz ibi semp accidit
feditas corporalis: cu qua nul-
lus propter reuerētiā sacra-
mētū debet accedere. Un acci-
dentes lauant manus. it. nisi
forte talis esset inūditia que
esset perpetua et diuturna vel
esset lepra vel fluxus sangui-
nis vel seminis.

¶ Secūdo qz ibi sequitur pol-
lutio i euagatione mētis pre-
cipue ex turpi cogitatione: que
etiā nō sine culpa cōtingit. Te-
nēdum tamē est secūdo Tho-
mā qz in oibus istis propter neces-
sitatem vel solēnitatem diei
vbi vnus est sacerdos. tātum
postponēda est talis cōgruē-
tia: et cōmittēdo se deo cum do-
lore cordis compūctione: pre-
missa cōfessione si haberi po-
test: alias cū bono. pposito cō-
fiteādi accedat in noīe dñi. Di-
cit etiā doctor parisienſis vbi
supra et cōcordat cum sancto
Thoma.) de mēstruo et alijs
munditijs qd diu durant et
quo sunt tēporales immunditi-
et non perpetue: in talibus
est abstinendum propter reue-
rētiā sacramēti. Si tamen
mulier habet deuotionem: vel
forte postea nō habebit tēpus
competēs: ad hoc admittatur
ne fm Grego. pena corporalis

Ex parte su. seruan. Fo. xix.

ei mutetur in culpam. Dicit ta-
mē grego. q. si mulier eo tēpo-
re accedat non est iudicanda.
q. passio sua non est culpa. Si
autem abstineat laudanda ē. v.
distin. ad eius vero. Valde igitur
essent arguēdi sacerdotes
idiote grauantes tales perso-
nas grauibus penitētis eo q
ad ecclesiam tempore mēstrui
ingrediuntur aut ad sacramē-
tum altaris accedunt. Et audi-
ui de quodam q. pro vna leui
pollutione cuiusdam pie femine
et multum deuote dedit mul-
ta psalteria pro penitētia com-
paranda: puto tamen q. promi-
derat in hac parte de symonia
sibi ipsi per eandem facienda.
sed tamen mēta est iniquitas
sibi. Illa enim statim discretio
rem accessit qui cuz ea melius
et mitius egit: et ita ille pau-
per fuit frustratus: in sua spe
simonica confusus.

¶ Tertia cautela q. nullus die
illo i quo communicet debitu
petat a coniuge vel econuerso
vxo: a marito: fm Tho. in. iij.
parte. q. lxxx. nec etiam nocte
sequenti aut precedenti. qd si
fiat causa prolis generandē v
causa reddendi debitu. iudica-
dum est sicut de pollutione no-
cturnali q. accidit nō sine pec-
cato propter immunditiā cor-
poralem et mētis distractionē.
Uñ in consilio elibertino de cō-
se. disti. ij. cap. omnis homo. vi-
citur. Omnis homo ante com-
munionē sacrā a propua vxo
re abstinerē debz tribz aut qua-
tuor aut quinqz aut septē die-
bus. Glo. abstinerē debet qd
in se est vt nō erigat: exact^o ta-

men reddere debet quolibet tē-
pore: vt patet. xxxij. q. v. si dicat
Dicit tamen glo. q. hoc nō est
pceptū. q. illo notat xxxij. q. ij.
vir cū ppa. Johā. etiā i nouel-
la sua de cōse. eccle. vel alta. c.
j. li. vi. sup glo. in ver. seminis.
in fine dicit q. quando maritus
accepit eucharistiam nō debet
erigere tenetur autem redde-
re hoc. lxxxij. distin. pposuisti.
et. xxxij. q. iij. christiano. In ta-
li ergo casu. vt dicit Grego. sūt
hoies sub arbitrio seu iudicio
relinquēdi et eorum cōsciētia
est requirēda cuz veniūt ad cō-
fessionem. Unde si quis volu-
ptate domināte cōiugi misce-
tur prohiberi debet ab hoc sa-
cramēto. xxxij. questio. iij. vir
cum propia. Abbe rrus autem
dicit q. etiam post sacrā cōmu-
nionem non licet illo die debi-
tum erigere: nec exactum red-
dere nisi cum difficultate. Pu-
to tamen q. reddēs illo die de-
bitum non peccat mortaliter:
sed venialiter. Sed dicerēs ta-
mē hyeronimus i quodam ser-
mone similiter prohibet dicēs.
Quicūqz vxori reddit debituz:
nō potest carnes agni edere.
xxxij. q. iij. sciat. Dico secū-
dum doctorem subtilem q. non
potest omnino cum tāta reuerē-
tia. et ideo cōsiliū est vt tūc
abstineat. licet nō sit pceptū
necessitatis. quia nō video quo
modo propter hoc solum pec-
caret mortaliter quia perperit
corpe Christi. Uñ glo super di-
cto. ca. sciat. dicit q. talis nō
debet edere de carnibus agni
i. corpore Christi. ppter reuerē-
tiam sacramēti cum causa libe-
c. iij.

De caute. circa eu.

dinis p̄mifcetur vxori. alias ve
 ro teneretur debitor reddere: vt
 dicit. xxiij. q. v. c. j. Non video
 quare p̄mifcetur tantum pro
 mortali abftinendum fit a cor
 pore chufti. de cōfēc. difti. ij. q.
 tidie. Et quibus infero q̄ dog
 ma beguardorū docēs homi
 nē pro omī tēpore quo idoneus
 ē māducare fōdaliū eſſe idoneū
 ad māducādū sacramētali: to
 talit̄ eſt peſtiferū et ſcripturis
 factis cōtrariū. p̄ hoc ex ſupra
 dictis. Nam multi ſūt ſine mor
 tali pctō qm ſūt idonei ad mā
 ducandū ſpirituali: cuius ſunt
 in gratia: et tamen propter re
 uerentiam ſacramenti nō ſūt
 idonei ad manducandū ſacra
 mētaliter ſicut pater de coniu
 gibus actualiter cōmifcētibus
 vt dictum eſt. Itē apparet ex
 his quā error eſt dicere q̄ hō
 ex reuerētia non debet moueri
 ad abſtinētia: immo magis ad
 ſacramētaliter percipiendum.
 Similiter dicere q̄ virgines ⁊
 vidue deuote negocia ſecū hab
 dicantes ſi ſe in defectibus ⁊ i
 perfectionibus ſp̄alibus in
 ueniat periculoſe ab hoc ſacra
 mēto abſtineant. Unde eis con
 ſulēdū eſt q̄ quoridie alias fre
 quēt̄ alias aliquoties i ſepi
 manā hoc venerabile capiant
 ſacramētū. que oīa errorē ſa
 piunt et vulpinam calliditatē
 Unde dico ſm̄ doctorem ſubtilē:
 q̄ exiſtens in gra actuali
 ter in deuotus laudabilis abſti
 neat: ab hoc ſacramento. Nec
 eſt conſiliū ecclēſie et ſāctorū
 patrū p̄ ſumprionem ſacramē
 ti excitare actualē deuotionē
 ſed per ieiunium elemofynas

orationes et meditationes de
 uotas primum in ſe deuotiōes
 excitare auxilio dei. et demum
 ex ſumptione euchariftie ſeruo
 rem et gratie expectare. fidelis
 complementum.

¶ Quarta cautela: ne q̄s quā
 tūcūq̄ contritus de ſuis pecca
 tis: ſine confeſſione facta ſacer
 doti accedat ad communionē
 Nam ſic accedens peccat gra
 uiter ex hoc quando habet co
 piam ſacerdotis. Sacerdos ta
 mē volēs celebrare. non ſecum
 habens copiam ſacerdotis: ſi i
 minet ſcandalum populi. et i
 ſcapit canonē: vel forte q̄ inſir
 mus amiſſit loquelā: ipſe pro
 eo communicando vult conſi
 cere euchariftiam. et celebra
 re miſſam. ſi talis eſt in propo
 ſito ſtitendū q̄to citius poterit
 nō peccat cōmunicando. Licet
 aut̄ i pctō exiſtēs nō debeat ſine
 cōfeſſiōe p̄municare: tamē pōt
 videre corp⁹ chufti ſine pecca
 to. Si tamē abſtineat propter
 humilitatez. meli⁹ facit ſecūds
 Tho. in. iij. diſ. xj. Dicit tamen
 Alberius q̄ peccator poteſt vi
 dere corpus chufti. ſed non m̄
 to aspectu: ſ; eo viſo debet per
 cutere pectus ſuūz quāſi nō ſit
 dignus aspectu.

¶ Quinta cautella eſt ne quis
 non ieiunus accedat ad cōmu
 nionē propter reuerentiam ſa
 cramētū. vj. q. j. nichil. et de cō
 ſe. diſ. ij. liquido. Et hoc propt̄
 honore tantū ſacramenti. vt di
 cit Augu. in libro reſponſionū
 ad Januariū. Non te moueat
 q̄ dñs poſt cenāz cōmunicauit
 aplos. q̄ hoc fecit propter ipſi
 onem memoue apoſtolorū me

florē.
 tas in
 nica r
 tum:
 taber
 ad m
 ri ſta
 eo. u
 dicin
 recip
 tamē
 ſi reli
 man
 pedic
 ſump
 pot⁹:
 ri nor
 medi
 cibi v
 a cōn
 ante
 miat
 nē p̄
 re. tū
 li⁹ eſt
 hoc p
 que p
 ſſomn
 diſ te
 dicit
 ¶ S
 chuiſ
 tionis
 ſub et
 no i p
 nicar
 dotis
 nabil
 neat
 miſſio
 tamē
 re: cōn
 ad feſt
 tronō
 io: der

liorē. Si tamē imminet necessitas mortis: tūc potest communica re etiam post cibū vel potum: sicut si quis vulneratus i taberna hora vespertina tēdit ad mortem talis potest expediti statim ne recedat sine viatico. Unde non licet aliquam medicinam ante communionem recipere nec etiam potare. Si tamē lauādo os/aliqd aque vt si reliquias cibi inter dētes remanētes transglutiret: nō impeditur cōmunicare: quia nō sumpsit illud p modum cibi vt pot: sed p modū saluē q̄ vitari non potest. Si q̄s etiam post mediā noctis aliquid p modū cibi vel potus recipit: impedit a cōmuniōne illo die. Si autē ante mediā noctem: siue dormiat siue non. q̄rum ad rationē precepti nō videtur impedire. tñ sine causa necessaria melius est differre communionē et hoc ppter turbationem mētis que prouenit ex indigestione et somnitate fm̄ quaz homo redit̄ leptus ad cōmuniōez. Ita dicit Tho. in. ii. pte. q. xxx.

¶ Serra cautela est vt omēs christiani habētes ānos discretionis. scilz a decem (fm̄ tamē sub et supra) ānis: semel in anno i pascha nō omittāt cōmunicare: nisi de cōsilio sui sacerdotis et propter aliquam rationabile causam ad tēpus abstinēat vt dicit de penitētia et remissio. omis vtriusq̄ serus. Si tamē sepius possint cōmunicare: cōmēdabiles sūt. et maxime ad festa xpi apostolorum et patronorū ecclesiēi quibus maior deuotio excitat̄ pp̄ festum

diē. Vñ ātiq̄ s̄uetudo iure approbata habet q̄ seculares in natali domini/pascha et pētecoste/de cōsilio debēt cōmunicare de cōse. dist. iiij. c. et si nō frequēt. Seculares tñ p̄sōe cōtēplatiue deuote singulis mēsis sibus possūt cōmunicare. Vñ secūdhū Augustinū. i libro de ecclesiasticis dogmatib⁹ / singulis diebus dñici: si nō sit i proposito peccādi amplius. Singulis autē diebus nō laudat nec vitupat cōicātes. Nō laudat q̄ difficile est secularibus se p̄parare ad hoc singulis dieb⁹: saltem digne.

¶ Circa hoc tamē scīdum fm̄ Tho. super. iiij. distin. viij. q̄ si quis experimentaliter cognoscit ex quotidiana sūptiōe feruorem amoris ad deū sibi augeri et sacramētū reuerētiāz nō minuit. talis possit quotidie sumere siue cōmunicare. Si autē scīat reuerētiā minui et feruorem nō augeri multū debz iterdum abstinere: vt cum maiori reuerētia et deuotiōe post modum accedat. Unde quātū ad hoc vnusq̄s reliquēd⁹ est suo iudicio. vt dī August. libro primo i Ianuarium. Nece moueat ad cōtrariū illud dictum Ambrosii libro primo de sacramētis: quod etiam ponit de cōse. di. ij. si quotiescūq̄. q̄s etiā allegant hussite heretici dantes presumptionē cōmunicandi secularib⁹ quotidie: vbi dicitur. Qui semper pecco: semper debeo accipere medicinam. hoc tamen est intelligendum quantum ad preparatiōnem animi et consciētie. Unde c. iij.

De caute. critica

dicit ibidem glosa. debeo semper accipere: id est debeo sepe prestare seu preparare habiles et dignum ad accipiendū. Sic etiam intelligendum est illud Ambrosius. quod ponitur de consecra. distin. ij. non iste. vbi dicitur. Accipe quotidie tibi illud quod quotidie tibi prodest sic vive et quotidie merearis accipere vbi glosa. exponit accipe quotidie id est prepara te quotidie habilem ad recipiendū. Et ex his patet quod christianus sepe habile se prestas ad recipiendū hoc sacramentū dicitur semper communicare: si non sacramentaliter: tamen spiritualiter: scilicet per fidem: devotionem et charitatem. iuxta illud Augustinus. Ut quid paras dentē et vētrem: et nō mentem: crede et manducaſti. de consecra. distin. ij. vt quid. Datet etiam secūdo ex hoc quod periculose errant illi qui dicunt: Sufficit quod ego ate communioem paschalem quadraginta diebus quadragesime me reddam habiles ad communionem. nō curādo totum tempus anni inutiliter expēdere immo credentes se dignos tunc ad communionem currat intrepidi: quibus tamē melius esset si quotidie digni existerent acciperent spiritualiter siue mentaliter et vtiliter quod semel in anno sacramentaliter et dāgnaliter. Unde Chrysostomus super epistolam ad hebreos. sermone. xviij. circa mediū omnes predictos tangit dicens. Quos magis acceptamus id est approbamus: an eos qui semel in anno eos qui sepius: an

illos qui raro accipiunt? Et respondet. Neque illos qui semel neque illos qui sepius: neque illos qui raro: sed eos qui cum munda scientia. et qui cum munda corde: qui cum vita irreprehensibili: isti semper accedūt. Qui vero tales non sunt neque semel accedunt: quia iudicium sibi accipiunt et dānationem et supplicium. hec Chrysostomus. Ad hoc sonat illud de conse. distin. ij. Accipe quotidie vbi dicitur. Qui non meretur quid die accipe: nō meretur post annum accipere. Et est autē dictum Augustinus tractatus illud Mate. vi. Panem nostrum quotidianum. etc. (Se-prio caueat cōicandus ne post communioem cibis lubricis aut potibus qui possint vomitum prouocare: vtatur: sicut fieri solet in pascha vbi tūc vtuntur lardo cocto infrigidato: ouis infrigidatis et alijs cibis et quibus frequenter sequitur vomitum. Tales autem qui ex huiusmodi causis die sacre communionis habēt vomitum ex ipsorum culpa: quicūque penitentia dura sūt puniēdi. Et ne sacerdos talē qualem voluerit penitentiam pro tali peccato iniugat: audiat penitentiam districtam diu per factos taratam et a iure approbatam. Sicut enim dicit Beda in suo penitentiali: et ponuntur: ba in decreto de conse. distin. ij. vbi dicitur. Si quis per ebrietatem vel voracitatem eucharistia euomerit. xl. dies peniteat. Clerici vel monachi. lxx. diebus. Episcopi. Si vero per infirmitatis causam euomerit septem diebus peniteat. Et hoc quod dicit de infir-

mo
fit a
mā
it
ca
talē
pru
pus
cre
et su
tal:
cat i
cran
mon

E

tia
care
nā. R
exco
lum.
dicit
legi
quod
num
hanc
at
Sic
fenti
fectu
facer
nes
lam
fican
in cl
bus
fi. p

mo cuius ingitur penitentia p
vomitū intelligēdū est q hoc
fit ad cautelā: q cum esset infir
mz nō debuit sumere: et ita fu
it i culpa. Unz sacerdos sit cir
ca hoc cautz: q si viderit ifirmū
talē ad vomitū pñū siue prom
ptum: tantū ostendat sibi cor
pus xpi: et suadeat sibi pie
credendū et sentiendū de ipso
et suffiat sibi p cōione sacramē
tali: qz nichilominus cōmuni
cat ipse spiritualiter: et non sa
cramentaliter: si est sine peccato
mortali.

De cautelis seruandis
ex parte sacerdotis hoc sa
cramentum cōferentis vel
conficientis.

Primo sa
cerdos caueat necō
munice alienuz pa
rochianū absqz licē
tia sui plebani: qz grauit pec
caret mittēdo falce i melle alie
nā. Religiosz tñ hoc faciens ē
excommunicatz de facto: v p so
lum papam est absoluedus: vt
dicit in cap. i. religiosi. de priui
legijs. in clementina. Et nota
qz plebanus cōmunicās alie
num parochianū non incurrit
hanc penā excommunicationis. vt di
cit Joan. an. in glo. dicti. ca. Et
Stephanus polonus hoc idez
sentit. Si tamē religiosus pre
fectus ecclesie parochiali hoc
faceret dubitat ibidem Joan
nes Andree an incidere in il
lam penā. videt tamē dicere q
sicut. ca. j. de deci. in pma glo.
in clementina. et in cap. j. de re.
bus eccle. non alie. in glo. v. in
fi. penā consimilem nō extēdit

ad religiosum q preest ecclesie
seculari vt clericus secularis.

Secūda cantella Caueat sa
cerdos ne peccator em occultū
ab hoc sacro publice petētem
cōione abiciat vel prohibeat:
sicut quidam indiscreti fecisse i
uēti sūt. Unz dicit Aug. Nō pro
hibeat dispensator. l. sacerdos
pignes terre. l. peccatores mē
sam domini māducare: sed ex
torem moneat timere. de cōse.
distin. ij. nō phibeat.

Pro quo sciēdum q secūduz
Tho. i. iij. sētētiarū. dist. ix. q. v.
Si peccatū est occultū per cōse
sorem suū scitū. et ille in occul
to petit/ debz ei denegare: et mo
nere eum in occulto ne petat in
publico. Si aut nichilominus
petit in manifesto: debet ei da
re: exemplo xpi qui Jude tra
ditori dedit corpus suū. i. q. i.
Christus de cōse. dist. ij. sicut in
das. Si vero pctm est. manife
stū tñ siue i occulto/ siue i ma
nifesto petat/ debz ei denegari.
Quare aut peccatori occulto nō
est denegāda eucharistia. Sui
do. de bas. i. rosario de rectoruz
i dicto. c. nō phibeat. vñ q hoc
est ideo ne prodat pctōrem su
spectū esse de crimine. qd face
ret si enim prohiberet. Sed di
ceres: videt in hoc sacerdos eē
reus dñ nationis sic cōmunicā
tis: qz dat medicinā per quam
mouetur egrotus et dat gladiū
furioso quo se trāsuerberat: im
mo videtur talis sacerdos ph
cere in lutum pessimum cōscie
tie immūde illius pctōris cor
pus xpi. Respondeo q hec oia
nō debent alicquem mouere in
contrariū: qz nichil. condidit

De caute. critica

Iste aut sacerdos nō dat medi-
cinā mortiferā illi peccato-
ri. s. ille peccator sol⁹ rapit vio-
lēter: aquo non potest prohibe-
ri de iure per sacerdotem. Nec
dat ei gladiū sacerdos. sed ipse
sol⁹ violēt rapit. cui sacerdos
resistit nō pōt ex quo sibi ius p-
hibuit. Nec proicit corpus xpi
in hoc casu in luti: sed ille pec-
cator hoc facit. Sacerdos au-
tem sinitus hoc facit. et cum do-
lore maximo: quia monet euz i
secreto deum timere. quod cum
fecerit non habet āplius quid
faciat. sicut de beato Gregorio
Legitur quod cum fratri petēti
peccator: i occulto eucharistia
dedit: publice dixit: Iudicet de
us inter me et te. Eligat ergo
peccator occultus secundum cō-
siliū Suidonis supra dicti: vt
potius se pdat suspectū de pec-
cato abstinentiōe a comuniōe:
q̄ i peccato sumat idigne.

Tertia cantella est ne sacer-
dos det alicui hostiam nō con-
secratā loco consecrate. q̄ s̄m
Thom. in sacramēto veritatis
nō debet esse fictio aliqua: et
hoc ideo q̄ māducās hostiam
adorat eam: et sic committeret
idolatriā q̄ crimē i sacerdotē
retorqueretur: qui daret actus
et causā idolatranti: scilicet
Tho. in suo quolibeto. lib. vi.
q. vi. Nec etiam solus sumat i
missa propter quodcūq̄ pecca-
tum sibi occurrēs hostiam nō
cōsecratā sicut de quodā intel-
lexi: qui sentiens se grauib⁹
peccatis fornicationis irretitū
presertim cum nocte illa habuis-
set cōcubinam: timē offēdere
diuinā maiestatem: i missa eo

dem die per ipsū celebrata: ad
quā nō pessus pudore sociorū
aliorum ne de eo illud sciretur
cōfusus accessit hostiaz nō cō-
secratā eleuauit populo ado-
rā: quā sol⁹ postea sumpsit:
q̄ sepissime facere auserunt co-
ram cōcubina predicta: cum p-
eaz ipsa retēt a irreuerēter sicut
ad quod ita indignus accēde-
ret fuisset reprehēsus. hoc au-
tem est maximum peccatum:
maius illo quo quis in pecca-
to mortali cōmunicat: s̄c̄ dicit
decretalis de celebratiōe misse
ca. de homine vbi dicitur q̄ ta-
lis illudit deo et populo. quia
facit populū ydolatrare. Fa-
ciat autē talis sacerdos iura
cōsiliū iuris. l. di. de his i fine
vlti. glo. vbi dicitur q̄ talis di-
modo sit cōtritus: quia nō cō-
fessus necessitate vigente po-
test licite celebrare: et in tali ca-
su nō fingat se celebrare sed ve-
raciter i nomie domini psecreret
et hoc est notatum dignum.

Quarta cantella caueat sa-
cerdos ne det corpus christi hi-
strionibus et alijs qui homines
pronocāt ad luxuriā vel lar-
sciniā et dissolutionem. quia
hoc nec diuine maiestati nec e-
uāgelice discipline competit.
de cōsecre. dist. ij. pro dilectiōe
Et hoc itelligē de istis hystrio-
nibus qui vtuntur verbis im-
pudicis. vel factis illicitis: vel
adhibent ludum negocijs. si-
cut illi qui induunt laruas et
fingunt se ceruos vel equos
inductes saccos. et qui hoc fa-
ciunt temporibus idebitis: si-
cut diebus festiuis distrahen-
tes populū a deuotiōe Alias

sacra.eucha.obser. Fo.xxii.

antem illis pōt dari cōmunio qui licet et ornate interdūz coram hominibus faciūt iocofaz collationem verbis honestis et non scandalosis. Nam ioculatores audire causa recreatiōis nō est peccatū mortale. lxxvi. dist. donare in prima glo. Naz et talibus potest dari aliquid pro mercede. fm Tho. secunda secunde. q. lxxviij. ar. iij. Si autē mētibus et fatua naturaliter nō dī dari. Si autē omnino nō sūt debiles in mētē sed aliquo modo sunt dociles. et habent reuerentiam ad sacramentum non debet eis denegari. Similiter pueris qui non habent discretiōem non debet hoc sacramentum pōrri.

¶ Quinta cautella caueat sacerdos ne habeat euaporataz aut corruptam hostiam. Unde notant doctores q. vltra vna septimanam seu hebdomadaz sacerdos non debet seruare hostiam ne putrescat. vt habetur de sen. excoi. vt pmittit sup glo. puma. Similiter ne sit vinum acerosum: quia in talibus nihil conficeret. Si tamen hostia nondum totaliter esset euaporata sed rēderet ad corruptiōem si vinum etiam inciperet arefcere potest quidem confici sed peccat conficiens mortaliter propter irreuerentiam sacramēti. Similiter ne communit in vino agresto. scilicet nō dum maturo: quia nondum est vinum sed in via generationis. In musto tamen conficitur bene: quia habet plenam rationē vini: tamen est conficiendūz de multum recenti musto propter

impuritatem ipsius: secundum Thomam in. iij. dist. inctione. xj. questio. iij. arti. iij. et. iij. Videat etiam sacerdos quod apponat statim de aqua quod totaliter potest conuerti in vinū. ¶ Sexta cautella. Caneat sacerdos ne cū ē debilis ita q. nō potest conficere missam: audeat celebrare: sicut contingit patientibus tertianam febrem et quartana in vel quos interdū dimittit febris: qui vt sepius desiciunt in celebrando ita q. vir ab altari domum languentes deportantur. Veruntamen licet sic debilis non potest celebrare potest tamē seipsum cōmunicare si non habet aliūz sacerdotem qui ipsum cōmunicaret: sed tūc debet habere stolam. xxiij. dist. in. ecclesiastica. in glof. puma. In hoc tamen casu si sacerdos incipiens missaz debilitatur i tantum q. nō possit eam perficere: si est ante consecratiōem corporis xpi vel ante consecratiōem sanguinis. vel etiam sanguine consecrato debet reliqua pars misse supplere: alium vt patet. vij. qst. j. nichil et hoc idem tenet Tho. in. iij. parte. q. xcij. Si autē sacerdos post cōsecrationem corporis xpi. an tū consecratiōem sanguinis percipiat vinum aut aquam deesset in calice: tūc debet statim apponere et cōsecrare. Si vero post omnia consecratiōis pba. percipit aqua defuit debet nichilominus procedere quia appositio aque non est de necessitate sacramenti. Nullo autem modo aqua debet vino iaz cōsecrato misceri.

De caute. circa eu.

Si autem post ipsam consecrationem sanguinis percipit q̄ vinū nō fuit apostolū i calicem/ sed solum aqua: si hoc percipit are sumptionem corporis xpi: debet deposita aqua/ si ibi fuerit/ aquam cum vino sumere/ et resumere a verbis consecrationis sanguinis. Si vero hoc percipit post sumptionem corporis christi. debet addere aliam hostiam cum sanguine consecradam et in fine sumere hostiam iterum consecratam et sanguinem. nō obstat si prius etiam sumpsit aquam que erat in calice. quia preceptum de perfectione sacramenti maius est ponderis q̄ preceptum q̄ hoc sacramentum a ieiuniis sumatur. secundū Tho. Alii tamen vident q̄ solā debz apponere vinum in calicem et aquam sine noua hostia: et repetere verba consecrationis calicis tantum ab illo loco. Simili modo. Et si timet prolongationem misse/ sufficit dicere verba essentialia consecrationis calicis nec ē necesse repetere orationes sequētes. Et hoc totum intelligūt ipsi/ si gustant rati/ et non transglutunt. Quid autem faciat si habeat aquam in ore et vere sentit q̄ est aqua tantum/ dicit Innocē. q̄ nō debz eam emittere. q̄ propter corpus xpi q̄ est in ea/ cauēdum est ne vilitate tractetur. Et quis est timēdum ne generaretur scdolum his q̄ viderēt/ dicit etiam ipse Innocē. si eam transglutuit non est ieiunus. nec debet post ea cōficere. vñ. q. j. mchii. Post. nō dicit q̄ debet eam sernare/ et ponere in sacramento. et fm hoc

debet se fingere eam transglutire ea hoc idō quia alias rati nō ieiunus nō debet cōficere. Ego tamē teneo cum Thoma q̄ post consecrationem illius aque possit i hoc casu consecrari corpus christi/ et summi nec sacrificium maneat imperfectum: qd est grauius peccatum. Itē si percipit hostiam corruptam post sumptionem deberet aliam accipere/ et iterum consecrare et sumere. secundū Tho. in. ii. pte. q. lxxxiij. ar. vlt. Sicut si recordaret se. omisse aliqua verba que sunt de necessitate forme/ resumat formā iterum per ordiem. Si autem esset verba nō de necessitate forme/ pcedat ne turbet ordiem officij diuini: s; Tho. i. ii. pte. q. lxxxiij. art. vlt.

¶ Septima cautela: Caueat sacerdos ne aliqd de corpore xpi/ sanguine terrā vñ vestē ornatus sui cadere vñ stilare permittat: q̄ grauius puniet. Nā si ceciderit aliqd sup tabulā lignēā/ ligus labat/ et tabula radat. Si autē non est tabula/ locus radatur et comburatur: et cinis in sacramento recodatur: et sacerdos quadraginta diebus peniteat. Si vero super lapidē altaris ceciderit/ sorbeat sacerdos stillā et tribus diebus peniteat. Si vero super lintēū altaris/ vel sup casulā sacerdotis ceciderit: si peruenerit stilla ad albidū lintēū/ quattuor diebus peniteat/ si rō peruenerit ad tertium/ nouē diebus peniteat/ si vñ ad quartum. xx. diebus peniteat. et lauet lintemina tribus vicibus que stilla tetigerit/ supposito calice/ et

aqua
coda
negl
mi a
abor
illam
corp
rere/
rio fi
iū. p
turb
per r
CO
cerd
licem
est ve
mus
Quo
licis
et de
aqua
nem
ter la
tio in
nenu
nulli
alter
tē ve
ter se
eram
ctum
cerd
tionē
Nich
sumi
fm g
de co
¶ M
pona
come
drage
re de
Sed
medi
go fa

aqua ablutionis iuxta altare
cōdatur de cōsecra. di. ij. si per
negligētiam. Posset etiam su-
mi a sacerdote nisi timeretur
abominatio. Cautis tamē est
illam partem linteaminis: vel
corporalis excidere vel cōbu-
rere/cinere aut ponere i sacra-
rio s̄m Tho. in. iiij. di. xij. r in
ij. pte. q. lxxvij. ar. vlt. habē-
tur hec oia de cōsecra. di. ij. si
per negligētiam.

Octava cautela. Caueat sa-
cerdos ne aliquid cadat in ca-
licem: et maxime in estate: vt
est vermis/aranea/musca/ fi-
mus passeris/puluis/r similia
Quod si ante cōsecrationē ca-
licis cōtigerit calix debz abluī
et de nouo vinum infūdāt cum
aqua. Si vero post cōsecratio-
nem/debet caute capi. r dilige-
ter lauari et comburi/et ablu-
tio in sacratio mitti. Et si ve-
nenum ibi esse deprehēderit/
nullo modo sumere debet/nec
alteri dare/ne calix vite i mor-
tē vertatur: sed debet diligen-
ter seruari i vasculo. Et ne sa-
cramētum maneat imperfe-
ctum/debet inde deponi: r sa-
cerdos denuo icipere cōsecra-
tionē calicis vt sac̄m p̄ficiat
Nihil enī abominabile debet
sumi occasione huius sacramēti
s̄m glo. ii. c. si per negligētiam
de cōse. dist. ij. hec hugo.

Nono caueat ne corpus xp̄i
ponat incaute: ita q̄ a muribz
comedatur: quia de hoc qua-
draginta diebz debet penite-
re. de cōse. dist. ij. qui non bñ.
Sed dicitur th̄ ibi. Mus nō co-
medit corpus ch̄isti. quare er-
go sacerdos sic tunc punitur?

Respondeo. licet multi docto-
res nō cōcedāt ibi rodi corp̄
ch̄isti: sed solum species sacra-
mēti: eo q̄ (vt dicūt) q̄ cito su-
mitur a mure vel ab alio aīa-
li desinit esse sac̄m: nō est th̄ in
cōueniēs si dicatur q̄ mus su-
mat corpus xp̄i: cū sceleratissi-
mi hoīes illud sumāt: s̄m glo.
de cōse. dist. ij. qui nō bñ. Pōt
tamē dici q̄ licet hō malus su-
mat sac̄m istō sacramentaliter
r nō spūaliter: mus th̄ vt brutū
aīal nec spūaliter: nec sacra-
mentaliter recipit: q̄ nō vitur
eo vt sacramēto: eo q̄ nō cre-
dit ibi esse deū r hoīem sed su-
mit p̄ modū alterius cuiuscūqz
cibi r ita sumit bene accidētia
r species sacramētales: sed nō
sacramētum: immo vicunt do-
ctores/ vt notat in glo. dicti. c.
nō iste. de cōse. dist. ij.) q̄ etia
in bono hoīe q̄dū sentiuntur
spēs itādū est ibi corpus xp̄i:
r q̄ cito deglutit istam desi-
nit esse sac̄m/ et corp̄ xp̄i de-
sinīt esse in sumente. Ita sentit
hugo cardī. S3 hugo de san-
cto. Victores r recitat Archēp̄.
in. c. predicto. non iste. dicit q̄
q̄dū ibi manēt species sub il-
lis est xp̄s integer. Unde si in-
trāt stomachum/ sub illis in a-
ner q̄dū sūt ibi/ sicut sub ipsa
specie est in pyride. Et v̄ez est
s̄m Pet̄rū de th̄arsā. q̄ non va-
dit in corpus nostrum vt illud
nutriat sicut ceteri cibi: intrat
th̄ r est ibi sub specie sacra-
menti q̄dū illa durat: s̄m Pet̄.
Et hoc etiam tenēt theologi.
Dicit etiā glo. de cōse. dist. ij.
tanta. sup̄ h̄bo p̄misceri. q̄ spe-
cies ille nec cibis alijs commi-

De sacramento

fectur: nec in stomachū descē-
dit: ppter hoc neq; per se cel-
sum emittitur. Et licet aliq; ex
ipsis reficiatur nō tñ incor-
poratur: nec in stomachum de-
scēdit: nec per se cessum emit-
titur. Interdū tñ etiaz homo
odore recreat q; tñ nec p se cel-
sum: nec in stomachum dgeri-
tur. Tñ Bartholomeus Ricē-
sis ibi dem dicit q; bene dicere
potest q; in stomachum descē-
dit: nam alias quō euomerē-
tur? Quādo ergo dicit Augu.
Nō iste est panis qui trāsīt in
vētrem exponit. Archi. in ca. si
quis per ebrietatem. de cōse.
dist. ij. q; hoc pro tāto ē: q; nō
est iste panis qui vadit in cor-
pus sicut cibus naturalis: sic
q; nutrit: sed est isti sub specie
sacramentali. Et pro tāto puni-
tur sacerdos: q; permittit irre-
uerēter a murib; cōrectari sa-
cramētum tam venerabile.

¶ De sacramēto penitētie

Eniten

tiam agite ap-
propinquabit
em regnū celo-
rū Mat. iij. et
iij. de pe. dist.

i. c. ex his. Quia restituta i ba-
ptismo inocētia/hō fragilis il-
lesam q; incōtaminatā cōtinue
seruare nō pōt vitā quin sepi-
cadat: ideo diuina maiestas
cōtra casum homini p restau-
ratione inocētie p̄dicte: de sa-
cramēto penitētie puidit per
quā hō a deo per peccatūz elō-
gatus i ad ipm appropinquat.
Hinc est q; saluator: veniens in
mādam quasi bonus medicus

egrotis cōsules dicit. Penitē-
tiā agite. Agite inq; fm So-
ram sup Mat. tanq; medicinā
ad sanādum morbū: quasi ar-
maturā ad inēdū bellum: q̄si
clauē ad reserādum celū. Tria
em cōsequitur pñie actor scilz sa-
nationē vulnerū cordis arma-
tionē insidiarū hostis et aper-
tionem regni celestis. Alii dicūt
Appropinquabit em vobis re-
gnū celozū. Diffinit aut sic fm
magistrū sentētiarū li. iij. di.
xiii. Pñia est virtus qua com-
mūsa mala plāgimus: cū emē
ditiōis pposito. Amb. aut sic
diffinit pñiam. Pñia est virtus
cordis: amaritudo ale pro ma-
lis que q̄s cōmisit. Alii etiā
idem. Amb. dicit. Pñia est ma-
la p̄terita plāgere: z plāgen-
da iterum nō committere.

¶ Circa qd sciendū q; duplex
est pñia: scz interior: tñ est
dolor pro pctō. z hec est de iu-
re nature. Alia exterior: q; fit
arbitrio hoīs: scz imposita per
sacerdotē. Prima nō est sacra-
mētūz pprie: sed scda scz p mi-
nistros ecclesie iposita. Est aut
materia hui; sacri actus mūi-
stri scz sacerdotis quē exerceat
circa pctōrem absolūdo ipm
forma autē istū sacri l; a xpo
nō sit instituta certa: tñ fm do-
ctores est hec: q; pmo pmittat
ofō: scz illa. Vñs te absoluat
vel misereat tui oipotēs deo
z dimittat tibi oīa peccata tua
z perducāt te i vitā eternam.
Et tūc sequat forma effectialis
scz. Et ego auctoritate qua sū
gor absoluo te a pctis tuis In
noīe pñis z filij et spūscis. Ita
ponit Alberc; i scripto quarti

sentē. dist. xviij. Dicit autē Tho.
in. iij. parte. q. lxxiij. Art. iij.
q. de substantia forme est. Ego
te absoluo: sed hoc qd premit-
tatur: scz oratio: nō est de sub-
stantia forme: sed tātū ne sacra-
mēti effectus impediat ex pte
penitētis. Fit autē manū in po-
sitis sup caput cōfiteētis: qd nō
est de essentia fm Tho. q. hoc
sacramētum nō ordinatur ad
aliquā excellētiā gfe cōsequē-
dam: sed ad remissionē pecca-
torū. Unde magis in hoc sacro
cōpeteret signū crucis: q̄ ma-
nus impositio: i. signum q̄ per
sanguinem xpī remittūtur pec-
cata: nō tñ est de necessitate sa-
cramēti. hoc tñ qd dicit sacer-
dos. Ego te absoluo. valet tñ
tū. i. sacm absolutiōis tibi cō-
mitto. Sicut cum queritur ab
aliquo baptizando. Credis in
deū: r̄ dēt. Credo. qd valet tñ
tum sicut sacm fidei suscipere
volo: scdm doctorem Parisiē-
sem dist. xiiij. q. iij. Plures tñ
doct̄ sic absolūt. Auctorita-
te dñi nři Jesu xpī: r̄ auctorita-
te bñd. Petri r̄ pauli: r̄ auctori-
tate michi hac pte cōcessa ab
oibz pctis tuis p te deo et mi-
chi cōfessis: ego te absoluo. In
noīe p̄ris r̄ filij r̄ sp̄s sancti. Et
ista forma michi magis placet
Th ex quo certa forma nō est
ab ecclia p̄scripta i hoc sacro
eligit sibi qd quā vult ex istis
vñ ex hoc pōt patere q̄ cū istō
sacm nō habeat certā formā
a xpo institutā: v̄ p eccliam p̄-
scriptā: videtur consonum q̄
illi q̄ absolūt per virtutē pas-
sionis dñi nři Jesu xpī: vel ali-
ter: nō sūt dānādi tanq̄ erro-

nel: immo videtur q̄: predicta
forma absolutiōis p̄ doctores
inuēta r̄ approbata sit sustine-
da: nec op̄ fuit repetere cōfes-
siones talibz factas: q̄ i nullo
cōtra determinationem ecclie
venērūt p̄dicti: nec cā inducēdi
errore p̄ illā formam sed tāq̄
pie seruata: eadem vsi sunt.
¶ Alterius sciendum q̄ tres
sunt species penitētiē: quedā
est sollemnis: quedam publica
quedam priuata seu secreta.
¶ Solēnis penitētiē est q̄ im-
ponitur ab ep̄o in capite ieiunij
p crimine publico et mani-
festo: sicut p homicidio: incen-
dio: r̄ sacrilegio. &c. Et talis nō
pōt reiterari: ne vilescat: nec
imponitur clerico nisi depōsi-
to. Et agēs talē penitentiam
de cetero nō potest promoueri
ad sacros ordines. Forma autē
imponēdi eā ponitur. l. dist. in
capite. vbi dī q̄ oēs peniten-
tes qui talē penitētiā publicā
suscipiunt presentent se ep̄o in
capite quadagesime ante for-
res ecclesie nudis pedibz vul-
tibus in terram dimissis. &c.
Item debent adesse decani: ar-
chidī: parrochiani: r̄ p̄bfi pe-
nitētium: q̄ debēt iniungere ta-
libz penitētiās. Post hoc eos
in ecclesiam introducant. Et
cū omni clero septē psalmos
penitēntiales ipsi in terram
prostratis cum lachrymis pro-
eorum absolutione decantent.
Postea surgēs ab oratiōe ma-
nus eis imponat: aquaz bene-
dictā super eos aspergat: cine-
rem tñ prius immittat. De in-
de cilicio capita eorum coope-
riat. Post hoc per ministros

De contritione.

ecclesie de ecclesia eos expelat cum responso. In sudore vultus tui. Iste tamē modus nō seruatur apud nos: s; trāslatus est in cenam dñi: ubi expeditur. Sciēdum tamē scdm̄ vvilhelmum q̄ ingressus ecclesie qui inuigilatur solēniter penitētib; pēdet ex arbitrio sacerdotis: tamē postq̄ introducunt tales in ecclesiam p̄ eam feria quinta magna solum intrabit ecclesiam vsq; ad octauam pasche et postea eribunt per totum annum: vt dicit glos. j. dist. in capite. Et erunt extra ecclesiam vsq; ad eādem feriam sequētis anni: nec communica bunt aliquādo vsq; ad mortem. Quādoq; tamē min; s; arbitriū episcopi. xij. q. ij. de viro. xxiij. q. ij. ad monere. xxiij. q. vi. si q̄s de corpore: r de penitē. dist. v. si qui vero. Si tñ penitet: pōt ei scō o vl' tertio āno reddi ingressus ecclesie: vt patet. xij. questione. ij. de viro. Penitentia publica est que fit i publico: nō tamē cum predicata solēnitate: vt cum inuigilatur alicui peregrinatio per mandum cum baculo cubitali r cum scapulari r cum hmoi. Et hāc pōt imponere quilibet suo parrochiano. Et fit publice ideo vt publicū peccatum publicam habeat medicinam sicut si quis in fornicatiōe esset dephesus publice. vñ q; talis est magna cōfusione dignus: propter aliorū scādalum: et vt sit alijs in terrorem: et in exemplū penitēdi: et nō desperādi publice agat penitentiam. Nō oportet autē pro quolibet

manifesto peccato manifesta agere penitētiā s; Alber. sed solum quādo scādalizauit alios. Et hoc est cōtra multos qui inuigilant suis parochianis publicā penitētiā ante fores ecclesie: vel in circuitu cemitarij ambulare ante processione in die festiuo: vel iacere ad faciem infra ostium ecclesie: pro leui peccato: sicut p vna potatione: vel p alio peccato qd̄ si nō scādalizauit totā ecclesiam et isti pcludūt viā penitēdi seu cōfite di alijs similibus pctis inuolutis: ne sūt cōfundātur. Penitētia autē priuata seu secreta est quam quis iponit pro peccato occulto. Ut anteq; ordinate procedam; circa huiusmodi penitētiā tam publicā q̄ priuatā tria cōsiderari oportet circa istud sacramētum. habet enī penitētia tres partes: sc; cōtritionem: cōfessionem r satisfactionem.

De cōtritione: que est prima pars penitētie.

Contritio

est dolor p peccatis voluntarie assumptus cum proposito cōfite di et satisfaciēdi. Circa qd̄ sciēdum q̄ dolor est duplex. Unus est voluntatis: q nō est aliud nisi pcti displicētia r iste est de necessitate r essentia cōtritionis. Alius est dolor sensibilis qui apparet in lachrymis et suspirijs. r iste nō est de essentia cōtritionis: sed de perfectione: quia nō est in nostra potestate eam habere quādo volumus.

Potest
ho q
tota p
enim
cōtrito
sibilis
mereb
na. S
tārsati
tionē q
tiā de p
situm d
paupe
nō est
Sed q
sectam
nō solu
etiā ve
iphs it
fm Th
arti. ij.
omni p
trition
speciali
ficut cōf
natu ad
lendū. r
uione p
tia sua
quis n
re dolor
peccato
lorem q
tus: sed
bere cir
nis cum
doler. Et
pro man
ret q; m
fendit r
meruit.
tem in h
tore sed
semp ma
quarto.

De confessione. Fo. xrb.

potest autem fieri tanta cōtri-
tio q̄ nō solum culpa: sed etiā
tota pena dimittatur. potest
enim tātūz incēdi charitas in
cōtrito: et tātus esse dolor sen-
sibilis: q̄ cōtritio inde pcedēs
merebitur solutionē ab oī pe-
na. Sciēdū tñ est q̄ aliqui pu-
tāt satis idiceret tūc esse cōtri-
tionē qñ habēt quādā displicē-
tiā de pctis: vel qñ habēt ppo-
situm dolendi de eis: et tales
pauperes decipiūtur. hoc est
nō est cōtritio: sed attritio.

Sed quādo homo habet per-
fectam displicētiā: et habet
nō solum dolēdi: ppositūz: sed
etiā verū cordis dolorem pro-
pitiis: tūc habet contritionem:
fm̄ Tho. in. iij. dist. xvj. q. vj.
arti. iij. Debet autem pctōr de
omni pctō mortali dolere: et cō-
tritionē habere: et de quolibet
specialiter. De oblitis tñ sus-
ficiat cōtritio generalis cum co-
natu ad recordandū et ad do-
lendū. Et debet dolere de obli-
uione pctōz: que ex negligē-
tia sua pcessit. Nō intellige q̄
quis: necessario debet habe-
re dolorē specialē de quolibet
peccato mortali: talem vtz do-
lorem qui est gratia informa-
tus: sed liquet q̄ debet hoc ha-
bere circa principium cōfessio-
nis cum quis recogitat pctā et
doler. Et benefaceret pctōr q̄
pro maiori peccato plus dole-
ret: q̄ magis per hoc deum of-
fendit: et maiorem penam pro-
meruit. Nec debet cōtritio sal-
tem in habitu cessare in pecca-
tore etiā post confessionem sed
semp manere. vt dicit Tho. in
quarto. dist. xvj.

De cōfessione nūc sequitur.

Cōfessio

autē fm̄ Augusti.
sic diffinitur: est p-
quam morbus la-
tēs spe venie aperit. Vel scdm̄
Ray. Cōfessio est legitima cor-
rā deorū sacerdote pctōz decla-
ratio. Tenentur autē hñtes an-
nos discretionis ad eā faciēdā
semel in āno: vt p̄z de peni. et
remis. ca. ois ytriusq̄. Immo
qualiscūq̄ esset p̄ritio: si q̄s cō-
tēneret cōfiteri dānaretur. Vñ
fallum est et hereticum dicere.
Sufficit soli deo cōfiteri. Nam
dicit canon de peni. dist. i. ta-
curnitas. Ubi est tacurnitas
cōfessionis: non est speran-
da venia criminis. Patet hoc
exēplo xp̄i: qui lazari suscitā-
uit: sed tamē discipulis tradidit
absoluēdūz. Johā. xi. et. xj.
que. iij. tūc vera. Item decem
leprosos ad sacerdotes misit
qui in via eundo fuerūt mūda-
ti: vt dicitur Luce. xvj. Per q̄
significatur q̄ peccator licet in
via eūdo ad cōfessionē ratiōe
cōtritiōis quā h̄z: cōsequatur
venia et remissionē peccatorū:
tñ tenetur venire et cōfiteri sa-
cerdoti. Sed dices: q̄ re pctōr
debet ire ad cōfessionem vñ sa-
cerdotem: ex quo remissa sūt es
pctā per cōtritionē. Respōsio
fm̄ hostiē. in summa de peni.
et remis. c. j. Tu dic q̄ peccator
duplici vinculo ad satisfaciē-
dum astringit. Uno quo ligat
ad desinēt illud in cōtritiōe di-
mittit. Alio quo ligatur ad ec-
clesiā: hoc per cōfessionem et
satisfactionem dimittit et ab-

De confessione.

soluzionez sacerdotis relaxat.
Ad hoc facit de sentē. excom a
nobis. c. j. de pe. disti. j. multi-
plex. 7 ca. quem penitet. in fi. 7
disti. v. cōsideret. Licet igitur
pctm dimittatur quo ad reatū
per cōtritionem/ manet tamē
obligatio ad penā temporale
per sacerdotē infligēdam. Et
probat Archid. de peni. disti.
iij. production: q̄ sicut omnes
creature ostendunt 7 confiten-
tur defectus suos tēporales 7
naturales hominib⁹ eo modo
quo possūt: vt dicit glo. super
illo versu. Cōfessio 7 magnifi-
centia opus eius. 7c. ita homo
debet ostēdere defectus suos
volūtarios 7 cōfiteri verbo vo-
cali i quo abūdat. Et etiam d3
p̄fiteri homini: eo q̄ verbū di-
uinū humiliatū est p̄ pctis no-
stris delēdis q̄ verbū vnus
humanitati obligat nos vt hu-
miliem⁹ hōbū nostrū loquēdo
nō solū homini: sed etiā deo: 7
nō solū deo/ s3 etiā homini: q̄
fit i p̄fessione vocali. Preterea
cū hodie peccem⁹ coram deo
7 homine/ debem⁹ cōfiteri nō
solū coram deo/ sicut in veteri
testamēto fuit: s3 homini loco
dei cōstituto. Nec propter hoc
q̄ in cōtritione homini dimit-
titur reatus culpe/ sup̄flus es-
set cōfessio vocalis: que scdm
Hugo. card. ad hoc necessaria
est ad humilitatem 7 iusticiā
exercēdam. Item ad hoc q̄ ec-
clesie satisfaciāt: que lesa est ex
peccato. Valet etiā s̄m Johā.
and. ppter fidē quāz pctōz h3
eredes auctoritatē clauis i ec-
clesia. Si li valet propter obe-
diētiā quā exhibet ministris

ecclesie vel deo de peh. disti. j.
multiplex. 7 c. nōnulli. Qñ et-
go legis i scripturis sc̄tis q̄ so-
la cōtritio sufficit ad remissio-
nē pctōz intelligas i necessita-
te qñ confessio nō pōt haberi.
Nāz tūc nō est preceptum: iuxta
ill3. Cōfitemini alterutrū. 7c.
q̄ necessitas legē nō h3. Nam
tūc volūtas p̄ facto reputat.
Sufficit est tūc soli deo: cōfiteri
i corde. Si tñ ibi esset aliq̄s lai-
cus/ bonum esset sibi cōfiteri
propter hoc vt postea ecclesiā
informaret quib⁹ remedijs p̄-
sia sua esset subuendendū. De-
ctor tñ subtilis dicit. Ex quod ac-
cusatio in confessioe nō fit ad
aliud nisi vt consequatur sen-
tentiam et laicus non habet
auctoritatem sententiēdi i isto
foro sequitur q̄ nullum prece-
ptum est ad accusandū se corā
layco. Forte autē melius est
hoc dimittere/ si pctōz posset
liquale verecūdiā corā se ha-
bere recogitando eadem 7 sic
eque puniri. Etā licet simpli-
tibus laicis sit vniuersalis talis cō-
fessio coram layco in necessita-
te. nō tñ viris indiseretis q̄ sit-
unt ad qd instituta est cōfessio
hinc est q̄ dicit Ioan. an. i ca.
si ep̄s. de peni. et remiss. lib. vi.
in vltima. glo. q̄ licet layco in
necessitate possumus cōfiteri.
tñ se non potest absoluerē. q̄
non habet clauēs. de peni. di-
stin. j. quem penitet. Et notat
de officio cure pastoralis. vbi
Hugo dicit q̄ hinc necessitate
audet: non tamē ad hoc vt sit
vera absolutio: sed quo ad s̄-
gna penitentie declaranda. s3
Raymundus contradicit. Jñ

De
Arch
cit qu
in nec
rusty
sēte m
Et dic
fitemi
strat
legum
cis cōf
quitur
rali qu
tur tan
go ven
quis co
nō pōt
videtur
ticulo
fietur
tem ha
cus no
absolu
xxx. q̄
tate au
potest
re: si tan
matrim
tantūm
cū tñ e
cata. C
test cum
re quan
quia po
la comp
vt dicit
de cogn
Item si
decim
que hab
Sit sim
pura
Nāz fre
liben
Integra
lia ad

Archidia. xxy. distin. audire dicit quosdam dixisse q. nullo etiam in necessitate tenetur confiteri rursus q. v. layco presbytero absente maxime peccata mortalia. Et dicit q. illud Jacobi. Confitemini alterutrum peccata vestra fratrum de venialibus intelligitur: que possunt talibus laycis confiteri in necessitate. v. loquitur de confessione in generali que fit in ecclesia. vel loquitur tantum de sacerdotibus. Hugo vero dicit q. layco tenetur quis confiteri peccata sua cum non potest habere sacerdotem. Nec videtur vere penitens q. in articulo mortis peccata sua non confitetur cuiusque potest si sacerdos tem habere non potest. Quis laicus non habeat auctoritatem absolventi. Dicit autem glossa. xxy. q. i. oes. q. si laicus in necessitate audiat peccata mulieris non potest cum ea postea contrahere: si tamen contrahat forte tenet matrimonium. Videtur tamen hoc tantummodo sacerdoti prohiberi. cum tamen eius officium sit audire peccata. Tu dic secure q. talis potest cum tali muliere contrahere quam audiuit in necessitate quia per hoc sacramentum nulla comparernitas contrahitur vt dicitur in canone. Quisec de cognatione spirituali. lib. vi. Item sciendum q. confessio decem conditiones habere debet que habentur in his versibus. Sit simplex humilis confessio pura fidelis. **A**us frequens nuda discretas libens verecunda. **I**ntegra secreta lachrymabilis accelerata.

Fortis et accusans. et sit pare re parata.

Quantumcumque aut nota sunt sacerdoti peccata adhuc tamen debent narrari in confessione quia non sufficit q. ea cognoscat sacerdos vt homo tantum sed in publico sed etiam vt deus scilicet in secreto cordis de penitentia. dist. i. imperfecta. in glossa prima Tenetur etiam peccator non solum mortalia sed etiam venialia confiteri licet non ita necessitate absoluta teneat ad confessionem venialium sicut mortalium tamen ex quo non possumus vitam eternam consequi sine remissione venialium tenent ad eorum confessionem vt dicit Thom. in quarta distinctione. xvi.

De modo audiendi confessiones

Expe-
riencia docente multos videmus in practica huius sacramenti errare. ideo vtile

videtur ponere modum et formam circa audiendas confessiones. Circa quod videndum est de pluribus. Et primo de dispositione persone. Secundo quo modo sacerdos debeat interrogare a confitente. Tercio q. sint casus in quibus potest absolvere.

De primo itaq. sciendum q. confessionem audiens sacerdos debet sedere illo omni suspicionem carente vbi ab omnibus videri possit a nullo vero audiri. Non sicut quidam in cameris ante lectum proprium audiunt vel in sacristia: qui coperti sunt multa mala cum spiritualibus filiabus committunt.

De modo audiendi

mississe. Nō debet etiam sacerdos vel cōfessor inspicere vultum cōfiteētis: ne ductus terrore sacerdotis minus audeat cōfiteri: vel ne qd occultet vel alleuet. Maxime tamē a mulieribz caueat: qz sū sapiētē facies mulieris sicut vētus viēs. Nec debet sedere ex opposito: sed ad latus. Nec etiaz debet pferre verba locola: ne alter ipsorū ad risum pūocet: sicut eris cōpertum est de aliquibz: sed verbis blādis et benignis p̄fessor vtatur: nō sicut quidam faciūt maledicētes cōfiteētē: dicētes diabolū te michi miserat cum his pctis: eos vt eas dyabolo commēdātes: vt quidam i diote faciūt. Nec debet sacerdos mouere caput vt spurū sepi p̄ficere: ne videat a circūstātibz prodere peccata cōfiteētis. Vbi ergo sunt illi q̄ pede trūdūt cōfiteētes vel faciūt quasdā vociferationes suspiciōsas vt suspiria suspiciōsa ex quibz p̄dit p̄fessio pctōris. Cū ergo incipit cōfiteri/attendat verba sua cōfessor vsqz ad finē: nec interrūpat: nisi cū fuerit cōfessor p̄fiterē de aliquo exquilitus: vel nisi cōfessor habuerit necesse inquirere de aliqua circūstātia peccati. Si vero cōfiteētis corā sacerdote p̄ timore erubescēs obmutescat: tūc sacerdos eū dulciter allocutis informet: et det sibi corā audaciam his verbis: vt dicit hugo. fili charissime ex abundātia gratie diuine habemus magnū donū hoc salutis remediū q̄ per nostrā verā cōfessionē possum cōsequi indul-

gētiā peccatorū. Nō autē vereris p̄ aia tua dicere verū corā me q̄ sum peccator: sicut et tu. Nō autē te audio vt hō: sed vt deus. Qz si forte cōfiteēs nescit modū cōfiteēdi: cōfessor dicat ei modū: dicēs. Charissime fili ita debes cōfiteri. Confiteor omnipotēti deo et tibi patri q̄ ego pctō: peccam in multis cibis pctis. Et primo in mortalibus peccatis trāsgrediens do diuina precepta: nō diligēdo deū nec prōximū. Et tūc videat cōfiteēs dicere peccata: et primo de mortalibus peccatis scdm q̄ disposuit in mēte sua. Si autē ignorat q̄ sunt peccata mortalia: dicat sibi. Ecce fili mi ista sunt peccata mortalia. Superbia/auaritia/luxuria/ira/gula/inuidia/et accidia. Recordare si commisit aliquis horum. Qui cum de eis expeditus fuerit: descēdat ad opera pietatis si ea neglexit adimplere. similiter de alienis peccatis: vt statim patebit.

Secūdo vidēdum est qualliter sacerdos debet q̄rere a cōfiteēte. Pro quo sciēdum quod est discretus confitens: nō debet ab eo aliquid queri: sed si est rudis itunc querat ab eo sacerdos et primo de mortalibus peccatis in genere: nūqz tamē in specie: verbi gratia sic dicet ecce fili nōne peccasti istis peccatis: scilicet superbia/auaritia/et

Si ergo contingit te aliquādo supbisse de vestibz/de pulchritudine corporis/de sapientia/de diuitijs: hoc recogites et habileas. Itē si aliquādo excessisti modū comedēdi vel bibēdi: vt

di: vt
p̄tra p
siti v
rimur
sp̄ial
fuiſti
vino
forte
i missa
mone
modis
dicat
cogno
redi s
fecisti
vbi qu
ductus
tēs. N
homin
em esse
militē
fuit al
re: si di
vel die
somo
cat non
quē mo
do: et
Nec de
quidā
fecisti
core. v
sodom
te cōfite
uissime
cat secu
tu habi
hoc est
iudicem
est de s
dicare. r
dos for
te oblit
fessori
fess sibi i

Confessiones. Fo. xxvii.

di: vel habuisti diuturnū odium
propter priorem tuum/ vel appe-
tisti ultionis iniuste contra pro-
ximum vel inuidisti sibi bona
spūalia vel temporalia/ aut etiam
fuiſti accidioſus et piger in di-
uino officio vel ſermone. quia
forte non diligēter attēdebas
i miſſa: ſed dormitabas. vel ſer-
mones inutiliter micuiſti. Iſtiſ
modis et conſimilibus cōfeſſor
dicat in genere. Et vt melius
cognoſcas modum i genere q̄-
rēdi ſic querat. fili chariſſime
fecisti furtum? ſi dicat ſic. dicas
vbi quādo/ quo tempore/ qua
ductus neceſſitate a quo/ quo-
tiēs. Non autem querat fecisti
homini tali: in tali loco? hoc
eſt eſſet ſuſpectū negociū. Si
militer de luxuria querat: vtrū
fuit aliquādo pollutus i corpo-
re: ſi dicat ſic: querat an nocte
vel die. Si dicat in nocte vel in
ſomno. nō querat vltra. Si di-
cat non in ſomno: querat per
quē modū eum quo vlt quo mo-
do: et expectet eius reſpōſionē
Nec determines aliquid. ſicut
quidā indiſcreti faciūt dicēdo.
fecisti cum boue vel cum pe-
core. vel equo: deſcendēdo ad
ſodomitica peccā de quibus for-
te cōſitēs ignorat. Et i hoc gra-
uiſſime peccat cōfeſſor. Nec di-
cat ſecundum Guili. Audio q̄
tu habitas cum tali muliere.
hoc eſt enim ſe ponere teſtē vel
iudicem qđ nō debet fieri in cō-
feſſione ſed ea peracta debet in-
dicare. &c. Verūtamen ſi ſacer-
dos forte probauit q̄ ille for-
te oblitus eſt a liqđ peccā qđ cō-
feſſori conſtat eū cōmiſſiſſe/ po-
teſt ſibi in memoriā reducere

dicēs. Accidit ne tibi aliquan-
do lebiari vel ſornicari in iſto
anno? Et ſi dixerit ſic: querat p̄
mo de perſona cuius qua pecca-
uit: an ne ſibi attinebat/ et in q̄
gradu conſignitatis/ vel af-
ſinitatis: nec eſt hoc prode a
liam perſonam/ vel alium ac-
cuſare: ſed ſe liberare et mūda-
re veraciter cum alio modo ex-
pedire nō poteſt ſine exp̄ſſione
illius circumſtantie. Multū ta-
mē caute circa hoc peccatū lu-
xurie eſt procedendū ne quid
curioſe inquiratur de ipſo con-
ſitēte. Unde cōſulo vt cōfeſſor
circa hoc dicat ſibi. fili mi cha-
riſſime ego quidem verecūdoz
et erubeſco de talibz materiis
impudicis iquirere: nec putes
quod iſta ex curioſitate faciam
cum de eis fuiſſem libentis ſup-
positus. oportet tamē q̄ de ne-
ceſſitate procedam more et offi-
cio medicis debētis curare oc-
cultum morbum infirmi. Item
aduertat cōfeſſor et diligenter
cōſideret perſonē cōſitētis qua-
litatē: cuius ſtatus et cōditio
exiſtat. Na ſi eſt princeps/ baro-
miles/ nobilis/ vel quicūqz do-
minus temporalis. querat ab
eo vtrū oppreſſit paupes ſub-
ditos/ et aggrauauit eos labo-
ribus: vel iuſtitia facere negle-
xit vel alijs impoſitiōes iniu-
ſtas impoſuit. Si vero eſt pre-
latz ſpūalis nō eſt op̄rere de
negligētia aliarū ſubditorū. q̄
p̄ ſumit ſi hoc faceret ſolus di-
ceret eo q̄ habet ſufficiētez co-
gnitiōem et ſciētiā quātū ad
hoc. Si aut em non conſitetur
de officio in quo eſt. dicat/ et hoc
tetur eum propiū mori dicēs
d. iij.

De modo audi. confessio.

patervenerabilis et fili: in hac
pte velitis attēdere dignitatē
officij. vtrū qd estis. ⁊ i remedijs
pctōz vrorū vobis iūsgoyt ha
beatiz diligētis de alabz vobz
cōmissis. Si autē ē mechanicus
querat ab eoytrū in suo opere
debitum equitatis modum ser
uet. aut si est mercator: an ali
quem defraudet in pondere
vel mensura aut rem viliozem
cariius vendidit vel ad vsuras
pecunias mutuauit: vtrū ad pre
stitū carius vendidit. vel causā
rei vendite nō dixit emptori. si
cut circa equum defectum ali
quē vtrū ipam rem sic viti. tā nō
remissioni precio vendidit. Aut
diebus festiuis dominicis res
suas venales exposuit. Iura
uit tantum valere: cum tantus
nō valuisset: vel iurauit solus
emisse pro tanto. Si est taber
nator: querat ab eoytrū aliquā
do brasū miscuit diuersis gra
nīs sicut apponēdo aliquot cho
ros tritici. aliquot siliginis: ali
quot hordei et videns nichilo
minus ceruissiam pro totali tri
ticea vel si diebus festiuis cir
ca eam laborauit cū hoc ante
vel post bene posset expēditi:
vel mensuram minorem dedit
in domo q̄ extra domū bibētī
bus pmiserat. Sic etiā querat
de vino et alijs liquoribus. Itē
a iudicibus q̄rat et consilibus
vtrū aliquē grāo dio timore/
amore vel prauato motu iusti
tiā puerterunt: vel sētentia tu
lerunt et q̄ quis dānificatus ē
in rebus vel in corpore. Vel si
ad penam fuerunt nimis pro
ni contra simplices sententian
do penam statim pro vno leui

pho i iudicio. Itē a patribus fa
miliis querat qd habet seruos
vel filios: vtrū āgariauerūt fa
miliis diebus festiuis: vel eorū
detinet mercedē. aut eorū ma
la dissimulauerunt. Similiter
querat a seruis an fideliter ser
uerunt: ⁊ nō subtraxerunt bo
na dñorum suorum. Item si est
pgo/ q̄rat ab ea de custodia p
ginatiz: de pudicitia pbotū: et
honestate cōuersationis: quo
modo et cū quibus solet cōuer
sari. Si est vidua. q̄rat de deu
tione ipsius et operibus pie
tatis: an libenter seruauit paupe
ribus: vel eos visitauit: vel tē
poralia pro suo posse impēdit
et exhibet: et an dissolute viu
seu delicate. Et istisunt morbi
viduarū fm ap̄lm. Itē si est co
iugata querat ab ea: an seque
cum viro castitatem diebus fe
stiuis/ieiunij et aliarum vigi
liarū et tēpore impregnatiōis
vel etiā partus. Similiter an
a marito erigat debitum dieb
festiuis aut tēpore mēstrui: vel
impregnatiōis vel tempore p
tus/ an etiam aliter q̄ modus
nature est vir eā cognouit. Et
scdm hoc procedat cum quali
bet. Circa tamen vitium luxu
rie cautius q̄ circa q̄libz alijs
se regat q̄ circūstātijs neces
sarias non inutiles et curiosas
quirat. De quibus sciendum ē
hic fm Tho. Circūstantiarū
quedam sunt trahentes in ali
ud genus peccati vtrū coire eū
cōiugata ⁊c. ⁊ has homolēte
psteri. Quēdā pō aggrauātes
sūt in eadē specie eaz. q̄dā
nō aggrauātes mortalit. sicut
sciētia et huiusmodi. et has nō

tenet
venit
grau
opor
cro l
Und
cus/
Luct
nus/
num
xus.
conf
que
conf
curfu
obsta
i. si p
solus
it alte
fecisse
fit fa
adul
etum
habu
ipso
vel ta
non d
resiste
er off
cum
C D
Eo q̄
ē lesi
guini
suade
de eo
eccles
ciatur
po: se
solum

Casus papales. Fo. xxviii.

teneatur confiteri. quia sunt qñ
venialia. Quedā vero sunt ag-
gravantes mortaliter: et has
oportet confiteri. vt furari i sa-
cro loco. fornicari in die festo.
Unde ꝑꝑꝛus. Aggravat ordolo-
cus/peccata/scientia/tempus/
Lucta/pulsamietusculpege-
nus/et status alius. Conditiō
numerus/etas/et scandalassu-
sus. Item querat sacerdos a
confiteñte de alienis peccatis
que sunt novem. ꝑꝑꝛus. Iussio/
consilium/consensus/palpoire-
curfus. Participiās mutua/nō
obstans nō manifestās. Iussio
i si ꝑꝑꝛcipit facere maluz licet
solus non interest. vel consulu
it alteri: sine cuius consilio nō
fecisset talefactum: vel consen-
sit facientiū malum. vel ipis
adulatus est laud ādo eorū fa-
ctum. Vel quia malefactorēs
habuerūt ad eum recurfus. vñ
ipsi participauit in relicticio
vel tacuit nō increpādo eos/ vel
non deferendo superiori: vñ nō
resistebat cum posset: vel tene-
ret officio: vel non manifestauit
cum debuit manifestare.

¶ De casibus ad papam perti.

Dñedi sūt
etiam hic casus ad
solum papam per
tinentes. Primus est
d eo q̄b erat clericū ordiatū si
ē lesio enormis cū effusione sā
guinis atroci. xvij. qst. iij. si q̄s
suadente diabolo. Secundus
de eo qui incendit vel frangit
ecclesiam et talis anteq̄ denū
ciatur potest absolui ab episco
po sed post denunciationem p
solum papam. de senten. exco.

mu.ca.conquesti.Et idem de q
libet incēdiario postq̃ publice
excommunicatus est.de sentē
tia. exco. c. tua. Tertius quan
do solus papa aliquem nomi
nat vel nominatum excommuni
cat. tūc sol⁹ papa absoluit eus
de sentē. exco.mu. c. significasti.
Quartus: falsarius litterarum
pape. vel eis vtens scienter: vt
ptz: de falsarij. c. dura. Quint⁹
q̃ insequitur cardinalē. de
penit. ca. felicis. lib. vi. Sextus
qui grauat iudicē spūalem i
persona vel bonis: vel dat licē
tiam grauandi propter hoc q̃
sententiam excommunicationis
tulit de sententia. excommuni.
quicūq. libro. vi. Septimus si
quis corpus defuncti scideret
vel coqueret pro ossibus trans
ferendis. De hoc habet in qua
dam extrauaganti. Bonifacij
pape octauū. que incipit. de te
stante. Octauus. si quis inquit
sitor: hereticorum odio vel gra
tia/ amoe vel lucro contra ius
stitam vel conscientiam omi
sit contra quēpiam procedere:
vt de hereticis multorum. in fi
ne. in c. Nonus si religiosus
absq. licentia sui proprij sacer
dotis solēnzaret mrimonium.
aut ministraret eucharistia et
vinctiois sacramēta. c. religio
de pui. i. cle. Sij etia excoicati
sunt religiosi qui excommuni
catus a canone absoluti cas
bz nō pcessis vel cōtra statuta
pūcialia vel synodalia: vel a
penz et a culpa. Decimus: si
quis insequitur episcopum: de
penis. si quis. lib. vi. Undeci
mus si qui religiosi inducant
aliquem ad vouendum/ curan
d. iij.

Casus episcopales.

Aum vel promittendum apud eos eligere sepulturam. vel vt tam electam vltierius nō immutet. de penis. cupientes. in cle. Duodecimus de his qui sacerdotem cogunt celebrare in loco interdicto vel ad audiendū excommunicatos vocant vel interdictos vel prohibent ne moniti exeat de sentē. excō. grauis i cle. Tredecimus. qui sarracenis armati ad pugnandū xpianos deferunt vel consiliuz vel auxilium dant in dispendium terre sancte. extra de iudeis. ita quorundam.

¶ Casus episcopales nūc sequuntur.

Casus vero episcopi qui notatur per Johan. an. in. ij. glos. si ep̄s. de pe et re. lib. vi. sunt isti. Primus. absolvere excommunicatos maiori excommunicatione. vt de sentē. excō. nuper. Secundus sponere penitētiā blasphemantibus nomē dei et sanctorum eius. de clericis maledictis. c. ij. Tertius. absolvere sacrilegos. de sacrilegijs. cap. ij. Quartus commutatio quorūlibet votorū de voto et voti re tempore. ca. j. Excipitur tamē votum terre sancte. Quintus de positio male ablatorum incertorum vel etiam certorum qñ non existunt illi quibus faciendū est restitutio. de iudeis. c. ij. Sextus. penitētiā imponere illis qui matrimonij clādesine contraxerunt. vel contra interdictum ecclesie. vt de matrimonio contra interdictum ec

clesie cōtracto. in clemen. c. j. et vlti. solent etiam referri episcopis penitētie oim publicanorum et oppressorum puerorū ex proposito vel casu. Item homicidium vel falsum testimonium. falsarū istrumētōr. Itē p̄surus. incestus. corruptor morum. nialū. vel coeuntes cum brutis. et his similes. Et breuiter intelligas q̄ quattuor sunt casus de irregulares. prout determinat. Bñdictus. ix. Primus est occiso clerico. p̄p̄ q̄d iurrit in regularitatem. Un̄ ep̄s p̄d̄t ab soluere clericum ab homicidio sed non ab irregularitate. Vel potest absolvere clericū a peccato quia celebrant in ecclesia interdicta. sed nō potest absolvere ab irregularitate ide cōtracta. Secundus de icēdialis quod tamē intellige anteq̄ sit publicati. Tertius vbi est icēdialis solēnis penitētia. Quartus vbi quis iurrit maiores excommunicationem. Idem autem papa declarat quōq̄ casus. esse ep̄ales de consuetudine approbatos. Primus est homicidē volūtarij. Secundus falsarij. Tertius violatoris ecclesiastice libertatis. Quartus violatoris ecclesiastice immunitatis. Quintus forilegi et diuinatois. vt xvi. q̄st. j. c. j. Et incipit sua bulla in qua predicta declarantur interdictas. et renouata est iterum per conciliū. Nienense. in cle. dudum. i. de sepulcris. Ultra autem hos casus possunt episcopi referuare sibi alios. p̄ ut videbitur eis impedire. Si vt omis tollatur ambiguitas. ponaz casus tam de iure q̄ de

De satisfactione. Fo. xxix.

consuetudine ad ep̄m pertinē-
tes: vt sunt isti: homicidiuz. sa-
cilegium. incestus. filiozū op-
pressio. coitus. cū moniali. Itē
mulier coiens cum religioso vt
sacerdote. Itē vulnerās patrē
vel matrē. Itē deflorās virgīez
vi opp̄ssam. Itē baptizās pro-
pria filiam sine necessitate vel
tenēs eam ad confirmatiōem.
Itē fractor voti simplicis. Itē
cōtrahēs votum simplex casti-
tatis. Item intrās religionem
inuita vxore post carnis copu-
lam. Item hereticam prauita-
tem tenēs quo ad pctm tantuz
Similiter simoniacus quo ad
peccatum tantū. q̄ irregulari-
tas huiusmodi pertinet ad pa-
pā. Itē celebrās corā excoīcat
solēnit in ecclesia quo ad pec-
catum tātum: sed quo ad irre-
gularitatem pertinet ad papā
Itē p̄motus p̄ saltū ad sacros
ordīes. Itē ordiatus ab alieno
ep̄o sine licētia pp̄ij. Item lu-
rurians in ecclesia consecrata
Item coiens cum iudea vel pa-
gana. Itē p̄cipiēs a nō viro suo
quē vir credēdo filiū suū cōsti-
tuit eū in heredē i p̄iudiciuz
aliozū. Itē procurās abortū
vel sterilitatem in se vel i alio.
Item cōtrahēs sp̄salia p̄ter
matrimoniu cum aliquo mari-
to interposito cōtractuz. Item
scīenter celebrans in ecclesia li-
dicta quo ab absolutiōem pec-
cati sed quo ad irregularitatez
quo ad papam. Item sortileg
incātor. necromāticus experi-
mentator. Item scīeter excom-
municatos et manifestos inter-
dictos vel etiam v̄surarios se-
pellēs. Item clandestine ma-

trimoniuz cōtrahēs. Item bla-
phemus dei et sanctorum. Itē
icēdiariū. Itē perurus. Sodo-
mita adulter. Item fornicans
cū filia quā baptizauit. vel ad
cōfirmationem tenuit: vel au-
dinit cōfessionez eius. Itē cele-
brās i altari nō cōsecrato. Itē
celebrās sine sacris indumētis
vel omittens aliquod idumē-
torum: vt stolam vel manipulū
Item celebrās nō ieiunus. Ho-
rum autem penitentie ponunt
tarate inferius particulatim.
Alij. vero casus p̄ter istos
sunt de auctoritate plebanozū
De satisfactione que est
tertia pars penitentie.

St autē sa-

tisfactio sc̄m bea-
tū Thom. sup. iij.
dist. xv. q. j. ar. iij.
iure illate recom-
pensatio sc̄dum iustitie equa-
litatem vel quātitatem. Et in-
tellige equalitatē p̄portionis
et nō quātitatis. Similit̄ Aug.
in lib. Cur deus homo. diffinit
satisfactiōez dicēs. Satisfactio
est deo debituz prout est hono-
rem imp̄dere. sc̄lz ratioe cul-
pe commissē. Et iste diffinitio-
nes sunt satisfactionis. prout
est medicina p̄teritorum pec-
catorū et p̄seruatio futurorū
sed prout est p̄seruatio a cul-
pa diffinitur sic sc̄dum Aug.
Satisfactio est causas absin-
dere peccatorum. iet eozū sug-
gestionibus aditum nō indul-
gere. ¶ Circa quod sc̄dum q̄
licz sc̄dū Bonauē. vbi supra
sine charitate non possit se ho-
mo p̄parare ad habēdaz ch̄s

De satisfactione.

ritatē et faciendā satisfactionē ex
q̄ impossibile ē sine a deo placē
ut opera eis acceptari a deo: iō
nec satisfactio sine tali gratia ē
possibilis. Item consulendū ē
penitentibus q̄ eorū peniten-
tiam ipsi iunctam sine mor-
tali peccato ppleāt. quia alias
deus ab eis exigit penā. Nam
satisfactio facta i peccato mor-
tali et si soluit penam debitam
nō tamē meretur gratiā. ut di-
cit doctor subtilis vbi supra. q.
i. secundo principali. artic. iij.
¶ Sed si querās vtrum homo
peragens penitentiam in pec-
cato mortali iterū facta confes-
sione de illo peccato mortali ō-
bet peragere de nouo? denuo
istam penitentiam iam pera-
ctam. vel an renouiscat et valere
incipiat illa penitētia sic pera-
cta in pctō mortali: ex quo iam
post cōfessionem secūdam erit
in charitate et gratia i hoc sūt
doctores diuersi. Nam sāctus
Thom. prima facie dicit q̄ nō
viuificantur nec valent ad sa-
tisfactionem illorum peccatorū
p q̄b̄ agūt. nec etiā ad meritū
vite eterne. Idicet tamē q̄ satis-
factionis ille que reliquit post
se effectus postq̄ act⁹ transit nō
opz q̄ reiterēt: ut ieiuniū dimit-
tit post se debilitationē corporis
Elemosyna reliqt post se dimi-
nutionē substantie. Ille vero
que nō reliquit post se effectū
oportet q̄ reiterēt: ut est ora-
tio. Et his patet q̄ qui ieiunāt
pro peccatis existētes i morta-
li peccato: non debent vltra te-
tinare vel elemosynam dare. si
qui orant in peccato existētes:
tenentur repetere horas et sup-

plere eas. et istam opinionem
approbāt doctores. Doctor ta-
mē subtilis fauorizāt pctōrib⁹
dicens. q̄ q̄ vere penitet et reci-
pit satisfactiōes cōdignā ab ec-
clesia impositā clauē nō erran-
te: q̄tūcūq̄ peccet postea et re-
cidit: nūq̄ tenebitur nisi ad
illam tunicā satisfactiōem ad
implendam. Et si eam impleat
in charitate meli⁹ est: quia nō
tūc soluit penam sed etiam me-
retur gratiam. Sed si impleat
penitētiā voluntarie extra cha-
ritatem soluit quidem penā: si
non meretur gratiam. q̄ nō est
satisfactio reconciliāz neq̄ pla-
cans. Unde subdit q̄ si homo
magnam partem satisfactiōis
adimpleuit i mortali peccato.
et postea iterū peniteat de pec-
cato nouo: nō est iterato impo-
nenda penitentia pro peccato
primo de quo satisfecit licet ex-
tra charitatem. sed tantum de
nouis peccatis que fuerunt cā
q̄ ista satisfactio fuit mortua.
Et hāc determinatiōem sequit-
ur Johānes parisiensis ibidē
q. vi. dicēs. et dās hui⁹ dicti ra-
tiōem satis pulchram. quia ex
quo extra charitatem sufficit sa-
tisfactio inuoluntaria ad peni-
tentiam peccati: multo magis
satisfactio voluntaria debet suf-
ficere. Exemplum ipse. Si ali-
cui offēdēt regem: offēse regis
correspondet precise secūduz
legem manus abscissio: si isti i-
uito abscinderetur manus: sa-
tis patitur. et i tantum sufficit
regi q̄ h̄ iustitias: nō d̄z vltiori⁹
penā exigē. et tūc nō recipit
eū in gratiā vel amicitia. Mul-
to autem magis sufficeret pro

puni-
debit
eiser
iludi
si tal
dan
set m
posi
pora
te/qu
temp
am
de v
niren
sed t
vero
nliis
ra fa
na:
inn
nem
tion
nes.
mos
cord
nem
rico
uoc
nis
pisc
tion
tuni
ipfu
rim
per
bon
syn
z p
z s
lis p
pt c
illo
tiffa
cit e

De satisfactione. Forrxi.

punitioe culpe si aliquis sibi debitam pena iſſigeret: licet nō eſſet in gratia vel amicitia illis iudicis offēſi. Ex quo ſequit̃ q̃ ſi talis propter nouū peccatūz dānaretur anteq̃ completiſſet totam penitentiam ſibi impoſitam puniretur i inferno tēporaliter pena ſibi correſpōdēteſque nō fuit hic ſoluta: ⁊ poſt tempus aliquod nō puniretur amplius tali pena: ſicut dicim⁹ de veniali quia moriens in veniali ſimul cum mortali nō puniretur eternaliter pro veniali ſed temporaliter pro mortali vero eternalit̃. hec doctor ſubtilis. ¶ Sunt autem tria opera ſatisfactoria ſcilicet elemoſyna: ieiunium. et oratio. Per ieiunium intelligātur omnia carnem aſſigētia vt ſūt macerationes/afflictiones flagellationes. ⁊ peregrinationes. Per elemoſynam omnia opera miſericordie corporalia. Per orationem omnia opera ſpūalia miſericordie. Per ieiunium homo reuocatur ⁊ concupiſcentia carnis: per elemoſynam ⁊ concupiſcentia oculorum: et per orationem ⁊ ſuperbia vite. Per ieiunium ordinatur homo ad ſe ipſum: per elemoſynā ad proximum: et per orationē ad deū. Per ieiunium fit ſatisfactio de bonis corporalibus. per elemoſynam de bonis temporalibus ⁊ per orationē de ſpiritualibus. ¶ Aſt ſingula iſtorū cū ſingulis peccatis appropriēt̃ propter cōueniētiā. tamen quolibet illorū pro quolibet peccato ſatisfacere poteſt ſim Thome. ¶ Dicit enim doctor ſubtilis. q. i. ſe-

cundo principali articulo. xxx. q. talis correſpondētia nec eſt de congruo nec de neceſſitate i ſingulis caſib⁹. ſicut patet i pauperibus. Nec pauperi eſt congruum nec neceſſarium inungere aliquod iſtorū ſi eſt inſufficiens ad ea. vt ſi eſt pauper q̃ nutritur labore: et qua die nō laborat caret victura et ſi ieiunaret ipotēs redderet ad laborē: nec oſoni vacare pōt labore laſſat⁹. vel a fortiore nec elemoſynis iſti inuigendū eſt vt iſtuz laborem ſubeat in remiſſione peccatorū: intēdēs illū ad hūc finem referre: ſaltē duſq̃ occurrat ſibi opportunitas aliquam aliam ſatisfactionē ſoluēdi. Ex hoc dicto habes q̃ homo peccator libenter ſuſtinent̃ defect⁹ tēporales/et labores ⁊ deo in eum permiſſos vel tribulationes ſatisfacit per illa pro peccatis/ ex quo eis conſentit et aliter ſatisfacere vel penitere nō poteſt. Ita dē Tho. vbi ſupra diſtin. xv. q. iiii. articulo. ii. Et hoc etiam ſepius eſſet predicand⁹ pauperibus et defectuoſis. ne deficerent et deſperarēt de peccatis/videntes ſe ipotēs ad peragendū penitentiā eis iniunctā. Similiter diues q̃ lapſus eſt peccato carnis: ſi a deo delictatus eſt qd̃ non velit ieiunare/ nec macerationem carnis ſubire. vlt̃ preſumptio eſt quod ſi ſibi imponeretur abſiceret eam. Et ita iam nouo peccato peccaret iudicand⁹ eſt ad orationem vel elemoſynam et imponendū eſt eis quod libenter accipit. et quod creditur perſeueranti⁹ adimplere.

De penitentiis iniungen.

Immo si nullam vellet accipere penitentiam et haberet displicentiam de peccato: et firmus propositum non peccandi vel abstinendi non est remittendus vacuus sed absoluede: ne cadat in desperationem. sed intimentia est eipenitentia que est pro peccatis illis imponenda: et que eam in se vel i equivalente. si deat adimplere alioqui soluet ad plenum in purgatorio. hec sententia satis consonat dicto xpi Matthe. xij. et Esaye. xlij. vbi dicit: Arundinem quasiataz non friget: et lignum fumigans non exstinguit. Arundo quasiata est peccator: quasiatus retentionibus et peccatis: et lignum fumigans est linum nimis humidum: tamē habēs aliquid de igne charitatis hoc extinguitur per duritiā sacerdotis. sed cuius ad aliud quod minus difficile obligat: tunc non extinguitur. Sed dicatur sibi quod oportet eum hic vel ibi penam persolvere. et quod faciat tantam penitentiam: quātam hic debet pro peccatis reddere: alias acrior sibi ab eo. exiget. hec Scotus. dicit per. de tha. di. xv. et Tho. ibidē. q. iij. quod alter pro altero potest satisfacere si est in charitate: quille cui iniuncta est penitentia: eā explere commode non potest. et hoc quantum ad absolutionem debiti: sed quantum ad excusationem casusarum peccatorum precedentium et inquantū penitentia est medicinalis pro peccatis: vnus non potest satisfacere pro altero. Dicit tamen Thome. quod nullus debet permittere satisfacere per alium: nisi apparet defectus corporalis vel

spūalis per quem non sit promptus ad portandum onus penitentie. Dicendum est ergo his qui satisfactionem pro se alijs imponūt quod si ab eo negligētes fuerint ambo punientur. vnus pro peccato proprio: alij pro omnia satisfactione ad quam se obligauit.

De penitentiis iniungendis secundum canones.

Estat nūc

de penitentiis iniungendis secundum canones taxatis.

Circa quod principaliter est videndum quod licet penitentia sint arbitrarie: vt dicitur infra: tamē in publicis peccatis seruande sunt taxate per canones: licet debeat haberi respectus ad circūstātiās criminis et ad qualitatem et quantitatem persone: dignitatem officij: paupertatem: debilitatem et cetera. Ut tamen non ignoremus penitētiās taxatas cum tempus incurrerit imponēdas notāde sūt aliquę regulę que canones penitētiāles ab alijs appellantur. Primus canon: quod pro quolibet mortali peccato penitētia septem annorum est iniungēda: vt xxxij. q. iij. hoc ipsum et ca. seq. et. xxij. q. i. c. p. d. cādum. in glos. et. lxxij. distin. presbiter. Et ratio est quia sicut per peccatum mortale septiformem gratiam spūsancti amittimus: sic etiam eas pro septem annis requiramus. hoc tamen verū est pro publico et graui peccato: penitētiā circūstantijs. Secūda: si presbyter fuerit publicus fornicator: decem annis peniteat in:

clusus sacco indutus: tribus
mensibus continuis a vespera ad
vesperam panem et aqua pratur
exceptis diebus dominicis et festiuis
quibus annis expletis potest esse
episcopus ad pristinum reuoca-
re statum: de quo multum ha-
betur. lxxij. disti. c. presbyter.
quod non scripsit propter tedium
episcoporum: qui in hoc sunt remissi:
potius ad penam prout. Ter-
tius: sacerdos cognoscens filiam
spiritualem: scilicet quam baptizauit:
vel cuius confessionem audiuit duo
decim annis peniteat: episcopus ve-
ro xv. annis peniteat. Mulier
vero si est soluta tradenda est
religioni: rebus suis pauperi-
bus erogatis. xxx. q. i. si quis sa-
cerdos. Et sic patet ut dicit glo-
in. c. predicto: quod magis peccat
sacerdos cognoscens filiam spiritua-
lem: quam alterius uxorem: quia propter
hoc imponitur penitentia. xij. annorum.
Quartus: si quis contra naturam
peccat: si clericus est deponitur: vel
ad religionem recluditur: si laicus
excoicatur donec peniteat. Pe-
nitentia autem sua est. xli. annorum.
Eundem est pro incestu. xxxij. q. ij.
hoc ipsum. r. c. seq. Quintus: sacer-
dos qui iterum claudens in nu-
ptiis siue banis: tribus annis
suspenditur. de clandestina de-
spolatione. c. j. r. c. cum inhibi-
tio. Sextus: si quis votum sim-
plex violauerit: scilicet quod promissit
in secreto uxorem non ducere
vel coram aliquibus sociis et postea
duxit: tribus annis peniteat.
xxvij. disti. si vir. Septimus: si
quis excoicatus celebrat: tri-
bus annis feria. ij. iij. r. vj. a po-
tibus a vino et a carnibus de-
bet abstinere. xi. q. iij. de illis.

Octauus: qui alium iniuste ac-
cusat ad mortem: septem annis
peniteat: si vitam perdidit si
vero membrum: per tres annos
peniteat: ut de accusationibus.
c. accusasti. Nonus qui filiam
suam spiritalem vel comatrem
cognoscit: per septem annos pe-
niteat. xxx. q. iij. non oportet.
Decimus: si quis de sponsa taliter
duxerit: eam dimittat: et quadra-
ginta diebus in panem et aqua ie-
iunet: et peniteat per septem sequen-
tes annos. de spon. duor. accepti
sti. undecimus: qui cognoscit duas
comatres vel sorores: septem
annis peniteat. xxx. q. iij. si pa-
ter. Duodecimus: homicida vo-
luntarius sine spe restitutionis
deponatur: et septem annis pe-
niteat. l. disti. miror. Si est ca-
sualis: per quinquaginta annos pe-
niteat. l. disti. ca. si qua. r. c. si quis.
et. c. eos. Et hec omnia intelligas
si potuit euadere homicidium
et non euasit. Nam qui se et suas
res liberando fures qui capti non
poterant occiderit: penitentiam
agere non tenetur: nisi voluer-
it. Si tamen hoc facit in ne-
cessitate euitabili: duos annos
peniteat. l. disti. de his. licet si
esset ineuitabilis: in nullo ei
imputaretur. l. di. qui a te. quod
tamen est verum quo ad peccatum:
sed quo ad cautelam et in
nocentiam suam ecclesie ostens-
dam bonum est penitere. de ho-
micidio. ca. ij. si. xxxij. q. ij.
in lectum. xxxij. q. iij. excoica-
torum. Si quis tamen infirmita-
tis vel infirmitate vel furio-
sitate occidit: non imputatur
ei. ij. q. ix. indicas. xv. q. i. alis
quos. r. c. illa. r. c. si quis. Si au-

De penitentiis

tem causa discipline. sicut magister scholarium incaute occidit imputatur et deponitur si est sacerdos. de homicidio pbrorum. et. ry. q. vi. si quis non iratus. Sed et si quis ligatum latronem interficit. deponitur. de homicidio suscepimus. Tredecimus matrem occidens. Decem annis peniteat secundum formam satis asperam que ponitur. xxiij. q. ij. latroem. ubi dicitur quod primo anno ecclesiam non intret. si autem fores ecclesie oret. post annum vero intret ecclesiam stans inter audientes. et non communicet nisi completo termino. oblationes eius non voluntarie accipiantur nisi post septem annos. Et per hos decem annos non comedat carnes. nec potum alias vinum bibat. exceptis diebus dominicis et festis a festo pasche usque ad festum penthecostes. Et non vadat alicubi nisi pedes. feria secunda quartar festi ieiunet. sed tamen non separatur ab uxore propter periculum adulterij. Decimus quartus uxoricida omnibus diebus quibus penitet non debet pri carni bus. nec potum alias vino. nisi i pascha et natali dominici in pane et aqua et sale. vigilijs orationibus. et elemosynis penitentiam agat. arma non sumat uxorem non ducat. balneo non utatur coniunium letatium non intret in ecclesia post ostium ster. non communicet in vita. sed in morte tantum. ut patz. xxiij. q. ij. admonere. Et intellige quod maior penitentia est uxoricide quam matricide. non quia maior est peccatum uxorem occidere quam matrem

sed quia promiores sunt homines ad occidendum uxores quam matres et ideo ut retrahantur. grauior eis pena iungitur. articulo. xxiij. q. i. non afferamus. De cunctis qui iugulans volutarie puerum suum dicit Raym. quod talis debet in monasterium iduci si non habet alios pueros et uxore grauior ei debet imponi penitentia scilicet septem annorum. Cum autem ex negligentia iugulat eum parentes. ita quod ponit eum in lectum suum sanum et postea inuenit eum mortuum tribus annis peniteat quatuor annos. si iugulatus est i pane et aqua omnibus feriis quartis sextis fabatis. alij duo ieiunando feriis am quartam et fabatis. sed sextam in pane et aqua. de his qui occidunt filios. capitulo primo. et secundo. Decimus sextus. puerus quadraginta diebus ieiunando i pane et aqua. per septem annos peniteat. sexta questione prima. quicquid. Decimus septimus. falsam mensuram habens xxx. diebus peniteat i pane et aqua. de emptio. et reditio. ut mensure. Decimus octus. qui de uotam vel monialiter cognouit decem annis peniteat. et ipsa similiter. xxiij. quest. i. ca. de filia r. c. deuotam. Decimus nonus. presbyter catas missam et non communicans. anno uno penitere debet. et iterum a celebratione missae cessabit. de consecratione disti. ij. relatum. Vigessimus sacerdos qui laycum mortuum cum palla altaris inuoluit. decem annis et quicquid mensibus peniteat. dyaconus vero triennio et dimidio siue sex mensibus pe

niteat. nemo legus. Annus p. Et p. quod do. Annos. no. i. ec. annos. potum. nisi p. nec co. to. Annos. to. et s. nu. feri. a. carn. Uigesi. geres. enium. ne. et s. xxi. q. Uigesi. iam a. us pol. q. Annis. vidua. spem. domac. eudum. maledi. muscu. cofessio. cto. vel. infra. di. ni. dist. sextus. bus. per. aqua. p. Annis. xx. Uigesi. rat in m. penitea. crata. p. ro coact. ue pecca.

niteat. de cōsecratio. dist. ip̄ma
 nemo. Vigēsimus primus. sacri
 legus violās ecclesiam / septē
 ānis peniteat. xij. q. ij. de viro.
 Et primo āno āte cimiterium
 quod violauit consistat: secun-
 do āno āte fores ecclesie. t̄tio ā
 no i ecclesia. Et si per hos tres
 annos carnes nō comedat. et
 potum (alias vinum) nō bibat
 nisi pascha et i natali domini
 nec cōmuniōez accipiat. i quar-
 to āno cōmunicabit: tūc qui-
 to et sexto vsq; ad septimum ā
 nū feria secūda quarta et sexta
 a carnibus et a potu absteat.
 Vigēsimus secūds. parētes frā-
 gētes spōsalia filiorum / per tri-
 enium separēt a cōmuniōe
 ne. et filij similiter si i culpa sāt
 xxxj. questi. iij. si quis parētes.
 Vigēsimus tertius: qui ducit il-
 lam ad matrimonium quam p̄
 us polluit per adulterium. qui
 q; ānis pēiteat. xxxj. q. j. si qua
 vidua. Vigēsimus quartus. bla-
 spemās debet per septem heb-
 domadas agere penitēciam se-
 cūdam formaz que traditur de
 maledicis. c. statumimus. Vigēsi-
 mus quintus sacerdos denudās
 cōfessōem alicuius verbo vel fa-
 cto vel signo et cetera. de quo
 infra dicetur. et habetur de pe-
 ni. dist. vi. sacerdotes. Vigēsimus
 sextus iuratus si liber est. xl die-
 bus per septem ānos i pane et
 aqua peniteat si seruus / tribus
 ānis. xxiij. q. v. qui compulsus
 Vigēsimus septimus. qui p̄iur-
 rat in manu ep̄i per tres ānos
 peniteat. q; vero in manu cōse-
 crata / vno āno peniteat. qui ve-
 ro coacte nesciens esse taz gra-
 ue peccatus / tribus quadrage-

simis peniteat: hoc est tribus
 ānis quolibz āno quadraginta
 dies. xxiij. q. v. qui compulsus.
 Sed qui scienter iuratur vel aliq;
 iurare p̄mittit / quadraginta di-
 es peniteat in pane et aqua: et
 septem sequentes ānos. et simi-
 liter cōf̄sij. sui. xxiij. q. v. si quis
 periurauerit. et ca. si quis cō-
 uictus. Vigēsimus octauus: di-
 screpās a consuetudine metro-
 politane ecclesie in hōis cano-
 nicis / septem mensibus cōmū-
 nione p̄uētur / si ex cōtemptu
 hoc faciat. dist. xij. cap. de his.
 Vigēsimus nonus: Sortilegus
 quadraginta diebus peniteat
 de sortilegijs cap. j. et ca. ex tra-
 arum. Qui autem aspiciat astro-
 lobium / vno peniteat āno ibi-
 dē. Tricesimus: interfecto p̄sby-
 teri duodeci ānis pēiteat: vt c.
 ij. de peni. et re. Tricesimus p̄-
 mus: incēdēs domum / totum
 dānum restituat: et tribus ā-
 nis pēiteat. eo. titu. ca. iij. et de
 iniurijs et dāno dato. c. si quis
 domum. Tricesimus secundus:
 Communicās hereticum nesci-
 enter annū peniteat. sciēt̄er ve-
 ro quibz ānis. Permittēs autēz
 hereticum cātare nesciēt̄er mis-
 sam quadraginta diebus. Si au-
 tem in subuersionem fidei / tan-
 q̄ hereticus dannatur / nisi de-
 cem ānis peniteat. Si quis re-
 cesserit ab ecclia ad hereticos
 fugiens. xij. ānis peniteat sc̄bz
 formā. xxiij. q. j. si quis dede-
 rit. Tricesimus tertius. qui nesci-
 ter cognoscit duas forozes / vt
 matrem et filiam: vel amitam
 et neprem / septē ānis peniteat
 Si scienter / perpetuo carebit
 cōiugio. xxxiij. questi. vnica. et

De penitentiis.

¶ Quis. Tricesimusquartus. Cū
buto coitēs plusq̄ septē ānis
peniteat. Idē. p̄ icesim. xxiiij.
q. ij. hoc ip̄z. c. seq. Tricesimus
quintus. Patronus res ecclesie
dilapidās vno āno peniteat.
xvi. q. vij. filio. Tricesimus sextus.
Qui iurat pacē nō facere cum
primo: vno anno peniteat/et
ad pacē redeat. xxi. q. iij. qui
sacramēto. Tricesimus septimus.
Bis baptizatus/vel bis cōfir-
matus: septem ānis peniteat
quarta / sexta feria in pane ⁊
aqua ieiunet: et coget fieri re-
gularis. de cōse. disti. iij. q. bis
⁊. c. dictuz est. Sūt plures alij
casus q̄ apud nos nō currūt
ideo de illis nihil posui. bi au-
tē intelligēdi sunt de p̄nia pu-
blica/ ⁊ p̄cto publico.

¶ Circa quod sciēdum q̄ licet
illa p̄nia sit taxata a canonici-
bus pro manifestis peccatis:
ita q̄ nullo modo licet aliam
imponere vel variare: tamen
episcopus de his disp̄sare po-
test ex causa rationabili: inspe-
ctis circūstātijs personarum:
vt dicit Leo papa. Penitenti-
nis tēpora cōstitūda sunt tuo
iudicio s̄m q̄ perspexeris an-
tiq̄m cōstitūm esse deuotos.
xvi. q. vij. tempora. ⁊. c. hoc sit
Idem dicit hiero. de pe. dist. j.
mēsuram. Et ideo dico de oc-
cultis peccatis: q̄ pertinet ad
simplices sacerdotes/ q̄ ybicū
q̄ inueniant taxatam peniten-
tiam per canones: non mutēt
eam sine causa: ita tamē q̄ nō
prodant per eam peccatorem
Secūdum hoc intellige illud
quod communiter dicitur: sed
male intelligitur/ q̄ penitētie

sunt arbitrarie. de pe. ⁊ remis.
deus qui. et de sortilegijs. c. ij.
glo. ij. vbi dicitur q̄ p̄nie tem-
pus arbitrarīū est: quod intel-
ligit glo. vltra illō quod iā ius
taxat. Et si ius taxauit vnum
ānum p̄nie/et dilectum exigit
plus: hoc est ad sacerdotis ar-
bitrium concessum. Idem dicitur
de cle. exco. latores. Et vi-
ri notanter q̄ sine causa nō de-
bet per quemcūq̄ sacerdotem
mutari penitētia taxata: quia
ex causa potest bene modera-
ri per simplicem sacerdotē: qui
disp̄sare potest contra cano-
nes taxātes talem penitētiā:
vt de iudicijs at si derici: glo.
sa super verbo s̄ adulterij. vt
ibidē notāt doctores. Pro isto
tamē sciēdum q̄ hodie multi
sumpserunt occasionē erroris
ex isto dicto quo dicit: penitē-
tie sunt arbitrarie/et s̄m arbi-
trium sacerdotis imponēde.
Et ideo pro meliori istius dicti
intelligentia aduertēdum est
q̄ sicut dicit sc̄tus Tho. super
iij. dist. xiv. q̄sti. iij. arti. iij. Si
quis preter modū agētis p̄-
cipalis vti sua potestate s̄p̄m
pserit: nō cōsequitur effectum
s̄m Dionysij. ⁊ p̄pterea talis
ab ordie ⁊ officio diuino aduer-
teret: ⁊ culpam incurreret. s̄bi
gratia. Si minister medici ali-
ter adhiberet medicinā egro-
to q̄ precepit medicus/ graui-
ter talis offenderet medicum
⁊ etiam egrotum. Et q̄ penitē-
tie satisfactorie sunt medicine
pro peccatis infligēde/ideo si
cut medicine i arte determina-
te nō oibz competūt: sed va-
riāde sunt s̄cūm arbitrium me-

dicino
quentis
pene fa
in cano
sed van
sacerdo
gulari
quicūq̄
inungē
tis debi
magnu
te et co
aliter p
ctus ea
imponē
Thoma
qualiter
dos vel
sacramē
pmanet
eiusdē
nō ex p
gatoris
(vt dicit
minore
prodest
forte m
a penitē
q̄ diuin
pit ⁊ p
citabit
priuoli
miferico
luit. Sz
caut: vt
sumit de
Videat
prospici
re expel
imponen
lia causa
deret. Ab
ture imp
bitrio su
vident q̄

dici non propriā voluntatē se-
 quentis; sed arē medicine: ita
 pene satisfactorie determinante
 in canone nō competūt oībus:
 sed variande sunt sū arbitriū
 sacerdotis diuino instinctu re-
 gulatum. hec Tho. Vide ergo
 quicūq; iudicas sū caput tuū
 iniungēdo penitētiās nō taxa-
 tis debitis circumstantiis: q; in
 magno periculo es: decipiens
 te et cōfistente; si arbitraris
 aliter penitentiā q; spiritus san-
 ctus eam dictauit illi cōfidenti
 imponendā. Unde dicit sanctus
 Thomas dist. xx. q. ii. arti. ii. q.
 qualitercūq; habeat se sacer-
 dos vel diuertat se in officioso
 sacramētō; nihilominus pētō;
 pmanet reus ad quantitatem
 eiusdē pene. et ideo si eam hic
 nō explet; exigetur ab eo i pur-
 gatorio. Sacerdos tñ discretus
 (vt dicit idē) penā imponens
 minorē etiā ex indulgia plus
 prodest cōfidenti q; nocet; quia
 forte magnitudie pene; posset
 a penitētia agenda impediri:
 q; diuinus amor qui in eo inci-
 pit; et paulatim confortatur; ex-
 citabit eū postea sponte et pro-
 pria voluntate ad plura opera
 misericordie q; sacerdos impo-
 suit. Sz circa hoc sit sacerdos
 cautus: vt tūc hoc faciat qñ pre-
 sumit de cōfiterē vt hoc faciat.
 Videat ergo sacerdos et caute
 prospiciat q; vbiq; pena a iu-
 re expressa est non omittat eā
 imponere nisi necessitas vel a-
 lia causa rōnabilis aliud sua-
 deret. Vbi autem non est pena
 iure imposita et expressa; ubi ar-
 bitrio suo idem statuatur sū q;
 viderit expedire: nam ex causa

potest eam aggravare vel mi-
 tigare: vt dicit glo. de peniten-
 tiis. dist. i. mensuram. Ad idem fa-
 cit Archidiaconus. l. dist. de his.
 ¶ Sed forte quererēs: Quid si
 nunq; arbitratus est; et minorē
 penā imponat q; debeat: nūq;
 ille cōfites securus est; vel an res
 sūū eriget ab eo in purgato-
 rio? Ad qd rñdeo sū glo. ii. de
 pe. dist. j. mensuram. q; si est eis
 ordinari; iudex siue sacerdos
 parochialis; et facit hoc animo
 dispensandi; sufficit illa penitē-
 tia modica ad delendū pētū.
 Si autē per errorem est impos-
 sita; et tñ ab illo penitēte crede-
 bat peritus; sufficit illa minor
 pnia ad pētū delendū: dñmos
 qd penitens q; eā recepit; ma-
 iorem suscipere est paratus. Si
 sibi imponeret. de penitē. dist. j.
 quē penitet. p. sed qui. Si autē
 credebat eū imperitū; in culpa
 est penitēs aut cōfiteus: q; per
 noīe non requisit. Et hoc est
 pira illos q; impetrant licentiā
 cōfiteudi alibi a suis plebanis
 et cōfiteuntur imperitis sacerdo-
 tibus vel monachis ad hoc nō
 electis nec approbans; et tales
 se decipiunt. Nā dicit August.
 de pnia. Qui vult cōfiteri pētā
 sua vt inueniat grām; qrat sa-
 cerdotē sciētē ligare et solue-
 re: ne cum negligēs circa se sit
 negligat ab eo q; eū misericor-
 diter monet et petit ne ambo
 in foneā cadāt: qñ stultus erras
 re voluit. Et subdit. Qui ergo
 cōfiteri vult; oīno piteat sacer-
 doti meliori quē inuenire pōt.
 Audiat aut vniūq; pessor; ta-
 liter q; liter sibi placuerit; pñam
 imponēs: qd sibi dicat p beatū

De restitutione ablatorum

viero. et ponunt hec xba. xxiij. que. i. non afferam. ubi dicitur non afferamus stateras dolosas ubi appellamus quod volumus dicentes hoc graue est hoc leue est: sed afferamus diuinam stateram ex scripturis scitis: tanquam de thesauris diuicis et in illa quod sit grauis attendamus. hec hier. Et quibus verbis vides quod ille pnie que imponuntur eronee et aliter quam sint impositae in iure dicitur dolose et temerarie. hoc est quod dicit. Srego. de pe. di. v. falsas pñias. ubi dicit. falsas pñias esse dicimus quod non scdm auctoritate scriptorū patrum pro qualitate criminum imponunt. Unde dicit glo. quod si certa pena statuitur: et si minor imponitur falsa est pñia: nisi ex causa temperet: ut dicitur. xxiij. q. vii. tēpora. ubi dicit Leo papa quod tpa pñie habita moderatio: ne cōstituenda sit iudicio sacerdotis: put cōfessores penitētiis aios psererint esse deuotos. hoc est quod concludunt doctores finaliter quod tūc tātū ex causa. s. necessaria pñie eodem modo quod dictum est: arbitrarie possunt dici. s. consideratis circūstātijs personarū locorum temporum etatum/qualitatum/criminis: et aliorum prout dicitur de pe. di. v. cōsideret circūstātie autē ille noratur in illo versu. Quis quid ubi. quibus auxilijs cur. quod quā. hoc est dicere quod i. p. aliquo crimine a iure taratur penitētia septēnis: si tamen sacerdos videt psona pauperē debile/ vel nimis senē: vel nimis inuenez: vel multū nobile: vel locum in quo morat/ sicut castrum vel ci-

riam principis: non esse aptum ad pñiam agendam sic a iure expressam vel videt tps non esse cōueniens ppter nimios labores tūc infirmitas: in his casibus potest confessor moderari pñiam in toto vel in parte: prout notatur in glosa. xxiij. q. iij. si is hoc intellige quod cōtritum sufficienter viderit pñiorem. Sed diceret. th. Srego. in hom. citat: et ponitur in ca. predicto. si is qui prelatus est: dominum debitori culpas impune dimittit: non mediocriter profecto offendit: qui debita celestia regis et dñi sua presumptione soluit. Sitr. i. glo. xxiij. q. vii. sit positum: dicit quod non potest sacerdos totum dimittere sine aliqua pñia. Et idē de pe. dist. ca. mēsurā. et ca. si pñm. et xxiij. q. vii. tēpora. et xv. q. vii. hi qui iudicant oia illa loquuntur de illo qui non est cōtritum sufficienter: vel de illo qui non potest agere penitētiā cōmode. Taliter enim sacerdotes ex toto non potest dimittere et grauiter peccant remittēs: quod se se oneraret peccatis alienis.

De restitutione ablatorum in satisfactione.

Et quod ut dicit factus Thome restitutione male ablati totū licet non sit satisfactio nec pars eius est tamen preambulum satisfactioem: quia non est aliud nisi cessare ab offēsa: idcirco de ipsa aliqua subligam. Sicut dum autē quod homo nec deo satisfacere nec reconciliari potest

qui re
ante
net si
mo de
potest
voluit
stituti
secund
arbitr
ta quod
intent
stituti
fallum
Si ver
nauit
ctionis
tēdes
tionem
ad arb
est per
lam fo
tionem
nem y
secund
statutu
re. Te
pueris
abstuli
maritū
de illu
niens d
secundū
ut dicit
stin. q. ii
quis pō
gne: exp
liberho
passione
licet occi
Unde di
uism est
tatibus
lionis c
uatur vt

In satisfactione. Fo. xxxiii.

qui rem detinet alienaz. Ideo ante oia q̄ alienū recipit ⁊ detinet si vult digne penitere/ primo debet oia illa restituere si potest. Si autē nō pōt. sufficit voluntas restituēdi/ cum tāta restitutione quāta possibilis est secundū cōditionem vtriusq; ad arbitrium bonorum. Unde nota q̄ si q̄s aufert alicui famam intentione infamādi eum de restitutione fame tenetur: ad restitutionem scz fame: dicēdo se falsum dixisse/ si falsum dicit. Si vero verum dixit/ et nō seruauit modum fraterne correctionis dicat q̄ hoc dixit nō intēdēs eius bonum. Item ablationem virginittis restituat ad arbitrium bonorum: vel si est pena statuta in ciuitate illam soluat. Similiter ad ablationem membri: vel priuationem vite: alicui fiet restitutio secundum consuetudinem vel statutum communitatis ppter re. Tenetur etiam satisfacere pueris et vxori interfecti: quia abstulit pueris patrem ⁊ vxori maritū/ qui eos nutrebat. Unde illud damnum inde proueniens debet eis tunc restituere secundum statutum. Et quia vt dicit doctor subtilis. xv. distin. q. iij. ex quo oia illa vix aliquid pōt recompensare condigne: expēdieret similis aie cuiuslibet homicide: vt solueret per passionem voluntariam vt scilicet occideretur p homicidio. Unde dicit q̄ opportune prouisum est in multis communitatibus vbi est statutum lex talionis causa homicidij: nec feruatur vt lex mosaica: sed vt

euāgelica: de qua Matth. xxy. Omnes qui acceperint gladio gladio peribunt. Item si aliq̄s alium impedit in prebēda cōsequēda: si facit aio ledēdi ipsius tenet ad restitutionē: nō quātū valebat p̄bēda: qz nō dū eandē fuit cōsecutus: sed p̄satis cōditionibz vtriusq; ad arbitriū bonorū. Nam si fecit: qz indignus erat ille quem impediebat/ vt de meliori prouideretur: iuste fecit/ nec tenet restituere. Non solū autē qui accipit. sed etiam qui fauet accipiēti tenetur ad restitutionem: vt illi qui noues peccatis alienis consentiunt. Nam qui iuuat facere tenetur ad restitutionem totius. Similiter qui cōsultat facere ita q̄ sine eius cōsilio nō fuisset factus totum restituit: alias restituit quantum nocuit per se. Similiter adulator: laudans raptorē remquare ipse rapit/ alias nō raptorus: tenetur in solidum id est in toto sicut principalis. Similiter participans in crimine furti vel rapine tenetur in solidum sicut principalis. Similiter participans in re furta vel rapta tenetur restituere eam: et etiam qui eam scienter emit vel recipit. Similiter qui videt furtum fieri et tacet: cum ex officio teneatur reuelare: tenetur ad restitutionem: alias nō. Similiter qui non prohibet/ cum tamen teneatur ex officio. Similiter qui scit remybi iacet et non vult reuelare. Si tamē principalis satisfecit: alij non tenet secundum Raym. ⁊ secundum Tho. ij. q. i. art. v. Cū autē spoliati ignorantur: tūc distri-

De cautelis seruandis

busur res in pios vsus p. pay
peribus illius loci vbi rapina
est facta: vel pro ecclesijs eius-
dem loci: et hoc si non apparet
heres suus: quia si apparet illi
fiet restitutio. Si etiā sit absens
cui fieri d. restitutio d. ei trāf-
mitti si cōmode fieri pōt. alio-
quin in loco tuto debet reponi
et cōseruari pro eo: secundum
Thomam vbi supra.

C Cautele ex parte cōfi-
tētis seruande.

Rio ca-

neat p̄fiteri ne
diuidat p̄fessio
nem vt puta di-
cendo vñs par-
tē peccatorum

coram vno sacerdote: et aliam
coram alio: sed integraliter con-
fiteatur oīa vni. de peni. distin.
v. ca. i. Nā alias confessio esset
falsa et ficta: et in ea nichil di-
mittitur: iuxta illud. Larga dei
pietas veltiam. nō dimidiabit.
Aut nichil aut totum p̄pitiā-
do dabit. Si tamen confitens
qui coram vno sacerdote nō re-
cordabatur aliquis peccata q̄
postea reducens memorie va-
dit et cōfiteatur coram alio: nō est
diuisio confessionis: nec opor-
tet vt reiteret cōfessionē prius
factam. sed dicat in generali q̄
cum alia multa sit cōfessus hoc
fuit oblitus. Ita dicit sanctus
Tho. in. iij. dist. xviij. q. xiiij. ar.
tr. iij. Multi autē indiscreti ar-
guunt alios q̄ tunc hec isti nec
illi cōfiteantur: qd fieri oīno non
debet. Nam sic coram pluribz
confitentes si faciāt eo proposi-
to vt multiplicent eis interces-

sores et oratores ad deum: aut
vt sic coram pluribus cōfiteas
eadē peccata: maiore ruborem
habeat: cōmēdabiles sunt. Quia
lē nāq̄ est taliter cōfiteri pluri-
bus p̄pter maiore verecundiam
habēda: q̄ est maxima pars sa-
tisfactionis. Et pōt esse tā tri-
quēs cōfessio q̄ etiā tota. pena
tolleret. Nā dicit sanctus Tho.
dist. xviij. q. iij. arti. iij. q̄ per ab-
solutionē sacerdotis nō solum
culpa dimittit: sed etiā de illa
pena que in purgatorio debe-
retur: aliquid dimittit vt. mō-
in purgatorio puniatur abso-
lutus decedens ante satisfactio-
nem q̄ si ante absolutionem re-
cederet: et sic virtute passionis
xpi sine preiudicio diuine iustit-
ie de penis singulorum p̄posi-
tionabiliter aliquid dimittitur.
Et subdit: Nō est incōueniens
si per frequēte cōfessionē etiam
tota pena tollatur: vt p̄ctū ē
nō maneat impunitū. p. quo pe-
na christi satisfecit. Hec sanctus
Thom. vbi. s. arti. iij. q. iij. et
etiā sic cōfiteri pluribus: quia
quilibet confessor tenetur orare
pro suis cōfessis: et eorum memo-
riam in missa facere: saltem ge-
neralem. Verū tamen reprehē-
dendi sunt cōfiterentes qui mū-
lti ista peccata: postea alteri
de nouo iterum commissa cōfi-
tētur: verecundantes priorem
cōfessorem pro eo quaterum et
dem prius cōfessa postea commu-
serint. Unde inducēti sunt hec
hoc faciāt: quia cōfessor. nouit
eorum fragilitatem. Unde non
debet imputare.

Secundo caueat confitens
ne mentiatur: ne scz plus dicat.

Pres se
fm scz
Thoma
mentier
q. et hu
multum
humilit
vel cau
C. Terri
aliquid
illud est
dicat co
do an si
lias pec
tēdo ita
C. Quas
iterare
fuit face
re non
scitit di
nō fuit
liquod
neglexi
ctionem
tia. Sim
ne contr
proposi
reuerē
tenetur
cūdm
nās ten
ra: Tho
questio.
tenetur
ciali. sed
tāq̄ illu
test deb
nis. vñ
tificare
Cassici.
sic ei im
quēter
est ex ali
casio pe
datur et

Pres se habet vel minus. quia
 In scētū Augustinū et sanctū
 Thomam. si non est peccator
 mentiēdo sit peccator. xxi. q. s.
 q. cū humilitas causa. Et hoc
 multum arguit illos qui causa
 humilitatis de se plus fingunt
 vel causa ypocrisis min⁹ dicūt

¶ Tercio caueat confitens ne
 aliquid omittat: licet dubitet
 illud esse peccatum mortale: s;
 dicat confessori totum / queren
 do an sit peccatum mortale. a
 liis peccaret mortaliter omitt
 edo i tali dubitatioe p̄fiteri.

¶ Quarto caueat ne omittat
 iterare cōfessionem si cōfessus
 fuit sacerdoti qui eum absolue
 re non potuit. vel si potuit ne
 sciuit discernere: vel si confessio
 nō fuit integravit quia tacuit a
 liquod peccatum mortale: vel
 neglexit. vel oblitus est satisfac
 tionem iniunctam. in penitē
 tia. Similiter si confessus est si
 ne contritione: puta habendo
 propositum in eadem peccatū
 reuertēdi. In his est casibus
 tenetur reiterare cōfessionem se
 cūdm Petrum. Sed an recidi
 uas tenetur p̄fiteri peccata po
 ra: Thomas. i quarta dis. xxi.
 questio. iij. dicit q̄ directe non
 tenetur nec i generali nec i spe
 ciali. sed bene indirecte. scilicet
 s̄q̄ illud sine quo sciri non po
 test debitus modus satisfactio
 nis. vnde tenetur cōfiteri et no
 tificare peccata dimissa p̄tum
 sufficit. vt sciat q̄ satisfactio
 sit ei imponenda: vt si ipse fre
 quēter lapsum carnis passus
 est ex aliqua occasioe. ita q̄ oc
 casio per satisfactionem presci
 datur et sit de alijs peccatis.

¶ Quinto caueat cōfiteēs ne cō
 fiteatur aliō sacerdoti. hoc est
 nō proprio quia alienus nō po
 test eum absolvere vel ligare.
 de penitē. et remis. omis. et de
 peniten. disti. vi. placuit. Licet
 est omēs sacerdotes claves li
 gandi atq; soluendi accipiant
 in ordinatione sua. non tamē e
 qualit̄ laxata est illa potestas
 ad quolibet sacerdotes. Et illa
 potestas ita concessa eis est li
 gata quantum ad exercitium:
 ita q̄ nō possūt eam exercere
 nisi detur eis potestas iurisdi
 ctiois ordinaria vel delegata
 ab episcopo vel a sede aposto
 lica: s̄m Jon. and. in ca. ois.

¶ Potest autē proprius sacer
 dos quadrupliciter accipi. Uno
 modo p̄ eo qui p̄est parochie.
 vt plebanus qui habz potesta
 tem sed modo inferiori. Alio mo
 do qui p̄est modo superior: s;
 sic episcopo est proprius sacer
 dos omni homini sue diocesis
 et immediatus: vt in cap. cum
 episcopus: de offi. ordi. lib. vi.
 et in ca. vlti. de offi. archi. s̄m
 hostien. Vel qui p̄est modo
 principalissimo vt papa. Nam
 papa est proprius sacerdos ois
 christianorū. et habet plenitu
 dinem potestatis: de auct. vsu
 pall. ad honorem. et de foro cō
 pe. c. vlti. et. ix. q. iij. cuncta per
 mūdum. Tertius proprius sa
 cerdos dicit̄ habēs iurisdictio
 nem delegatam ab aliquo pre
 dictorum vel a legato pape. de
 offi. leg. c. i. Quarto habens iu
 risdictionem a communi. cōces
 sione vel permissioe iuris: et sic
 proprii sunt illi quos episcopi
 et abbates exempti eligunt in
 c. iij.

De cautelis confitentium

confessores: vt de pe. et re. ne p
dilatatio. Sic etiam in articulo
mortis quilibet est proprius sa
cerdos illi quem audit: si pro
prium habere non potest. xxvi.
q. vi. si presbyter. et cap. sequenti.
Voc etiam modo vagabundo
rum hominum est quilibet p
prius sacerdos ad quem vene
niat. Sicut prius sacerdos pe
grinorum est ad quicumque vene
niat. Concordat Joā. an. Inno.
hostie. frater Johā. heretico.
Joā. de lignano. de pe. et re. ois
¶ Sciendum tamen cures predi
ca q̄ episcopo potest commit
tere audientiam confessionis fra
tribus predicantibus vel mino
ribus per ipsum electis et pro
batis sed illi non habent aucto
ritatem totalem sicut plebanis
nisi eis specialiter committatur
vt notatur de sepul. dudum. in
ele. Nec confessus talibus tene
tur iterum confiteri proprio sa
cerdoti vt quidam erronee pu
tāt: quorum autor fuit Joānes
de polycratis: quem reproba
uit Joānes vicelinus secundus
in quadā extrauaganti: q̄ incipit.
Uas electionis.
¶ Sciendum etiam circa predicta
q̄ quis potest confiteri alteri q̄
proprio sacerdoti in pluribus
casibus. Primo si subditus sit
proprio plebanum hereticus
aut sollicitatore in ad malum:
aut fragilem ad peccatum: aut
ad reuelandum proum. et ge
neraliter vbi cūq̄ confitēs proba
biliter timet sibi vel sacerdoti
periculum tunc enim debet re
currere ad superiorem: et pete
re licentiam alteri confitendi. hec
Tho. in. iiii. dist. xvij. hostien.

etiam enumerat octo casus. Pri
mus est quādo proprius sacer
dos est omino ididiret. de pe.
dist. vi. c. iij. placuit. Sed i hoc
subditus debet petere licentiam
a sacerdote proprio: quā si nō
vult dare: petat ab episcopo.
Secundus quādo parrochianus
transiit in domum ad aliam
parrochiam. Tertius quādo
quis est vagabundus. Quartus
quādo quis querit domicilium
quo se conferat: et necdum de
tar est aut limitatus ad vnus
locum. Quintus cum quis deli
quit in aliena parrochia: et com
misit rapinam. tūc enim ibi peni
tatur. de raphe. i. Et hoc si est
publicum: ita q̄ pro eo esset ex
communicatus a prelato ipso
loci. Alii si esset occultus potest
absolui a proprio sacerdote vbi
cūq̄ furtum vel rapinam accep
pit. Sextus ratione studij. vt ci
clerici accedūt de licentia prela
torū ad studium. Septimus tem
pore necessitatis: vt quia infir
matur ad mortem: vel debet
frare bellum vel mare. Octauus
si non ponat spem in peritis p
prii sacerdotis. Sed hoc vltimum
communiter nō tenetur. In li
bris enim casibus vbi quis co
nfitetur alieno debet ei iniungi
vt se presentet proprio sacerdo
ti: nec proprius sacerdos debet
ei credere: nec dicere se esse ab
solutum ab aliqua excommuni
catione: quia tunc non tenetur
credere sine litteris absoluti p
nis. Ego tamen confuso sim Ni
char. in. iiii. dist. xvij. q. i. ar. iij.
q̄ sine causa multum necessa
riam legitimam non querat q̄
alium sacerdotem prepter pō

De
ut sicut
bitates
sacerdos
confitel
querit
ecclēstie
non po
non vbi
confiter
erit ag
das q̄ i
obediē
utilitat
do prop
no. dū t
eēdo ali
nō bon
q̄ alis f
scrit? q̄
querēd
si potest
subditi
confiter
quia nō
cerere n
¶ Et no
veniens
neat im
dotis p
nem sus
di cens
prio sac
ei crede
dienda
q̄ sic p
in glos
in clem
uit de p
non est
sue salu
et de ho
test aut
rochialis
habet et
eis vica

ut sicut multi consueverunt facere dicitur
bitates temere de vita propter
sacerdotum et dicentes quod non
confitebuntur illi inebriato. sed
querunt alienum contra statutum
ecclesie. Sed similiter discretio
non potest haberi: vel prelati
non vult dare licentiam subito
confitendi alijs preter se: quid
erit agendum? Dicit Richardus
quod in tali casu propter bonum
obedientie facit magis subditus
utilitatem anime sue consisten-
do proprio sacerdoti minus bo-
no. dum tamen scit sufficienter: quod con-
fessio alii meliori. Et dico de mi-
nus bono: non de minus discreto:
quod alius sepe quod esset minus di-
sceret quod non est verum: sed sepe
querendus est magis discretus
si potest haberi. Nec excusatur
subditus indiscreto plebano
confitens se eum male iudicat
quia non tenetur cecus cecum du-
cere ne ambo in foveam cadant.
¶ Et nota quod in casu quo quis
veniens de aliena parochia ca-
ueat imperitiam proprii sacer-
dotis: petens audiri confessio-
nem suam per alienum plebanum
dicens se habere licentiam a pro-
prio sacerdote: nunquam tenetur
ei credere ille que petit pro au-
dienda confessione. Respondeo
quod sic putavit Johanes and.
in glossa. tit. ca. 1. de privilegijs.
in clementinis pro quo allega-
vit de prebendis. vi. placuit. quia
non est in memoriam presumendus
sue salutis. i. q. vii. c. sancimus.
et de homicidio significasti. po-
test autem hanc licentiam pa-
rochialis dare etiam si non dum
habet ordinem sacerdotis. aut
ei vicarij vice suas gerens ut

dicit Jo. and. in quarta glo. ibidem.

¶ De cautelis servandis ex
parte confessoris.

Primo ca.

¶ Queat confessor: ne suam
parochianum habere
tem casum episcopi
non dum expeditum in quo ipse non
potest dispensare: alio modo audeat
absolvere ad cautelam: sicut sul-
ti quidam consueverunt facere
qui non confessores: sed dece-
ptores: potius appellandi sunt
et confusores: quicum non pos-
sunt absolvere in casibus epi-
scopi: dicunt parochiano. Ecce
ego te absolvo ab isto peccato
ad cautelam: ut possis istis
diebus communicare ne de te
scandalum oriatum si non commu-
nicares isto festo pasche. Tu
autem post ista festa accedens
auctoritatem episcopi confite-
beris de isto peccato. Non sic
impie. non sic. nec decipias te
ipsum. Sic enim facias et dicas:
O bone fili: ego non habeo in isto
casu auctoritatem: sed accedas
statim ad episcopum: vel eius au-
toritatem habentem. nec te putet
procures sacro eucharistie com-
municari nisi fueris absolutus. Si
enim non possis accedere episcopo
ante ista festa. nullo modo accedas.
Et si aliquid de te suspicabuntur
dicentes: iste non gratis non
communicavit istis. vel si a te que-
rat vicinus tuus: quare non es
communicatus in isto festo: dicas
hoc feci de consilio sacerdotis
mei: vel confessoris. vel quia ha-
beo graves inimicitias cum ho-
minibus quibusdam quos non dum
evansi. Et verum dicit quod habimus
e. lliij.

De cautelis seruandis

inimicitias cum diabolo et eius
laqueos dirumpere et ipsum
expugnare de corde suo: nec in
hoc mētur. Non tamen dicat
in hoc habeo inimicitias cum
quibusdam hominibus. sed cū
quibusdam hostibus. nisi etia
haberet inimicitias cū homini
bus. Sacerdos autem hoc ca
su quando subditus cōfiteur
sibi totaliter. inueniēs casus epi
ster alios audacter absoluat
ab illis et iniungat penitentia
pro illis que sunt de auctorita
te sua. casum vero reservatum
remittat ad episcopum. Nō si
cut quidam faciunt. qui postq
audiat i cōfessione casum epi
sta tim dicunt cōfiteri. Ade nō ha
beo tecum quicq disponere ni
si accedas ad. episcopū. Et ta
les exponūt personas huiusmo
di magno periculo. qz sepe cō
tigit qz tales obliu fuerit d pecc
eatis prius cōfessio. Verū tamē
si sacerdos inuenit cōfitemem ex
communicatū a iure vel ab ho
mine. vel si forte dicat cōfitemens
Bone pater ego semel percuss
si clericū ordinatum ex ira: vel
sum in excommunicatione ma
iori: sic statim sacerdos nō au
diat eius cōfessionem. nec ab
soluat euz ab aliquo etiam mi
nimo peccato. donec fuerit per
superiores a sentētia excommu
nicationis absolutus. et se do
cuerit per litteras absolutum
secundū Tho. in iij. dist. xviij.
Secundo caueat sacerdos ne
aliquo modo reuelat vel pdat
cōfessionem signo muti vel fa
cto. sed omnino debz celare ex
sertus sicut dēns regit interius
per hoc enī vt dicit Thomas

in. iij. dist. xij. homines magis
attrahuntur. et simplicius con
fitentur. Si autem periculū in
mineret. et hoc solum sciret per
cōfessionem. vt qz scit aliquē
hereticū. sicut scit incendiarium
non propter hoc debet reuelare
eos: sed potius monere debz
tales vt desistāt. et prelati dice
re qz vigilet super gregem. sine
omni reuelatioe cōfessiois. Si
etiā sacerdos cōpelleret ad de
cedū per episcopū. talis bene
potest dicere: Reuerēde pater
ego nichil scio. intelligendo vt
homo. qz scit vt deus. Non solū
autē caueat reuelare illa que
cadūt sub cōfessione sacramē
tali vt peccata: sed etia alia gesta
et facta p que posset quis de
prehendi peccator. immo etiam il
la que omnino nō ptiēt ad cō
fessionem. Et idē dico si aliqua
dicūtur alicui nō per modum
cōfessiois. qz forte nō sit ab solu
tio nec penitentie iniunctio: s
tamē sit sub specie cōfessionis.
nam in tali casu licet non clau
dat tale dictū sigillo cōfessiois
secundū Thomam. in compē
dio talia tā oīno sūt seruanda
ex honestate ac si in cōfessione
suscepta fuissent secundū Tho
mam. in. iij. dist. xij. Si autem
sacerdos scit peccatum preter
cōfessionem potest illud dicere
sed nō debet dicere qz sciat hoc
ex cōfessioe et nichilominz de
bet abstinere ab hoc quantum
potest ppter punitatis cōsue
tū. Nam sacerdos peccat re
uelans que scit extra cōfessio
ne. et sepius hoc faciēs affluat
ex hoc postea etiam reuelare
ea que sunt in cōfessioe sibi di

et: i
nat
depo
arct
peni
de p
go v
habe
fessio
sup co
Ecce
cōfess
hoc c
re: se
sola
ritate
dicat
accid
nit a
sultit
de li
reue
hoc c
vbi
cui re
tis te
refic
si da
tēte
ciat
Cau
uelā
cat n
i cōf
si de
qtu
cōfess
dūt
dūt
gmit
uelā
qz ta
difi
latio

Ex parte confessoris. Fo. xxxvii.

eta: ideo habeat linguam refrē-
natam dētibz propter penāz
depositionis et retruſionis in
arctū monaſterium ad agēdāz
penitētiam. de pe. et re. omīa. 2.
de pe. diſti. vi. ſacerdos. Qñ er-
go vis ſecurus eſſe. cum opus
habeſ d aliquo peccato tibi cō-
feſſo require doctiorem aliquē
ſup cōſilio dando. non dicāſ ſic
Ecce quedā perſōa eſt michi
cōfeſſa de ciuitate vel villa. de
hoc quid conſultis cū ea face-
reſ ſed potius dimittas vt ipſa
ſola conſulat vel querat aucto-
ritatem. Quod ſi forte vertetur
dicāſ ſic: Ecce quidā caſus
accidit ſub hac forma. vel pue-
rita d me caſus talis: quid con-
ſultis ſuper eor. Et licet etiam
de licētia conſitentis q poſſit
reuelari. vt dñt Tho. vbi ſupra
hoc cōſiſtat ſine ſcandalo: et ab
hoc ſacerdos qto magis pōt
vbi ſcandalū timetur. Ille etiā
cui reuelatur de licētia cōſitē-
tis tenetur illud ſeruare et cēla-
re ſicut confessor principalis ni-
ſi daretur ſibi licētia a conſi-
tēte q ille absolute ac libere fa-
ciat ac ſi eſſet publice factum.
Cauēat autē confessor ne ſic re-
uelādo de licētia cōſitētis di-
cat narrando. dictum eſt michi
i cōfeſſioe hoc: quia i nullo ca-
ſu debet nec poteſt hoc facere
qñ tuncqz haberet licētiā a
cōſitēte qz iſta ſola verba iclu-
dūt peccatū mortale. quia iclu-
dūt reuelationem huius vt cog-
niti eo modo quo nō licet re-
uelare: ſecūdum Scotum. Di-
cit tamē ſubtilis doctor in. iiij.
diſtinctiōe. xxiij. que. ij. q ad cē-
lacionem peccati i cōfeſſiōe de

recti tenetur homo de lege na-
ture iuxta illd. Nō faciāſ alijs
et cetera. Mathei. viij. Quia qñ
qz tenetur cōſeruare famam al-
terius ſicut propriā. ſimiliter
fidelitatem debet ſeruare quā
bñ vult ſibi ſeruari. Item de le-
ge poſitiua que eſt. De cōfeſſio-
ne aliqua nullus te tradere de-
bet. Talis etiam dat occaſiōēz
ficti cōfeſſēdi.

¶ Tercio caueat ſacerdos
ne audiat mulierem illam cum
qua peccauit. ſc. cōcubinam vſqz
adulteram ſuam. Naz licz ſm
dominū Archi. xxx. q. i. i. capi.
oēs ſup gl. ij. talis ſacerdos po-
teſt tali mulieri in iugere peni-
tētiam: cum ſit parochiana ei
ſecūdū hug. qui hoc not. iij. q.
viij. ca. vl. quicqd th ē de hoc. 2.
go vido aliud. ſc. q clericū nō
debēt ſuis cōcubinis pñiam i
iugere ſed magis eas iducant
vt ab alijs penitētiam accipi-
ant. vt i glo. xxiij. q. ij. placuit
Et hoc eſt totūz propter hone-
ſtatem ſecūdum Bartholomeū
brixien. et propter ordinē ſecū-
dum hugo. Quātum tamē eſt
de iuris rigore. ſi pſbyter dat
penitētiam cōcubine ſue pro
delicto cōmiſſo. valebit pñia
ſcōm Archi. q ita notat. xxiij.
q. ij. vbi idem hoc ſcētū Lauren-
tius polonus dicēs cum glos.
xxx. que. i. omnes. q pſbyter
oriētalis ſicut rutenus vel gre-
cus nō audit peccata vxoris qz
nec ipſa libere cōſitetur ſi adul-
terium commiſſit. Ergo i oibz
iſtis meli⁹ eſt perſonas hmōi
remittere ad ſuperiores. et ego
miroz de tātis i hoc magnā
difficultatē faciētibz an pſ-

De cautelis ex parte confesso.

byter possit audire sue cōcubis ne cōfessio ē. Ego autē video q̄ iste cas⁹ est episcopalis et dict⁹ ē de casib⁹ p̄salem. ¶ Quarto caueat sacerdos ne existēs i crimie audiat p̄fessiones aliorū nā talis grauiter peccat. nā sacerdos bñ docēdo p̄phz male viuēdo instruit euz q̄mō eū debeat p̄dānare. xl. di. c. mlti. 7 de pe. dis. vi. q̄ vult. ver. sacerdos. vbi dicit Augu. Sacerdos cui ois offert p̄cōr. atq̄ueq̄ statuit omnis langor. in nullo eorum sit iudicāduz que in alio est iudicare prompt⁹. vbi dicit glos. q̄ peccat sacerdos in crimie in iūgēs penitētiam. et verum est vt. v. que. vii. itē i euāgelio. vbi dicit glo. q̄ si in necessitate suz parochianus petat ab eo penitētiam. conteratur ip̄s sacerdos. 7 statim i iūgere potest. vt dicit glo. Quando ergo tu simplex si cut et ego legis auctoritates q̄ nō soli sancti existentes solūit peccatores. sed etiam mali q̄nq̄ iudicabāt aliorum excessus peccat sicut saul euz a dño es set reprobatus. populus dei iudicabat et eius iudiciū vniersus populus expectabat. Itē David cum esset adulter et homicida interrogatus a p̄pheta scētiam in diuitem dedit q̄ ouem pauperis rapuit. dicēs. Filio mortis est vir q̄ fecit hoc. iij. Regum. xij. Item salomon cum amore muliercularū deos gētilium colleret. tamē vniersa plebs israelitica ad eū iudiciū cōfluebat. Sic et Achab. q̄ vis coleret Baal tamē decē tribus iudicabat. iij. Regum. xxiij. Non te decipias quisq̄ ista le-

gens q̄ nichilomin⁹ grauiter peccas. 7 absolutio quā facis i subditos teneat apud deum q̄ tū ex officio nō ex iuris merito q̄ vtiq̄ meli⁹ faceres si ex vtro q̄ absolueres. q̄a et tibi meriti gratiam merens. et cōfitei veniam adaugeres.

¶ Quinto caueat sacerdos ne audiat sacerdotem sine licētia specialiy⁹ generali episcopi sui nisi ep̄s sciret vel approbaret tacite vel expresse. Et hoc est cōtra multos plebanos quorum vnusq̄sq̄ audit alium. et presertim i calibus fornicationum q̄ sūt ep̄scales. vt multotiens clamaui et adhuc clamore lupi in celum et in terram q̄ isti decipiunt se.

¶ Sexto caueat confessor. ne cōfitentem qui nō vult vel nō potest sufferre onus penitētie. remittat a seracuū. Caueat etiam ne erigat iuramētum a cōfite de peccato illo de quo cōfessus est amplius nō faciendo neq̄ committēdo. hoc enim reprobat. xj. q. iij. vbi glo. ij. dicit q̄ ab hereticis reuertentibus. et ab scēdariis vel i horēdis criminibus similibus tātum iuramentum erigetur vt iuret cōfitens de cetero se nunq̄ simile commissurum. Et expresse prohibet glo. ibidem hoc non fieri in quolibz peccato mortali. Ego tamen comperi quosdā scēlos apud se a mulieribus cōtugatis extorsisse iuramenta sup fornicationē de cetero nō faciēdaz. q̄ sūt periculi sit. quolibz aduertē potest. Quādo q̄ vult ad te hō q̄ nō vult subire onus penitētie dicas sibi iuxta tenor

rem.
Osi
stiner
eius
cas
talie
pōt
catiss
h3 p
tis. se
tētie
cata
Cha
istis
re ta
nō vi
geur
chilo
ziden
enim
cordi
sticia
aliqu
non f
dum
puta
rem d
fruct
dus c

R

est de
deced
igitur
circa
mo ad
secūda
dicen

De peni. infirmo. Fo. xxxviii.

rem. ca. qd quidem. de pe. et re.
 Q. si confitetur: sed si dicit ab-
 stinere nō posse: nichilominus
 eius cōfessionem audias et di-
 cas ei qd non est vera penitētia
 talis: qd disponat se q̄to citis
 pōt ad ppositū abstinēdi a pec-
 catis huiusmodi. Cum autem
 h̄s ppositū abstinēdi a pecca-
 tis. sed nō vult subire on⁹ peni-
 tētie tam magnuz sicut sua pec-
 cata requirunt: dicēdum est ei:
 Charissime fili tu debuisti pro
 istis peccatis penitentiam age-
 re tantam vel tantam. sed ex q̄
 nō vis sufferre eam: scias qd eri-
 getur a te in purgatorio: et ni-
 chilominus ex quo habes p̄tri-
 tiōem ego te absoluas. In hoc
 enim casu melius est de miseri-
 cordia facere rationes q̄ de in-
 stitia. Si tamen esset suspectus
 aliquis de quo presumitur. qd
 non faciat. qd ei precipitur. dicē-
 dum est ei qd si non faciat hoc
 puta quod non restituat tales
 rem de qua cōfiterurq̄ carebit
 fructu cōfessionis. Et iste ē mo-
 dus optimus et securus.

¶ De penitētijs infirmorū
 et decedētum de hac vita

Abitis can-
 telis modis: et dis-
 positionibus peni-
 tētum in bona sa-
 nitate. videndum
 est de penitētijs infirmorū et
 decedētum de hac vita. Est
 igitur sciēdum quod sacerdos
 circa quemlibet moriturum p̄-
 mo ad eum veniens ita querat
 secūdum consilium. Anselm.
 dicens. Charissime fili habes

ne forte intentionem abstinēdi
 a peccatis si superaveris. et de
 eis satisfaciēdi: Et ille dicat qd
 sic. Item letaris qd in fide chu-
 stiana decedias: et ille respon-
 deat: Etiam. Item fateris te nō
 ita bñ vixisse sicut debuisses: re-
 spōdeat. fateor: Item credis qd
 propter te est mortuus filius dei
 viui Iesus Christus? Respōde-
 at. Etiam. Item credis resurre-
 ctionem mortuorum? Respon-
 deat Etiam. Tunc hortare in-
 firmum dicens. Age qd peniten-
 tiam dum est anima in te ha-
 bendo veram cōrritionem: et
 morte Christi veram fiduciam
 constitue. huic morti te totum
 committe. hac morte te totum
 cōtege et inuolue. Et cum do-
 minus deus tuus voluerit te
 iudicare scz iuxta peccata tua
 dic: Domine mortem domini
 nostri Iesu Christi obijcio in-
 ter me et iudicium tuum. aliter
 tecum non contendo. Si dixe-
 rit deus qd merearis damnatio-
 nem dic. Attēdo crucem domi-
 ni nostri Iesu Christi. nulla me-
 rita mea ipsiusq̄ meritum offe-
 ro. p merito meo. modo: quod
 ego habere debuissē nō ha-
 beo Istis sic habet: audiat eis
 cōfessionem qui cum cōfessus
 fuerit. nō est ei imponenda q̄ti-
 tas penitentie: sed inotescēda.
 vigesima sexta. que est. septima.
 ab infirmis qui postq̄ cōualue-
 rit illā penitētiā seruare debe-
 bit. Dicitur ei cōfessor. Bone fi-
 li: ecce tu p istis pctis tātū de-
 beres pati si supuueres. vnde
 ex q̄iam nō potes satisfacere
 p eis in presēti vita. doleas sal-
 tē q̄tū potes. roga tamen amī

Quō sacerdos se habere debeat

eos ad faciendum pro te oratio-
nes et elemosinas: si autem
cōualueris accedas iterum ad
me et ego iūgam tibi penitē-
tiam salutarem. Quare autem
innotescēda est penitētia taliter
decedēt: Archidia. in dicto. c.
ab infirmis. dicit quod propter
duo. scilicet vt sciāt amici quā
recompēnsatiōem facere debeat
et vt iste sciāt qualiter penitere
debeat si superuixerit. Et idē
ponit verba qualiter tales sūt
admonēdi/dicēs: Talia pecca-
ta qualia tu perpetrasti tot ā-
norum a nobis penitētiā ac-
cipiſti. sed te iterū quousq; eua-
seris forte. expectamus. vt tūc
tibi cōgruam penitētiā impo-
nam. si autem dominus noster
vite terminum tibi dare volue-
rit: per auctoritatem petri et
pauli principis cui date sunt
claves regni celozū. absoluo te
a peccatis tuis predictis: et sa-
crificia et preces/hec nō elemo-
synas et ieiunia/hec nō et cete-
ra opera pietatis que pro te fi-
ant:tibi profutura in redempti-
onem anime iudico et cetera.

¶ Quō sacerdos se habere
debeat erga infirmos.

Vt autem
practica hēat sacer-
dos circa predicta
sic pcedat. veniēs
ad infirmū pmissiſt interrogatiōi-
bus supradictis: audita confes-
sionem non ininngendo: sed inno-
tescendo penitentiam eo modo
quo supra dictū est sic eum ab-
soluat: Misereatur tui deus oī-
potens. et dimittat tibi peccata
tua et perducate in vitam eter-

nam. dominus noster Iesus chris-
tus te absoluat ab omnibz pec-
catis tuis que commisiſti cogi-
tatione/locutione/opere et omiſ-
sione. et auctoritate domini nos-
tri Iesu christi qua fungor in
hac parte: ego te absoluo ab
omnibus sētētis excommu-
nicationis minoris et maioris
ab homine vel a canone illi te
latis et ab omnibus peccis tuis
deo et michi cōfessis et cōhite-
ris tant oblitis. et restituto tui
gremium sancte matris eccle-
sie et participationi sacramen-
torum. In nomine patris et fi-
lij pūs sancti amen. Si vero
decedens habet bullam papa-
lem apena et a culpa i agone
tantum: tunc observetur forma
bulle et absoluat sic. Et pri-
mo tam in isto casu q; in omni-
bus supradictis promittat de-
cedens satisfactiōem omnibus
quibus tenetur: vel a quibus il-
licite aliquid recepit p vsuras
vel aliter iniuste. Et hoc faciat
p se si superuixerit: infra certum
tempus sibi assignandum: vel
p suos heredes quos tūc obli-
get. Et tūc deinde absoluat
premittendo sicut prius. Misere-
atur tui omnipotēs et. et a u-
toritate dñi nostri Iesu christi
et Sanctorum petri et pauli:
auctoritate dñi. O. pape michi
in hac parte vigore gratie tibi
facta commissa. ego te absoluo
ab omniibus sētētis excommu-
nicationis maioris vel minoris
ab homine vel a canone in te latis
cōcedoq; tibi oīno peccatorum
tuorum de quibz cōtritus es s
plessi plenā remissionē In noīe
pātis et filij et spūs sancti. Amē.

Erga infirmos. Fo. xxxix.

Circa predicta tamē est sciē-
dum q̄ quilibet sacerdos sim-
plex in mortis articulo habet
plēnā auctoritatem absoluen-
di decedētem ab oibz excōica-
tionibus & pēis: seruata tamē
forma ecclie. Vñ q̄trūq; vnus
sit excōicatus a iure vel ab hoīe:
dūmō fuerit in forma ecclie ab-
solutus sepeliet in cimiterio:
nisi ius sibi specialit̄ denegasset
sepulturam & inhibuisset: vt pa-
ter de torneamēis: per totum
& sic de alijs. si forma autē ecclie
sic circa istos seruanda est hec.
Primo si est excōicatus per cō-
tumaciam: promittat stare et
parere iuri. Si autē est excōica-
tus p̄ debito: p̄mittat q̄ q̄ ci-
to conualeat: satisfaciāt credi-
tori: siue sint ysure: siue rapine
siue spolia: siue quodcūq; aliud
debitum. Quod si cōtigerit eū
decedere tunc ponat heredes
suos: vel alios habētes ibi bo-
na: fideiussores suos q̄ pro ipso
satisfaciāt cū effectu: et hoc ipsi
fideiussores debent facere & p̄-
mittere anteq̄ absoluat. Dicen-
dū est etiā ei q̄ si sup̄uixerit: et
intra tempus sibi assignatum:
postq̄ conualuerit nō satisfice-
rit: reincidit in sentēciam eādē
excōicationis: vt patz in. c. eos
qui. de sen. excō. lib. vi. Si autē
esset pauper: qui nō posset face-
re vel habere fideiussores: sal-
tem promittat q̄ postq̄ ad pin-
giorem fortunam ueniet: vult
satisfacere: et sufficit. de solutio-
nibus: odoardus. Omnibz au-
tem premissis sacerdos coram
testibz pōt eū sepelire in cemi-
terio vel in ecclesia eo modo
quo dictum est supra. Unde sic

dicat Grego. papa. ix. c. vlti. de
sepultu. cuilibet curato. Paro-
chiano tuo qui excommunicatus
est pro manifestis excessi-
bus: videlicet pro homicidio:
incendio: violenta manuum in-
iectione in personas ecclesie:
stheas: vel ecclesiarum violatio-
ne: vel incestu: dum ageret in
extremis: per presbyterum suū
iuxta formam ecclesie absolu-
tus: non debent cimiterium et
alia ecclesiastica suffragia de-
negari: sed eius heredes et pro-
pinqui ad quos bona peruene-
runt ipsius: vt pro eodem satis-
faciāt: cēsurā ecclesiastica sunt
compellēdi. hec ibi.

Et quia multi dubitant: vtrū
saliter absoluti in agone post-
ea debent absolui per iudicem
superiorem: ex quo fuerunt ex-
communicati: est sciendum q̄
si predicti infirmi conualescunt
et faciunt ea que eis iniungun-
tur: non debent ulterius que-
rere yltiorem absolutionem
ab aliquo iudice a quo fuerūt
excommunicati: sed contenti
erunt absolutione simplicis sa-
cerdotis: per quem fuerunt in
agone absoluti. Alias enim ad
quid valeret illa forma circa
eos obseruata? Illa enim abso-
lutio circa eos facta dum tra-
debatur in agone: licet non de-
cesserit: est valida: in tantum ac
si per illum iudicem per quem
fuerūt excommunicati: fuisset fa-
cta: quia in tali articulo quili-
bet sacerdos est papa. de peni-
tē. distin. j. quem penitet. et de
sentē. excom. nō dubites: et eo.
tit. eos qui. lib. vi. Sciat autē sa-
cerdos qui absoluit ysturarium

Regule quibus cognoscan.

vel raptorem vel incendiarium
sacilegum/ homicidam/ per-
cussorem clericum vel similem in
agone sine forma supradicta.
puta nō accepta ab eo promissio-
ne vel cautione fideiusso-
rii sufficienti quod ipse solus sol-
uat illis quos negocium tan-
git. Tenetur enim ex quo nō sa-
tisfecit forme statute ab eccle-
sia: et illis subtrahit personam
cōtra quam restabat eis actio
Ad hoc facit clemē. eos qui de
sepul. in fi. nec puta ipsum ab-
solutum fuisse quo ad actiones
quia ecclesia nō habebit eum
pro absoluto: nisi alias sacer-
dos satisfecerit pro eo.

¶ Regule quibus peccata
mortalia atq; venialia sunt
cognoscenda.

Expeditis

modis cōgruis qui-
bus se p̄fessores cir-
ca audiēdas cōfes-
siones regere debēt
vtilē indicam cōfessorib? occa-
sionem dare aliquam cognoscē-
di et sūo certitudinaliter cōre-
cturatiue tñ potā mortaliaz ve-
nialia. Pro quo primo est scien-
dū q̄ peccatū mortale sic diffi-
nitur. Est cōmissio siue omissio
volūtaria recte rationi p̄traria
ratione cuius et de per se per-
ditur gratia. Unde ex hoc non
plus accipe nisi q̄ peccatū mor-
tale est conuersio inordinata
per delectionem ad creatu-
ram supra deum/ vel equaliter
euz deo. Veniale autem fit per
delectionem in creatura ci-
tra deum/ vel sub deo. Et dicitur
mortale quasi magis dignū

more: quia infert mortem cul-
pe: et aufert vitam gratie. Ve-
niale autē quia venia dignum.
Et cōmittitur veniale ex impo-
tētia/ in aduertētia/ et ignoran-
tia. Et cū nullū istoz procedat
ex malo proposito siue malitia
ergo dicitur venia dignum. Ponat
igitur aliquas regulas de no-
tis peccatorum mortalium.
¶ Prima est. Quādo cūq; ho-
mo p̄fert creaturam creatō-
ri: vt puta magis ei intendit
de: sibi plus credendo. de ipsa
plus confitendo q̄ de deo: aut
ei maiorem honorem exhiben-
do q̄ deo: similiter ei plus pla-
cēdo q̄ deo et mandatis eius
promptius obediendo: aut ei
subficiendo: aut difficiliora pro
ea q̄ pro deo sustinendo: plus
in ea q̄ in deo delectando: aut
pro ea diuina mandata trans-
grediendo: aut in ea sufficien-
tiam suam ponendo: tunc sem-
per p̄sumitur mortale pecca-
tum. Ex hoc ergo collige no-
tabile dictum q̄ quādo amor
vel affectio ad creaturam/ siue
ad se/ siue ad alium/ tantus cre-
scit in hoīe/ vel est tam magna
q̄ in ea constituitur vltimus fi-
nis/ sic q̄ aliquis nec actu nec
habitu ordinat illam creaturā
nec eius dilectionem aut etia;
seipm sūm deum: sed vellet cum
tali creatura contentari/ et non
curat deum offendere/ aut p̄e-
cepta eius transgredi propter
illam creaturam: vel non cura-
ret de bestitudine/ dummodo
posset hic manere euz tali crea-
tura: omnia ista sunt morta-
lia: quia includunt cōtemptus
deulicet non formalem/ s̄amen

Peccata mor. & venia. Fo. xl.

interpretatum: et est fruitio creature que preponitur deo. hoc est contra illos curientes qua amore amasiarum suarum debacchari dicunt. O si tecum possem in perpetuum manere/ non curarem si deus in celo resideret/ et me hic tecum dimitteret. O miser & omnium miserorum infelicissime: qui non gustasti quod suavis est dominus sperantibus in se: quia preparavit diligenti bus se. Si tu aliquis diligit creaturam plus quam debet: sed tu propter hoc deum nolle offendere/ aut eius amicitiam perdere nec transgredi eius preceptum/ aut eum propter hoc deserere: tunc non oportet quod sit mortale.

Secunda regula. Quando aliquod committitur contra dilectionem dei vel proximi notabiliter/ tunc est mortale. Illud autem est contra dilectionem dei/ per quod violatur amicitia inter deum & hominem: ut cum sit aliquid contra eius prohibitiones: vel quod sibi displicet. Illud vero sit contra dilectiones proximi quod homo facit proximo & tunc sibi nolle hoc fieri/ iuxta illud. Non facias aliquid. &c. et quod tibi rationabiliter & ex debito vis fieri. &c. Et potest etiam attendi penes scandalum actum quod ego infero proximo meo per mala exempla. Sed ipsum importat contra dilectionem/ vel ipsum sit illud scandalum ad hoc quod sit mortale non precise determinatum est: quia in modico facere contra proximum/ aut in parvo scandalizare non est mortale. Unde qui libet attendat seipsum quid sibi vellet fieri/ & quid sibi nolle fieri

per quod factus & non factus inter se & proximum amicitiam quam simul habet solueret.

Tertia regula. Quando aliquis committit vel obmittit contra preceptum dei vel ecclesie vel legis nature/ vel superiorum et scriptum si sunt precepta de necessitate salutis: vel si a cit contra votum publicum/ vel contra iuramentum licitum: tale est mortale.

Quarta regula. Quando aliquod fit vel omittitur contra conscientiam vere vel false dictam/ aliquid esse mortale: vel contra conscientiam formidantem probabiliter & dubitativam: an sit mortale: si conscientia non sit sufficienter instructa: est mortale.

Quinta regula est de actibus. Intus manentibus quando quidem quis habet solam cogitationem de aliquo quantumvis turpem vel malum: absque tamen coplacentia seu delectatione vel consensu: tunc nunquam est peccatum mortale: sed vel veniale/ vel nullum. Quando vero est consensus in actum qui esset peccatum mortale: tunc semper est mortale: quia deus voluntatem pro facto acceptat. Quando est cum cogitatione aut coplacentia est delectatio mortalis in aliquo turpi/ specialiter in libidinoso: tunc est mortale secundum dictum Augustini. esto quod non sit consensus in actum: sed in solam mortalem delectationem: et hoc bene est attendendum. plures enim hic decipiuntur. Et his ergo iam ponamus praticam de singulis peccatis mortalibus. Et primo de superbia: que tunc est peccatum mortale secundum primam regulam/ quando quis subtrahit

De regulis quibus cogno.

se a subiectiōe et obedientia diuina: et totam vitā suam ordinat ad laudē hūanā et ad vanā gloriā. Tālis enim ex quo non curat hoc facere ad laudē dei: sed potius humanā: videt homines plus diligere q̄ deū: quā illis plūs vult cōplacere q̄ deo. Similiter est mortale per regulam secundā: cum quis pro sua supbia faciēda facit extorquere pauperes proximos pro suis tunicis pōpōse faciēdis. Similiter cū quis nō curat scandalizare proximos: sicut sunt mulieres ornantes se que prebent occasionē vidētibz ad cōcupiscendū eas. Vel cū quis psumptuose transgreditur pcepta dei: vel pcepta legis nature: vt faciēs alteri qd sibi displicet tūc est mortale p tertiā regulā. Quādo vero q̄s appetet humanā laudē vel vanam gloriā alijs modis: tunc est veniale. Item auaritia est mortale peccatum pfectūdaz regulā quādo aliq̄s appetit diuitias habere non curando an per fraudem: mendaciā: yfuras: piurias: per ludos illicitos: vel emptioes vel venditiones exercēs illicitas: vel detinendo debita aliorum: vel mercedem seruorum suorum peccat mortālī. Similiter per primā regulā est peccatum mortale: si nimis magna spes in eis cōstituitur. Est etiā per tertiā regulā peccatum mortale quādo p eis acquirēdis negligūt pcepta salutis: vt forisando die dominico vel festiuo. Item per quartā regulā sit peccatum mortale quādo dubitatur de cōtractu an sit li-

citus: et tñ exercetur. Qñ vero appetuntur diuitie plusq̄ sunt necessēs: tñ nolet eas acquirere malo et iniusto modo veniale est p cōm scdm Augu. in lib. de purgatorio. Vel qñ nō ollet offendere deum: nec in eis cōfidere: tunc etiam est veniale. et. Item gula est peccatum mortale per primam regulam: quādo quis tantam delectationem in cōmestratione vel potatione habet: q̄ propter ipsam nō curat deum offendere aut missas negligere: vel ieiunia frangere. Item quando homo se grauat potu: intantū q̄ vsum rationis amittat: obliuiscens ybi sit: et reddatur vt bestia: vel cū alium studiose inebuat et hoc est peccatum mortale per secundam regulā. Et hoc est verum si sit fortitudinem potus: q̄ si nescit ubi bibit excessiue causa cessionis vel collationis amicorum et sociorum: est veniale. Item p quartā regulā est mortale si quis cōtra cōsciētiam sibi dictantem bibit: q̄ talem potū bibere immoderate: est destructio capitis: vel q̄ hoc est peccatum mortalitē: vel q̄ inde scādalum oritur: est peccatum mortale. hoc attēdat presbyter visitans tabernas: ex cuius visitatione scādalizantur laici: si talis peccat mortaliter: iudicet se ipsum. Si autē quis comedit vt bibit ex delectatione: vel vltra mensuram: vt preciosos cibos sumit sed tamē nollet ipse sibi per hoc ordinare aliquod impedimentum sanitatis vel salutis: licet ei eueniat dolor capitis vel infirmitatis: alias est veniale.

Item
odiosū
liter
pore
sedam
tionē
nō bñ
rat
Item
de bon
odio p
tale p
gaude
stat de
nullam
est mor
de mal
gaude
fione
cedum
est pec
ter det
uidia
que est
matrim
mortale
tia cū d
cōsensu
tis acci
dicia: v
recond
hoibz
militar
dina et
quidam
peccatū
ynus y
actibus
motibz
tis: dan
exercen
parati
let exerc
in tali p
sunt in y

Peccata mor. & venia. Fo. xli.

Item ira qñ procedit vsq; ad
odiu primi: ita q; vult notabi-
liter nocere primo in rebus cor-
pore vt honore est mortale per
secundam regulā. Si autē ex cōmo-
tione subita vult malū primo
nō bñ deliberat: qđ tñ delibe-
rat nō faceret: nō est mortale
Item inuidia que est tristitia
de bono proximi: si procedit ex
odio personali: est pctm mor-
tale p secundam regulam. Vt si
gaudet de malo proximi & tri-
stat de ipsius bono: & tñ ex hoc
nullam hz vtilitatem: semper
est mortale. Si si ideo gaudet
de malo: ne sit ei nocius: puta
gaudet de sui inimici depref-
sione: vt per hoc sit sibi ad no-
cedum minus potēs: hoc non
est peccatum mortale. Simili-
ter detrahēs et infamās ex in-
uidia est mortale. Itē luxuria
que est oia coitus extra thori
matrimoniale: semp est pctm
mortale. Similiter cōcupiscē-
tia cū delectatione morosa vt
cōsensus in talē actum. Et om-
nis actus turpis i locis impu-
dicis: vt oscula: & alia que ve-
recundaret homo facere corā
hoibz: sunt pctā mortalia. Si-
militer dicendum est de ami-
cicia et fauore viri et mulieris
quidam dicunt qđ est mortale
peccatū: eo modo videlz dum
vnu vult cōplacere alteri in
actibus prescriptis. s. osculis/
motibus et tactibus inordina-
tis: dāns sibi potestatem in se
exercendi: vel habēs animum
paratū ad hoc: dum alter nol-
let exercere. Et tales statites
in tali periculo vt pposito nō
sunt in via salutis. Item accē-

dia est sedis de diuinis rebus
& de rebz spiritualibz: vel tar-
ditas & pigritia ad audiēdum
de deo: et faciēdū ea qđ ad deū
spectāt: & est mortale. Vt pz qđ
distractio: cogitatio: vt occupa-
tio exterior: inter diuinū officiū
est peccatū accidiē. Et si est stu-
diosa applicatio ad talia imp-
nētia: ita qđ non curat hō a se
repellere huiū cogitationes: et
dimittere occupationes: est
mortale peccatū. Et nota cir-
ca predicta qđ aliud est morta-
le: aliud veniale: et aliud cri-
minale. Vnde inter mortalia &
criminalia est differentia sicut
inter genus & speciem. nam om-
ne criminale est mortale: s. nō
ecōuerso. Multa enim mortalia
sunt que non sunt crimina-
lia. i. capitalia i. que nō indu-
cunt decapitationem siue de-
positionē vel exiliū vel intru-
sionem carceris: licet quodam
modo omne peccatū vocet cri-
minis appellatio. Primum
pctm criminale est pctm here-
sis: vt errare infide trinitatis
xxij. q. ij. primum. Secundum
est incestus: vt habet. xxxij. q.
viij. ca. adulteriū. & ca. flagitia.
Tertium est homicidiū. l. dist.
placuit. Quartum crimen lese
maiestat. vi. q. j. si quis. iij. q.
v. accusatoribz. Quintum cri-
men sacrilegij. ij. q. j. in primis
requirēdū est. xvij. q. iij. si qđ
in atrio. & ca. prater in-
cestus. iij. q. iij. sanguineoz.
xxxij. q. iij. de incestis & eadē cā.
q. viij. hec salubrit. Septimus
conspiratio. xj. q. j. cōspiratio
hum. et ca. si quis clericorum
f. i.

De sacramento

ad formā. forma autem huius
sacri vera est hec. per istas sa-
cramentum unctionem. et per istas sa-
cratissimā benedictionem in-
dulgeat tibi dñs quicquid deli-
quisti per visum. similiter resu-
mendo super aures / nares / la-
nia: manus / et pedes. Et aut in
hoc sacramento fiant multe unctiones: ultima tamen unctionis
in pedibus est forma respec-
tu omnium precedentium: et a-
git in virtute omnium: et ideo in
ultima gratia infunditur: que
effectum sacramenti prebet. An-
dreas Th. in. iiij. dist. xxiij.
si istae aliquae partes essent inun-
ctae: presbyter deficeret: sicut
contingit in pestilentia: quod
factum est: non debet iterari:
sed unctiones quae restant: per
alium sacerdotem debet compleri.
Sunt ergo presbyteri cauti
ut decet: corrigant libros
suos et agendas in quibus co-
muniter habent formam sacri
huius pilla verba. An ergo oculo
tuos vel nares tuas. etc.
Istud enim sacramentum confertur per
modum suffragii s. Th. et ideo
datur per solam orationem: et per
verba optatum modi. Unde dicit
Iacobus in verbis thematis
Inducat presbyteros ut orietur
eo. Illa vero pilla. An ergo oculo
tuos. etc. non sunt substantia
sacri: sed de bonis esse secundum pe-
trum de tharā. dist. xvij. et Th.
in. iiij. quest. iiij. arti. ij.

Quibus autem conferendum sit
hoc sacramentum? Respondeo quod
solum est dandum infirmis: et nunquam
sanis. nichil enim efficit i eis. Et
hoc patet ex diffinitione patris da-
ta: in qua dicitur quod hoc sacra-

mentum est infirmis hominibus. Nec
debet dari istud sacramentum
infirmis ex periculo exterioris
violentie: puta armorum vel sub-
mersionis: sicut doctor est subtilis
in. iiij. dist. xxiij. Et ex hoc solu-
to vult dubium: de quo cum au-
direm sententiarum libros: du-
bitabatur a lectoribus: et a for-
matis bacallaribus sacre theo-
logie: an valeat vulneratus vel
submersus hoc sacramentum. Patet
enim quod non. Dico enim. probabi-
liter quod si quis est vulneratus
et ex vulneribus infectis incidit
in infirmitate longam ex qua
desperat de vita sua: puto quod
ei sit dandum: sed alias receter
vulnerato iam decedenti non est
dandum. Similiter suspensio
vel submersio non est dan-
dum: quia illi non dicuntur in-
firmi: nec moriuntur ex defectu
nature: sed ex euentu fortune.
secundum Petrum. Item non debet
dari pueris furiosis et ameni-
bus qui prius non petierunt hoc
sacramentum. Si quis tamen se-
nio deficeret subito in articulo
mortis potest ei dari hoc sa-
cramentum. Sed tamen adultis
vsum rationis habentibus non
datur nisi petant specialiter.
Sed in qui in vita sua habent
bonum propositum omnia sacramenta susci-
piendi sibi necessaria vel utilia
sunt si amitteret loquelam: vi-
gatur in nomine christi. Non debet
etiam quis inungi sepius in eadem
infirmitate: nisi eadem infirmitas
ultra annum protrahatur: ita quod
vno anno in eadem infirmitate
nullus bis inungatur: ne sacra-
mentum istud vilescat. Iterum
tamen hoc sacramentum in diuer-

sa infirmitate
ricidit
petunt
et met
retera
recup
vinctio
sum:
dices
guntur
canus
nares
propter
ctum:
mortu
tate. Co
est pun
vite: et
gential
retiaz
propter
pique
gi debu
beant
tentias
betur sa
interius
ea quod
extreme
Th. o. es
tualis q
dum del
diment
ex pecca
li pra qu
roboran
Et quia
do grati
titur pec
quenti si
quod venia
tum quo
mo non
recipiente

Extreme unctionis. Fo. xliii.

tis. Nec
 mentus
 terioris
 vel sub
 subtile
 hoc sol
 o cū au
 ros / du
 i: & a for
 re theos
 ralia v
 s. Patet
 p. babi
 eratus
 incidit
 ex qua
 puto q
 receter
 non est
 spēden
 est dā
 tur in
 defectu
 orzune
 debet
 amenti
 rūt hoc
 amē se
 articu
 hoc sa
 dulus
 vus nō
 aliter
 habuit
 a fūci
 vtilis
 az / vir
 debet
 in eadē
 mitas
 cū q
 nitate
 sacra
 iterat
 diuer

tis infirmitatib⁹. vel in eadez
 ricidia: qz nō hz effectū per
 petuum: eo qz sanitas corpis
 et mētis: que sunt eius effect⁹
 reiterari possunt: et amitti et
 recuperari. Debet autē fieri
 vncio sup organis quibz sen
 sum: que sūt quasi p. me ra
 dices peccādi. Unde oculi v
 guntur propter vīdū quo pec
 camus: aures propt auditū
 nares propter odoratū: labia
 p. gustum. manus propt ta
 ctum: pedes vero p. p. vim
 motū qd non est de necessi
 tate. Cor autem nō vngit. qā
 est principium immediatum
 vite: et remot⁹ actionis. nec
 genitalia p. p. inūditā reue
 rētiā sacramēti. nec lingua p.
 p. abhominatiōez. Itē hz Tho.
 mutilati iūgi debēt quāto p.
 p. qus possūt circa p. tesq inū
 gi debuerant: qz qnis nō ha
 beat membra: tamē habēt po
 tentias que illis membris de
 bēt saltem in radice: et ideo
 interius peccare possunt per
 ea q ad eos prinēt. Et effect⁹
 extreme unctionis: secundum
 Tho. est quedā sanatio spiri
 tualis que datur contra quā
 dam debilitatem vel lapitu
 dinem que in nobis relinquit
 ex peccato actuali vel origina
 li p. ra quam debilitatē homo
 roboratur per hoc sacramētū
 Et quā hoc robur seu fortitu
 do gratia facit: secum nō pa
 titur peccatum: ideo ex conse
 quenti si inuenit peccatum ali
 qd veniale vel mortale obli
 tum quo ad culpam tollit dū
 mō non ponatur ober ex pte
 recipiēs. Secūdarz autē esse

ctus ei⁹ est corporalis sanitas.
 Sed di. quare nō semp ho
 mo infirmus vinctus surgit de
 infirmitate. sed sepi⁹ inouitur
 Respondeo qz in isto sacra mē
 to sanitas ē effect⁹ secundariz
 et iō nō dāf nisi fm qz expedit
 ad sanitatē spūale. qz tunc sep
 eam iducit dōmō nō sit impe
 dimentum ex parte recipiētis
 Unde patet qz vinctus in extre
 mis: si nō surgit ab infirmita
 te illa per illā vncionē: signū
 est qz sanitas corporalis est si
 bi nocua et vniit deus potius
 eum sic habere infirmū qz sa
 num. vel signū est qz infirmus
 nō bene dispositus est in con
 scientia: ita qz adhuc aliquid
 habet quod impedit ne sanitas
 corporalis sibi restituat. alias
 raro fallit. In hoc enim sacra
 mēto vinctio exterior ē sacra
 mētum: sed res sacramenti est
 sanitas corporis et anime. Res
 autem et sacramentum est vn
 ctio spiritualis interior. i. men
 tis iocunditas vel solatiū. Po
 test autem hoc sacramētū sa
 cerdos cōferre cum vno cleri
 co qui sibi respondeat ad ora
 tiones et ad psalmos qui ibi
 dicunt. Si tamē caret clerico
 potest solus expedire totū fm
 Guillelmū et Hostien. Si au
 tem vngitur sacerdos. non est
 opus clerico qz respondeat ad
 psalmos et ad oratiōes: sed ip
 semet respōdeat solus dicens
 cum dicitur in lezania: Sācta
 maria. ora pro me. Sancte pe
 tre ora pro me. &c. Similiter
 cum dicitur. A morte perpe
 tua. Respōdeat. libera me do
 mine. Nec vngat sacerdoti
 f. ii.

De sacramento

mano: i palmis iterioribus qua
ibi vincte sunt christum i ordinibus: s;
exterius vngant in supficie. De
hoc tñ nō est magna vis quali
tercūq; faciat: sed tamē illud
securius est et tutius.

¶ Practica huius sacramēti ē
facilis. Nam premitur sacer
dos primo veniens in domum
firmisep̄tem psalmos penitē
tiales cū letania. Deinde que
rit ab ihm̄o si postulat sacraz
vinctem. Tercio dicit oratio
nes postas in hoc libello ad
hoc cōgruas. Quarto vngit
eum forma supradicta. Quinto
tergit cū stupā canabisyl
lūsi loca vincta et p̄icit lignē
Sexto lavat manus sale et a
qua: et similit̄ projicit ad ignē
Septimo alligat loca illa mū
do p̄m̄culo vsq; ad tertiam
diem: que tertia die comburūt
Octavo reliquit signum passi
onis Christi: i cui: virtute istō
sacramētum sicut et alia habz
virtutē sanatiuā aie et corporis.
¶ De sacramento ordinis.

Egale sa

cerdotium: gēs sa
cta populus acq
sitionis. i. p̄et. ij.
Et si Christus des
cendens de celo ad terras hu
manū genus nō solum a ser
uitute diabolica redemit: et li
berat ac dignitati restituit:
iuxta illud. Non enim sumus
filiū scille: sed liberi: quia liber
tate liberavit nos Christus. ad
Gal. iij. et Johā. viij. Si filius
vos liberauerit: vere liberi eri
tis. m̄to tamē meliori modo
statū sacerdotes in illa liber

tate certulit et dignificauit: ita
vt nō solū ipsi sacerdotes sint
liberi modo cōmuni vt ceteri
homies i cōmuniōe vniū fidei
et participatiōe sacroz: s; etiā
q; sint quasi duces/ p̄chides et
reges disp̄satores et rectorē
vniūzū m̄p̄teriorū. vñ dicit
sacerdotes quasi saeri duces
vel sacra dantes. vel sacramē
ta sacrificātes seu cōsecrātes:
qđ vt i q; maximū est et excedēs
cōmuniē statū fideliū. Unde
merito Petrus nesciēs eos cō
parare alijs q; excellētissimis
p̄sonis in congregatiōe fidelium.
scz regibus. dicit: Regale
sacerdotium. Ne ergo sacerdo
tes putantur esse tñ nobilio
res vt reges additur: gēs san
cta. scz specialit̄ sacri ficata do
mino Iesu xpo. et ne leuis re
putatiōis i sacritate estimaret̄
vt ceteri subijgit: populus acq
sitionis. i. specialit̄ acq̄situs: et
deo appropinquatus. Nō em̄ sa
cerdotes solus sūt populus dei
et oues pascue eius iure crea
tionis vt oēs hoies: nec redē
ptiōis solū vt oēs xpiani: s; iu
re specialissimo et p̄ciliari: q;
vocaui eos vt p̄tutes ci: hui
ciēt. vt dicit. p̄et. ij. Quibz non
sup hoies solū: s; et sup seip̄s
dāmo dedit potestātē: dādo
vz eis potestātē cōsecrādi cō
ficiendi i corp̄ suū et sāguine
vt dicitur Matthei. xxi.

¶ Circa igitur sacramētū ordi
nis sacerdotalis vidēdum est:
primo de substantiālibus. scđo
de acq̄dētalibz. tertio de cau
tellis. Quantū ad p̄mū scien
dūz q; ordo sic diffinitur p̄ ma
gistrū secretariū. lib. iij. disti.

gr̄is. e
eccl̄as
testas
diffini
Ordo
docto
Ordo
cl̄esie
dispo
diuēz
facta
eum i
rēte. e
dā est
stas q
tm̄. vt
dam r
racter
lis ord
¶ Su
tia hu
ē pote
ter vt
est ma
cerdot
que sun
forma
serus
ri nō p
vē ordi
rētur. c
Tho. q
beat si
dua: et
iection
suscipie
Quitt
itēlat
Sextu
p̄mū b
peret h
mētū o
nua est
damētū
edificat

Ordinis. Jo. xliiii.

reli. est signaculum quoddam ecclesie per quod spūalis potestas tradit ordinatio. Ita et diffinit hugo de scō victore. Ordo autem sacerdotalis sūm doctores sic diffinit in specie. Ordo est institutio gradu ecclesie simpliciter preeminente disponēs habētem ad cōficiē dūeucharistie sacramentum: facta ab episcopo certa verba cum intentione debita profere. Et ipsa ordinatio e quod dā est sacramētū tātū: vt potestas q̄ traditur quoddam res: im: vt gratia que cōfert. quoddam res et sacramētū vt character q̄ imprimitur in singulis ordinibus vt statū patebit. Sunt autem sex de substantia huius sacramēti. Primum ē potestas ordinātis. q̄ oportet vt sit episcopus. Secundus est materia: scilicet unctio i sacerdotibus et tactus illorum que sunt tangenda. Tertius est forma verborum. Quartum ē sexus virilis: q̄ femina ordinari nō potest nec recipit caractere ordinis si millesse ordinaretur. Cuius ratio est secundus Tho. q̄ cum in sacerdotio debeat significari eminētia gradus: et femina tenet statu subiectionis. ideo nō est apta ad suscipiēdum hoc sacramētum. Quintus ē iētio debita. vt episcopus iēdat pferre clerici suscipe. Sextum est q̄ ordināndus sit prius baptizatus: alio nō susciperet hoc sacramētū. q̄ fūda: mētū oim sacramētorum et iātua est baptisimū. Vbi autē fundamētū deest: nichil de super edificari potest. de presbytero

nō baptizato. e. miserate. et ca. veniēs. Character autem cōfirmationis nō preexigitur de necessitate sed de cōgruo.

¶ Alterius est sciēdū q̄ septē sūt ordines. Primus est ostiarius cuius est custodire locum cōfectionis sacramētorum ab immūdis. scilicet i fidelibus et excommunicatis. Secundus est lectoratus: cui est legere pphetias ad istruēdum illos q̄ volūt credere. Et ideo sūm Tho. pphetie q̄s prima rudimenta eis legēda pmittūtur. Tertius est exorcistatus: quorū est arcere demōnes p adiurationem ne dñentur i corpe nōdum baptizato. Quartus est acolythorū quorū est p̄fētare materiā: vt ceolū cū aqua et vino et lumē accēdere. Alij vero enumerāt adhuc alios duos ordines scz psalmistarum et cātorum. qui tamē sūm Tho. i. iij. dist. xxiij. q. iiii. ar. ii. nō sūt ordines. nec sūt illa noīa ordinū sed officiorū tñ i ordines large acceptos cōputāt. Et isti vocāt minores ordines quos possūt abbates bñdicti cōferre i cluſiue vsq̄ ad lectoratū: vt. lxix. dist. qm̄ videmus. vbi gloſa. dicit q̄ possūt facere psalmistam: et ostiariū et lectorē: et hoc l3 abbati i suo manasterio. Exorcistā vō aut acolythum facere nō l3. q̄ isti duo per solum ep̄m fiūt. vt dñ ibidem. e. nō oportet. Nec sūt sētētia hugōis et Laurētij: q̄ sequit Archi. ibidem. Item tenēt Raymūndus et Boffredus i sētētijs eorum: de episcopo q̄ renūciauit episcopatu: Et potest abbas talit ordinare supra s. iiii.

De sacramento

dictos nō solū in quattuor tē
poribz sed etiā diebus domi
nicis. s3 tātū i suo monasterio
als alti faceret iudiciū. Istā
aut h3 potestare abbas nō so
lū ex ordie/s3 ex potestate be
nedictiōis. vñ licz abbas non
cōsecratus manum imponere
nō potest ordinato. vt i. ca. qñ
videmus. et. c. nō op3. 2. c. cū
cōtingat de eta. 2. quali. ordi.
tamē manū benedictionis po
test imponere. de supplen. ne
gli. prela. c. i. scilicet recipiēdo
pfeitos. 2. sic non potest ordi
nē 2ferre nisi sit benedictus.
De hoc enī determinatū ē de
pūilegijs. ca. abbates. li. vi.
et de colla. ibidē. Immo psal
mistam 2 cātorē potest ordina
re simplex sacerdos. vt. xxiij.
dis. vbi dicitur psalmista 2 cā
tor possunt absq3 licentia epi
scopi sola iussione presbyteri
officiū suscipere cantandi. di
cente sibi presbytero: Uade vt
qđ ore cantas corde credas. 2
quod corde credis operibus
approbes. Laurēt. etiā. xcij.
disti. nō licet. exponit hoc. ca.
cum dicitur in eo i officium cā
tandi suscipere. i. suscepti offi
ciū executionem. Quod etiam
pbat hosti. i. sūma de ordinat
is ad episcopo q. renūciauit
epatui. circa principium. Ray
mūdus vero in summa eodez
titulo notauit hoc intelligē
dum de sacerdotibus curam
habētibz qui soli hoc possūt
videtur tamē q. cū nec alios
ordines posset quis exequi si
ne licentia eius. ita nec aliqd
specialitatis in psalmista hoc
introducatur. Sed Inno. Ber.
et Petrus de simp3. oia dicit

hoc posse quēlibet sacerdotē.
Et hāc vltimā sētētiā appro
bat. Archid. in predicto capi.
psalmista. Utrū aut insigatur
character anime per hmoi or
dinem dicit ibidem Archi. q.
nemo scit et ideo percussus
talem non laedit in canonem.
quis vt dicit Vincē. hic ordo
non est de principalibus: nec
dicitur ordo proprie sed large
Et ista 3 sētētiā tenēt theologi
qui dicūt psalmistatū cātorē
tum et episcopatum non esse
ordines. Credit tamen archi
diaconus vbi supia q. pcutiē
psalmistam incidit in canonē
nec sup eū seculare iudiciū po
test habere potestare. et dicit
q. si omittat ordo iste et cōse
rat lectorat. 2 acolythar. nō
ē repetēd. hosti. in. c. cū p
gat de eta. 2 quali. or. dicit q.
sit repetendus. hec de istis.
¶ Deinde sequitur sacri ordi
nes quō dicitur maiores. Pri
mus est subdiaconat. ad quē
pertinet oblationes recipere
ab offerentibus et eas diacono
no offerre. Itē legere eplaz cē.
Secūdus est diaconatus. ad
quē pñinet hostias ordinare
altari. similiter legere euāgē
lium. Tertius ad presbyterat
us ad quē pertinet consecra
re corpus chusti et sāguinem.
et hic est actus principalis alio
autē cōsequēs: sc3 soluere. 2 li
gare: per quem actū preparat
corps Chusti mysticū scilicet
fideles xpiani: vt sint apti ad
corpus chusti verum.
¶ De epatu autē an sit ordo
est diuersitas iter theologos
et iuristas. Nam theologi di
cunt eum non esse ordines. In

ristie
q. sit
uella
proho
net d
tentia
quol
ipum
ber c
cū da
ho cū
vasis
ne eu
byter
capit
plenit
men d
ij. q. si
racter
cuius
ca val
tenta
tange
sitate.
conhe
nec sup
le est a
super
tantum
sare C
et sāgu
stas ei
it expri
tantum
expum
datur s
et in h
racter
cēs q
rū talu
ti. q. di
lud. In
nō est d
tia hui
mētis i
isti cha

ristie vero communiter tenet
q sit ordo. s quo Joā. an. i no
uella ferti notat pulchre circa
prohemium. Et hoc idem tenet
doctor subtilis in. iij. sen
tentiarū. dist. xxiij. arti. ij. In
quolibet aut ordie character
ipsum cū eis pēpō porrigit li
ber cū forma hōr. Acolytho
cū dat cādelabrū. Subdiacono
cū dat calicē vacuū cū alijs
vasis quorū vltus ē in cōfectio
ne eucharistie. Diacono et pē
bytero qñ epō imponit manuz
capiti et hec impositio cōfert
plenitudinem gratie. Tho. ta
men dicit dist. xxiij. q. v. ar.
ij. q subdiacono ipsum cha
racter in datione calicis tātur
cuius actus principalis est cir
ca vasa tantum. et nō circa cō
tenta i vasis. Unde nō potest
tangere corpus xpī sine neces
sitate magna. Sed actus dia
coni nec est super vasa tantum
nec sup cōtenta in vasis. q il
le est actus sacerdotis sed est
super corp⁹ contentum. i vase
tantum. Unde eius est dispē
sare Corpus christi in patena
et sāguinē in calice. ideo pote
stas eius ad actum non potu
it exprimi per dationem vasis
tantum nec materie tātur. s
exprimitur per actum i hoc q
datur sibi liber euangeliorum
et in hac datione ipsum cha
racter secūdum Tho. vbi s di
cēs q cōtactus iste instrumēto
rū talis est de essētia sacramē
ti. q dicitur Accipe hoc aut il
lud. Impositio autem manus
nō est de necessitate et substan
tia hui⁹ sacramēti. vt de sacra
mētis iteran. ca. vlti. Et licet
isti characteres in essētia di

stinguatur tamē in fine vniū
tur. quia ad vltimuz caracte
rem pñs byteratus. et secūduz
Petrū in. iij. dist. xxiij. q. ij. ar.
j. et Joā. parisiensem nō ē cre
dēdū q character vnus ordi
nis presupponat characterē
alteris ordinis. Nam vt dicit
Thom. vbi s i pñtina eccle
sia aliqui ordinabātur a pñs
byteris qui tamē prius iserto
res ordines nō acceperūt. et ta
mē poterāt que inferiores. sed
hodie statuit ecclesia vt nō ige
rat se quis ad maiores q prius
in minoribus officiis se nō hu
miliauit. ideo hoc ē de cōgrui
tate et nō est de necessitate.

Et notat sū Tho. i. iij. di.
xxij. q. ij. arti. ij. q epō primo
preparat ordinandos per tria
s; per benedictiōem. per quā
diuinis officiis mancipātur
per manus impositiōem. per
quam datur plenitudo gratie
per quam ad magna sunt ido
nei. et solis diaconis i pñs by
teris fit manus impositio. ter
tio perunctionem ad aliquod
sacramētum tāgehduz. quod
fit solis sacer dotibus. qui pro
prijs manibus tangunt corp⁹
Christi. Vñ etiā calix et pate
na vñguntur.

De accidentibus hui⁹
sacramēti.

St autez

sciendū q illa di
cuntur accidenta
lia sacramēti que
requiruntur de congruitate
et nō de necessitate sacramēti
Congruum est ergo primum
vt non ordinetur quid ad sa

De accide. sacramē. ordi.

eros ordines nisi habeat etiam
tem legitimam. Etas autem
pro subdiacono est. xx. annor.
pro presbytero. xxv. et ponitur
i clemētiā de etate et quali.
presbi. ca. generalem. Et vt
nota Joan. an. l. c. et rui de p.
ben. lib. vj. in glosa. iij. non
est opus seruare interstitia lon
ge tempora in ordinib. susci
piēdis sicut prius. Unde ha
bens etatē legitimā laicus in
carnis spūio pōt cātare mis
sam in sacerdotio constitutus
in festo pasche. Si tamē quis
in minorē etate recipit hoc sa
cramentum. tenet. sed peccat.
et debet suspendi ab exco. i. dē
ipsius et ordinato. a collatio
ne ordinis. et cū hoc pōt com
pellit sibi pūdeat d aliq bñ
facio. vt de tēpo. or. ca. vel non
est. hoc effi. q quis imperfectis
annis discretionis recipiat sa
cramentum ordinis: licet fm
Tho. sit propter honestatem
sacramēti institutū. ita et tū sit
ex necessitate precepti. nō ta
men ex necessitate sacramēti.
Unde si ordo sacer. cōfert pue
ro carēti vsuratiōi. et tenet quā
est ex vs sacramēti. Dicit ta
men Tho. q in illis sacramen
tis vbi actus suscipientis req
ritur. ibi vsus ratiōis est de ne
cessitate sacramēti: sicut in pe
nitentia et matrimonio. Sed
in quibus actus suscipientis
non requiritur vsus etiam ra
tionis nō est de necessitate sa
cramēti sicut est in ordine sa
cro vbi solū spiritualis pās dat
rō vsus ratiōis nō requirit.
¶ Scidē q licet laicus igna
rus nichil sciens de littera or

dinem possit sacrum suscipere
quantum est ex vi sacramenti.
peccat tamen grauter episco
pus conferens tali ordiem sa
cram. Nam dicit Tho. q tenet
ordinad. scire quod pertinet
ad eius officiū. fm magis mi
nus. Unde sacerdos religios
ex quo recipit potestatem. tan
tum sup corpus Christi verum
consecrandi ideo sufficit q so
lum sciat illa que requiruntur
ad cōsecratiōē corporis Chri
sti. Curatus autē vt plebanus
tenetur plus scire. q. p. mouet
super corpus Christi mystici.
quod est ecclesia. Unde debet
scire ea que spectant ad popu
lum. Ad episcopum vero per
tinet scire etiam difficiles que
stiones sacre scripture. ¶ Er
go dicitur de substantia sacri
ordinis sunt eloquia diuina
vt dicit. xxxviii. dist. omēs psal
lētes exponēdū est non de sub
stantia ordinis sed de substā
tia executionis: q. scz talis: ex
qui non potest sacrum ordinē
nisi sciat illud qd ad illū ordi
nem spectat exequēdum.

¶ Item licet sex tempora ani
sint deputata ad conferēdum
ordies. tamē hoc nō est de sub
stantia. fm Ray. et hoc expre
sus est de tēpo. ordi. sane cō
gruum tamē valde est vt non
alijs nisi predictis sex tempo
ribus cōferat. scz quattuor tē
poribus singulis. sabbato sū
ientes et sabbato pasche: vt di
cit. dist. lxxv. c. vi. Potest tamē
episcopus cōferre minores or
dines diebus dominicis sed
nō multis. nec videatur gene
ralem ordinationē facere: vt

De

de tem
sabbat
q. sabb
qd sig
sacro
trāsit
de la
ad re
ritual
formic
ri ordi
cōma
dys e
ieiunij
quia
trahit
contin
non fa
sitate
sabbat
stinuz
dem o
Nam
duos
vnum
or tem
natoru
est susp
ordinu
po. ord
eis dis
posita
cōsulpa
vero de
te ordi

Et
metu

E
cum nu
erit: p

de tempo. ord. de ro. 360 aut
sabbato cōferūt sacri ordines
q̄ sabbatū significat requiē p
q̄d significat q̄. qui ordiat ad
sacros ordines irrevocabiler
trāsīt de labore i requiē puta
de labore seculariū negotior
ad requiē. i. ad vacādum spi-
ritualibus. vt dī. lxxviii. dist.
formari. Possunt etiam cōfer-
ri ordines sacri in die domini-
comane. ita tamē q̄ ordinan-
dus et ordinator continent
ieiunium precedētis sabbati:
quia sic mane dominice diei
trahitur ad sabbatūz propter
continuationem ieiunij. s̄ hoc
non faciat episcopus sine neces-
sitate vt si forte infirmaretur
sabbato potest differre in cra-
stinūz. Et intellige de ynor eo
dem ordine. non de diuersis.
Nam nullus debet suscipere
duos ordines: vel minorem et
vnum sacrum i eisdēz quattu-
or temporibz. Pena autē ordi-
natorum extra dicta tempora
est suspēsiō ab executione illius
ordinis quem suscipit vt de tē-
po. ordi. ca. ii. potest tamē cū
eis dispensari vt ministrent i-
posita eis penitentia vt in. c.
cōsultationi. ibi dē. Ordinator
vero debet priuari auctorita-
te ordinandi: vt ibi em patet.

De cautelis circa sacra
mētū ordinis obseruādis.

E primo
caueat episcopus
ne ordinet alienūz
clericum vel laycū
vt de tempo. ordi.
cum nullus. lib. vi. Quod si fe-
cerit: p̄ānā a collatiōe ordinis

est suspendendus Et inter cle-
rici sui absp̄ licētia sua a vic-
nis ep̄s possūt ordinari: vt p̄z
de tēpo. or. li. vi. Clerici nō q̄
sine pp̄ij ep̄i licētia ordināt
ab executione ordinū suspēdāt.
iñ ep̄s pōtē cū eis dispensare. ar.
q̄. i. lugdunē. de tēpo. or. q̄d
translationem. Secūdo caueat
at ep̄s ne ordiet aliquā ad sa-
cros ordines sine titū. atq̄ solē
ei puidere tenebīs d̄ d̄ificio.
Tertio caueat ne ordiet per si-
moniam. vt de simo. per totūz
nec solus episcopus sed etia
notarius non debet formatas
vendere. de simo. c. i. Quarto
caueat ordināndus ne recipiat
ordiem aliquem ab episcopo
quem scit simoniacē in ordinē
susceptum siue sit occultum si
ue manifestum. q̄ non recipit
executionem et indiget dispē-
satiōe. j. q̄. si qui a simoniacis
Dei tñ Thomas. ij. ij. q̄. viij.
q̄ si esset simoniacus alia ex cau-
sa posset ab eo recipere ordines
diuimodo sit occultum: q̄ ta-
lis episcopus non est suspen-
sus ad alios sed ad se tantum
Quinto caueat ordināndus
ne tempore ordinatiōis sit in
peccato mortali: nāz mortali
peccaret. distinct. xl. multi. Et
idem factus Thomas in. iij.
dist. xliij. nectalis pōt vti ordi-
ne sic suscepto: s̄m ip̄suz: q̄ fa-
ciat cōtra preceptū illud Deū.
xvi. Iuste q̄d instū est exequi-
ris. Unde talis quotiens talē
actum exerceat semper peccat
mortaliter. Dicit tñ Thomas
ibidem q̄ sub huius h̄mōi ordi-
nati in peccō mortali tenet ab
eo recipere sacramētū si est or-

De sacramento matrimonii.

cultum et hoc. Idem tollera-
tur ab ecclesia. Tamen dicit idē
Non est tutum talem ad ali-
quē actū sui ordinis exequēdū
inducere duratē conscientia q̄
iste sit i peccato mortali. quāz
tamen deponere posset. quia i
instanti homo posset a divina
grā emendari. Sexto caueat
clericus he ordinetur sine exa-
minatione. alias dī. furtive or-
dinatus secūduz post. vt. lxiij.
disti. extra cōsuetudinē. nec pro-
sunt ei formatore: si tamen est
dignus et notū nichil obest qz
tales non sunt examinādi. Ar-
chi. xxiij. disti. c. nullus. Sed si
est indignus deponi debet. de
corpore vitiatas exposuisti. Si
etiam sit ignotus quis dignus
deponi debet. xxiij. disti. c. vl.
et multo fortius si est indignus
l. disti. ex penitentibus. Debz
etiā cōfiteri publice ep̄o suo cri-
mina seu notaria impedimēta
iuris vel facti. vt ibidez dī. Si
autē subicit talia/ etiā post pe-
nitētiā impediat executionēz.
Nec etiam suscipiat aliquem
ordiez superiorē omisso inferiori
qz hoc est p̄ saltūz pmoueri.
Et talis debz deponi si hoc fa-
ceret ex malitia. secō si ex igno-
rātia vel negligētia. dī. xlvij.
sicut olim. Ex dispensatiōe tñ
ep̄i ad omīūz ordinē pōt pro-
moueri. sed in suscepto prius
non administrabit. Datur autē
gratia gratum faciens in hoc
sacramento: que necessaria est
non solum ad digne suscipien-
dum sacramentum/ sed etiam
ad digne ministrandū/ secū-
dū Thomam et Petrum in
iij. disti. xxiij.

De sacramento
matrimonij.

Ropt for

nicationez habeat
quisqz vxorem suā
i. ad cor. vii. t. xxiij.
q. ij. ca. his ita. Licet matrimo-
nium in statu innocentie sit
institutū in officiū nature. hoc
est i propagationem et multi-
plicationem prolis ad dei cul-
tum. qz tamē natura lapsa vi-
tiata est ex originali peccato/
adeo vt falcem propiaz i mel-
sem nō vereatur mittere alie-
nam querens indifferēter quā
cūqz feminam cū quā fornicat-
ionis expleat peccatūz. ideo
magnus doctor gentiū/ predi-
cator et rector/ promittēs de re
medio/ dicit vt ppter fornicat-
iōez euitādā vnusqz habeat
vxorē suā. p qd dānat peccatū
fornicationis. et cōmēdat sta-
tūz matrimonij cōiugalīs. In
qbus vbiis p̄lo Aptus suadet
vitare fornicationem/ ibi pro-
pter fornicationem. Scō con-
sulit remediū a dhibitationem
quia habeat vxorē suā. Per
p̄mūz dānat error illoz/ qui
dicunt simplicem fornicati-
onem non esse peccatum: alle-
gātes scōs patres: scilicet A-
bram/ Jacob/ David. et alios
qui habebant cōcubinas. nec
tamen illa fornicatio imputa-
ta est eis ad peccatūz. Quibz
respondet s̄m Tho. in. iij. sen-
ten. disti. xxiij. q. iij. qz queli-
bet fornicatio extra matrimo-
nium/ que tollit debitū ordi-
nationem parentis ad proles

quā
dit: n
dubio
catā
nō est
Ubic
patr
lud f
ne sp
aliqu
ex lib
rede
p̄sim
des p
stros.
chs p
ne: v
ij. ca.
cet su
deat
pro: s
Per s
cum d
et sic
mul.
illud
ne vñ
iam nō

talibu
C Qu
dum e
talia n
Et ide
dum e
trimo
ratur a
zo que

De sponsalibus. Fo. rlvii.

quā natura ex cōcubitu inten-
dit: est p̄ctm̄. Ideo s̄z ip̄m sine
dubio simplex fornicatio ē pec-
cata mortale: etiā si lex scripta
nō esset: qd̄ est multū notabile
Ubiq̄q̄ aut̄ legimus aliquos
patres habuisse cōcubinas: il-
lud fuit p̄ speciali disp̄satio-
ne sp̄s sancti: r̄ ad designāduz
aliquid. hoc em̄ q̄ filiū Jacob
ex liberis r̄ ancillis fuerūt he-
redes: designat q̄ xp̄o in ba-
ptismo nascuntur filij et here-
des per bonos et malos mini-
stros. sic etiā alia oīa in predi-
ctis patribz ad mysterium p̄ti-
nēt: vt habetur latius. xxxij. q.
iij. ca. j. et. iij. de quo cui pla-
cet sufficienter informari: vi-
deat notata mea sup. vi. prece-
pto: scilicet. Non mechaberis
per scdm̄ damnatur, bigamia/
cum d̄. habeat vxorem suam
et sic vnam tñm̄ non plures si-
mul. Unde saluator repetens
illud sc̄m̄. ij. Erūt duo in car-
ne vna. Math. xix. dicit. Itaq̄
tam nō sunt duo sed vna caro.

¶ De sponsalibus hic
prius agitur:

Circa istud

facti amēntuz p̄mo
videndum est de
substantialibus se-
cundo de acciden-
talibus. tertio de cautelis.

¶ Quātum ad primum scien-
dum est q̄ quedā sunt accidē-
talia matrimoni: scz sp̄salia.
Et ideo de ip̄is primo viden-
dum est. secundo quid sit ma-
trimonium. Tertio que requi-
rūtur ad matrimonium. quar-
to que impediunt ip̄m. Quan-

tum ad primum: sponsalia s̄m
franciscum de zabarellis sup
rubrica de sponsalibz: sic diffi-
niūt. sunt futurarū nuptia-
rum seu matrimoniij p̄missio.
Et diffinitio illa trahitur ex ca-
none. xxx. q. v. nostrates. Dicū-
tur a spondeo sp̄des: qz vt di-
cit Gaspar de caldarijs. olim
sponsus r̄ sp̄sa mittebāt cau-
tiones quibus spondebant se
in iura matrimoniij cōsentire:
r̄ si deiussores dabāt quibus
id se obseruaturos obligabāt
Qñq̄ etiā sp̄salia dicuntur
matrimonium: sed tunc debēt
intelligi si sunt sp̄salia de ph̄-
ti. Et sūt sp̄salia quatuor mo-
dis. Primo nuda p̄missione:
vt cuz d̄. Promitto te ducere
in vxorē. Sc̄do datis arris sp̄-
salitjs: vt pecunie vel alterio-
rei. Tertio ānulli subarratiōe
Quarto interueniēte iuramē-
to: vt cū alter alteri iura dices
Juro q̄ te in vxorē ducere vo-
lo. Quocūq̄ ergo q̄s istoz mo-
dōz p̄mittit ducere aliquam/
r̄ postea nō curat/ peccat mor-
taliter: nisi legitimū impedi-
mentum interueniat. Scien-
dum tamen q̄ si sponsi sibi in-
uicem displicēt et dissentiunt/
si sp̄salia non fuerint iurata:
ph̄t se mutuo absoluere. An-
de notāt doctores in. c. preter
ea. de sp̄saliibz. vbi inter cete-
ros Jacobus de alberga notat
q̄ quādo ecclesia videt q̄ sp̄s
si sibi inuicem displicent/ debet
dissimulare. i. non debet coge-
re sponsum et sp̄sam ad perfi-
ciēdum matrimonium: p̄pter
malum qd̄ posset inde pueni-
re: scz vxoricidium vel mutua

De sponsalibus.

adulterii contrahentium. Et hoc placet Gaspari. Si autem alter dissentit dicit Soffredus quod ex quo alter dissentit/dissentiens precise compellitur donec in eodem statu permanet: sed si cum alio contraheretur per verba de presenti cessabit coactio. Idem vult Innocentius tit. de sponsalibus. An autem sponsalia iurata possint mutuo partium dissensu dissolui licet antiqui doctores dubitent de hoc: moderni tamen expederunt iustitiam casum. Unde Vincentius in c. preterea de sponsalibus. ponit distinctionem ad iuramentum dirigatur in deum an in hominem. Primum casu nullus potest absolvere nisi fides. Secundo casu homo cui iuratur: potest absolvere. Tunc autem dirigatur in deum secundum Iohannem and. quoniam si iuravit magis intendit placere deo quam hominibus: siue sit in faciendo aliquid meritorum: siue in abstinendo ab aliquo illicito. Exemplum primi iuravi abbati intrare monasterium. hoc enim tamen deum concernit: non abbatem. unde abbas non potest absolvere a iuramento. Similiter iuravi non occidere hominem. Ad hominem autem tunc dirigis si iuravi tibi scribere librum: ab hoc enim tu potes me absolvere: quia te solus concernit hoc opus. Licet enim omne iuramentum concernat deum principaliter: quia per religionem promittit tamen quia concernit commodum eius cui iuratur potest ab eo remitti de iure iurando. c. j. Idem etiam tenet Gaspar dicens quod sponsalia etiam iurata mutuo dissensu tolluntur: quia sublata obligatio

et tunc sublatum est iuramentum: sicut dicitur de statuto iurato: et notat de prebendis dilecto. facit ad hoc regula. quod fauore lib. vi. Et notat. xxxi. q. ii. c. i. in glo. penult. ubi dicitur quod partes sicut possunt frangere sponsalia filiorum: sic iuramento remittere. Concludo ergo et dico secundum frasciscum de zabarelli si quis aliquis iurat sponse circumstanti potest sponsa ipsum absolvere. scilicet si intuitu dei: seu ob pietatem: ut eius sponsus esset dives et sponsa pauperissima. Tamen dicit frasciscus quod etiam in hoc casu potest etiam sponsa absolvere quia licet iuravit intuitu dei: tamen ex quo commodum concernit sponsam: ipsa potest remittere predicta: et sic generaliter observatur. Nam ecclesia se non intromittit de sponsalibus de futuro: nec ad instantiam alterius partis. Ambobus ergo dissidentibus etiam si iuraverint: mutuo se possunt absolvere. Et nota quod etas seu tempus contrahendi sponsalia utrobique est septimum. Unde sponsatio que fit in quinq; vel sex annis nulla est: ut de desponsatione impuberum litteras. Nam ex talibus sponsalibus inducitur publice honestatis iustitia. Est autem publica honestas secundum frasciscum in c. inuentis de sponsalibus impedimentum quod nec ex consanguinitate nec ex affinitate procedit: sed ex quadam honestate que in matrem monitis consideranda est: ut ille qui prius contraxit sponsalia cum aliqua: ipsa mortua non dicat aliquam consanguinitatem

ipsius
ut in
sponsa
tem
exper
tas
guin
sponsa
tate
milit
neis
qua
mon
honest
duo
mulie
phibe
mie
lam
rum
frater
mox
mili
rorem
tum
impub
C Su
bus
mus
sponsa
ligton
re
copula
mulier
si post
est que
in. n. d.
dus
logu
traher
currat
Quart
tas
sangu
tuo se

De diffini. matrimo. Fo. xlviii.

ipsius infra quartum gradus
ut in capi. ad audientiam: et de
spōsalibz. c. i. lib. vi. Ratio au-
tem huius p̄stitutionis est: qz
experientia docuit graues ri-
tas et inimicitias inter consan-
guineos oriri quādo vni des-
pōsat aliquis de cōsanguini-
tate spōsi. pcurat habere si-
militer quādo quis cōsanguini-
nē sponse sue ipsa mortua cū
qua nōdum perfecterat matri-
monium: vult ducere/ non est
honestum: cum per hoc quasi
duo cōsanguineū videātur vni
mulieri copulari: qd honestas
p̄hibet. Verū tamen ius com-
mūne est qd si qd despōsat puel-
lam ante septem ānos: si inte-
rim ipse moritur/ potest eam
frater suus ducere. Similiter si
moreret illa puella ante septi-
mū ānum/ vir duceret eius so-
rorem aut matrem. Et hoc octo-
tum habes de desponsatione
impuberum: litteras.

CSunt aut octo casus in qui-
bus soluuntur spōsalia. Pri-
mus si alter spōsorum post de-
spōsationem transeat ad re-
ligionē: qd etiam potest face-
re cōtracto matrimonio ante
copulam carnalem: tunc est
mulier pōt alteri nubere qua-
si post mortem viri: qz religio
est quedam mors/ s̄m Thomā
in. iij. disti. xxiij. q. iij. Secun-
dus qn sponsus se absentat p
lōgū tps spōsa cū alio pōt cō-
trahere. Tertio si alter eorū in-
currat lepra vel paralytim.
Quartus si supueniret affini-
tas: vt qz spōsus cognouit cō-
sanguineā sponse. Quinto si mu-
tuo se absoluit. Sextus si al-

ter eorū vn fuerit medio tempo-
re fornicatus: qz tūc reddunt
alteri suspectus de fide postea
nō seruāda. Septimus si spon-
sus cum alia cōtrahit per ver-
ba de presenti. vel etiam de fu-
turo cum culpa carnali. Si ta-
men cōtrahit cum prima sine
iuramento cum secunda cum
iuramento: d3 adherere prime et
penitere de penurio. Octauus
quando quis impubes cōtra-
xit spōsalia et venit ad etatē
adultam et petit absolui a vi-
culo spōsalium: et sibi dari li-
centiam nubendi. In omnibz
autem istis casibus debēt spō-
salia auctoritate ecclesie absol-
ui/ p̄ter qd in primo quinto/ et
sexto: in quibus soluūtur ipso
iure. Addit etiam nonum ca-
sum hostie. scilicet si fama est
qz inter eos est canonicum im-
pedimentum.

De diffinitione matrimonij.

Consequē

Consequenter de matrimonio
sciendum qd ipsum
sic diffinitur. Mat-
rimonium est vi-
ri et mulieris coniunctio/ in-
diuiduam consuetudinem vi-
te retinens. Ista diffinitio tra-
ditur. xxvij. q. ii. ca. i. Per hoc
qd dicitur viri et mulieris/ ex-
cluditur viri cum viro: vel mu-
lieris cū muliere: vel vnus vi-
ri cum multis mulieribus: qz
talis cōiunctio non causat ma-
trimonium: sed peccatum. Di-
citur etiam coniunctio: scilicet
amoris matrimonialis. Dicit
etiā indiuiduam vite consue-
tudinē retinēs: qd est tātum

De difini. matrimonii.

dicere q̄ neuter eorū absq̄ alteri cōsensu potest cōnētiāz p̄fiteri/vl orationi vacare/nec se alteri copulare: s̄ sibi inuicē seruare fidē: z debiti redditiōnē mutuā. Similiter debēt eis mutuo de necessitatibz p̄uidere: z subuenire inuicē. Et hoc intelligēdū est totū de matrimonio copula carnali cōsummati copula potest separari p̄ ingressuz religionis: vt de sp̄o salibus. cōmissum. Intelligit etiā hoc de matrimonio fidelium: quia matrimoniu infidelium p̄t separari altero trās eunte ad fidem. Ratio autem beati Tho. in iij. distin. xxiij. q. i. quare cōiūctio matrimonij est inseparabilis vsq̄ ad mortem inter homines: z nō inter alia aīalia: est hec: quia aliorū animalium filij possunt sibi victum statim habere: vel saltē ad eorū sustētationē vnū sufficit: sicut est de vacca/ equa/ asina: z similibz: z ideo ibi nō est certa cōiūctio certi masculini ad certā feminā: nec etiā necessaria diuturna cōiūctio: eo q̄ femina in eis sufficit ad educandū festū sine masculo. In his autē quorū filij indigēt vtriusq̄ sc̄tā patris q̄ matris sustētatione aliud est. Similiter vbi inueniuntur aliqua determinatio q̄tū ad tēpus sustētationis et educationis sicut in auiibus. Unde passeris/ turres/ z colūbe habēt determinatas feminas: q̄ habēt educare pullos: z alter eorū nō sufficeret ad querēdūz victuz. cum et se equaliter nutrire debeāt. Non

autē sic est in hōibz: vbi filius indiget cura patrum ad magis tēpus. Et ergo matrimonialis cōiūctio inter solos homines dicitur indiuisibilis p̄m totā vitam alterius coniugis. Oportet enim filioz generari/ educari/ nutrirī/ et doceri/ et si bi de necessarijs vite a patribz prouideri: eo q̄ iurēs apostolū/ oportet patres filijs tēp saurizare. ij. ad Corin. xij. Ita autē requirit magnū tempus. Et quo ad hoc dicit Lxxi sup matth. xix. ca. q̄ matrimoniu nō soluz est de iure diuino: sed etiam de iure naturali: q̄ hoc natura dicit q̄ vir et mulier cohabitent simul per totā vitam ad educandū z promouendū prolem vsq̄ ad perfectū statum virtutis. Dicit autē matrimoniu potius q̄ patrimoniu: q̄ maiora onera sunt in matre q̄ i viro. Et dicit a matre: quasi matris munus: quia munus a matre/ z at mulieribus esse matres: z quia etiā in his principalis matrimonij est bonū prolis/ in cuius procreatione mater magis laborat/ et ideo ab ipsa denotat. Fuit autem matrimoniu institutum a deo in statu innocentie: vt dicitur de voto. c. j. li. vi. Et hoc p̄ illa r̄ba. hoc nūc es ex ossibus meis. q̄ verba. Adā spiritus sancto illustratus dixit Benē. ij. in fi. r. xxvij. q. ij. lex diuina. Et per hoc reprobat illa opinio q̄ dicit q̄ matrimoniu sit institutū a deo illis verbis. Crescite z multiplicamini. q̄ videtur incōueniēs: nūc etiā illa verba prius dixerat deus

De l
nō solum
belias.
moniu.
re moyse
men diu
vt dicit
fm q̄ or
nem pro
eriam al
a deo in
q̄ deus f
adiutor
citur in
tum. Se
dium p̄
post pct
Scdm a
sonatū
lege moy
tris tribu
fm q̄ re
rpi et ec
tutione
hoc dicit
gis. Et
p̄nticipa
tionis m
prolis a
tā de for
multe c
sc̄z pule
reforma
illas/ cā
r̄bis d̄ p
C Scie
cit. vij. Et
li p̄uad
sc̄z ylu r
talis ac
sapienti
ty. lib. i
carnalis
tibus cā
tini mo
quo ad

De sacramento matri. Fo. xlii.

nō solum ad hōies: sed etiā ad bestias. Gen. i. Et quia matri moniū etiā sit institutū tempore moysi tpe xpi: hoc fuit tamē diuersis respectibus. Nā vt dicit Tho. disti. xxi. in. iiii. fm q̄ ordinatur ad generationem prolis: q̄ erat necessaria: etiam ante pctm institutū est a deo in statu inocētie: in hoc q̄ deus formauit mulierem in adiutoriu viri: hoc modo dicitur in officium fuisse institutum. Sed in quātū est in remedium peccati: fuit institutum post pctm tpe legis nature.

Scdm autē determinationē psonarū habuit institutionē in lege moysi: vbi non nisi de certis tribubz copulabatur. Sed fm q̄ representat cōiunctionē xpi et ecclesie: sic habuit institutionē in lege noua: et scdm hoc dicit sacramētuz noue legis. Et ex hoc habetur q̄ due principales sunt cause institutionis matrimonij. s. educatio prolis ad cultum diuinū: et vitā de fornicatiōis cā. Alię sunt multe cause min⁹ principales scz pulchritudo vxoris diuitie reformatiōis pacis. Et ppter istas cās: si ēt ducat vxor: suat hōis d̄ pñt tenet matrimoniu. Sciedum autē ex quo vt dicitur. Ethicor. i. actu carnalis pñat homo magno bono: scz vsu rōnis: q̄ vt dicit Phs: talis actus furatur intellectū sapientis. Et vt dicit Aug. xvi. lib. de trim. ipsa voluptas carnalis: (qua maior voluptatibus carnalibus nequit inueniri) momento ipso temporis quo ad eus peruenitur extre-

mū: pene oīs actus vis rōnis obruit. Nullus autē fm rectam rōnēz d̄ se obligare ad aliqd in q̄ tātū malū patitur: nisi sit aliquod bonum recompēsans istud damnu. Unde a sanctis patribus ponitur excusantia illum actum tam dānosū. s. bonū fidei: prolis: et sacramenti. fides hic sumpta est fidelitas siue iustitia ad actum ad quē obligat se. s. ylle nō querat aliam: nec ecōuerso. Similiter bonū prolis obligat quoad cultum diuinum. s. vt religiose. i. sancte et deuote educentur. Bonum autē facti est illa indissolubilitas inter virum et mulierem: et signat indissolubilitatem cōiunctionis xpi et ecclesie: hoc est bonum intrinsecum matrimonij: quia perfectio prima est formalis: prima autem duo bona. s. fides et proles sunt bona extrinseca matrimonij. Ex his patet q̄ ex quo (vt dictum est) sacramētuz est bonū excusans istum actū: videt q̄ actus ipse matrimonia lis nō solū est bonus: sed etiā sanctus quā sanctitatē habet ex indissolubilitate cōiunctionis fm quā significat cōiunctionē xpi et ecclesie. Ita etiā dicit Thomas in disti. xxi. in quarto. q. iiii. Ex quibz oibus inferitur fm Bonauē. ibidem scdo principali. q. ii. q̄ qui coit causa fornicationis vitā de vxore: nec scz vxor fornicet: sic reddendo debitū: nullo modo peccat: sed magis meret: q̄ exerceat opus iustitie: hoc est fidei ad quā tenet: et ideo omnis culpa excusat. Si vero coit ea

De sacramento

formatiōis vitāe i seipso scz
ne ipse solv fornicet in hoc pec
cat venialit: hoc si nō pulsā
a carne. Nā ex q nō pōt pcrea
re pōlē: nec ppter eā pcrean
daz coit: nec cōpellit ab vxore
ad reddēdū debitū aliqua sup
fluitas est ibi: r nō peccat: s; ve
nialit imo dici pōt fm per. de
tha. l. iij. dist. xxx. q. iij. pncipa
li. q. ij. art. i. q. querēs delecta
tionem in cōiuge: sistēdo tñ in
tra fines matrimonij. scz quā
do cuz altera muliere id nō fa
ceret: veniale est peccatū: licet
etiā fiat causa exēplēde libidi
nis. Sed si querat delectatio
nem in ea nō vt in cōiuge: sed
vt in alia muliere quacūqz tūc
est peccatum mortale. hoc est
contra hugonē. xxxi. q. i. quō.
vbi dicit vltim matrimonij nō
posse impleri sine pccō saltē
venialit: qz potest etiā esse ma
trimonium cū sit bono incuitu
sicut fuisset in statu innocētie
secūdm frāsciscum in rubrica
de sponsalibus hoc idē minuit
Johā. and. in glo. sup ca. alma
de senten. exco. lib. vi. sup sbo
sacramētis. vbi dicit q datur
gratia per istud sacramētum:
sed non sicut p alia sacramen
ta. Cōfertur autē in hoc sacra
mēto gratia adiuvans ad illa
opēra q in matrimonio requi
rūtur. Rano. fm Tho. in. iij.
dist. xxvi. q. iij. qz vbi cūqz di
uinitas dat facultas aliqd fa
ciēdi: dantur etiā auxilia sine
quibus nō pōt cōueniēter vti
illa facultate: sed in matrimo
nio dat diuinit facultas vten
di vxore: p pōis datur gratia
qua idē cōueniēter fieri possit

hec scūs Tho. Et per hoc re
probat glo. i. q. i. quicqd. Enā
dicit doctor subtilis q effectus
istius sacramēti sunt due gra
tie in alabus ptrahētū. hoc
nisi sit ober mortalis pccī. Et
est nō sufficit ad gratiā pcca
piēdam q cōtrahēs nō sit fi
ctus respectu sacramēti. i. q
nō fictē recipere intendit: sed
oportet q pūus veniuerit: q
illud sacramentum nō dat pe
nitētiā. Est ergo vnus r tota
lis effectus istius sacri: scz gra
tiosa coitus animoz. hec do
ctor subtilis. Pro isto dicto est
ca. vnicū de sacra vncōe. Alte
rius est sciēdū de illis q reqū
tur ad matrimonij vti sit verū.
¶ Primo requiritur etas debi
ta psonaz cōtrahētum. Nam
vir debet esse. xij. ānorum: et
femina. xij. ānorū. Unde sicut
spōsalia infra septimūz ānum
nō tenēt: sic matrimonijz etiā
nō tenet infra. xij. ānū. Quā
tūcūqz eni fuerit matrimonijz
de verbo de presenti ita. xij.
annū: nichilominus nō est ali
ud nisi spōsalia de futuro vsqz
ad. xij. ānum. Et ista possunt
rumpi postq spōsi vel alter il
lorū venerit ad debitū etate.
¶ Secundo requirit cōsensu
mutuus cōtrahētus persona
rum per verba de presenti. Cō
sensus aut ille fm Bonauē. in
iij. di. xxvij. debet esse in mu
tuam corporis potestātē. Ver
ba autem de pnti sūt. ista ex
preiri. Accipio ego te in mēa
vxorem. Verba autem mulie
ris sunt ista. Ego te accipio in
meum virum. Et sunt ista ver
ba necessaria. Et qz sacramen

tū est n
eo requ
que ex
verba
pōt de
inter h
poller
rang
pccit
de con
dicat.
re in v
Et ego
Uel vo
illa: r
omnib
matrim
Uolo t
uolo t
rē: nō
liter si
dimitt
peior
trimō
dicat a
monij
hēlm
nū: nī
a spōs
fenti q
futuri
res: bi
cōtrac
franc
verba:
nū: sum
nū: ei
olb: a
bia su
tētiō
cōmun
intelli
p illa v
scz in p
cet nō

tū est res sensibilis: et ideo in eo requiritur signū expressiū que expressio cōueniētiū sit p̄ verba de p̄senti. vñ iste cōsens⁹ pōt bene p̄ alia verba exprimi inter hoīes visitata q̄ illis eq̄ pollēt dicendo. Cōsentio in te tanq̄ in vxorem. Similiter si p̄cessit interrogatio inter aliq̄s de contrahēdo: si alter eorum dicat. Volo te decetero habere in vxorem: vel illa respondet. Et ego te volo habere i vxorē. Vel volo q̄ tu sis vxor mea. Et illa: ego habeo te p̄ viro. In omnibus talibus contrahitur matrimonium. Sed si diceret. Volo te accipere in vxorē: vel volo in te cōsentire tāq̄ i vxorē: nō esset matrimoniu. Similiter si dicat vir p̄mitto q̄ te nō dimittam pro meliori vel pro peiori enā iudicādū est p̄ matrimoniu. Itē si post datā fidē dicāt aliq̄. bibam⁹ noīe matrimonij: osculemur nōs. Vñ ille helms dicit q̄ nō est matrimoniu: nisi vellēt p̄ hoc recedere a spōsalibus: et contrahere de p̄senti q̄ illud dictum significat futurū matrimoniu sed si dicat res/bibamus p̄ matrimonio contracto: esset matrimoniu. Franciscus tamen dicit q̄ illa verba/bibamus noīe matrimonij: sunt cōfessio veri matrimonij: ergo est matrimoniu. In oib⁹ autem istis vbi verba dubia sunt: recurrendū est ad interpretationem cōtrahentium: et ad cōmūnem verborum vulgarū intelligētiā. Unde credo q̄ p̄ illa verba spōsi interrogati: scilicet in polonia dicendo. N. placet tibi habere. R. in vxorem.

Illo respondēte placet: si mulier interrogata respōdeat similiter: cōtrahitur verum matrimoniu: ar. c. ex litteris. de spōsalibus. Nam per illa verba oēs in polonia intelligunt cōtrahit matrimoniu. Ergo si sic vicini communiter intelligunt: debent etiam cōtrahentibus illa verba facere eūdem sensum. Nam vt dicunt doctores i. c. ex litteris. de spōsalibus: in talibus recurrēdum est ad intellectum vicinorū. Hoc ap̄ probat fr̄sciscus ibidem. Et dicit hostien. q̄ quāuis alter non intellerit ad litteram vel linguam: si tamen intellexit affectum vel sensum nūti vel signo: sufficit. Et nō refert an nūti vel lingua intelligatur. argu. de translatio. epi. inter corporalia. Aliq̄. distinc. sit rector. Unde si sponsus dat anulum dicendo in theurionico per verba de p̄senti: et spōsa polona recipit anulum annuēdo: dicitur cōsentire nū dicto cap. ex litteris. Dicit etiā fr̄sciscus de zabarellis in cap. ex parte. de sponsalibus. q̄ si dicat vir: promitto q̄ te ducam in vxorem: et decetero tenebo te vt vxorem. si talis cōtrahit est alia per verba de p̄senti adherēbit secunde: p̄pter verba illa: ducā te: que sunt de futuro: que etiam verba restringuntur per sequentia: cum dicit: tenebo te vt vxorem. Et dicit Innocētiū q̄ hec s̄ba: ducam nō sonāt tātū actus: sed etiā ius: vt sit sensus: p̄mitto q̄ tūc fiam tua legitima vxor. et hoc est si sit verba mulieris s. 4.

De sacramēto matrimo.

Illā autēz verba: promitto q̄
tenebo te pro vxore: habēt sen-
sum ac si dicat vir: habeo te-
cum matrimoniu: vel accipio
te in mea vxorem: et promitto
q̄ de facto tenebo te pro vxore.
Si autē dicat: promitto q̄
nunq̄ habebo aliam nisi te: li-
cet illam non teneatur simpli-
ter accipere: si nullam vxore
in via sua vult ducere: tamen
si vellet ducere aliam: nō potest
q̄ de cōi vsu loquendi sensus
est. Recipiam te: et nō aliam: si
vxorem voluero ducere. Itē si
cōcubina dicat alicui: nolo q̄
me cognoscas nisi tanq̄ vxore-
m: et vir taceat et cognoscat:
dicit Iohannes de lignano q̄
est presumptum matrimoniu.
Sed tamē Galpar dicit q̄ nō
q̄ nō expresserūt: et etiā q̄ ta-
ces habetur pro cōtra dicēte
in hoc casu: et agatur de obli-
gatiōe ipsius: scilicet sub cōdi-
tione vel sub modo. Sub cōdi-
tione fit: vt cōtraho tecū si pa-
tri meo placuerit: vel si inue-
nero te habere cētus marcas.
et sic de similibus: et talis cō-
tractus suspēdit matrimoniu
vsq̄ ad existētiā conditionis
id est nō prius tale matrimo-
niu: tenebit: nisi impleatur il-
la conditio. Si tamen interim
cōsensu de p̄senti vel copula
carnalis fuerit subsequuta: tene-
bit matrimoniu: eo q̄ tales
videntur recessisse a cōditione
vt de cōditionibus appositis.
de illis. Et ca. super eo. et ca. per-
tuas. Et hoc intelligēdum est
de cōditione honesta: quales
sunt due ille supra posite. Nam
si esset conditio cōtra substatā-

tiam matrimonij: vt cōtraho
tecū si non polificabis: vel
donec nichil aliam inueniā: vt
si te exponas pro questu p̄sti-
tuendi: oēs tales nichil agūt.
Si tamen quis dicat. Contra-
ho tecū si te virginē inuene-
ro: et postea sequitur coitus: nec
inuenitur virgo: dicit Bern. et
hostiē. q̄ iudicabitur pro ma-
trimonio: et hoc in foro iudicij
tamen in foro anime nō sic iu-
dicabitur: quia dignum est vt
mulier que mentita est se esse
virginem maneat decepta: et
vt viro subueniatur: qui forte
vult vitare bigamiam. S; sub
modo contrahitur sic. Do tibi
tunicāz vel cingulum vel anu-
lum vt cōtrahas mecum: alio-
quin reuoco quod donauit: ta-
lis cōtractus statim tenet. S;
si nō seruatur modus: poterit
reuocari. Dicant tamen docto-
res q̄ licet posset cōtrahi ma-
trimoniū sub cōditione: nō ta-
mē sub modo: et hoc est tenen-
dū. Matrimoniu tñ ex cau-
sa cōtractum tenet siue causa
sit vera: siue falsa: vt cōtraho
tecū quia pulchra es siue di-
ues: nisi causa esset ita falsa q̄
cōtineret in se aliquod impe-
dimētum: vt cōtraho tecū
quia libera es. Nam si nō esset
libera: non teneret matrimo-
niu. et. Et sciēdum etiam q̄
si quis contrahit cum aliqua
cum cōditione: deinde tamē
ante aduētum conditionis cō-
trahit cū alia pure: debet ma-
nere cum secunda: etiam si sit
consanguinea prime.

De impedimentis
matrimonij.

D
M
pedi
hedu
ctum
despo
tor. xx
vbi di
riosa
monu
ri. a
aur f
no q
re Si
ternu
dicit
part
potē
Terri
quis
fangu
et can
trahē
ita q
lier nō
nentiā
statis
gnouit
c. d. f
in vers
cōtrah
la. Qu
seruili
aliq p
tamē
gio ser
dum et
est in
le. Chā
th ten
fm. S;

De impedimētis matrimo. Fo. li.

Manc vidē

da est de impedimētis matrimonij. Sunt autem. xi. impedimenta q̄ impediant matrimonium cōtra hēdum et dirimunt iam cōtractum fm̄. Inno. in. c. iuuentis. desponsalibus. primum est furor. xxxij. q. viij. c. neq̄ furiosus ubi dicit: neq̄ furiosus neq̄ furiosa contrahere possūt matrimonium: sed si contractū fuerit. ante furorē: nō separen tur sēz propter furorē. Et ratio q̄ tales nō possunt cōfēti re. Sit amē habens lucida interualla: tunc bene possūt vt dicit gl. ibidē. Sbz: si esset ytro q̄ artic. i. testiculo carē: vel i potēs coire. xxxij. q̄st. vij. illi. Tertium est affinitas. vel vt si quis sponfam de presenti con sanguinei sui recipit i vxorem et eam cognouit impeditur cōtrahēdū et dirimit contractus ita q̄ primo restituit: sed mulier nō potest induci ad abstinentiā propter publice honestatis iustitiā: vt de eo qui cognouit cōsanguineā vxorē sue c. discretionē. Quartū ē error in persona vt cum quis putās contrahēdū. R. cōtrahit cū visu la. Quis est error i cōditione serui: vt si quis contrahit cū aliq̄ putās esse liberā cum tamē nō est libera: vt de cōiugio serui. c. ij. Sed q̄ dicitur est de Jacob q̄ deceptus est in psona. i. q̄ putās Rachele cū 3 erat iuuenit Lyam: et tēnuit matrimoniu. Rñsio fm̄. Etianñ. xxix. q. i. c. i. q̄ il

lud matrimoniu nō tenet et pcedēti p̄fēsu: s3 subsequēte. qz post copulā carnalē i eadē p̄fē sit d nouo. Error tñ q̄litas n̄ excludit i cōfēsu matrimonij. vt si putat bonus q̄ tñ est malus: et si putat virgo i q̄ tñ inuenitur corrupta. Silt error fortune vt si putat sponfa diues quem tñ est pauper. In oibus istis casibz nō dirimuntur matrimonij p̄tractū. Septū ē votum solēne. vt sacri ordinis vt professiōe. vnde si quis professione facta in religione vel sacro ordine vxorē duxit: dirimit matrimoniu: nō tñ clericus vt uētes. c. insinuāte. et de voto. ca. vnico. lib. vi. Alia asitvota simplicia licet impediant contrahendū: nō tñ dirimūt iā cōtractū. vnde si quis vouet simpliciter nō velle ducere vxorē: rpostea duxerit: tenet m̄rimoniū. S3 ille peccat mortaliter sic contrahens: nō d3 perere debitū ab vxore: sed tñ tenetur reddere q̄n petiit ab eo. vt notāt doctores in. c. rursus. q̄ clerici vol vouētes. de quibus vide ibi materiam istam. S3 tñ si quis habens votū simplex q̄rat a sacerdote an possit contrahere. dat cōsiliū. hostiē. q̄ potest dicere q̄ sic. Si autē q̄rat vterius an tale m̄rimoniū tenebit. d3 dicē q̄ nō. alio peccaret. qz daret occasionem mortaliter peccādi. Septimū si machinatus est in mortem p̄oris cōiugis seu vxoris: v̄eā ducere promissit. de eo q̄ duxit in matrimonio. quā. pol. per adulteriū. c. significasti. Et dicit Johā. and. in. c. laudabiles s. iij.

De cautelis

et euer. infidelis. q. quando
machinano ē abytroq. s. a vi-
ro et a muliere i morte mariti
tūc sufficit ad detrimētū mri-
monij sine adulterio. Quando
hō machinatio ab altero tm
tūc non sufficit sine adulterio:
vt de diuorij. c. j. et, istud im-
pūmendū est mēti. q. raro iste
pūctus bene intelligitur. Q-
ctum: si est alterius cultus.
vt saracen⁹ vel iudeus. xxvij.
q. i. caue. Nonum: si per vim
coact⁹ est cōtrahere. vt de spō.
cum locum. Et intellige de vi
vel metu qui cadit in cōstātē
virum. vt dicit glo. j. ibidem q
etiam dicit q. minor metus ex-
cusat feminam q. virum. quod
similiter nota. Decim⁹ est sa-
cer ordo. vt qui cleri. vel vo. c.
et de voto. c. vnicō. li. vj. Unde
cūm. si ē alteri nupta. de spō.
duorum. c. ij. Duodecimum ē
publice honestatis iustitia. de
spō. c. iunenis. a. ca. ad audiē-
tiam. Sūt alia duo impedimē-
ta que impediūt r. nō dirimūt
s. tēpus feriarij: vt de ferijs. c.
capellano. Et interdictū ecclie
vt de despo. impu. ca. ad dissol-
uendum. De omnib⁹ istis dāt
versus. per Joan. and. in sum.
quarti sub hac forma. Error.
conditio. vorum: cognatio. cri-
men: Cult⁹ disparitas: vis or-
do. ligamen. honestas. Si sis
affinis: vel si coire nequib⁹:
hec faciēda vident cōubia
illicita retractāt. Et de vltimis
duob⁹ dātur versus. Ecclie
vettit⁹: nec nō tēpō feriarij. ipe
q. i. fieri. p. murtit⁹ facta teneri

¶ De cautelis huius sa-
crāmēti.

E primo
caueat vir ne ve-
lēs a muliere ex-
torquere carnales
p. murtiōem singat

se eam ducere velle: nō habēs
tūc intētiōē et propositum eā
ducendi. Nam talis si eam nō
ducatur: grauit⁹ peccat. licet
in foro penitentiali non iudic-
eatur p. murtiōem. Et h. muli-
er q. simplici animo sibi cōsēt
in peccato excusatur: tamē de-
ceptor: talis si vult veram pe-
nitentiam agere necesse habet
eam sine fictione ducere q. i. r.
in eo est: vel dare sibi viri cō-
nēmentē: vel aliter satisfacere
Et hoc ē 3. Tho. Et hoc si vir
eqlis cōditionis. cum illa. Nā
si vir esset melioris cōditionis
puta nobilis et mulier rustica
vel ribalda. potest p. valiter fi-
sum q. nō fuit decepta: sed se
decipi finxit tūc i tali casu si
ille nō antio ducēdū cohābitas
uit cū ea. nō tenet eā ducere:
nec ei satisfacc vt dicit docto.

¶ Secōdo caueat ne quis spō-
sam suam contractis sponsali-
bus ante q. solēntates matri-
monij fiant. i. ātēq. in facie ec-
clesie copulēt audeat cognos-
cere: nam talis peccat secū dū
Guiliermum. Et hoc itellige
in illis p. b⁹ vbi p. me nup-
tie benedicuntur. Unde cum
isti non sūt virgines. nec alter
illozū post illam oculam cō-
murtiōem si accipit b. d. i. c. t. i. o-
nem quam sibi virgines vel al-
ter ipsozū accipere cōsuevit
peccant cum secūde nuptie nō
sunt benedicende. si tamē nō

esset co-
partib⁹
necico
credo
sponsi
matri
clesse
venia
ren. di
¶ Ter-
contra
euz qui
de futu
summi
aliquo
quod p
subsec
¶ Qu-
ne cōt
filiabu
nium
talit
de uir
gēma.
ma del
contra
tur per
rū vol
de zab
Abba
chi. xxi
sunt s
ra inte
Ratio:
nūm: a
res au
dum q
sunt i
ne. ver
magne
copelli
cē. tam
onio q
tes p. o
possit

esset consuetudo in aliquibus partibus primas nuptias benedicere: sicut est in polonia: credo qd sponsus cognoscens sponsam animo consummandi matrimonii: anq in facie ecclesie copuletur. nō peccet nisi venialiter. hec Thom. i. iij. sē. ten. distin. xviij.

¶ Tertio caueat vir ne cū illa contrahat p verba de presēti: cuius qua alter cōtrahit p verba de futuro: copula carnali cōsummauit. quia nec veruz nec aliquod cēsetur matrimoniu: quod post modum de facto ē subsecutū: vt de sponsa. is qui

¶ Quarto caueāt parentes ne cōtrahant pro filiis aut p filiabus spōsālis vel matrimonium cum adiectio pene. Naz talis adiectio pene non valet de iure. vt dicitur in capitulo. gēma. de spon. eo: qd matrimonia debēt esse libera. Et hoc ē contranostros: qui stipulātur penas nisi impleāt filiorū eorū voluntatē. Dicit tñ frācis de zabarellis. Joā. an. Vincē. Abbas. in dicto. c. gēma. et Archiep. xxi. q. ij. c. vno. qd bene possunt stipulari vel dari pignora inter contrahētes: s; nō pene. Ratio: qd pena solum promittitur: arrevero datur. Faciliores autem sumus ad pmittēdum qd ad dādum. Item arre sunt in in dōica quantitate. pene vero i magna. et id timore magne quantitatis posset qd cōpelli ad matrimonium. Tunc tē. tamē dicit qd si sint extranei onio qui non habent cōtrahētes psonas i sua potestate: isti possunt stipulari penas se. et p

dūt eas vel acqūt si spōsi in stātū eorū pmissionib; Inter vero parētes vel alios qui habēt sponsores in potestate non habet hoc iacuz de pignorb; Etiaz teneas qd si datur pignus loco arre. tūc tener. si autē p pena tunc non. Item si datur p cōuentionem: nō tenet. si autē p traditionē: tenet. Hoc autē dicit h; Jacobū de arra qd ratio pignoris tenet si tradit. secus si cōstitutur tñ. qd quādo pstituit tñ tūc cedit loco arre: sed si traditur: cedit loco pene.

¶ Quinto caueāt cōtrahētes ne in cognatiōe carnali/spirituali vel legali cōtrahāt. Nam p h ibentur contrahere consanguinei vsq ad quartum gradum inclusiue in collateralib; i ascendētib; autem et descendētib; perpetuo. In cognatione autem spirituali prohibētur hi. scilicet baptizatus et leuans. Baptizatus et filiū leuātis. Item baptizatus et cōiur leuātis prius cognita. Item leuans et parētes leuati. Et eodem modo dico de baptizato et baptizante. Similiter inter confirmatum et tenētem: et inter confirmatē et cōfirmatū. In alijs autē sacramētis nō cōtrahitur talis cognatio. scilicet in penitentia: qd penitentia nō est sacramētum collatū per modum gñationis: sed sanationis. ideo p ipsum nō cōtrahit spūalis cognatio. alis em filius pbi nō posset iuenerē vxorē in tota parochia. fm Tho. in. iij. sē. distin. xxi. q. j. artic. ij. licet em inter sacerdotem et cōfiteatē cōtrahatur gñij.

De cautelis

fedus: nō tñ derinat ad alios
eorū cognatio. tñ catēschism⁹
licet impendat cōtrahendum/
non tñ dirimit contractum: vt
de co. spūa. p. catēschif. lib. vi.
Itē cognatio legalis impedit
vltq ad emācipatiōē. Est autē
cognatio legalis illa quādo
q̄s adoptat in filiū aliquē ex
traneū corā iudice. 2 dico corā
iudice. q̄ alias facta i puato/
nichil valet / fm̄ hosti. de cog.
leg. ca. vnico. 17. Et q̄ ista co-
gnatio apud nos hodie nō vi-
get ideo de ista supersedeo.
¶ Sexto caueat vir ne dimit-
tat vxorem suam ppter qnācūq;
causam / nisi propter fornicā-
tionem: vt dicit in glo. c. ques-
uit. de viortijs. Et intellige
tam de fornicatiōe carnali q̄
etiā spūali: sicut est idolatria
vel heresis. Silt si mortem vi-
ro machinat. In istis tamē ca-
sibus non ducet aliā q̄diu vi-
uit quā dimisit. xxiij. q. iij. oēs
causatiōes: Ratio quia licet q̄
ad coniugalem thoy sit diuor-
tium / nō tamen quō ad vincu-
lū quod ē indissolubile 2 ppe-
tuū. Et quo patet q̄ mulier a
viro nō separatur p furto / vel
p alio crimine. vel p alio impe-
dimēto. vt dicit in. c. quesuit. de
diuortijs. nec etiā p aliq̄ defe-
ctu corporali. scz pro surditate
cecitate / pro fetore ois 17. Et
intellige etiā q̄ quantum
enūq esset notorium crimē for-
nicationis in vxore / nō potest
vir sine iudicio ecclesie ppris
auctoritate eam dimittere. Ij
bene potest debitorū sibi pna
to denegare. Archidia. in ca.
porro. et capitulo. significasti.

de adulterijs. In hoc tamē ca-
su quādo alter fornicatur spū-
ritualiter: scz si labatur i here-
sim. nō potest is qui remanet
in fide / aliam ducere illa viue-
te heretica. Secus si aliquis i
fidelis vel paganus. cōuertit
cuius vxor non vult cōuertī
vel non vult eam cōhabitare
sine contumeliis creatoris: q̄
talis potest cōtrahere etiā vi-
uente tali vxore: vt diuor. c. y.
¶ Septimo caueat vir ne vxor-
em in adulterio dephensam
interficiat. q̄ Ij fm̄ leges ciui-
les nō puniatur talis occisio
aliqua pena / tamen secundum
ius diuinū puniatur. xxiij. q. iij.
inter hec. vbi expresse pro-
hibetur tale vxoricidij. Vbi
enim eā potius corrigere / et si
bi recōciliare. cum deus para-
tus sit accipere ipsius penitē-
tiā: exēplo mulieris adultere.
Johā. viij. vt dicit Bonauē.
iij. distin. xxiij. q. i. 2 Tho. q. i.
¶ Qui etiā addit q̄ occidens
vxorem ppter adulterij vel o-
dium / ex statu ecclesie ptrahe-
re cōtra alia nō debet: 2 maxime
si occidat eam vt cōtrahat cō-
tra alia. sec⁹ est si nō eo aio: quia
tunc licet nō debeat cōtrahere
si tamē contrahit tener. i
¶ Octauo ne aliquis habens
aliquem sacrum ordinem con-
trahat matrimonium. q̄ tale
matrimonium nō tenet. vt de
voto. c. vnico. lib. vi. Silt ege-
uerso caueat ne contrahēs
verba de presenti cum aliquo
sacrum ordinem accipiat: quia
talis d̄ resistui vxori. et si po-
test esse sine scādalo vxoris / de-
bet de ferre habitum et corō-

nam ele-
trahere
ris. et si
matrim
nocen. f
vxoris p
ne muni
ri Johan
cundi. q
lis enim
bitur illi
non por
¶ Non
post bñd
manoc
dis. spon
q̄ biduo
nere. vi.
hoc ebe
et ideo
cepto sp
no pro a
faciunt
de talib
modus p
debet: se
tantum.
¶ Decu
ne su
p̄fetu nu
in lib. de
p̄ginali
ritum. v
dicit q̄
plugiā
tur. Et
cuiusdā
Spōsal
us cura
gere no
habetur
ergo dic
Sitame
monitū.
nestare

nam clericalem. Nec potest cō
trahere post mortē illius vxor
ris. et si contraxerit non tenet
matrimonium: secundum Inno
centium. Nec etiam post mortē
vxoꝝ poterit i suscepro ordi
ne ministrare. vt i extrauaga
nti Johannis pape vicesimise
cundi. que incipit antique. Ta
lis enim relictus vxori tene
bitur illi reddere debitum: s; non
poterit petere.

¶ Nono caueat coniuges ne
post bñdictionem acceptā pri
ma nocte misceantur. vt. xxiij.
dist. sponsus. Alibi etiā dicitur
q; biduo vel triuo debēt con
tinere. vt. xxx. qst. v. aliter. Sed
hoc est consilium/nō preceptū
et ideo ne quis obliget sub p
cepto spōsōs ad talia/hoc po
nō pro auiamēto: quia multi
faciunt indiscrete consuetudinē
de talibus ipsis cōiugib; per
modū precepti: quod fieri nō
debet: sed per modum consilij
tantum. cc.

¶ Decimo caueat vir vel femi
na ne sine parentum cōsilio vel
p̄sensu nubat: q; vt dicit Amb.
in lib. de patriarchis. Non est
p̄ginalis pudoris eligere ma
ritum. vnde et Euarist⁹ papa
dicit q; aliter nō est legitimū
iugū nisi a parētibus trada
tur. Et Erupcion in persona
cuiusdā femine legitur dixisse
Spōsalium meorum pater me
us curam subiit. maritum eli
gere non est meum. hec omia
habētur. xxiij. q. ij. nō ois. s. cū
ergo dicitur et. s. honorantur/
Sitamen fecerit/tenet matri
monij. q; hoc solum est de ho
nestate et nō de necessitate; ma

xime si habet ānos legitimos
sc; vir. xiiij. et femina xij. Dicit
tamē leges q; femina post. xxi.
inuitis parentibus nubere ve
rum est.

¶ Undecimo caueat sacerdos
nē clandestine aliquos copu
let: et hoc ēne pretermisissis bā
nis in ecclesia aliquos intro
ducatur: siue copulet. Nā talis
sacerdos suspēditur per triē
nium. vt notatur de clandest.
despon. c. cuius inhibitiō.

¶ Duodecimo caueat sacer
dos ne benedicat secundas nu
ptias: q; irregularitatem incur
reret. potest tamē per ep̄m su
per eo dispensari: vt in extraua
gan. Johannis. xxiij. que incipit
cocertatio.

¶ Tredecimo caueat vir ne se
per erigat vel reddat debitum
vxoꝝ: q; hoc preceptū de red
ditiōe debiti cū affirmatiōe
nō obligat nisi pro loco et tem
pore: s;mi Joā. parisiē. q; obli
gat semper/ sed nō ad sep̄/ nec
pro sep̄e sed quādo potest ēē
debite circūstantionatus scōs
doctorem subtilem. i. iiij. dist.
xxiiij. q. fortiori viculo obliga
tur ad non reddēdū. vt in hoc
casu: q; nō tenet nō occidere fe
tum i vtero p̄gnatis/ vel nō
esse causa abortus. Similiter
si redditio debiti vergit in de
trimētum sanitatis/ non tene
tur reddere. quis tenetur po
tius propriam icōlūmitatem
seruare. q; istud determinatū
vitare i cōiuge. Si nō tenet
satisfacere volūtatis mulieris
tēpore mēstrui: ne proles na
scatur leprosa. que alias pōt
p̄creari sana: et q; talis cōit

De expositione misse

commixtionem semis cum sā-
gule. Vbi cōtingeret nasci fetū
ut leprosus / scabiosus / cecuties vt
sterdum caducus: vel obsessio
ni demonis tāq̃ vas immūde
compositum aptus. Et ideo i
lege moysayca accedēs ad mē-
struatā: morte moriebatur: q̃
mors non infligebat nisi pro
mortali. Et sic dicitur: tamen
leproso viro tenet mulier red-
dere debitum: licet non tenet
secū cohabitare: vbi tñ certis-
simū est q̃ proles nascetur
leprosa. ergo simile est in men-
struata. Rñdeo s̃z doctore sub-
tilem vbi supra. q̃ i menstruo
potest expectari tēp̃ cōgruū
vt nascat ples sana lepra ho-
mō vñ melius ē q̃ nascat lepro-
sa vt alius q̃ onto nullus q̃
melius est sic ēē q̃ nō esse. Verū
tamē dicit. Tho. vbi s̃. q. ij. ar.
ij. Si est furus innaturalis r
diuturnus / potest vir ad talem
accedere: quia alias oportet
ret virū perpetualiter abstinē-
re. Dicit etiā q̃ mulier mēstrua-
ta pōt reddere debitū viro pe-
tēti: debet tamē ed auertere s̃
cibus vt sufferat: nō tamē ita
efficaciter debz aduerrere q̃
possit sibi esse occasio sciden-
di in aliquas pessimas cor-
ruptiones sicut ad id pronus
creditur. Si autē credit q̃ pe-
tit ignoranter / debet mu-
lier a liquā occasione p̃ndere
vel infirmitate alegare ne de-
bitum reddat: ne piculi viro
timeat. Dicit autē Thom. q̃ acce-
dēs ad p̃gnatā / nō sēp̃ peccat
nisi timeatur abortus. Dicit e-
tiā ip̃e q̃ tunc vir p̃ter cōsuetu-
dinē r modū a natura institu-

tū quātū ad sitū / erigit debet
a coniuge: puta a p̃te posteriori
vt ad latus: nō semp̃ est peccm
mortale: sed qñq̃ pōt esse sine
peccō dimittere aut p̃pū: vas
semp̃ est peccm mortale r todo
mūcū: q̃ hoc est cōtra naturā
cōiugij. hec sanctus Thomas

De expositione misse.

De facite

i meaz cōmemora-
tionē. Lu. ce. xxij. a
de cōse. dist. ij. ite-
rat. Q̃ s̃m beatus
Tho. in. iij. p̃te summe sue. q̃
lxvij. ar. iij. mysterij n̄re sa-
lutaris totū cōprehēdit in sacro
eucharistie: ideo tale sacm p̃-
ceteris agit cū maior solē-
tate. Que quidem solēntas in
misse officio cōsistit: vbi reco-
lunt singularis memoria obice
passionis: iuxta qd̃ ipse itur ad
passionē: hie p̃cepit dicēs:
hoc facite i meam cōmemora-
tionem. glo. i. in memoriā mor-
tis mee. Et q̃ singule partes
misse inenarrabiles dulcedine
reddāt diuinorū mysteriorū:
(designant enī gesta) facta et
opa xpi: q̃ operatus est salutē
in medio terre: r precipue cir-
ca mysterij sue passionis / re-
surrectionis r ascensionis / ideo
de singulis p̃culis huius sa-
cri officij breuiter intēdam.
C Circa qd̃ sciēduz q̃ missa ē:
p̃mo a mittēdo: q̃ angeli ibi
mittunt: vt dicit Greg. de cōse.
dist. ij. q̃ si sanguis. Scō rō-
ne filij q̃ ibi mittit a deo p̃te.
Tertio rōne nostri: q̃ mittim
vota nostra ad deū per sacer-
dōtē: vt nobis deus mittat be-

D
nedictione
rōe. f. car
bug. an
offerret
mittēdū
rāt noui
p̃tati. r
istō offic
tū. Dicit
predicas
ab heu q
tia. nō bo
ab hōibz
sri hostib
d̃: s̃z Jñ.
les. q̃ im
nos sacrifi
q̃ ē eka o
Q̃s de vi
lice parti
quis dā
vite ad s̃
sacrificiū
q̃ myfici
in ps. Im
laudis / r
s̃m Leōn
si in quod
Nam loes
actor dial
cōscientia
fensor. Si
oratiōe q̃
dos qui n
populum
C Secūdo
instituit
q̃ Petrus
lius Cesa
uo dicitur
mus Anri
celebrauit
bus. vt bi
ctore. li. ij.
De Jacol

De expositione misse. Fo. liiii.

nedictione et gratia. Quarto
rōe. s. catechuminoꝝ. q̄ vt dī
bug. antiq̄s admitterēty s̄q̄
offerentiū. r̄ab offertorio foras
mitterēbāt. r̄abhecumini aut̄ e
rāt nouit credētes. nōdūz ba
pri jati. habzant multa noia
istō officiū misse seu sacramen
tū. Dicit ei missa p̄pter rōnes
predictas. Itē dī. eucharistia/
ab heu qd̄ ē bonū. et charis ḡ
tia. q̄si bona ḡra. Dicit hostia
ab hostibz vicēdis. q̄ p̄ eā no
stri hostes vicē. Immolatio
dī. s̄. J̄. vi. r̄. ymo. ab in r̄ mo
les. q̄ imole. i. in cumulo alta
ris sacrificatur. Cōmuniō dī:
q̄ ē esca oīz fidelū. iuxta illud.
Oēs de vno pane r̄ de vno ca
lice participamus. Dicit viaticū
quis datur in hac via. p̄ntis
vite ad sustentationem. Dicit
sacrificiū quasi sacrū faciens
q̄ mystica prece consecratur
in p̄s. Immola deū sacrificiū
laudis. r̄c. Dicitur etiā actio
s̄m Leonē papam: q̄ hic qua
si in quodam iudicio a gim̄.
Nam loz est eccl̄ia: iudex de
actor diabolus. rex populus
cōscientia testis. sacerdos de
fensor. Sic dicit Augu. de se in
oratiōe quadā Summe sacer
dos qui me inter te et meum
populum esse voluisti. r̄c.
¶ Secūdo videndum est quis
instituit missam. Respondeo
q̄ Petrus/ Jacobus/ et Basi
lius Cēsariensis ep̄s. De Pe
tro dicitur in ch̄roniis q̄ pri
mus Antiochie primū missam
celebrauit sub tribus oratiōi
bus. vt dicit hugo de sanctoyi
ctore. li. ij. de sacramē. ca. viij.
De Jacob r̄ Basilio habetur

de cōse. dist. ij. Jacobus. Dicit
aūt Archi. i. dicto. c. Jacobus q̄
Jacobus instituit dicē secretam.
Basilis autē alia addidit pro
q̄ sciēdū q̄ missa quondā non
cū tāto appatu nec cū tāta so
lennitate dicebatur. Primo enī
ab apostolis dicebatur tantū
illa verba in celebratione mis
se que dominus dixit. Hoc est
enim corpus meum. Sed po
stea apostoli addiderunt do
minicam oratiōem. Et adhuc
etiam apostolorum consuetu
do presentatur singulis ānis
sancto die veneris. excepto q̄
illo die non consecratur. Po
stea apostoli vel eorum succes
sores instituerunt q̄ epistola
et euangelium legerentur ite
sacrificium. Primo autē lege
batur epistola. secundo euan
gelium. tertio dominica ora
tio: quarto dicebantur verba
domini. et tunc offertorium i
choabatur a lectore. qui mos
sabbato s̄cto pentecostes ad
huc obseruatur. Postea vero
sancti patres et apostoli illas
solennitates que nūc sūt i mis
sa addiderunt. vt Alexander.
Selasius. Gregorius. Leo. Ce
lestinus Damascus. r̄c. Cano
nem autem dicit Grego. fuisse
compositum a quodā schola
stico. Apostolici tamē ibi mul
ta addiderūt sicut infra patebit
i suis locis de quolibet istorū
specialiter.

¶ Tertio vidēdum est de pre
patione sacerdotis. Et q̄ sacer
dos ē q̄si pugil qui dimicare
habet cū diabolo p̄ delictis
populi in missa. ideo armat se
primo orationibus secūdo ve

De expositione misse.

sibus sacris: tertio cerimonis debitis. Primo igitur dicit psalmos: Quia dilecta. Benedixisti. Inclina. Credidi. et Deprofundis. Et hoc est ad illos qui dicunt officium Romanum quod Linus instituit. Dicitur autem isti quos psalmi sunt inno. propter transgressionem quos fecerunt et etiam qui in quolibet eorum fit commemoratio de his que spectant ad istud sacramentum et remissionem peccatorum. In primo de altaribus: Altaria tua domus virtutis. In secundo de missa dei tibi. Ostende nobis te. In tertio de oratione tibi: Veniet ad te et adorabunt coram te. In quarto de oblatione tibi: calicem salutaris accipias. In quinto de finali redemptione tibi. Orapud dominum missa. et c. Secundo sacerdos ornat se peccato pilos et purgato euilfos. per quod designatur cogitationum malarum mundatio. Tertio lauat manus iuxta illud Esaye. Lauamini et mundi estote. Quarto induit sacris vestibus.

Circa quod secundum quod alii induitur episcopus et simplex sacerdos. Nam episcopus habet Joana. belet. primo induit sandales vel solutales quod designat ocreas pugilum. Ipse enim tunc debet pugnare cum diabolo. Unde accipit spiritualia arma. Alba propterea operitur. Cingulum sumit per arcum. Subcingulum pro pharetra dicitur sub cingulo quo stola ligat. Stola circumdat collum: quasi hastam contra hostem vibet. Manipulo proclamat. Casula quasi

clypeo protegitur. Libro primo gladio vitur. Mitra quasi galea caput protegit. Sed simplex sacerdos primo habet calceos sine quibus nullus debet celebrare: etiam qui habet ex voto professionis incedere discalceatus. Item Ber. de paratibus Et hoc significat humanitatem christi: quam Joannes baptista calceis appellavit. Unde et signum desponsationis Christi et ecclesie incedimus. discalceati. Et demum sacerdos ponit humerale quod designat velamen christi quod habuit cum sibi dicebat velato capite. Prophetiza nobis christe. Alba sicut vestimentum quod herodes illuxit christum. Luc. xxi. Cingula sicut flagellum. Cessus est circa colonam. Joannis. x. Manipulos funem quod ligatus fuit. Johan. viii. Comprehederunt et ligaverunt eum. Stola significat ligamen quod ligatus fuit ad columnam. Casula significat purpureum vestimentum. Ita spiritualiter significat virtutes in sacerdote. Nam humerale significat fides quam apostolus appellat galeam: ad Ephe. vi. Alba spes: quod toris coteget. ad Rom. viii. Spes salui sumus. Cingula iustitiam. Eia. xi. Erit iustitia cingula fortium eius. Manipuli sicut fortium dicitur ipse diaboli. Stola ab utroque humero significat puritatem et temperantiam. Casula que toris operit significat claritatem. habet ergo sacerdos simplex sex indumenta. quia habet sex officia: scilicet baptizare predicare catechizare ligare absolueret et consecrare

De Episcopopos
 soliter
 coram
 tunica
 baculum
 plura offi
 virgines
 dedicare
 nodum ce
 ficere vest
 ecclesie
 confirmare
 vestimenta
 nus insti
 Deinde
 ad altare
 dicit cuncta
 stras. et lig
 quod petu
 a se aufer
 dem oscul
 dio altari
 per merita
 rum et eor
 corda sum
 fione nobis
 re vniuersa
 quod petit
 quasi ex se
 de osculat
 gnis sum
 et aperire
 occisus es
 misti nos d
 Osculum il
 dio altaris
 populum
 lem qui pe
 dit. Unde
 lo venies i
 eam: ideo
 Quod aut
 dit ad detri
 significat
 canis in de

De prima parte misse Fo. lb.

Episcopus vero habet nouē:
scilicet caligas/ sandalia/ succi-
ctorum/ mitram/ dalmaticam
tunicam/ chirothecas annula-
re baculum: q. episcopus habet
plura officia q. sacerdos: scilicet
virgines consecrare/ ecclesias
dedicare/ clericos ordinare/ sy-
nodum celebrare/ christi-
ma co-
ficere/ vestes vasa et alia sacra
ecclesie omnia co-secrare et
confirmare. Co-secrationē autē
vestimentorum p-ctorū Stepha-
nus instituit anno dñi. cclvij.

Deinde sacerdos accedens
ad altare dicit. Aufer a nobis
dñe cunctas iniquitates nos-
tras. et signando se in facie: p-
quod petit oia impedimenta
a se auferri seu remoueri. Tū-
dem osculatur reliquias in me-
dio altaris dicens. Oro te dñe
per merita oim sanctorū tuo-
rum/ eorum quorū hic ossa re-
cōdita sunt/ vt eorum interces-
sione nobis digneris indulge-
re vniuersa delicta nostra per
q. petit sanctorū suffragium:
quasi ex se sit indignus. Deinde
osculatur librum dicens. Di-
gnus sum dñe accipere librum
et aperire signacula eius: q. si
oculus es p-ior nobis/ et rede-
misti nos deo in sanguine tuo
Osculum illud q. facit in me-
dio altaris/ significat iudaicū
populum/ euāgelium p-ior gēti-
lem/ qui per euāgelium credi-
dit. Unde q. r-ia vtriusq. popu-
li veniēs in mūdum dedit pa-
cem: ideo vtriusq. osculatur.
Quod autē p-ior sacerdos acce-
dit ad dextrum cornu altaris:
significat q. p-ior x-ius predi-
cavit iudeis/ deinde gētibus:

His expeditis vidēdum est
de ipso officio: quod habet sex
partes. Quarum prima vocat
preparatio: et durat ad episto-
lam. Secunda instructio: et durat
ad offertorium. Tertia obla-
tio: et durat ad prefationem.
Quarta consecratio: et durat
vsq. ad Oremus/ p-ceptis. Qui-
ta sacri perceptio: et durat vsq.
ad communionē. Sexta gratia
actio: et durat vsq. ad finem.

De prima parte misse.

Et q. po-
pulus debet p-imo
venire cum mētis
deuotione ad ec-
clesiam/ ideo missa
primo incipitur ab introitu.
P-ior quo sciendum q. olim mis-
sa inchoabatur ad lectionib:
sicut adhuc i sabbato pasche
et p-terhecofes. Unde Celesti-
nus p-ior natus natione Romanus
anno domini. ccccxxvij. instituit
vt ab introitu inciperet. Post
quem Gregorius p-ior anno
dñi. ccccij. cantualem introi-
tum cōposuit: et significat san-
ctorū patrum qui incarnatione-
nem x-ii desiderabant/ clame-
rem/ deuote dicētium. Emitte
agnam dñe dominatorem ter-
re. et. Et iterum. Utinā disrum-
peres celos. per versum autē
designatur desiderij numero
sitās: q. diuersi diuersimode
clamabāt Ideo autē (vt cōmu-
niter) introitus sumit de psal-
mis: q. olim cātabāt in p-ior
capio misse. cl. psalmi. Sed q.
tediosum p-ior erat: ideo. Pe-
lagius statuit vt solus aliquis
de psalms sumeretur: scilicet introitus

De prima parte misse.

tus cum versu. Aliqui tamen sancti habet speciales introitus in suis festis ppt reuerentiam eor. Additur etiam gloria patri: q. licet solus fili⁹ sit incarnatus: sit tota trinitas operata est incarnatione qd⁹ Damascenus papa instituit. Omititur tñ in missa defunctor: qz illi nō sūt i statu glorie: sed pene. Simile in dñica passionis dñi: qz tñc nō recolitur gloria: sed cōfusio in psona filij dei. facta. Resumitur aut introitus ideo: qz tñ pcedētes q̄ sequētes sancti in fide xpī sūt cōcordes. vñ. Et q̄ pcedebant: et q̄ sequebātur. clamabāt Osāna. ¶ Sciēdum autē qd⁹ sacerdos debet pmo egredi de vtero virginis gloriose: de quo pcessit tñq̄ sponsus de thalamo suo. ¶ Scđo populus debet venire cur mētis humilitate: quod designat Kyrie eleison quod etia; Breuo. papa cantari nouies instituit. Et est grecum/ significās tātum sicut dñe miserere. fit autē in greco/ vt innuatur xpī titulu scriptus fuisse hebraice/ grece/ et latine. Unde osanna et sabbaoth hebraice sunt: reliqua vero latina. Vel vt ois lingua confiteatur Christi passionem. Et fit nomines/ vt ad nouem ordinū angelor cōtēplationem possim peruenire. Triplicatur autem ad laudem trinitatis. Et recte sabbato post introitum. introitus est significat aduētus xpī in carnem: Kyrie eleison vero

in mentem: quod signat p hoc quod dicitur: miserere nobis. ¶ Terno debet populus venire cum mētis erectione: qd⁹ signat cantus angelor: scz gloria in excelsis deo. Et recte sequitur post illa duo/ ad signum eādum qd⁹ homo ad aduētum xpī i carne et mēte/ debet gaudere gaudio spūali/ et vocaliter exprimere. Et prima incipitur a sacerdote: secūdo a choro cōpletur: per quod/ designat qd⁹ primo vnus chorus. i. vnus angelus in natiuitate dñi incipit istum hymnum: post hoc alij multi ipm psequēbantur: vt dicit Luc. y. Et quia iste hymnus dictus est ad laudem dei in natiuitate qui est mediator dei et hoim: ideo in medio altaris dicitur: vel qz in medio nocte natus est. Et quia etiā iste hymnus in ortu xpī in mūdus dictus est: ideo facie versa ad orientem ipse incipitur. Et quod istud cāticum est letitie/ ideo i aduētū nō canitur: quia sancti patres non in re: sed in spe habuerunt premiu. Spes autē que differtur/ affligit animam. Prouerb. xij. Similiter in. et. lxx. vbi recolitur lapsus primi hois flebitis/ nō dicitur. vñ nouem septimanis. taceat/ propter nouē choror angelor/ sortij priuationes. Item in die innocētum nō cātatur: quia fuerūt nō in gloriā/ sed in vltimū xpī occisi. Generaliter tamē dicitur iste hymnus quādo dicitur. Te deū laudamus. excepto sabbato pasche et cena dñi: propter speciales rationes. In cena autē dñi nō dicitur nisi qd⁹ ipso

De p
sed sabb
illa missa
sequenti
mis xpi. v
celebrari
cte. Dein
ad popul
cum quod
buat per
tatem bo
par vobis
qui dixit
rectionē
diceret:
bis par
par etern
spōdet. Et
qui est in
nobiscū i
verbū. D
est de lib
legit Bo
huor: p
regem/ et
gelus salu
rit. Dñs te
Et cū spū
aplo. i. ad
¶ Sciēdum
vertit se in
designādū
rectionem
rectionis
suis electi
dalen: sec
tio petre:
pulis in s
to omnib
Thoma. Et
uenit ad o
siq̄e impe
sequitur co
sacerdos. C
illud quod
holis. Qat

sed sabbato pasche ab oibz qz illa missa est quo dāmodo dicit sequens: scilicet resurrectionis xpi. vnde in nocte deberet celebrari. de consue. dist. ij. nocte. Vnde sacerdos vertit se ad populum dicens. **Māa vobis** cum quod valet tñ. i. dñs tribuat pectōibus affectū e volūtatē bonā. Sed ep̄s dicit: **Par vobis**: qz est vicarius xpi qui dixit aplis suis post resurrectionē suā. **Par vobis** qñ diceret: in presenti detur vobis par pectoris: et in futuro par eternitatis. Et chorus respondet. Et cum sp̄s tuo. i. dñs qui est in corde tuo/ sit etiam nobiscū i corde nostro. Et hoc verbū. **Māa vobis** sumptus est delib. Ruth. c. ij. Sic enim legit Booz salutasse mēsores suos: ppheta in paral. **Ala regem**: qui cū eo crāt. Et angelus salutans Sedeonem dicit. **Māa tecū**. Sed hoc verbū Et cū sp̄s tuo/ sumptum est ab aplō. i. ad Timoteū vltimo.

¶ Sciendum tamē qz sacerdos vertit se in missa qui quies ad designādum qz xps post resurrectionem suā ipso die resurrectionis quinquies apparuit suis electis. Prio in arie Magdalene: secūdo mulieribz: tertio Petro: quarto duobz discipulis in Emaus eūcibus: quinto omnibz discipulis absente Thoma. Et quia populus cōuenit ad orandū cum intentione impetrandi/ ideo statim sequitur collecta. vnde dicitur sacerdos. **Oremz**. Significās illud quod Christus dixit apostolis. **Orate** in tē-

rationē. p qd etiā reddit se indignū. vñ quasi cōuocās ad se fideles dicit. **Oremz**. i. oēs orate: vt quod petimz/ faciliꝝ impetremus. Et tūc dicitur collecta seu oratio: q̄ designat qz Christus dñs nobis exemplum orauit. Et dicitur collecta: quia fitu per populum collectum: vel quia i ea colligitur populi oratio seu deprecatio. Et fit in de xtra parte altaris: per quam designatur bona eterna et sp̄itualia: que primo sunt petēda: iuxta illud. **Primum** querite regnum dei. si it etiā versus orientē: iuxta Damascenū lib. iij. c. xj. vt paradisum nos affectare monstremus: que est in partibus orientis. Secundo vt in xpm crucifixū q̄ versus orientem stās in cruce respiciebat: intēdamus. Tercio vt ipm iudicem inde venturum significemus. Qñqz autē dicitur vna oratio ratione solēnitatis. Aliquādo due vel tres vsqz ad septenarium/ et non vltra: quia fm Juno. dñs septem petitionibus docuit orare. Et etiam qz vltra in tedium verteretur. de cōse. dist. ij. cū oia. Qñ autē imponūtur plures collecte: tūc primo imponatur due/ postea tres: vel primo vna/ et postmodum due: ita qz maior numerus sequatur. Et semp fiant in numero impari. qz persone diuine sunt impares in nāero. Et dirigūtur oēs orationes patri et filio/ et nō spiritui sancto quia cum ipse sit donum/ a dono nō peritur donum scdm Berh. de paratōnis. De modo autē cōcludēdi collectas dātur vers-

De secunda parte misse.

per dñm dicas: cum patrem
presbyter oras.
Cum Christum memoras per
eundem dicere debes.
Cum Christo loqueris per eū
dem dicere queris.
Qui tecum: si sit collecta: fi-
nis in illo.
Si spiritus alius eiusdem di-
cere debes.

hoc est vbiq; ad deum pa-
trem dirigitur oratio: & nō est
mentio de filio: dicatur. Per
dñm. &c. Si aut ibi est mentio
filij: dicat. Per eundē dñm. &c.
Si aut ibi est mentio de spiri-
tu sancto: dicat. Per dñm. &c.
qui tecū vinit & regnat in vni-
tate eiusdē spiritus sancti deus
per oia secula seculorū. Amen
id est p oia presentia & futura
Nullus autē debet sibi facere
nouas collectas: q̄ nō sunt ab
ecclesia probate quia hoc p̄hi-
buit cōcilium Aphricanū: cui
interfuit Augustinus.

¶ Sciendum etiā q̄ si imponi-
tur collecta defunctorū in mis-
sa viuorū: q̄ illa debet esse pe-
nultima et non vltima: quia fi-
nis debet suo principio conue-
nire. Nullo autē modo in missa
defunctorū collecta p vniū dñi
imponi: q̄ mortui viuos iuuare
nō possunt. Itē collectas di-
ci pcepit Symmachus natio-
ne Sardus: iano dñi. ccccxcviii.

¶ De secunda parte misse

Pexpedita p
ma parte misse: q̄
est ad populi pre-
parationem dicē-
dū est de secunda

que est ad p̄p̄i instructionem

& incipit ab eplā in qua docet
p̄p̄l in diuinis mandatis. Et
h̄z ser partes. s. mysterales in-
formationē: de qua in eplā. pe-
nitentiāle operationē & qua
in graduāli salutari lamenta-
tione: de qua in tractu spūales
exultationē: de qua i alleluia
principālē instructionē: de qua
in euāgelio: & spūales fidei in-
structionē: de qua i symbo. fm. aut
Inno. eplā significat officium
precursoris: qui p̄ibat ante
faciem domini. Et quia p̄dicit
penitentiā agite: ideo sequit
graduāle. Sed q̄ post penite-
tiam sequitur gaudiū: q̄ ipse di-
xit. Appropinquabit emere gaudiū
celorū: ideo sequit alleluia q̄
est cātus gaudiū. Et q̄ post Jo-
hānis doctrinā secuta est do-
ctrina xpi: ideo sequitur euā-
gelij: que est doctrina xpi post
quam secuta est fides ap̄lorū:
ideo sequit symbolū. Ep̄le au-
tem nō fiunt de libris Moysi:
q̄ in illis p̄mittuntur t̄p̄alia.
in eplis vero pauli eternaia.
Et hac ratione lectiones de li-
bris Moysi terminatur i gra-
uē accentum: sed lectiones ep̄i
stolarū in acutū: q̄ sursum de-
dūt. Graduāle fm Inno. dicit
a gradibus in quibus cātaba-
tur: & significat cōuersionem i
deliū penitentiū. Et interpo-
nitur versus ad destinādum q̄
nullus verā penitentiā facit
nisi plene cōuersus sit ad deū.
Et omittitur graduāle i festis
paschalibz: & loco eius dicitur
hec dies: q̄ illi dies statum ce-
lesie futurū feliciē insinuānt
scz statum post resurrectionē:
vbi nō erit pena: sed gaudiū

De se

Alleluia v
gaudiū pe
et pmissa
etiam in ad
patres hab
carnatioe
hoc cristi
in septuag
tūcas p
loco cuius
phritate et
significās
phis incol
machus pa
collectas. &
p̄la post all
exultationi
gaudiū cor
stuta a d
em cātabat
lōgā post a
Nicolaus p
bus p̄p̄u
tuit. Signi
tractio nota
gaudiū cele
adles sine
ficatus: q̄
lingua exp̄
geliū q̄ leg
altaris des
tes sunt vo
quilone: q̄
imitationē
per aquilon
per aquilon
ter designa
est euāgelij
to: scz i pulp
ep̄la: q̄ ali
nābus euā
Et ppter h
in altū. pen
geliū. dñi
populi: q̄

De secunda parte misse. Fo. lviij.

Alleluia vox letitie significat
gaudii penitentium qđ habet
ex pmissio premio. Et canitur
etiam in aduentu: qđ licet sancti
patres habuerunt spem de in
carnatione xpi: quia tñ certi de
hoc erant: ideo exultabāt. Sed
in septuagesima omittitur: qđ
tñ casus primi hois desletur
loco cuius cahitur tractus cū
pluritate et asperitate vocis/
significās pluritatem miserie
pñis incolarum. Et hoc Sym
machus papa instituit: sicut et
collectas. Additur etiam qñq;
psa post alleluia: scđ qđ est vox
exultationis: ad significādum
gaudii corporis et aie. Et est in
stituta a Nicolao papa. Pri
mū cātābat nemina quoddam
logū post alleluia: loco cuius
Nicolaus papa in festiuitati
bus papus psam cātari insti
tuit. Significat etiā diutina p
tractio notarū ipsi alleluia
gaudii celestis patrie qđ est
absq; fine. Et fit sine voce signi
ficatiua: qđ tale gaudii nulla
lingua exprimere pōt. et. Eua
gelii qđ legit in sinistra parte
altaris designat qđ p ipm pctō
res sunt vocati. Et dī versus a
quilonē ad euitationē malorū
et imitationē bonorū. Mali em
per aquilonē significātur. Nā
per aquilonē dyabolus frequē
ter designatur: contra quem
est euāgeliz. Et dī in loco al
to: scđ i pulpito: quod nō fit in
eisdē: qđ altus locus datur ser
uandus euāgelium: qđ celum.
Et ppter hoc etiam terminat
in altu. Premittit aut ante euā
gelii. Dñs vobiscū saluatio
populi: qđ disponit populū

ad audiēdū deuote. Et chor
respōdet. Et cū spiritu tño. i. sicut
tecu est deus ad dicēdū pñbū
dei: ita nobiscū sit ad audiēdū
Deinde signat se in principio
et in fine. Primo illo facit si
gnū crucis: quasi dicat. Cruci
fixū pñdico. Secūdo i pectore:
quasi dicat. Crucifixum credo
Deinde i facie: ac si dicat. Cruci
fixum predicare non erube
sco. Similiter populus facit ne
dyabolus vertat facies ac mē
tes eorum ab auditione verbī
dei in principio et in fine ne ver
bum tollat de cordib; eorum.
Debet etiam populus stare et
nō sedere: in signū qđ sunt pa
rati pugnare pro euangelio: et
caput eleuare in signum recue
rentie. Et hoc statuit Anasta
sius papa āno dñi. ccciiij. ha
betur etiam de cōse. dist. i. apo
stolica. Item arma vlt baculos
ponere: in signum qđ iuxta do
ctrinā euāgelicā parati sunt
nō armis: sed patientia se de
sedere: iuxta illud. Si quis te
perculserit in vnam maxillam/
prebe ei et alteram. Aliquādo
autem thurificatur circa euā
gelium: per qđ significatur or
do. bone operationis iuxta il
lud. Sic luceat lux vestra. et.
Datur etiam osculum libri tā
tū sacerdotibus post euange
lium et clericis: ad designandū
qđ ipsis debent esse manifesta
diuina secreta: ceteris autem
in parabolis. Luc. viij. Post
hec canitur symbolum Nice
num quod Martinus Roma
nus post Siluestrum instituit
anno dñi. cccxxix. Et dicitur a
syn qđ est cō. et bolos mortuus
h. i.

Expositio

quasi compositum per moyses
paruos. i. articulos. Est ei
collectum ex diuersis locis sa-
cre scripture: in quo est tota fi-
des. Compositum est tñ ppter
maiorē cautelā. scilicet ppter
hereticos: ne sit difficile
querere articulos fidei in scri-
pturis multis. Et est triplex
symbolum. Prīmū apostolorū:
scilicet credo: qđ communiter
dicitur in prima et in cōpleto-
rio. Secundum Athanasij: scz
Quicumq; vult saluus esse. Et
tertiū Nicenum: qđ in synodo
Nicenā fuit cōpositum. Istud
autē poti⁹ canitur in missa q̃
aliud: q̃ conditū est tēpore ve-
ritatis p̃palate contra hereti-
cos insurgētes: et clar⁹ est de-
terminatiū fidei q̃ symbolū
apostolorū: ideo poti⁹ canit
istud q̃ illud. Unde licet eadē
sit veritas vtrobiq; magis tñ
clare vno q̃ in alio. Canitur
autē alte et expresse: vt oēs
illud discant et sciant.

C De tertia parte misse.

Donsequē-
ter vitendū est de
tertia parte misse
que dicitur obla-
tio que continet
sub se sex partes. Prima est po-
puli exultatio: pro quib⁹ offer-
ri debet: hec signatur per of-
ferro: iñ. Secunda est oblatio
nis p̃sentatio: ibi: suscipe san-
cta trinitas. Tertia est a lēgariis
thūrificatio. Quarta cordis
humiliatio: cū dicitur: in spiri-
tu humiliationis. Quinta se-
quē oratiōem: scilicet secre-
ta. Sexta manuum ablutio.

C Circa quod sciendum q̃ sa-
cerdos post symbolum dicit.
Dominus vobiscum: ad signi-
ficandum q̃ ex quo debet ad
oblationem accedere: et nul-
la oblatio potest esse accepta
sine deo: ideo dicit. Dominus
vobiscum. Et quia tam sacer-
dos q̃ populus debēt esse val-
de attenti circa oblationē ho-
stie salutatis: ideo tunc qua-
si excitando populū sacerdos
dicit. Oremus. Non tamen vl-
terius p̃sequitur voce alta:
sed sub silentio dicit offerro:
rum per quod denotat suam
intentionem maxime recolle-
ctam ad deum. Significat
etiam illud silētiū latibulus
Christi ante passionem: quan-
do indei conspirauerunt con-
tra eum: vt si quis eum confi-
teretur: extra synagogam fieret.
cantat tamen tunc chorus
valde letabunde: ad designan-
dum hilaritatem offerētium:
quia datorē hilarem diligit
deus: et quia legitur etiam de
Dauid q̃ citharam cum can-
tibus percutiebat. Tene-
tur autem fideles ad oblatio-
nes secundum cōsuetudinem
approbatam in aliquib⁹ festi-
uitatibus: vt de cōsecre. disti-
iñ. omnis christianus: quia of-
ferctum est a domino. Non appa-
rebit in cōspectu meo vacuus.
Licet autem hoc sit preceptum
tamen quantum ad quantita-
tem: vt tantum vel tantum of-
feratur non est preceptum: nō
cōsiliū: iuxta illud Exodi.
xxv. Ab omni homine q̃ offeret
vltroque: accipietis eas sicut
licet oblationes.

qđ facit
p̃sentat
p̃lo ma
accipit
mundu
nis cōse
num: sa
ca aqua
no quo
comitit
in noie.
pit calic
medio r
dem cal
dicit. S
hac obl
cat quid
tūc eni
dicta ar
bet calic
et paten
nē ad pe
vz inter
magis ei
ficat xpi
humilit
sicut pa
Sed tūc
obseruat
lico xpo
autē cor
sepultus
porale ef
dido fm
lū Lus
dbardo
Siluest
cccxv. N
ret mare
hor mis

Tertie partis misse Fo. lxxviii.

Sequitur se-
cunda pars tertie
partis. s. oblationis
presentatio. Circa
q̄d sciēdū q̄ sacerdos volens
presentare oblationē deo parat
p̄lio materiā. Et p̄mo p̄ hostia
accipit panē triticeū azimum
mundum et purū: et pro sangui-
nis cōfectione accipit vinū ho-
num et lapidū admixta modi-
ca aqua q̄ possit absorberi a vi-
no quo facto dicit. fiat hec
cōmixtio vini pariter et aque
in noie. p. r. f. r. f. s. f. Deinde acci-
pit calicē tenēdo vna manu i
medio: et reliqua sustēdō pe-
dem calicis: et alte subleuādo
dicit. Suscipe sancta trinitas
hāc oblationē q̄ ofo de se indi-
cat quid vel p̄ quo tunc orat.
tūc enim orat ecclesia denz. rē.
Dicta autem ista oratione de-
bet calicē deponere deorsum:
et patenā de sup̄ tollere: et pa-
nē ad pedes calicis collocare
vz inter se et calicē s̄m modū
magis cōmunem. Calix signi-
ficat xpi diuinitatem: patena
humilitatem: que diuinitatem
(sicut patena calicem) cōterit.
Sed tūc patena sub corporali
obseruatur: quia discipuli re-
lictio xpo oēs fugerunt. Calix
autē corporali opit: q̄d signat
sepulturā xpi. Debet autē cor-
porale esse de lino mūdo et cā-
dido s̄m trigonem: et s̄m cōci-
liū Lugdunē. vt etiā habet in
bocardo. lib. iij. hoc instituit
Siluester primus anno domini
cccvi. Nec debet in eo alterius
rei materia preciosior aut vi-
lior misceri. vnde dicebat Jo.

de deo s̄m q̄ refert Archi. de
cōse. dist. j. consulto. q̄ illi gra-
uiter peccant et offendunt qui
mittunt corporale cōfici cum
farina ad hoc q̄ stet rigidum
super calicem. Nec tale corpo-
rale debet per mulieres laua-
ri: nisi p̄ sacerdotē prius laue-
tur in vase spāluter ad hoc de-
putato: i quo nichil postmodū
est laudādu: vt dicitur de cōse.
distin. j. nemo. Significat autē
hoc corporale secundū Archi.
vbi supra ecclesiā. Quod autē
supra ponitur calicis significat
q̄ xpi passionē ecclesia nō de-
sinit imitari. Corporale autē
multo labore cādatur: et ec-
clesia multo labore xpo cōfor-
matur. Item significat sindo-
nem in qua xpus fuit inuolutus
et tdeo sit corporale de lino: q̄
sicut lūsi multis pulsionibus
et rūsionibus ad candorē deduc-
cit: ita ecclesia p̄ illud significa-
ta (que p̄ corp⁹ xpi intelligit)
multis p̄ssionibus et passionibus
ad candorē vite eterne perdu-
cit. Et ita etiā corp⁹ xpi p̄ illū
significatū: p̄ multas tribula-
tiones venit ad gloriā vt dicit
glo. in. c. p̄sulto. de cōse. disti. j.
Et q̄ dictū est q̄ calix cooper-
tus significat xpi sepulturam
hinc est q̄ tūc Maria Magda-
lene venit vngere Jesum. rē.

Tertia pars ē
alta ris thurifica-
tio. Maria enim
magdalena acce-
pit librā vnguētī
nardi p̄stici preciosi: et vxit
pedes Jesu: et dom⁹ impleta est
ex odore vnguētī. Et sacerdotes
h. ij.

De expositione

in modum crucis supducit & cir-
cūducit incēsum supra sacrifici-
um & altare: vt & crucis signa-
culo & thuris incēso dyabolice
fraudis malignitas extricet &
frugiat. Quod vero tertiū su-
pducit & circumducit incēsum
designat q̄ maria ter exhibuit
et adhibuit vnguentum circa
corpus Jesu. p̄mo cuꝝ vixit
pedes ipsiꝝ i domo Simonis
phanisei. Secūdo cū in domo
simonis leprosi sup caput eiꝝ
vnguentum effudit Tercio cuꝝ
emitt aromata vt venies vnge-
re Jesum. &c. Volūtas enim re-
putat pio facto: cum p̄ seipsas
nō scierit quo minꝝ explesset
quod incepit. Quod vero post
modū vndiqꝫ totum incēsat al-
tare/designat q̄ factū illud to-
tam respicit ecclesiā: sicut dñs
ipse testatur dicēs. Amen dico
vobis/vbicunqꝫ. Matth. xxvj.
Et Leo papa statuit incēsum
sup oblatā fieri: qđ & cōcilium
Rothomagen. fieri statuit. De
alijs etiam thurificationis si-
gnificationibus plura vide in
rationali diuinorum.

Sequitur

quarta pars ter-
tie p̄tis de hūilia-
tione: vbi sacer-
dos dicit inclina-
to capite. In spū hūilitatis &c.
et strō Dan. iij. c. vbi sacerdos
p̄sue inclinat. hñs manꝝ ante
pectꝝ: & circa hoc osculat alta-
re i signū crucis q̄ p̄ passionē
crucis recōcilian sumꝝ deo: & i
eiꝝ amicitia admissi. ad Ephe.
ij. Alij tñ nō osculant hic alta-
re. De i de sequit oꝛo. Vbi scie-

dū q̄ sacerdos vertit se tñ ad
p̄p̄m eos salutandꝝ dicens hec
p̄ba. Oꝛate p̄ me p̄tore: per q̄
p̄ba sacerdos ip̄lorat a iuxtilis
circūstātijs p̄pter asritudinem
facti. Et debet ista p̄ba sonare
se & expresse dici. Et tūc vertit
se sacerdos ad alterā partē di-
cens. Dñe exaudi orōnē meā:
q̄ tūc orat singulari oratione
Et i hoc multi errāt sup̄p̄esse
illa verba dicētes: & cū hoc no-
lentes se vertere ad p̄p̄m: nec
ad alterā partē altaris: qđ nō
est sine p̄cio. Ista autē conuer-
sio ad populū cum silērio sub-
sequēte significat occultā ap-
partitionem Christi qua appa-
ruit petro: quia licet certus sit
q̄ ei in die resurrectionis ap-
paruit: vt dicit Luce. xlii. ita
mē incertū est vbi ergo sit sub
silētio. vñ quito sequit secreta
q̄ secrete dī: vt nos et mētalīs
conuersio ad deū: vt sit sacrifici-
um ante deum grātum. De-
bet ei tot dici secrete quot fue-
rūt i principio collecte & eodē or-
dine poni & cōcludi. Sed tñ in
fine oim bz expresse p̄ oia scilicet
seculorū: sez ad significandū
q̄ licet sacerdos orat vt p̄sona
singularis tñ ex quo pio toto
populo orat/ideo occulte nō
debet finiri. vel ad innuēdū
q̄ sacerdos hic postulat a iuxtili
populo. vnde exp̄sse respon-
det clericus amen: ad designā-
dū q̄ post lazari resuscitatio-
nē Christus publice p̄dicauit.

Estat nūc

videre de quita p̄te
tertie p̄tis: qua vbi

citur sequi
no. q̄ bz q̄
ma pop
Dñs vob
signat ibi
In tertia
lo cāta fac
factus re.
choat ibi:
Quātū ad
lūiādo pp
ad attētiō
scē. Scho
vbi: Sursū
narū actio
gsm. Ero
nē p̄p̄reū
quo Christi
nitatis iō
minus vo
Sursūm ei-
dum q̄ cit
debemꝝ ha-
tēplandis
appetere
Et etiā q̄ i
potest rite
est sursūm
procedit. v
quo omne
Jaco. i. Et
hoc sacran-
habētibus
quod statim
habemꝝ ad
i habemus
lenata. Sec
u mētiatur
dñs. quos
cens. Fili
nō corde.
Pulus ad s
Gratas ag
stro. Vbi y
dis. Q̄ em

citur sequens oratio vel prefatio. q. h. quattuor ptes. In pma populi salutatur cū dicit Dñs vobiscū. In scda ratio assignat ibi. Vere dignum etc. In tertia laus diuina a populo cāta. In q. Sāctus sāctus sāctus etc. In q. canō ipe inchoat ibi. Te igitur clemē. etc. Quātū ad pma sacerdos salutādo pplz pmo excitat eum ad attentōne dicēs: Dñs vobiscū. Scō ad mētis erectionē ibi. Sursū corda. Tertio ad huius actiones ibi. Gratias agamus. Excitat aut ad attentōne ppter reuerētia sacramētū in quo Christi sumit ipse fons bonitatis iō sacerdos dicit. Dominus vobiscū. Deinde dicit Sursū corda. ad designandum q. circa hoc sacramētum debemus habere altitudinē cōtemplandis et ea que sursū sūt appetere vult dicitur ad Col. iij. Et etiā q. illud sacramētū nō potest rite perfici sine illo qui est sursū a quo cuncta bona procedūt. vt dicit Grego. Et a quo omne bonū pcedit: vt dicit Jaco. j. Et ad designandum q. hoc sacramētū nō pdest nisi habētibz corda sursū. Ad quod statiz respōdet minister habemus ad dñm. Et est sēsus habemus corda nra ad dñm leuata. Sed forte in hoc multū mētūtur habētes corda depressa. quos arguit ppheta diceps. Filij hominū vsq. quo graui corde. Tertio excitatur populus ad gratiarū actiōes. ibi Gratias agamus dño deo nostro. Vbi vide cōgruētiaz laudis. Q. em est dñs ergo a ser-

uis vult laudari. Malach. i. Si ego sū dñs vbi ē honor meus. Et q. deo iō vult coli et q. nō ē iō specialit vult honorari vt venerari. Et q. tā inocētes q. penitētes habent laudare deū nō dicitur recte: Dignum et iustū est. Et certe dignūz ratio sue maiestatis. iuxta illd Apoca. viij. Benedictio et claritas et sapiētia et gratiarum actio honor et virtus et fortitudo deo nostro. Dignum etiāz p tantis beneficijs nobis impensis. Dignum ratione super abūdātijs charitatz et quo proprio filio suo nō peccat deprec. Quarto statim ratio huius assignat a sacerdote cū dicit. Vere dignū. Et hic incipit prefatio. q. representat illud gaudiū puerorū cātantium in die palmarum: Bñdictus q. venit in nomine domini. Tēpore autēz q. cātat prefatio debent manus eleuari: ad designandum q. tūc sacerdos vult orare p celestibus. Et p ista verba sacerdos approbat pmo deū digne eē laudādū: scō inuitat angelorū exemplo cū dicit: quem maiestātē tuā laudāt āgeli. q. d. f. In. dignus est: q. mera nos voluntate fecisti. Iustū: q. merita redemisti. Equū. quia gratuite nos visitasti. Salutare: quia perpetue nos saluasti. Nos tibi semp. i. in omni tēpore: et vbiq. i. in omni loco: et si nō actualiter: tamē habitualiter nō ponēdo videlz obicem mortalis peccati. Unde nō cessatio orare qui nō cessat benefacere. fm Augustinū.

¶ Circa quod sciēdū q. m. de h. iij.

Expositio.

cem sunt prefationes. Pelagius enim papa statuit noue: sed Urbanus papa anno domini. cccc. lviij. addidit decimam de beata virgine. Quotidianam autem prefationem fecit. Symmachus natione Sardanus anno domini. cccc. xliij. Prima est de natiuitate: secunda de epiphania. tertia de quadragesima: quarta de resurrectione: quinta de ascensione: sexta de pentecoste. septima de trinitate: octaua de sancta cruce: nona de apostolis: decima de beata virgine: de hac habet consecratio. dist. i. inuenimus Ex quo patet prefationem non inter inuenta de dedicatione ecclesie esse superfluum: et erronee introduci. nisi alias interueniret auctoritas pape de qua tametsi modo non constat. Unde illi carentes grauius peccant. Cui enim vna collecta minima non possint mutare vel addere multo minus tam solennem prefationem pro suo libitu immutare quis presumat. Deinde sequitur: Sanctus: quod Sicut primum anno domini. ccc. xix. instituit. per quod sacerdos orat ut laus ipsa et voces nostre laudibus et vocibus angelorum associetur. quod angeli semper cantant Sanctus. Ter autem cantus ad honorem trinitatis. Quarta bis. ad signandum duplicem gloriam seu gaudium corporis. scilicet anime et spiritus sancti quod est obsecro salua.

Sequitur

serta per tertie partem principalis missae: scilicet ablutione manuum. Primum

enim sacerdos abluunt manus ad significandum quod debet carere mortalibus: sed et in hoc loco abluunt. quod iuxta posse suum debet etiam carere venialibus: non solum capita digitorum perfundit. Et licet aliqui dicunt tunc per fuculum lauabo inter innocentis manus meas: tamen quoniam omittit propter continuationem sequentis canonis quod incipit. Te igitur. cuius preludium fuit Sanctus. Sensus enim est. Te igitur clementissime. id est qui sanctus es dominus deus sabaoth deprecor: quod congrue fieri non posset interpositis aliquibus verbis: puta. Lauabo inter innocentis manus meas. etc. que faciunt notabilem discontinuationem illarum orationum principalium: et ideo cautius omittitur quod dicitur.

De quarta parte missae.

Quarta

quarta pars principalis: scilicet canon. Ad cuius euidentiam sciendum quod canones grece interpretantur regule latine: quod multum regulare prepositus est: ut dicitur auctoritate quod Beatus Iulius papa canonem principaliter ordinauit: et hoc a pluribus sit aliquid additum in eo. tamen ab uno est compositus. Vnde autem Clemens secundus anno. lxxv. post Cletum instituit canones ante consecrationes. et ita dicitur non quasi ex regulis sanctorum patrum editus et compositus. Vnde etiam sub silentio: secundum Innocentium primum ad significandum quod Christus fecerit in Eucharistia

iudeis
re quer
tunc
thalam
clausu
pter po
vnu qu
lescat.
res reue
hnt citu
dus de
ab illa
setat si
hcadu
sa cristen
nois ch
ca cano
tato me
na Chri
celebia
cerdos
nedicit
bo oscu
clinado
humile
Christo
cto e su
nis deci
habetur
osculan
caum
acquiri
cu Chri
esse infu
de incip
ca quod
ctio igit
precede
pit prius
infert. T
pater qu
aut cler
mia sum
verba de
nat desig

manus/
ebz care
n hoc lo
te suum
entia lib
u psum
ut ruc p
innocen
ne pueni
tinuatio
q inci:
preludiu
enim est
i. te qui
abaoth
teri non
quibus
inter in
te. que
cotinua
um pte
s omitt

e misse.
itur
ars p
scilicet
cuius e
a scilicet
regula
re ppos
z q se
icipa
lurid
eo. n
Wiat
o. lxxi.
anoniz
dicat q
ncroli
Wiat
nocen
um q
ffrez q

iudeis. Secundo propter maio
re puerionē mēus ad deū qz
tunc sacerdos debet intrare
thalamus cordis et ostio sēsu
clauso deū oīare. Tercio pro
pter periculi euitationem: ne
visu quotidiano verba sacra vi
lescāt. Quarto propter maio
res reuerētias. qz que i publico
hāt cinz viles cūt. hec Bernar
dus de parētinis. Incipit autē
ab illa littera. T. q valde rep
sētat signum crucis: ad signi
ficādū q hoc sacramētum seu
sacriticiz sit ad memoriā pas
siois Christi in cruce. Et sit cir
ca canonē imago crucifixi. vt
tāto melius imprimatur mēo
ria Christi passiois i cruce ipsi
celebrān. Accedēs autem sa
cerdos post ablutioē pīo be
nedicit se scdo copositis mani
bus osculāt imaginē crucifixi i
clinādō se humilit designans
humilē inclinatioē quam fecit
Christe ate suā passionē. i q fa
cto ē sudor: eis sic gutte sāgui
nis decurrentis i terram. sicut
habetur. Luc. xxij. Alij autem
osculantur altare: ad signifi
cādū q per hoc sacramētuz
acquirimus veram dilectionē
cū Christo: qz minister non dz
esse infidelis. vt Judas. Dein
de incipit dicens: Te igit. Cur
ea qd notādū q illa comun
ctio igitur ē illatiua respectu
precedentium. vnde ex quo di
xit pīus: Sanctus dñs: nunc
inset. Te igitur clemētissime
pater qui es sanctus. Dicitur
autē clemētissimus: quasi in
mis summe abundans. et hec
verba dices sacerdos se incli
nat designās Christi humilita

tez seu humiliatiōē ad passio
nem. Additur etiam. per Je
sum xpm filium tuum dominū
nostrū. hoc fit ideo quia Chri
stus docuit in suo nomine oīa
esse petenda. iuxta illud Joā.
xvi. Amen amen dico vobis: si
quid petieritis patrem in no
mine meo. etc. Describitur autē
quadrupliciter. Primo vt sal
uator: qz Jesus. Mather. i. No
cabis nomē eis Jesus. qd iter
pretatur saluator. Secundo vt
rex: qz Christus qd iterpretat
ur vinctus. ps. Unxit te deus
deus tuus. Tercio vt patri na
turaliter dilectus. quia filium
Quarto vt nobis prelatus: qz
dñm nostrum. Supplices: id ē
humiles rogamus. Scōz Ber
nardū b parētinis rogamz p
illis q nobis deficiūt: ac peti
mus pro illis que ad salutem
nostram nobis necessaria sunt
Vti accepta habeas. i. accipi
as: seu gratiā habeas. Et aliq
hic osculātur altare: quasi oñ
dētes se compati Christo. sed
non est de essentia. Et debet p
duci illa dictio vti in fine: nā
lz idē valet vt i vi tamē plus
est expressiua. hec dona. Dicit
tur: dona que dātur a superio
ribus qz hoc sacrificiū fit virtu
te supremi dei. id eo dicitur do
num. Munera. dicuntur mu
nera quia dantur seu offerun
tur ab inferioribus. hoc enim
sacrificiū ministerio sacerdo
tum offertur deo patri. hec s
cta sacrificia dicitur: qz sūt p
peccatis nostris. Dicitur autē
illibata: id est incorrupta. nō
q illa accidentis non possint
corrupti: sed q cōtentum sub
h. iij.

De expositione

eis; scilicet corpus christi et sanguis non corruptitur: iuxta illud. Non dabis sanctum tuum in dolo corruptionem. sunt autem tres crucis i verbis istis; hec munera; hec sancta sacrificia illibata.

Pro quo sciendum quod sacerdos ideo vult sepius signo crucis circa hoc sacramentum magis quam circa aliud: quia istud sacramentum est magis memoriale passionis Christi; que ad crucem est terminata. fuit autem hic primo tres crucis; ad designandum triplicem Christi traditionem. quarum prima fuit gratuita a deo patre ex dilectione quam pro filio suo non peperit. secundum pro nobis tradidit illum.

Secunda fuit a Iuda; que fuit ex auaritia et cupiditate. eo quod pecuniam pro eo recipit. quam appellat mercedem iniquitatis.

Tertia fuit a Iudeis. que fuit ex inuidia. quod sciebat perlatum quod per inuidiam tradidisset eum. Quia igitur deus pater dedit eum nobis in domum ideo prima crux fit cum dicitur. hec dona. Et quia iudas pro munere tradidit eum. ideo secunda crux fit eum dicitur. hec munera. Quia vero iudei ad mortem tradiderunt eum ut crucifigeretur in sacrificium illibatum: ideo tertia crux fit cum dicitur. hec sancta sacrificia illibata. Vel etiam secundum suum. nam in tres; tres crucis sunt in reuerentia eis que tribus deo et personis: cuius potentia sit conuersio panis et vini. Et secundum Bernardum de parentinis significat crucifixione triplicem

quarum prima fuit in voluntate et affectu quando collegerunt passionem collatum. Iohannis. xi. et Math. xxvj. Secunda fuit in verbis clamantis. Crucifige; crucifige. Luce. xxij. et Iohannis. xix. Tertia crucifixa manuum et pedum. Luc. xxij. Est itaque sensus istorum verborum. quantum ad triplicem effectum. Nam quod crucifigatus est liberaliter: ideo dicitur dona pluraliter. Quia vero datus est vultur ideo dicitur munera. Et quia datus est ut nos sanctificaret mentaliter ideo dicitur sacrificia illibata. id est immaculata: Sed quare dicitur pluraliter dona/munera etc. et non donum/munus. etc. cum hic non fiat plura sacrificia seu sacramenta; sed vnum tantum. Respondetur quod licet corpus et sanguis Christi sint prope loquendo composita distincta: tamen dicitur vnum integritate/sicut comestio in vna mensa/quantum cumque fercula sint diuersa/ aut potus diuersi/ nichilominus dicitur vna comestio/et hoc vultate integritatis: quia cibus et potus simul integrant refectionem et habent vnum effectum scilicet nutritionem. Ex isto modo istud sacramentum dicitur vnum. Quando ergo dicitur dona/munera/pluraliter: refertur ad illas substantias panis et vini. quod plura sunt composita per se et nondum sunt corpus et sanguis Christi vnum. Vnde secundu[m] Bernardum super Mattheum. Quis ibi sunt plura? materialiter: non tamen formaliter propter vnam operationem quas intendunt: scilicet refectionem spiritus rituale[m].

offerit h
deo pat
pripal
quod facer
sic id dicit
Ex dicitur
non vult
quod non off
linia. p
rit et per
pro quo
generalit
vult dicit
lica. i. v
terrax d
tis vult
deorum al
p dyabol
petit. vult
cificare d
habeat a
tis digni
unare. i. i
que dispe
vel paga
manitifi
in uice d
tur in ch
tem/ut cu
licet a vult
regere. s
orat pro p
et primo p
i. p papa
mens. et p
firmam
ad vniuers
qui ob qu
inter facta

Sequitur in
mis que tibi of-
ferim. vbi ponit
tur operatio salu-
tis eorū p quibz

offert hoc sacrificiū. et cui quia
deo patri. vnde dicit i p mis. i.
picipalit tibi. Scō qz offert
qz sacerdos ex pte totius eccle-
sie. iō dicit offerim? nō offero.
Et qz p malitia sacerdotis
nō vnitur effectū cōsecrationis
qz nō offert ex bonitate vel ma-
litia p pua/ s; ex officio qd ge-
nit ex persona ecclesie. Tertio
pro quo offertur. et pmo qd
generaliter pro tota ecclesia:
vñ dicit. pro tota ecclesia catho-
lica. i. vniuersaliter toto orbe
terraz diffusar fidei sacramē-
tis vñta: nō pro sinagoga iu-
deorū abiectar dispersa vbiqz
p dyabolus. Quarto ostendit: qd
petit. vñ dicit: quā s; ecclesiā pa-
ficare digneris: vt scz paces
habeat ab hereticis et chisina-
ticis digneris etiam eam ad-
unare. i. in vnitatem colligere
que dispersa est iter perfidos
vel paganos. Vel sūm Suller.
manit. orare hic presbyter p
inuit discordantibus / vt vñta-
tur in charitate. Additur au-
tem / vt custodire digneris. scr-
licet a vitij et demonibus. et
regere. sūm prosperis. Deinde
orat pro personis singulari bō
et pmo pro capitaneis ecclesie
i. p papa. que pba addit. Cle-
mens. et postea pelagus pa-
firmavit. vñ idē dicit: Cōstat
ab vniuerso orbe separatū esse
qui ob quālibet dissentionem
inter facta mysteria aplici pō-

tificis sūm cōsuetudinē memo-
riam nō frequētat. Deinde p
epo p pmo. vnde dicit pro anti-
stite nostro: qd epō celebrans
omittit cum sit ipsemet anti-
stes. Post hoc addit de sc̄ari
pincipe: Tñ dicit: et principe
nro. hoc est cōsiliū apli. i.
ad Ti. ij. ca. vbi inq̄r. Obsecro
pmo olim fieri obsecrationes
orōnes: postulationes: et gra-
tiarū actiones pro oibus ho-
minibus: p regibz / et p omni-
bus qui in sublimitate sunt cō-
stituti / vt quietā et tranquillā
vitā agam? in omni pietate et
castitate. Debet aut intērio ce-
lebrantis fieri ad psonā illius
epi in cuius diocesi celebrat.
Rome tñ nō dicit pro antistite
nostro: qz ibi papa est epō. Si-
militer dicendum de principe
illo in cuius regno vel ducatu
celebrat. Deinde descendit ge-
neraliter orando pro oibus fi-
delibus. vnde dicit: et omnibz
orthodoxis. id est veris catho-
licis: nō schismaticis vel here-
ticis. Unde orthodoxus dicit ab
orthos orthi: qd est rectum et
dora glia vel doctrina: quasi
recta gloria vel doctrina. Qui
ergo recte glorificat p̄sū et rec-
tā fidei doctrinā sequūt ortho-
dori vocāt: atqz aplice et catho-
lice fidei: id est per aplos fūda-
ter predicate fidei cultores.

Memento

enā dñe famuloz
famularūqz tua-
rum. Ubi iterum
descendit in spe-
ciali ad memoriam certarum
personarum. Unde licet deus

Expositio

noscat omnia nec opus sit sibi
demonstrare personam p qua
orat presbyter: cum omnia nu-
desint oculis eius. ad hebrie-
um. tamē obliuiscitur illo-
rum quibus gratias suam nō
fundit. Similiter dicitur illoz
recordari quibus gratiam su-
am ⁊ dona largitur. Et est mo-
dus vulgatum quo cōiter di-
citur tribulati. Deus oblitus ē
mei. petit ergo hic duo. Pri-
mo explicite pro quibusdam:
Secūdo p omnibus circūstāti-
bus. Un dicit. Memento dñe
famulorū famularūq tuarum
nō dicit seruorū. qz seruitus
peccatum designat. Joā. viij.
Qui facit peccatum/seruus ē
peccati. Et tales qd in sunt in
peccatis obliuiscuntur a deo:
intra illud: peccatores nō ex-
audit deus. Johā. ix. S; famu-
lus dicit a fauore: qz est in fa-
uore et gratia dñi: vt sūt pecca-
tores cōuersi et penitētes pro-
pctis ⁊ tales deo nouit. vñ pe-
tit p̄sbyter recordari talis. Et
sciēdū qz sacerdos debz facere
memoriam ordinate. vt scz p-
mo oret pro illis qui sunt ma-
iori charitate diligēdi. ⁊ qz or-
dinata charitas incipit a se: iō
primo facit memorias sup
cogitando tātum mēte vel ex-
primēdo vt deus sui misereat
et dimittat peccata et tribuat
gratiam. Deinde orat pro pa-
tre et matre parentibus ⁊ fra-
tribus atqz sororibz. Tercio p
benefactoribus. Quarto p li-
micis et persecutoribus. Qui-
to pro infidelibus: vt cōuertā-
tur ad fidem. Et hic quidā fa-
ciunt sibi desponsiōem in mē-

te satis pulchram. faciētes ta-
lem memoriam ad similitudi-
nem ordinis casuum: quorum
primus est nominatiuus: in q
sui ipsius recordantur. Secū-
dus genitiu⁹: et significat ge-
nitore. i. parētes. Tercius da-
tiuus et significat datorem vt
benefactorem. Quartus accusa-
tiuus ⁊ significat accusatorem vt li-
micū. Quintus vocatiuus. ⁊ signi-
ficat vocādos ad fidē. Sextus
ablatiu⁹ ⁊ significat mortuos
a nobz ablatos. Et de istis fit
mētio in secūda memoria. S;
quare puz p viuis qz pro mo-
tuis oramus: Respondeo. qd
viui sūt i maiori piculo. qz pnt
dñari. mortui autē p quibus
orat sūt in purgatorio: de qb⁹
nō timet. Et de ista memoria
debet se cito expēdire: propter
distractiōez mētis ⁊ euagatio-
nē. nō sicut qdā faciūt dormi-
tātes i tali memoria: ita qz qñ
qz populares recedūt a missa
tedio victi. ⁊ hoc est scandalus
⁊ p cōsequēs fugiēdum.

Sequitur:

et omnium circūstā-
tiā. i. audiētis mis-
sam digneris esse
ppitius qz vidēs
i te credere recte/ et te deuote
diligere. Et qz p valde vtile
est iteresse misse. qz p talibus
specialit orat. Un statutu ē vt
oēs fideles audiāt missā dñi-
cia diebus ⁊ festiuis diebz: de
cōse. dist. j. oēs fideles. ⁊. c. m. ff.
sas. Et dicit doctores hoc idē
esse preceptum: vt ibidem p̄z
Sequitur. pro quibz tibi offe-
rimus/ vel qui tibi offerunt.

non s
ri. p
cū is
hoc o
vz p
liam
ne an
pro te
saluti
pro fa
ipera
plicita
us ora
pro co
colum
tatis.
dicit s
ne an
qz red
vius o
que v
Dicit
fiunt
bitry
enā d
unt: q
vt poss
S; cir
re pres
dicend
pro p
na pub
seu cōm
no. hic
singula
gularit
iō prep

iure te
ad salu

Quarte par. misse. Fo. lxi.

non solū illis digneris misere
 ri p q̄ hoc offerimus sacri
 fici laudis: sed etiā illis q̄ soli
 hoc offerūt p se suisq̄ omnibus
 v̄s p̄sanguineis & affinitib⁹ fami
 liaribus & amicis: p redēptio
 ne animarū suarū. q̄d. non
 pro tēporali lucro. sed pro spe
 salutis et incolumitatis sue. i.
 pro salute et incolumitate sua
 sperāda. Et q̄ bona hoīs tri
 plica sunt: ideo p eternis pri
 us orat. sc̄z p spe salutis. sc̄do
 pro corporalibus. ideo dicit i
 columitatis. i. corporalis sani
 tatis. tertio p spūalibus. ideo
 dicit seu addit: pro redemptio
 ne animarū suarū. Sequit̄:
 q̄ reddunt vota sua eterno deo
 viuo & vero. Nota dicunt: illa
 que voluntarie pmittuntur.
 Dicūt autē vota nostra: q̄
 sunt a nobis ex libertate ar
 bitrii sine coactione. Dicūt
 etiā dei: q̄ per gratiam ei⁹ fi
 unt: quam dat illis qui vōnēt
 vt possint etiam ea perficere:
 S̄ circa predicta querit̄ quā
 re p̄sbyter nō orat primo p
 se: sed p̄u et p̄cipaliter orat
 pro papa: & se omittit. Ad q̄
 dicendum q̄ ibi orat vt perso
 na publica. ideo publicū bonū
 seu cōmune p̄ferit p̄prio bo
 no. Ip̄c autem orat vt persona
 singularis et t̄rando mēōiā sin
 gulariū & p̄uatarū p̄sonarū: et
 id p̄ponit se omnibus.

Omnibus
 nicantes. Postq̄ po
 suit cōmemoratio
 nem illorum qui sa
 lute idigent: hic ponit illos q̄
 ad salutem adiuvant: vt sunt

facti. Et primo ponit eos i ge
 nerali. sc̄do i speciali. Dicit q̄
 cōicantes. Et hoc composuit
 Linus papa cōicantes. i. parti
 cipātes cū factis. hoc q̄ deū
 videm⁹ l̄z differēter. q̄ nos p
 fidē: ip̄i ad oculū. T̄n ex q̄ idē
 obiectū habem⁹ cū illa. sc̄. v̄nā
 deū: ergo p̄ticipamus cum eis
 et memoriā venerātes. i. ve
 nerāter colim⁹: in p̄mis q̄ hose
 virginis Marię et genitricis dei
 & dñi nostri Iesu xp̄i. s̄ et b̄tōz
 ap̄lorum ac martyrū tuorum
 Petri et Pauli. vbi ponit. xij.
 ap̄los & xij. martyres. Confes
 sores autem nō ponit: cui⁹ rō
 ē q̄ t̄p̄e q̄ cōpositus est canon
 nō celebrabat mēōiā cōfesso
 rū ita solēnter. v̄l ideo ponūt
 martyres: q̄a imitati sunt xp̄m
 in passione: & maximum hono
 rem ostenderunt pro ip̄o mo
 rientes: q̄b non fecerunt con
 fessores. hoc autem sacrificiū
 est maximi amoris. Ponūt
 etiam aliqui martyres minus
 notabiles: q̄b factū est diuina
 dispensatione. Nā vt b̄t: dñs s̄
 cti patres deleuissent istos: et
 alios scribere vellent: cras in
 uenerūt illos dilectos aureis
 litteris scriptos. vnde bonū ē
 etiam aliqui minus sanctis re
 putatis reuerentiam impen
 dere et eorum suffragia postu
 lare. q̄z secūdū Tho. quibuscū
 sanctis datum est patrocinari
 specialiter & i spūalibus nego
 ciis. vt b̄tō Antomo p̄tra ignē
 &c. p̄ponitur autē oib⁹ sc̄lis
 beata x̄go maria. quip̄a ē sa
 lutis nostre p̄cipua adiutrix:
 & ipsa in celo p̄miz locū tenet
 post dei filiā. Deinde ponūt

De expo. quarte par. mil.

apostoli: qui ipsi tradiderūt no-
bis formam et ritum huius sa-
crificij. Deinde martyres: q̄ p̄
illo qui est in hoc sacramento.
se obtulerunt hostiam viuētē
petimus autē hic eorū suffra-
gium/ significātes q̄ q̄dū su-
mus in hac vita/ necesse habe-
mus suffragia postulare: cum
ipsi christo sint in gloria pro-
pinqui/ unde possūt nobis im-
petrare gloriam. Post eleua-
tione vero petimus eorū cō-
fortium/ designantes per hoc
q̄ post resurrectionem in iuga-
mus sanctorum cōsortio/ et nō
indigebimus suffragio. Nō di-
rigimus autē orationes nostras
ad sanctos/ vt per eos implean-
tur que postulamus. sed vt eo-
rum precibus nostre orationes
fortiantur effectū. In quibus-
dam libris ponitur hic signus
crucis/ cū dicitur: muniamur auxi-
lio. sed nō habet fundamentū
cū nō petam⁹ hic muniri signo
crucis/ sed patrociniō sancto-
rum. Quomodo autem sancti
vidēt orationes nostras/ dicit
hic Bern. de paritatis q̄ nō co-
gnoscūt eas cognitione natu-
rali vel bñā: sed virtute reuela-
tionis/ per quam cognoscūt o-
rationes nostras/ vocales siue
mentales. fit etiam additio i
quibusdam festiuitatibus. q̄
ibi petimus protectionem di-
uinā specialē: vt in natali: in
Epiphania: in pascha: in ascē-
sione: et in pentecoste. in qui-
bus specialia dona circa nos
acta recoluntur/ que nobis da-
ri tunc postulamus. In fine au-
tem hic non dicitur Amen. q̄
angelus respondēt Amen.

Manc igit o-
blatio: hoc addi-
dit Leo papa an-
no dñi. cccc. liij.
vbi quasi cōprehē-
dendo omnia supra dicta/ sum-
marie concluditur. petit ergo
quattuor. p̄mo petit accepta-
tionem oblationis: unde dicit
hanc igitur oblationem serui-
tutis nostre. Et vide quare hic
presbyter appellat se seruum
superius vero alios appellat
famulos. Ratio: q̄ quilibet de-
bet se reputare peccatorem/ et
nō alios. Dicitur autem hec
oblatio seruitus. q̄ sum⁹ em-
pi ista oblatione: iuxta illud
Empi estis precio magno. Et
cuncte s̄mle tue: que tibi sa-
mulānt et seruiunt. vt placa-
tus accipias. Licet enim deus
sit semper placatus. i. misericors
quātum est i ipso sacrificio: ta-
mē sepe offenditur ex parte mi-
nistrozum quando sūt i pecca-
to. sequit. Diesq̄ nostros. vbi
petit sedus pacis. unde dicit:
Diesq̄ nostros in tua pace di-
sponas. Et loquitur non solū
de pace temporis/ sed etiam
pectoris que est cessio a pctis
Atq̄ ab eterna dñatione nos
eripi. vbi petit euasione[m] car-
ceris/ scilicet dñationem per
petuam. Et i electorum tuorū
iubeas grege numerari. vbi
petit adiūctiōem cum electis
per Jesum xpm dominum no-
strum. Et istam particulam s̄-
ctus Greg. cōposuit. fit autē
appositio istius particulę cer-
tis diebus/ vt i resurrectione et
pentecoste. Ex quo etiā petim⁹

S
remun-
resur-
sancti
addit
dñi: qu
tunc in
ratione
cat hū
verba
de iust
lis face
obumib
vel q̄ o
de se in
ante ho

seccatio
p̄mo n
petitur.
phicatur
rei cōsec
p̄mitur
C Circa
sacrificij
oblation
querim⁹
sacrificij
ibi: vt nō
oblation
riam ad
tā s̄m B
qs in oib
nota cog
toto inte
re Bened
dies bñ
p quā ho
sacramē

Secunda pars canonis Fo. lxxiii.

remunerationem que fiet per resurrectionem xpi et spiritali sancti missionem: ideo tunc fit additio: fm alios etiā in cena dñi: quia per illud sacrificium tunc institutum datur remuneratio iuxta illud. Qui manducat hūc panem. &c. hec autem verba dicens sacerdos se p̄su de inclinat: significans q̄ legis sacerdos summo consamine obumbrabatur ne videretur: vel q̄ orauit Christus profundē se inclinando & humiliādo ante hostiam passionis.

¶ Sequitur secunda pars canonis.

Uā obla-

tionem. &c. hec est secunda pars canonis in qua ponitur sacrificij cōsecratio. Et habet tria dicta primo nāq̄ virtus consecrādi petitur. Secō ipsa cōsecratio pficitur ibi. Qui pridie. Tertio rei cōsecrate cōmemoratio exprimitur ibi. ynde & memores.

¶ Circa primum, primo ponit sacrificij oblationem. Secūdo oblationis benedictionē: ibi: quęsumus benedictam. Tertio sacrificij trāsubstantiationem: ibi: vt nobis. Dicit ergo: quā oblationem. i. terrenam materiam ad corp̄ filij sui destinātā fm Euil. mamtū. Tu deus q̄s in oibz. i. tota cogitatione: tota cognitione: tota mente: & toto intellectu digneris facere benedictā: id est per quam hoies bñdicātur. Ascriptā. i. p̄ quā hoies ascribātur i celo Ratam. i. per quam de yscari

bus xpi esse cōsecrātur. Rationabilem. i. per quā bestialē sensus equat̄ur. Acceptabile: vt q̄ nobismetipsis displicem: p̄ hāc acceptabiles vnico filio eius sim. Ita exponit Aug. de cō. disti. ij. vtrū sub figura: sed In noc. exponit referendo ad xpi benedictam. i. immūnem a peccato. Ascriptam. i. scripturis p̄nunciatam et figuratam. Ratam. i. non transitoriam: sicut vetus lex. Rationabilem: id est quasi non peculiarem: sicut erat hostia legalis que nō mūdabat a peccato. Acceptabilem cōtra illam de qua Esa. & hierē. dicunt. Obtulisti hostiam nō acceptā. Communi ter tamen hoc refertur ad disferētiam oblationis Iude. Illa enim traditio fuit maledicta: ideo ista sit bñdicta. Illa fuit p̄scripta vel descripta de libro viuētium: ideo digneris facere ascriptam istam. Illa fuit irrita. i. iniqua et detestabilis: ideo deus fac istam ratā. Item illa fuit irrationabilis: ideo deus fac istam rationabilem. i. ratione plenam: vt fiat rationabile nre seruitutis obsequium. Ille reddidit mala p̄ bonis: p̄pter quod reprobat̄us est: sed tu deus fac hanc acceptabilem: per quā tibi nos reddas acceptos. Fuit autem hic quiq̄ signa crucis: tres cōmunes super panem & calicem simul: quarta aut sup panem: et quinta super calicem perse Et significat quinq̄ loca vulnerum eius. Vel fm Inno. tres significat. xxx. denarios p̄ quibz ydū est p̄p̄oneant vñ

Secūda pars canonis

ditionem: emptionē: siue vē:
ditorem et venditum. Vel fm
Ber. de parānis. et fm Guil.
manitū. significant tria que
xp̄us fecit circa hoc sacramen
tum. Nam accepit: benedixit:
et dedit: ecce tria. Et specialiter
fit crux vna supra oblataz
et vna super calicem: q̄ dicit:
hoc est em corpus meū. et iterum.
Bibite et hoc oēs: et sequitur.
Ut nobis corpus et sanguis
fiat dilectissimi filiū tui
dñi nostri Iesu christi vbi petit
transubstantiationem panis in
corpus christi per hoc verbū
eum dicit. fiat. Illud enim est
verbum creationis siue creatoris
Bēn. j. vbi dicit. fiat lux
et sequitur. Et factum est ita.
Et non dicit sacerdos. Ut faciam
corpus xpi: q̄ non est nisi
minister huius conuersionis:
ideo non in p̄pria persona sed
in persona xpi dicit. fiat. Dicit
autē dilectissimi filiū tui: q̄
nullus potest esse dilectus deo
quātrūcūq; sanctus: sicut xp̄us
ratione cuius dilectionis propter
ip̄m totius mūdi peccata
indulgit. fuit autē due crucez:
vna sup panē: alia sup calicē
ad significādū q̄ hoc sacm̄ valet
ad salutē corporis et aie.

Sequitur: q̄ pridie. hec verba
addidit Alerander primus anno
dñi. cxxij. Et hic
perficitur consecratio. Circa
q̄d primo representatur quid
xp̄s in cena fecit. Unde dicit.
Qui pridie. i. vna die añq̄ pas
sus est: vel vna die precedente

ante passionem accepit panem.
Et in hoc loco terhis digitis su
per corpale accepit sacerdos
hostiā reuerēter. Et d̄z eā tene
re submisit: nō ostēdēdo p̄p̄lo
vel ministro ne videat aliquo
mō ante cōsecrationē. vñ dicit
Accipit panem in sanctas ac
venerabiles manus suas: et ele
uatis in celū oculis ad te deūz
patres suos oipotentem. Et hic
eleuat sacerdos oculos supra
celum: i. quo xp̄s significatur:
q̄ oculos mētis debem⁹ eleua
re in celum. vñ veniat auxiliū
nobis. vt d̄z i. psalm. q̄ omne
bonum de sursum descendit. se
quitur. Gratias agēs non pro
se sed pro nostra redemptione
B̄ndixit: et fit tibi crux sup ho
stia: que significat q̄ xp̄us pas
sus est in natura hūana: sc̄z in
corpore et aia: q̄ dicit. Tristis
est anima mea vsq; ad mortē.
Et ideo per se benedicitur ho
stia: et p se calix. Et nōh intelli
gas q̄ xp̄s benedixit. i. crucez
fecit sup panē: cū virtus crucis
nulla fuerit ante passionē ei⁹.
sed benedixit. i. verba cōse
crationis: sc̄z illa. hoc est em
corpus meū sup panem protulit:
quorū virtute verborū facta est
statim benedicta transubstan
tiatio panis in corpus christi.
Unde exponit. Bendixit. i. vñ
benedictionis verbis per ip̄m
prolati dedit vt transubstan
tiaretur panis in corp⁹ xpi ve
rum. Sequitur. Accipite et manducate. Vbi
sciendum q̄ licet hic dicatur
q̄ Christus prius fregit: et tunc
consecrauit: tamen ita non in

tellegen
gisterie
q̄ Chul
et conu
sic cons
panem
hoc est
tunc freg
suis dice
dite. hoc
p̄us est
vt eis vi
Dende
los form
ret. Ita
tamē dic
Chul
quādo
dando e
illa ver
est enim
at Bori
ita per
ta simul
ciēdi be
rānis.
fregit: d
et tūc di
Et iste e

ritte qua
intention
di corpus
tem illā
licet nō f
niet: est
Unde gr
eas eam
res ista
in manu

telligendū est q̄ x̄ps prius fre-
gisset: et tunc benedixisset: sed
q̄ Christi post benedictionem
et conuersionem fregit. Unde
sic construe litteram. Accipit
panem/et benedixit: scz dicez.
hoc est enim corpus meum: et
tunc fregit/ deditq̄ discipulis
suis dicens. Accipite et come-
dite. hoc est em corpus meum
prius ergo protulit illa verba/
vt eis vim cōficiēdi tribueret.
Deinde ea protulit vt aposto-
los formam cōficiēdi doce-
ret. Ita dr. Guil. Communiter
tamē dicitur q̄ semel protulit
Christus illa verba/ tunc scilz
quādo voluit dare ap̄lis. Un-
dando eis: tunc benedixit per
illa verba iam dicta: scilz hoc
est enim corpus meum. Ita vi-
dit Soiram super Matth. Et
ita per illa verba semel prola-
ta simul cōfecit/ et formā cōfi-
ciēdi dedit: vt dicit Ber. de pa-
rātinis. vñ sensus est. Bñdixit/
fregit/ deditq̄ discipulis suis.
et tūc dixit. hoc em corp̄ meū
Et iste est verus intellectus.

Hoc est enī
corpus meū. Ista
est forma conse-
crationis venera-
bilis sacri eucha-
ristie quā dicez sacerdos hēat
intentionem veram/ cōsecran-
di corpus x̄pi. Nō omittat au-
tem illā cōiunctionēz enim: q̄
licet nō sit de substantia sacra-
mentī/ est tñ de essentia precepti
Unde grauer peccaret omit-
tens eam. Aliqui vero dicens
tes ista verba tenent hostiam
in manibz: ita q̄ possit videri

a circūstātibz: qđ est graue pe-
riculū: q̄ tūc pōt adorari per
simplices ante consecrationē:
qđ est graue pctm̄ idolatrie.
Et iō teneat eā valde depresso
in altari ne videat. Fir aut ele-
uatio hostie sacratissimi cor-
poris x̄pi: vt ostēdij oibz obla-
ta esse ad salutem iuxta illud.
Ego si exaltat⁹ fuero a terra.
ic. Scđo vt ex tūc popul⁹ co-
gnoscat ibi esse veritatē sacra-
mentī que non prius facta est/
sed modo: vt iam sciat veraciter
adorare deum presentem.
Expositio aut istius forme ver-
borū requiratur supra in tra-
ctatu de sacramentis/ circa sa-
cramētum eucharistie/ vbi suf-
ficiēter expedita est. sequitur:
Similiter. et vbi ponit forma
consecrationis sanguinis x̄pi.
Vbi sciendum q̄ sacerdos vo-
lēz pferre ista vba/ debet ip̄m
calicem accipere ambabz ma-
nibus: et cum dicit. Benedixit
debet facere crucem super cali-
cem/ tenendo calicem in manu
sinistra: ne tactu vel ipetu ca-
dat. Crux sup calicē significat
passionē x̄pi in aia: vt dictū est
et etiam nostrā salutem in aia
et facta cruce debet tenere ca-
licem sicut prius. Et hoc facto
pferet vba cōsecrationis/ habē-
do intentionem cōsecrādi san-
guinem x̄pi. Et si pōt habere
actualem/ est tāto melius. De-
bet aut pferre verba ista sine
aspiratione magna non sicut
quādam fatui faciunt/ facientes an-
helitum magnūz ac pessimum
in hostiaz vel calicē: ita q̄ astra
res scādalizantur. Unde dicit.
Sili postq̄ cenatum est/ iace-

Secunda pars canonis.

piēs hūc preclarum calicē. Et ponitur hic continēs pro cōtentō. i. vini cum aqua mixtū in calice ad trāsubstātiāndum in sanguinem suū. Dicit etiam hunc calicē: q. idem est nunc qui fuit tunc in specie similis quantum ad materiā calicis. quātam vero ad cōtētū Christi sanguinē idem est in numero nūc qui fuit tūc. Addit autem preclarum: q. istud sacrificium inter oīa est preclarissimū. unde ps. Calix meus inebrians q̄ preclarus est sequit̄. In sanctis ac venerabiles manus suas quo tpe recipiat sacerdos calicē i manus sequit̄. Item tibi grās agēs qd̄ referas ad illd̄ qd̄ dictū est simili modo. et facit sicut prius agēdo grās deo patri. seq̄tur Benedixit deditq̄ discip̄ suis dicens Accipite et bibite ex hoc oēs etc.

Ic est enī

calix sanguinis mei
novi. eterni testa
menti: mysterium

fidei: qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorū. hoc totū est de forma cōsecrationis sanguinis. et exponit. hic est calix sanguinis mei. i. hic ē sanguis meus in calice cōtētus: novi. i. ultimi. et eterni. i. perpetui testamenti: mysterium fidei. i. habens secretū et absconditam intelligentiam. tenēdam per fidem: q. aliud videtur et aliud sub vīsā speciebus firmiter esse credit. qui pro vobis et pro multis effundet in remissionē peccatorū. Dicit notāter. p. mul

tis et nō dicit pro omnibz q. licet pro oībus effusus est quantū ad sufficiētiam mīta q. sufficiens est saluare oēs/ nō tamē quantū ad efficaciam q. nō oēs efficiuntur salui per ipm. Dicit autē pro vobis. q. d. iudeis q. apl̄i iudei erāt. et p. multis: scz gentibz: in remissionē peccatorū i. propter remissionem peccatorū. his dictis eleuat facerdos calicem/ vt populus adoraret/ sciens q̄ ibi veraciter esse sanguinē Christi. Aliqui autē eleuat tectum calicem/ aliqui discoopertū/ sed nō est vis. Nā coopertus designat occultum et difficile mysteriū sacramenti huius: discoopertum autem significat separationē sanguinis Christi a suo corpore tēpore passionis. Et ob hanc etiā causam separatim cōsecrat corpus Christi et sanguis: vt significatio exprimatur: vt dicit Boetius sup mat. xxvj. ca. hec quotiescūqz feceritis in me memoria facietis. hec clausula q. rā cōsecrationis corpis q̄ ē sanguis respicit op̄lemētū/ ideo post utrūqz est dicens. Sciendū etiā q. tēpore eleuationis debet fieri a populo deuota inclinatio: vt dicitur in c. sane. de celeb. mis. et possunt dici hec verba a populo: vt dicit glo. ibidē. Salue lux. mūdi verbum patris: hostia vera: viua caro: deitas integra: verus homo. Possunt etiā dici ista. Trāsubstantiētur res iste in corpus et sanguinē tuū dñe: ad honorē et laudem noī tuī: ad remissionē peccatorū/ et ad salutem animarū nostrarū. Possunt

enā dic
Andr
ut rui
comem
pit. hoc
morsio
et. And
ui tui
sa humil
uos. Se
cia. i. per
es: eius d
nostri ta
hic facer
modū cri
nem in ar
nē manu
ce. Cōtra
mān. m
nus extē
tu miser
no rātū b
tare figur
qua te re
circa illi
amplere
hūs pedes
com: et r
figuram
inferis res
cerdos cō
significa
tionem.
celos glori
sacerdos e
vīs ad hū
rps eleuat
in celum e
tur digni
vtriusqz m
et mīl qm
cramentū: q
sacramētū
sant post
ne etiā cia

Tertia pars canonis Fo. lxxv.

enā dici tūc. pater noster &c.
 Unde & memores dñe nos ser-
 uatui. vbi ponit consecrate rei
 comemoratio. Quia enim xps vi-
 sit. hoc facit in meam come-
 morationē ideo et p̄sbyter di-
 cit. Unde et memores nos ser-
 uatui. hoc dicunt ministri can-
 sa humilitatis vocantes se ser-
 uos. Sed & hec plebs tua salu-
 cia. i. per baptismū sanctifica-
 ta: eiusdem xpi filij tui dñi dei
 nostri taz beate passionis. Et
 hic sacerdos manus extendit ad
 modū crucis: vt p̄ illā extēsi-
 nem inanuū suarū. extensio-
 nē manū xpi representet i cruce.
 Contra qđ tñ faciūt illi qđ vir-
 manū mouēt vt erectū dātes ma-
 nus extendere in hoc loco. Sed
 tu miser sicut i ego: vt qđ vere
 nis tāti dñi et dei tui represen-
 tare figuram. i. dispositionem
 qua te redemit et non vereris
 circa illicitas choreas: i. forsan
 amplexū mulierū extendere ma-
 nus pedes i brachia atq; totū
 corp⁹ et representare dyaboli
 figuram. Sequitur. Necnō ab
 inferis resurrectionis. vbi sa-
 cerdos cōtrahit ad se brachia
 significat ab inferis resurre-
 ctionem. Sequitur. Sed et in
 celos gloriose ascensionis. vbi
 sacerdos erigit altius manus
 xps ad humeros: unū signum qđ
 xps eleuatis manib⁹ ferebat
 in celum et hoc loco stringun-
 tur digiti. s. pollices et indices
 vtriusq; manus: nec distingun-
 t. nisi qñ opus est tangere sa-
 cramentū: qđ fit ob reuerētiā
 sacramētū: ne digiti aliqd tan-
 sant post cōtractū corp⁹ xpi:
 ne etiā cis incaute aliquid co-

hereat qđ per distinctionē dei
 perdat: qđ esset magnū p̄ctm:
 ideo sit sacerdos in hoc multū
 cautus. Sequitur. Offerimus
 scelare maiestatis tue. i. p̄e oī-
 bus alijs clare: qđ licet corp⁹
 ra scōp. erūt clara: tñ des p̄cla-
 rior est in sua maiestate: qđ est
 speculū sine macula. Sequit.
 De tuis donis: qđ dicit rōne
 spūaliū. ac datis rōne t̄p̄alium
 in p̄senti. Et qđ offerim⁹ sub-
 dit: hostiā purā qđ xps p̄cepit
 est sine originali p̄cto de virgi-
 ne sancta sine mortali imacu-
 lata sine veniali: panem sc̄m
 vite eterne: panem p̄iatouibus
 p̄sēntis vite pro vita eterna
 cōsequēda preparat⁹: et cali-
 cem salutis p̄petue: qđ ipse est
 reficiens i inebriās in patria:
 secundū Bern. de parā. s. iunt
 autē hic quinq; cruce: ad de-
 signādū qđ xps in quinq; sensib⁹
 bus patiebat vel etiā plagas
 et vulnera duas manū et du-
 as pedum: et vnā lateris: s. m.
 Huil. manistū. facit autē tres
 cōdes super vtrūq; .i. corpus et
 sanguinē: et duas per se quālī-
 bet singulariter: s. m. aut Bern-
 hard. de parānis significant
 quinque effusiones sanguinis
 Christi: scz in circumcissione: in
 sudore: in flagellatione: in cru-
 cificatione: et i lateris ap̄tione.

¶ Sequitur tertia pars
 canonis.

Supra que

propitio ac fere-
 no vultu. &c. hic
 ponit terna ps
 canonis: i. qua ponit effectus
 sacramētū: qui est res tāti. Et
 l. j.

Expositio

fuit tres particule. pmo pe-
nitur donor acceptatio. Seco
diuine mie iplo ratio: ibi sup-
plices. Tertio collatio glenbi-
memeto dñe. Dicit ergo. Sup-
plices te rogamus. Vbi sacer-
dos cæcellat mans in modum
crucis elenado eas: ita q ali-
qualiter ad ministrum pñahi
pñt. Et est sensus. Supplices
te rogamus vt sup ista dona. p-
pino ascereno vultu respicere
dignens ppitio. i. accipiendo
ea tanq tibi gratuite pla: ata-
a sereno. i. misericordie iura
illud. Illuminet vultum suum
super nos. xc. Respicere digne-
ris. i. accepta habere digneris
Vñ sequit. Et accepta habere
sicut accepta dignatus es hñe
munera pueri tui iusti Abel.
De isto Abel habetur hisbona
Gen. iij. vbi dicitur. Respexit
dñs ad Abel et ad munera ei.
et ita fuerit deo accepta. Se-
quit. Et sacrificiuz patriarche
nostri Abrahæ: qui filium suuz
voluit immolare. Gen. xxi. qd
reputatū est ei ad iustitiā. Se-
quit. Et quod tibi obtulit sa-
cerdos tuus summus Melchi-
sedech. De isto dicit Bern. de
paratuz q fuit primogenit.
Mo: qui vñt spibus Abrahæ:
et iste obtulit panē et vinum in
sacrificiū gratias agēs deo p
victoria Abrahæ cōcessa super
quingregibus: p que oia deli-
gnat istius sacramenti grata
deo acceptabilitas. Nam sicut
Abel obtulit grata p mogeni-
ta: sic xps oblat: est primoge-
nitus in multis fratribus. Et
sicut Abraham vnicū obtu-
lit filiu: sic Christus vnicus

dei patris oblat: est. Et sicut
Melchisedech obtulit panem
et vinum: sic Christus in pane
et vino sacramentum hoc in-
stituit: de quo dicitur. Tu es
sacerdos in eternum fm ordi-
nem Melchisedech. Vocat au-
tem Abel puerum: non a pue-
ritia: quia fuit vir. xc. Anonius
sed a puritate innocentie. A-
braham autē d: patriarcha. i.
pater fidei catholice: quia pui-
mus in deum credidit: et pui-
m: incarnationē p cognouit.
Johā xii. Vidit et gaudius est
Sancti sacrificiū summatuz
hostiā. Hoc addidit Leo papa.

Supplices

Hic petitur diuine
gratie infusio. vñ
dicit. Supplices:
i. humiles te rogamus oipotēs
deus. vbi sacerdos hūiliter incli-
nat cæcellatis manibz positis
super altare: q cæcellatio sicut
et prima significat q p crucē et
passionē pñt offerri ista. Si-
nistra aut supponit: p quam si-
gnificat passio xpi: sed dextera
supraponitur: per quam xpi re-
surrectio designatur: sequitur
Iube hec pferri per mans san-
cti ageli tui. qd exponit Tho-
in. iij. sent. dist. xij. non q an-
gelus ista cōsecrati: cum potes-
tatem non habeat: sed oratio-
nem sacerdotis et ppli deo pñ-
rat: fm illud Apoc. viij. Ascen-
dit fumus aromatum in con-
spectu dñi. i. vota vel suppli-
cationes fidelium: de manu an-
geli que sunt orationes scetoz.
Exponitur ergo. Iube hec vo-
ta vel supplicationes fidelium

perferri
miserere
rare. i.
vel in p
deitatis
re: unde
diuine r
de perfe
tantem
eccliam
p man
tur. Et
fideles
parione
dos diffu
altare in
re: pferri
dedit Cl
oratione
tionē ip
cro sanct
facit eru
tur: san
crucē sup
pferimus
celesti a g
gnat se an
hostiam d
bus allig
ti. Cruc si
flagellum
quis de co
facē delig
ri. xij. et si
Christus t
q tria veri
mū. pater
dñs. In ma
quid derel

Quarte partis misse Fo. lxxvi.

. Et sicut
ut panem
s in pane
n hoc in
r. Tu es
s in ordine
Locat au
on a puer
Anonius
entia. A
rarcha. i.
quia pui
lit: et pui
ognouit.
uisus est
locatuz
eo papi
lices.
ar divine
fuso. vii
ppliceo:
oipotes
iter incl
posius
tio sicut
crucē et
illa. Si
quam si
d dextra
am xpi re
sequitur
manus san
uit Tho.
q an
um pote
d oratio
li deo ph
ij. Ascen
in com
uppli
anu an
s scoto
e hec ro
fidelis

perferri per manus. i. per mi
nistria angeloz in sublime al
tare. i. ecclesiaz triumphantem
vel in plenam participationem
beatitudinis: quod est sublime alta
re unde sequitur. In conspectu
diuine maiestatis tue. Vel iu
be perferri hec. i. ecclesiam mili
tantem in sublime altare. i. in
ecclesiam triumphantem: et hoc fac
per manus angeli. i. filij tui: sequi
tur. Et pstat vt quotquot scz
fideles per hac altaris partici
pationem. &c. Et hic pmo sacer
dos diligit manus: & osculat
altare in dextera parte: p qd
representatur osculū Jude qd
dedit Christo cum surrexit ab
oratione: et fit hoc in deserta
tione ipsius Jude. Sequit: sa
cro sanctū filij nri corp: et hic
facit crucē sup hostiā. Sequi
tur: & sanguine: hic facit aliā
crucē sup calices. Sequit: sum
psimus: omni benedictione
celesti & gĩa repleamur. hic si
gnat se ante faciē. Crux super
hostiam designat vincula qui
bus alligatū fuit corpus Chri
sti. Crux super calicē designat
flagellum quo eductus est san
guis de corpore xpi. Crux sup
faciē designat spura in faciem
xpi. Vel signant iste cruces q
Christus ter orauit: vel etiaz
q tria verba dixit in cruce pri
mū. Pater dimitte illis: secun
dū. In manus tuas: tertium.
quid dereliquisti me

Memento
etiā dñe famulo
rū famularumq
tuarū vbi petitur
collatio glorie: et

pro mortuis/postea viuus. vñ
dicit. Memento dñe famulorū
familiarūq tuarū. vbi sciēdū q
licet dñam mortui sunt in celo
quidā in inferno: & quidā i pur
gatorio, tñ qz nobis nō cōstat
de singulis i spālū nō quasi esti
mātes eos esse i purgatorio:
orāms p oibz: & ideo dicimus.
Memēto dñe. &c. q nos pcesse
rūt est signo fidei. i. ostēdit ali
quod signū fidei: puta habue
rūt cōtritionē vel deuotionem
decedētes. Nā de talibus ad
huc est spes. Et dormiunt in
somno pacis: id est sine pecca
to mortali: sñm Ber. de parati
tis. Et debet hic fieri mem
oria eodē modo sicut supra p
mo pro illis p qbz speciali er
missa legit: vel qui in speciali
memoria sunt tibi commenda
ti. Secōdo p parētibz mortuis
Tertio pro bñfactoribz. Quar
to pro omnibz fidelibz defun
ctis: non autem pro inimicis
sñm quosdā. Et hoc dico de il
lis de qbus certū est q non re
cōciliati decesserunt: qz p illis
notatū non est orādū: immo
nec gñaliter nisi sub conditio
ne in qstū sūt susceptibiles sus
fragij. Sequitur scōda memoria.
Ipsis & oibz in xpo reuoluesce
tibz. i. in fide xpi quiescentibus
locum refrigerij lucis et pacis
vt indulgeas deprecamur. Et
non est opus dicere ipsis dñe:
quia pmitit ipis memēto dñe.
Vñ illud qd sequit. s. indulge
as: refert ad illud dñe. Alter
vñ illorum superfluere. Et di
cit locum refrigerij. Unde re
gnū celozū dñi locus refrigerij
respectu purgatorij: qui est lo
i. ij.

Expositio

aus ardoris maxime et caloris
 q: fm Augusti. ibi est pens ma-
 ior q: aliqua que potest exco-
 gitari in mundo. Viat etiā lo-
 cus lucis: q: purgatorius est lo-
 cus obscuritatis. Dicit etiam
 locus pacis: q: purgatorius est
 locus infinitudinis: q: nūq: ale
 hnt pacē nec quietē. Nō sicut
 qdā fingunt dicētes eo s feria
 secūda quiescere aliq: vero dñi
 eo die: que oia sunt frivola ac
 insana: et sacris scripturis cō-
 traria. Sequitur. Nobis quo-
 q: peccatorib: vbi petit glorie
 collationē viuis. Primo enim
 petit collationē eiusdē glorie.
 Secūdo glorie societate cum
 scitis aplis. Tertio ponit me-
 diatorem per quē hoc exequi
 postulat: dicens: per dñm. &c.
 Circa primū nota q: sacerdos
 dicēs ista verba eleuata modi-
 cum voce: tūdit pectus suum:
 per qd interrūpit silentium: si-
 gnificans p hoc cōfessionem et
 contritionē latronis peniten-
 tis in cruce: qui increpās aliū
 dixit. Hos quidez: scz rā q: pec-
 catores digna factis recipim.
 Vñ sacerdos dicit: nobis quo-
 q: peccatoribus famulis tuis
 de multitudine miserationum
 tuarum sperātibz: scz sicut il-
 le latro sperant. Percussio au-
 tem pectoris significat illam
 tūtionē pectoris illor: q: ade-
 rāt ad spectaculum passionis
 Christi: percutientes pectora
 reuerbebantur in hierusalem.
 Exaltatio vero crucis signifi-
 cat clamorē centurionia dicen-
 tis. Vere filius dei erat iste. Se-
 quit. Partē aliquā et societa-
 tē donare digneris. Licet eni

des sit simplex nō hñs partes
 th dicit partem aliquā: ppter
 hoc q: qlibet fm meritū habe-
 bit diuine faciei visionē: ita q:
 vñ alio pfecti: videbit deum
 vñ q: scī videbūt deū totū nō
 tamē totaliter: id est nō scdm
 oēs modos quib: est visibilis
 q: est infinitus: et cum compie-
 hendi nō possit: ergo q si par-
 tē dabit nobis. Totaliter autē
 nō est cōprehēibilis deus nisi
 filio suo q: est in sinu suo: vt di-
 cit Johā. 1. sequit. Cū Johāne.
 fm Bern. de parantinis scilicet
 Johāne baptista. Et pferitur
 Stephano. nec mirū: q: r apo-
 stolis pferet. Adiungit Ste-
 phano: q: isti duo erant primi
 martyres noui testamenti. In-
 nocent. tamē dicit q: hic repen-
 tur Johānes euangelista pro-
 pter priuilegium virginitatis:
 q: virgines sequit agnā quo-
 cūq: ierit. Ante vero consecra-
 tionē ponitur propter priuile-
 giū aplatus. Sed credit Bern.
 q: melius intelligat de baptis-
 ta: qui ppter excellentiā sin-
 gularis sanctitatis nō debet ex-
 cludi a canone. Postea ponun-
 tur duo apli: scilicet Matthia et
 Barnaba: qui ideo post conse-
 crationem: et nō ante ponuntur
 q: isti post ascensionē dñi fue-
 rūt electi. Deinde ponit Zna-
 tio: de quo legit q: cū esset de-
 uotus Christo et beate virgini
 post eius mortem inuētum est
 hoc nomen Iesus aurea litteris
 scriptum in suo corde in oibz
 bus partibus. Ponuntur autē
 quinq: martyres post mortem
 Christi propter quinq: vñne-
 ra Christi. Item propter septē

bona
 ptem
 Segf.
 nō scd
 bñis
 merui
 sum d
 cur a
 respō
 ario ad
 tim nec
 petim
 Christi
 origine
 mo q a
 scūdo
 ynde d
 quo ad
 ctur vñ
 effectus
 nime. v
 to quo
 euiden
 tionem
 et presta
 sus p q
 us pater
 do natu
 nādo na
 muldo
 ad vñm
 sunt per
 Omnia
 titudine
 uerū. On
 vita. Jo
 dicunt q
 etus ven
 dicit. pe
 f ppter b
 sus: hec
 num r a
 causas
 ficas scē
 les. vñm

bona spiritus sancti ponat septem virgines. ibidem quod sequitur. Sed. Non estimator meriti: quod non secundum ex gentem meritorum retribuitur magis promissio quam quod meruit. Deinde claudit per Christum deum nostrum. Et non dicitur amari: quod secundum doctores illos respondet angelus: quod fit cotidie animo ad precedentia. unde statim sequitur in cuius virtute hoc petimus: cum dicitur: per quem sanctus Christus hoc sacramentum habet originem quo ad plura. Et primo quod ad esse nature dicitur cras secundo quo ad esse sacramenti: unde dicitur sanctificas. tertio quo ad esse virtutis: unde dicitur vivificas. quarto quo ad effectum gratie que est vita anime. unde dicitur benedixit. quinto quo ad augmentum gratie eiusdem: et quantum ad operationem et usum: unde dicitur et prestat nobis. Est ergo sensus per quem sanctus Christus tu deus pater omnia bona creas corde nature. vivificas consubstantiando nature. benedixit accumulando gratiam. et prestat quantum ad usum. Omnia enim creata sunt per Christum. Iohann. 1. Omnia sanctificantur: quod a plenitudine eius accipiunt universa. Omnia vivunt: quod ipse est vita. Iohann. 1. Omnia benedixit: quod ipse est benedictus fructus ventris. Luc. 1. Et aliqui dicunt. per quem hec omnia dicitur super bona creas. Et est sensus: hec omnia scilicet panem et vinum et aquam creas secundum causas primordiales et factificas secundum causas sacramentalis. vivificas ut transferrentur

in corpus Christi et eius sanguinem. Et ideo benedixit ut nos per ipsa benedicamur. Secundo alios hoc pronomen hec non ponitur ibi. in quo sequenda est consuetudo ecclesie. Sequitur: et prestat nobis. ubi sacerdos remouet corporale de calice: ad denotandum quod Christus emisit spiritum. et velut impli scissum est: et apta sunt nobis abscondita lege mysteria. Accepta quod hostia dicitur: et prestat nobis per ipsum scilicet tantum mediatorem. et hic facit unam crucem per totum os calicis procedendo ultra calicem: unde dicitur: Et cum ipso. et hic facit minorem crucem. scilicet a labio calicis ad aliud. post hoc b. et in ipso. et hic facit adhuc minorem crucem. scilicet in calice. Tande subditur: est tibi deo patri omnipotenti. ubi iterum facit magnam crucem super pedem labii calicis: incipiendo ab extremo calicis labio versus seipsum. Deinde subinfert: in unitate spiritus sancti omnis honor et gloria: et hic facit parvam crucem in pedem calicis. Est autem sensus verborum: per ipsum tantum mediatorem. cuius ipso tantum cum equali. et in ipso tantum in consubstantiali. Vel hic significatur tres persone sancte trinitatis. unde patri attribuitur auctoritas: unde dicitur per ipsum. filio equalitatis: ideo dicitur cum ipso. spiritus sancto communitas ideo dicitur in ipso. Signa vero crucis tria prius facta per illa verba sanctificas et cetera. que sunt cooperto calice: significatur tres crucifixiones secundum Theophanem. Nam hora

Expositio.

tertia crucifixus est linguis in
deorum clamatum: crucifige
rē. hora sexta manibus genti-
lium: vt dicit Iohannes. Ho-
ra nona emisit spiritus. Et q̄
post intervallū trium horarū
Christus crucifixus est mani-
bus gentiliū cū milites cru-
cifigerēt Iesū: ideo iterum sa-
cerdos facit tres cruces super
calicē discōp. ū sup tribus p̄b̄s
s̄p̄ ip̄m cū ip̄lo: et in ip̄lo: desi-
gnans illam crucifixionem. q̄
facta est post tres horas iter-
positas inter tertiam et sextā:
Quia vero ibi fuit diuisio cor-
poris et anime: ideo iterum fa-
cit duas cruces. vt dictum est.
Uel s̄m Gullermū manūf. h̄.
tres cruces per illa verba: per
ip̄m. rē. significat fidem. Cē-
tūm quā credidit. vñ dēus
in triplicate. Due vero alie si-
gnificat duo sacramenta que
fluxerunt de latere Christi: vi-
delz aqua regenerationis ba-
ptismi: et sanguis redemptio-
nis generis hūani. Uel signat
quinqs cruciatus Christi. ante
mortem tres: scilicet alapas
spūa: et flagella: in morte cru-
cifixionem: et post mortem la-
teris apertioem: quarta vero
significat animā corpore se-
paratōem. quinta descensum
in lumbū. Sequit̄: per omnia
secula seculorū. qd̄ debet di-
ci alia voce sed an̄q̄ hoc di-
catur: ponat̄ reuerēt̄ hostia-
tē calicem in suo loco. Et tūc
statim debet cooperiri calicē:
facto dicitur per omnia secu-
la seculorū: et hoc alia voce: ad
designandū q̄ Christus cla-
mans alia voce emisit spiritū.

Et respondet Amen. ad signi-
ficandū clamorē mulierū lamē-
tandū dñz. vñ et tūc chorus la-
mētabiliter respondet.

Quinta pars principa-
lis misse.

Rem⁹: p̄

ceptis salutari-
bus. rē. hic ponit
sacramentū p̄ce-
ptionem. Circa
quā p̄mittunt̄ multe p̄paratio-
nes: scilicet tam generales: vt
sunt: p̄ater noster. rē. q̄ specia-
les: vt alie orationes. Dicit̄ q̄
Oremus: p̄ceptis salutari-
bus moniti. Circa quod sciendū
q̄ hec oratio p̄re non diceba-
tur in missa: sed Gregorius tes-
tat̄ eam dici. quia nō fuit dignū
eam omittere in hoc officio. cū
sit nostri saluatoris. Greci au-
tem non per hoc sacerdotem
sed per se clamat̄ eam in missa
Apud nos vero sacerdotes:
et hoc cum magna reuerentia
vnde quasi nō p̄sument̄ sub-
ito erumpere in eam: p̄mittit̄
p̄fationem: dicens. Oremus
p̄ceptis salutari-
bus moniti. p̄
ceptis. s. dñi. et moniti. s. magi-
stri n̄ri. que sūt salutaria. i. ad
salutem disponētia. formati
.i. instructi intus et exterius
Et dicitur formati: que infor-
matio significat solum exteri-
rē doctrinā. Ad ostendendū
autem: q̄ nos sumus a deo for-
mati. i. instructi intus. s. inten-
tione. et extra. i. in operatione:
ideo dicit̄: audem⁹ dicere. q. d.

et quo
nitione
er q̄ ill
lū q̄ er
cū fidu
q̄ r̄p̄s
cū Ioh
de enā
supra t
ture. D
lus in
Cypri
amen e
tis. i. b
in hac
clūfisi
valet t
Sed ne
p̄rofe
no ad
p̄p̄ia.
nos q̄
p̄ritio
inoratio
a nobis
p̄licanti
Libera
oibus m
tibus et
non sum
promere
oration
niet ap
li. atq̄
eos h̄ic
Et rectu
pacem q
rito deb
ta que el
pis paci
apostoli
sunt Te
Paulus
ibi tres
Nā per

Quarte par. mil. Fo. lxxviii.

er quo habemus pceptū & mo-
nitionē de ista oratiōe dicēda
ut q̄ illa oratio est pposita pil-
lū q̄ errare nō pōt. iō audem⁹
cū fiducia dicē. Dicit autē alter:
q̄ xp̄s pālā p̄dicauit. Vel secū-
dū Johā. belesy q̄ sumpta ē
de euāgelio. qd̄ est predica dū
supra recta et etiam omni crea-
ture. Dicit etiam sacerdos so-
lus in fine amen/sub silentio.
Cuprō ē: q̄ in alijs oratiōib⁹
amen expumit affectum optā-
tis. iō a p̄p̄el & clero dicit
in hac autem amē signat con-
ditiōem affirmatū. vnde hic
valet tātū. i. exaudita est oīo
Sed ne hoc videatur presum-
ptuose asserere. dicit sub silen-
tio ad entādum ostētatōē.
ppriā. Sequitur oīo. Libera
nos quesum⁹ dñe. vbi petitur
petitionū explicatio quia enī
mōtione tria mala petimus
a nobis remoueri: ideo hic ex-
plicatur que sint. vnde dicit.
Libera nos quesum⁹ dñe ab
oībus malis p̄teritis/presen-
tibus et futuris. Et quia nos
non sum⁹ digni hoc ex nobis
promereri: nisi donecetur nobis
oratione beate virginis Ma-
rie et apostolor⁹ Petri & Pau-
li. atq; Andree et aliorū: ideo
eos hic in auxilij imploiam⁹
Et rectus ordo est: ex quo enī
pacem querimus a malis: me-
rito debz imploari virgo bea-
ta que est mater veri. Salomo
p̄s pacifici: scilicet Cibiſtri: cūz
apostolis trib⁹ sequētib⁹: qui
sunt Testes pacis. s. Petrus/
Paulus & Andreas. Et ponit
ibi tres p̄pter specialem rōnem
Nā Petrus p̄pter p̄uilegium

prerogatiue dignitatis: Pau-
lus p̄pter p̄uilegiū p̄dicationis
in mēli laboris: & Andreas p̄pter
numū affectū p̄cupite crucifixi-
onis. Dicit autē sub silētio illa
oīo. q̄ designat q̄etē tridua-
nā in sepulchro vbi tunc siluit
a p̄dicationē. Cū autē sacerdos
dicit: Da propicius pacē dñe
i diebus nostris/accipit pater-
nā de altari et osculat signum
crucis faciēdo: p qd̄ designat
q̄ sumus reconciliari deo p pas-
sionē Christi. Tādē sacerdos
in fine discoopert calicē: & ho-
stia reuerētē accipit. & eā su-
per calicē frāgit p̄lo p̄ mediū
& tūc dicit: per dñm nostrū Je-
sum Christum filij tuum. po-
stea medietatē que erat in dex-
tra manu/ponit sup patenam
et frangit illam que erat in si-
nistra manu/ per mediū/ di-
cens. q̄ tecū viuit ac regnat: et
cōiungendo illaz particulam
q̄ est in sinistra/ ad illā q̄ ē i pa-
tena ad modum lune/ dicit in
vinitate sp̄s sc̄i de⁹. Illam p̄o
vltimā quam h̄z i dextera ma-
nu/tenens sup calicē dicit. per
oīa sc̄la seclor⁹. Et tādē erecto
modicū calicē cū illa particu-
la quā tenet in dextera manu/
subiūgit: par dñi: faciēs crucez
magnā sup calicē a labio ad
labijz. deinde subdit: sit semp
faciens minorē crucez. tertio
addit. vobiscū: faciēdo tertiā
itra calicē. et q̄ alta voce ista
fiūt: ideo p hoc signat gaudiū
qd̄ habuerunt ap̄i de resurre-
ctiōē dñi nr̄i Jesu Christi. Et
ideo q̄ gaudiū sūt v̄s dñi: po-
pulus clamat dicēs. & cū sp̄i
tu tuo. Sciēdūz autem est de
i. iij.

De expositione

significatione omnium istorum
 dictorum q̄ p calicē passio xpi
 designat etne beatitudinis frui-
 tio. **Uñ ps.** Calix meus iebuas
 q̄ preclarus ē. per patene rotū
 ditatē signat bonorū operū p-
 fectio. Sacerdos autē volens
 frangere hostiam / primo eam
 super patenaz locat: deinde eā
 tollens super calicem frangit:
 ad significandum q̄ nemo pas-
 sionibus huius mundi merito-
 rie se valet exponere. vel ad e-
 terne fruitionis beatitudines
 admitti nisi prius i bonorum
 operum perfectione fuerit so-
 lidatus. vñ ap̄s ad ephē. vi. Ac-
 cipite armaturā fidei / vt pos-
 sitis resistere in die mala. et i os-
 bus perfecti stare. Patena er-
 go hostie supponit. et hostia su-
 p calicē frāgitur. q̄ xps ex la-
 titudine charitatis q̄ signifi-
 catur per patenā se supposuit
 passioi. Sup calicē vero frāgi-
 ne minime aliqualitē spargā-
 tur frāgitur autem in memo-
 riam eius q̄ xps fregit et dedit
 discipulis suis. et. Frāgitur au-
 tē primo in duas partes ad si-
 gnandum duplicem predestina-
 torū statū. scilicet eterne glorie / et tē-
 poralī miserie. Subdiuiditur
 autem vna medietas in duas
 partes. quarū vna offertur pro
 illis q̄ sūt i purgatorio. alia p
 illis q̄ sūt i mūdo. Pars autē il-
 la q̄ post q̄mā fractionē rema-
 net in manu dextera: et ponit-
 tur supra patenaz designat il-
 los q̄ iam sūt in gloria. et iam
 tenent illam rectitudinem cui
 nulla obligas admisceri po-
 test et ideo dextere comparā-
 tur. Illi autem qui a ih̄c sūt

i miseria / p sinistra signat: vbi
 sūt multa obliqua. Subdiui-
 dit autē illa q̄ ē in sinistra / et nō
 q̄ ē i dextera: q̄ illi q̄ sūt i celo
 statum uniformē iam tenēt. et
 vna beatitudine fruūtur. Illi
 autem qui sunt in miseria / sūt
 diuersi seu diuisi. quis quidā
 sūt in miseria purgatorū: qui-
 dam autem i miseriā huius
 mundi. Particula autem illa
 que est in sinistra / post diuisio-
 nem additur ad illam que est
 i patena: quia secūdu Augu-
 deus habet duas manus. de-
 xterā qua misereatur: et sinis-
 strā q̄ punit. Illis q̄ q̄ sūt i pur-
 gatorio: istum ibi purgatorū
 respondet sola purgatio. et ideo
 particula que i sinistra manu
 tenetur illos figurat. Illi vero
 qui adhuc sunt in presēti vi-
 ta / in qua est status merendi
 cōsequi possūt misericordiam:
 et ideo ipsi per aliam particu-
 lam que i manu dextera rema-
 net / designat. Quia vero absq̄
 dubio illi qui sunt i purgato-
 rio / coniungentur eis qui sunt
 in celo: ideo particula sinistra
 manus coniungitur illi que est
 in patena. Sed quia illi qui
 sunt in hac vita / egent multis
 passionibus chulsi / que ex effusio-
 ne sanguinis eius processitio:
 particula que in dextera ma-
 nu remansit / que signat illos
 qui sunt in mundo. mittitur in
 sanguinem chulsi in calicem.
 Item sacerdos dicens dec
 ba tenet hostiam super os
 illas: per quod signatur q̄ vi-
 uētes in corpore indigēt mis-
 ricordia dei: et meritis Chulsi
 passionis. Sacerdos autē vno

les d
 rū
 vult
 tuam
 par
 signi
 rectio
 sciend
 per o
 eleua
 signifi
 lus p
 ligat
 anten
 tenet
 huc p
 ms et
 sti. Tr
 te dicit
 perfo
 surrec
 par v
 cem p
 termin
 sus: p
 ctoria
 sēu vo
 eterhu
 ces su
 ficant
 tres m
 monu
 sacerdo
 su in rā
 commu
 mis do
 michi
 salus
 capell
 prepa
 i mixtu
 copos
 bñ ho
 q̄ dñs
 celo e

lēs diceret: p oia secula seculo-
rū erigit se: ad significādum q
vult petere existentiam perpe-
tuam dñi nobiscum. vñ subdit:
par dñi sit sēper vobiscum: ad
significādū q dñs post resur-
rectionem pacem dedit. Sed
sciendum q sacerdos dicendo
per omnia secula seculorum.
elevat modicum calicem: ad
significādum populo ut popu-
lus paces cōsiderans hoc intel-
ligat et dicat amē. Particula
autem quam tūc super calice
tenet significat q vivētes ad-
huc petūt iuvare merito passio-
nis et effusionis sāguinis chri-
sti. Itē per hoc q sacerdos al-
te dicit: par domini. representat
personam Christi: qui post re-
surrectionem dixit apostolis:
par vobis. qd Do vobis pa-
cem pectoris i via: et pacem e-
ternitatis i patria. Est ergo sē-
sus: par domini id est par pe-
ctoris: quod est a vitis / sit i p-
senti vobiscum: et in futuro par
eternitatis. Ille aut ē tres cru-
ces super sāguinē christi signi-
ficant triduum sepulture. vel
tres mulieres quē erant circa
monumētum christi. Deinde
sacerdos mittēs corpus Chu-
sti in sāguinem dicit. Fiat hec
commixtio corporis et sangui-
nis domini nostri Jesu Christi
michi et omnibus sumētibus
salus mentis et corporis: et ad
capessendam vitam eternam
preparatio salutaris. que cō-
mixtio significat q aia unita ē
corpori xp̄i in resurrectione. Et
bñ hoc fit post par dñi. q post
q dñs pacificavit omia que i
celo et in terra sūt: primo vni-

uit animas corpori. hec omnia
Guillermus. Deinde sequitur
agnus dei. Et sciēdum q ante
q dicitur agnus dei fit modi-
cum silētium: dicēdo hāc ora-
tionem. Fiat hec cōmixtio. ad
designādum illud manifestū
silētium apostolorum quod fa-
it ante resurrectionem christi
atēq scire apostoli: nec essent
certificati postq apparuit mu-
lieribus. secūdū Beñ. de pa-
ratis. Dicitur autem christi
agnus. q agnouit patrē sibi
obediēdo. Itē matrem i cruce
pēdēdo. Ut dicit ab agno gre-
ce: quod est pium latine: q pie
p nobis se obtulit. Canit autē
tribus vicibz ppter tres rōnes
sz Innocē. s. ppter obediētiā
patri: ppter notitiā mīseri-
e. ppter redēptionem generis
humani. Uel fm Rausā. dicit
ter ppter tres partes corpo-
ris Christi mystici: sz in celo.
in terra: et dormientium: siue i
purgatorio. Dicitur autem p
mo misere nobis: his. vltio
autēz dona nobis pacem: fm
Tho. ratio ē: qd p prima duo
petimz amonēne culpe et pe-
ne per tertium antē sz per pa-
cem petimus affecutionē ois
boni. rē. vñ q ipse redemit nos
a miseria culpe et pene. et de-
dit plenitudinē gratie. Illud
tamē dona nobis pacem: ad-
ditum est proppter persecutionē
tyrānorum. Post hoc sequitur
oratio. Dñe Jesu xpe qui dixi-
sti apostolis tuus / pacem mēā
doyobis. vbi postq sacerdos
venit ibi. eamq pacificare et
adunare. rē. enim osculatur
patenam in sinistra parte: ad

Expositio

significandus q̄ per hoc sacra-
mentum vult vni Christi in
charitate: postq̄ v̄o p̄pleuerit
v̄ba osculat reliquias v̄l cruce si
h̄z si nō h̄z osculat altare i de-
xtera parte: q̄d sit ad significā-
dus vltimum ritum: vbi p̄nus
singulis diebus communica-
bant. h̄ cū ne hoc potuit fieri
sine periculo ordinatū fuit vt
in tribus festiuitatibus cōica-
rent. s. natiuitate. pascha. ⁊ p̄
tecoste/reliquis tamen dieb⁹
osculi pacis recipiēt et pa-
nem benedictum. Sed q̄ hoc
fieri nō possit in .xl. vbi nō po-
test sumi panis b̄dict⁹: ordi-
natum fuit vt p̄o eo fieret col-
lecta in sine super populum di-
cende: inclinate capita vestra
deo. Et sciēdū q̄ pax dñi non
datur in missa defunctorū: s̄
dicitur dona eis requiem. quia
mortui non indigent pace tē-
porali: q̄ nō sūt in perturbatio-
ne huius mundi. vel quia nō
sunt in pace sed in penis: secū-
dum Berni. de parētis. iō di-
cimus dona ei requiem. Aliq̄
autem dicūt in officio mortuo-
rum dona ei requiem. sempiter-
nam et locum indulgētie: q̄d
tamen dissonat: quia ibi nō ē
locus indulgentiarum: eo q̄ il-
li qui sunt in purgatorio/sunt
extra locum militantis eccle-
sie: vbi solum est locus me-
rendi indulgētie. vnde quia
illi qui sūt in purgatorio/ nū-
lo modo merētur eis p̄ modū
suffragij: vtiq̄ satis improprie
optatur locus indulgētie. Si
tamē illud dictū intelligatur
sic: dona eis locum indulgen-
tie. i. locū in quo indultis cul-

pis et penis eos coloces/ scilicet
in celo: tunc bene potest susti-
nere. Itē dicende sūt ille tres
orationes: sc̄z dñe Iesu x̄p̄e fi-
li dei vini qui ex voluntate pa-
tris. et dirigitur ad filium ⁊ a
lie. s. dñe pater oipotens eter-
ne deus da mihi hoc corp⁹.
Et post hoc dicit. dñe non sū
dignus ⁊c. Deinde sumpto cor-
pore x̄p̄i ⁊ sāguinez abluat ca-
licem primo: et ablutionem su-
mar sc̄o abluat int⁹: ⁊ etiam
sumat. quod tamen in die na-
tiuitatis x̄p̄i nullo modo fac-
debet. quia tūc nullā ablutio-
nē d̄z sumere si vult aliā missā
celebrare: sed debet ablutionē
dare cōmunicatibus sub diuis-
vel reseruet in vase mundo: s̄
in ampulla si nō habeat calicē
¶ Sexta pars misse.

Sexta pars
missee est q̄tum ad
gratias actiones
que dicuntur cōio:
que fit in memoriā
eius q̄ populus olim singulis
dieb⁹ cōmunicabat s̄z Johā.
belety. vel ideo vt per eam cō-
municemus deo ⁊ sanctis. Vi-
citur autem cōplēda. q̄ p̄ eam
completur missa. Sed tñ cōm-
plēda pot⁹ dicit collecta post
communione. Tot autēz fie-
ri debent cōplēda: quot sunt o-
rationes ante eplam: ⁊ signifi-
cat gratiam subsequētem no-
bis necessariā. et dicitur in de-
xtra parte conuertēdo lib⁹. p̄
quod signatur q̄ adhuc i fine
seculi iudci cōuertētur ad de-
xteram fidei: quinnūc sūt in si-
nistra: iuxta illū ad Ro. ix. Re-

lique it
facere
se ad p
difici. t
salutar
sa. pio
do are
do. q̄ro
to post
nem. sep
ad sign
minus
benus
sancti. i
rit se ad
nulla est
ius senti
rantime
Irem. a
cōsumm
id. est h
vel host
igitur se
Iste alu
ad prop
significa
de ciuita
narum s
deo grat
per. Ite
Tedeum
vel. Slo
aut nō di
dicimus
de apost
vij. vbi d
mus dñi
mus gra
Et ē vor
sa est. Et
cerdos a
Benedic
dum q̄
re refer
autē sup

liquet israel salue fiant. Deinde sacerdos oibꝫ pactis cōuertit se ad populū dicens: Dñs vobiscū. Ibi scēdūz qꝫ sacerdos saluat populū sepius in missa. pꝫo aīe pꝫā collectā. secūdo aīe euāgelū. tꝫio post credo. qꝫto. i. pꝫicipio pꝫfandis qñ to post pax dñi. sexto post cōio nem. septimo hic in fine misse: ad significādū qꝫ tunc est dominus nobiscū quando habemus sepius formē gratiā spūs sancti. Deinde sacerdos vertit se ad populū cātans: Ite: missa est: et hoc tēpore suo. cuius sensus est: in Bern. de parantibus et Johānem belety. Item ad propria: quia missa cōsummata vel ite: missa est: id est hostia consummata est: vel hostia et oblatio est missa: igitur sequimur rite post eam. Ite autem regressus a missa ad propria sū Johā. belety. significat regressū poplū israel de ciuitate babilonica cū gratiarum actione. ideo dicitur: deo gratias. Dicitur autem se per. Ite: missa est. quādo cūqꝫ Te deum laudamus dicitur: vel Gloria in excelsis. quando autē nō dicit: itē dicitur. Bene dicamus dño. Et est sumptus de apostolo. vel de Iudith. c. vii. vbi dicitur captiu: Bñdicamus dño: Et est scēbus: Refertur gratias vel laudes deo. Et ē vox humilior qꝫ Ite: missa est. Et ideo non vertit se sacerdos ad populum dicendo: Benedicamꝫ itē ad significandum qꝫ nūqꝫ debemus cessare referre grās deo. Meldeñ. autē supꝫ ps. xxiij. Berēgariū.

dicat instituisse ita dicēdū. Benedicamus dñz: et nō dño: qꝫ bñdictio nō fit ad vtilitatem dei: sed ad nřaz. nos autē dicimꝫ qꝫ differēter vtrūqꝫ pōt dici. Creatura nāqꝫ benedicit creaturē bonū opando: creatura autē creatorē duplici: scz laudando et bonum ei tribuēdo. creator autem creaturaz bonū augendo et hoc dupliciter: vel in numero vel in merito: sicut ei crescit bonū: sic ei merito. hec Meldeñ. Sed berna. de parantibus dat tres rationes. Prima. quando celebramus de sanctis in celo dicimus: Ite missa est. quasi prouocātes populū. Ite. i. festinate illuc vbi illi sunt. Quādo autē pꝫo viuis in mundo: Benedicamꝫ dño: qꝫ nescimus an sumus in grā: ideo timere debemus ne effectꝫ misse euanescat in nobis. Scz cū celebramus pꝫ mortuis dicimus: Requiescant in pace quia eis hoc compent. hīs expeditis benedicit sacerdos populum dicens. Celesti benedictione. Primo stans ante altare benedicit seipsum: deinde dicit vertendo se ad populum in dexterā parē altaris: bñdicat nos pater: et cōsequēter ad pplm in medio altaris: et filij. et vltimo redeundo: et spūs sanctus amen: pꝫ qꝫ designatur missio spūs sancti in apłcs. hīc autē spūs sanctꝫ ibi tñ datꝫ est: tñ qꝫ tota trinitas missionem opata est: ideo dicit: pater et filij et spūs sanctus. Post hec omnia sacerdos flectendo se corā altari humiliter dicit: Placeat tibi sancta trinitas obsequē.

Cautele obseruāde.

Et deinde hymnum trium pue
rorum cum psalmis et oratio
bus cōsuetis. Cōtra hoc tamē
multi sacerdotes peccant/qui
nō se flectunt dicēdo istaz ora
tionē: Placeat tibi sācta trini
tas. et cum tamē flectere con
gruit: p eo q tūc grāp actio
nes referuntur sancte trinitati
p beneficiis in missa exhibitis
Et quod deterius est/aliqui o
mittunt hanc orationem: in q
grauiter peccāt. Unde legitur
q quidam obsessus a demone
postq adductus esset ad quē
dam sacerdotem in ecclesia.
ille volens certificari a diabo
lo quid de eius vita sentiret/q
sinit de ipso quasi de alio/ di
cēs: Quid tibi videtur de Ja
cobo sacerdote? Respondit de
mon. Olim fuit noster. h̄ iam
est dei. Deinde idem sacerdos
quesiuit de socio suo. dicens:
Quid tibi videtur de Bartho
lomeo socio meo? Respondit
demon: Si nō subtraheret/bo
nus esset. Ille vero fuit valde
admiratus q diceret eum fu
rem/cum tamē sciret eum san
ctū hoīem. Interrogauit igit
quidnam subtraheret. Respo
dit demō. Subtrahit deo illā
orationem post missam. Pla
ceat tibi ec̄. quod multum ho
bis placet: et deo maxime dis
plicet. Que omnia fuerunt ita
comperta sicut ille dixit. Ideo
caueat sacerdos ne aliquid o
mittat quod est de cōsuetudi
ne ecclesie circa missam obser
uandum.

Cautele seruande
in celebratione misse.

Equitur

Cautele circa mis
sā obseruāde: et pīo
ghales tā laici q
clericis necessarie
Quia igit cautela generalis ē
vt tā clerici q laici ecclesiaz/pre
cipue tēpore celebratiōis mis
se/humiliter et deuote frequē
tent et quieta conuersatione
deo grata atqz insipientibus
placita primum non solum i
struant/sed et reficiāt de immu
ni. eccle. ca. decet domū lib. vi.
Secūda vt audientes missam
quoties audierint a presbytero
dici nomen dñi nostri Iesu
xpi flectans genua/et caput in
clinent reuerēter: vt ibi dē dī.
Tertia vt nulla prophana et
multo fortius feda colloquia
pferāt: vt ibidē pulchre dicit.
Quarto caueāt ne aliquis an
te finē misse recedat sine ma
gna nece sitate. Idem si erit
de sermone. qd si fecerit/ excō
municetur: maxime si hoc fece
rit contēnēdo sacerdotem pro
dicantem tanq minus scientem:
sicut solent facere quidā
layci litterati/ dicendo: Quid
audirez istum ribaldum/ cum
ego plus sciaz de scriptura q
ipses. Contra quos est canon
xxvij. disti sedulo. et. c. cum ex
iniācto. de hereticis. vbi talia
phibētur. Sz q tales possint
excōicari/habes expisse de cō
se. dist. i. vbi sic dī. Oēs fideles
qui cōueniunt in solēnitatibz
sacris ad ecclesiam/et scriptu
ras aploz et euangelium au
diāt. Qui aut non pleuerant
runt in oratione vsq dum nūc

In celebratione misse Fo. lxxi.

itur

circa mis-
ser pilo-
i laicis q
eccessarie
neralis e
kiaz (pre
ois mis-
efrequen-
ratione
entibus
solum i
e immu-
lib. vi.
missam
efbyte
ri Jesu
pur in-
i de dr.
ana; et
loquia
e dicat
tis an
ne ma-
si exit
i exco-
oc fece-
em pu-
scien-
quid
Quid
cum
ura q
canon
um ex
talia
ossint
e con-
eles-
atib
ptu-
a au-
aue-
nui

la peragatur nec sancta coio-
ne papius velut inquietudines
ecclie pmouetes: couenit coio
ne puiari. Et iste est cano. aplo
vi. Et ibide in coilio Cartha-
ginensi dr. Sacerdote in eccle-
sia verbum dei pponente: qui
egressus fuerit de adiutorio/
excomunicetur. Et ex concilio
Agathensi ibidem habetur.
Missas die dñico secularibus
totas audire spali ordine pre-
cipimur: ut ante sacerdotis
benedictionem egredi popu-
lus non presumat: qd si fecerit
ab eplo publice confundetur.
vt dicit glosa. hoc dicto prece-
ptum est. Unde contra prece-
ptum faciunt qui diebus dñi-
cis missam non audiunt. hoc
etiā est cōtra illos qui venien-
tes ad missam: non audiūt qd
ibi legitur aut predicatur: sed
circueunt ecclesias: sicut iudei
synagoga: cum tamen dica-
tur in psalmi. Stātes erāt pe-
des nostri in atrijs tuis. Et de
talibus potest dici illud psal.
In circuitu impij ambulant.
Cōtra quos expresse est cano.
Anastasy pape de conse. dis. j.
aplicam. vbi dr q cum legitur
euāgelium: non sedentes nec
stātes: sed curui debemus au-
dire. Si autē sessio prohibetur
multo magis discursus et cir-
cuius. hoc idem habes in. c.
qñ aut: ibidem. vbi Cyprianus
dicit esse standum ad orationē
vigilādū: et incubēdū ad pces
soto corde neq aliqd carnalis
hota: secularis esse cogitādū
O si phibetur carnalis cogita-
tio: qto plus carnalis locutio
et cōsabulatio Quinto caueat

laicus ne vacuo die festino ad
missas veniat. de cōse. di. j. oēs
christiani: q scriptum est. Nō
apparebis in cōspectu dei va-
cuus hoc tamen est cōsiliū/
sm glo. ibidem diebus priua-
tis: sed dieb⁹ festiuis videtur
esse preceptum. Unde videtur
q oblatiōes sint exigēde: et q
parochiani sint ad eas cogen-
di: vt xvi. q. j. statum. Et ta-
mē argumētum cōtra. xij. q. j.
duo. Dicit tamē glo. in. c. oēs
christiani. vbi. 3. q si sacerdos
est pauper: potest diuina sub-
trahere parochianis nisi dēt:
vt de simonia. c. cum sit. Serto
caueat quilibet ne alibi nisi in
ppa parochia die festiuo mis-
sam audiat: als poterit excoi-
cari: vt de parochijs. ca. j. Se-
ptimo caueat quisq ne audie-
do missam: ppe altare nimis
appropinquet: vt de vita et ho-
ne. cleri. ca. j. Et ista sunt in-
māda populo sepius: vt debis
ta reuerētia circa sacramenta
ecclesiastica habeatur.

Sequitur

nunc cautele cle-
ricis necessarie
Et primo caueat
sacerdos ne in ve-
stibus vel ornāmētis fordidis
celebret: sed ornāmēta priedi-
cta iuxta meliorem dispositio-
nem mundet: et iuxta facultate
tem bonoz ecclesie meliora
que poterit cōparet. Unde di-
cit Stephanus epus familiari
amico Hilario: q vestimenta
ecclesie quelibet dūmodo mi-
nistrātur sacramenta: debent
esse munda: et honesta. hoc est

Cautele obseruāde in cele. mis.

ētra illos qui de bonis eccle-
sie cōparant eis tunicas p de-
cem marcis / et ornamentum
pro missa p media marca aut
seragena. Nec debent in alijs
calicibus q̄ aureis vel argen-
teis celebrare. Permittit ta-
men canon stanneum habere
calicem ppter paupertatem.
de conse. dist. i. calix. Secundo
caueat ne plures missas cele-
bret / preter diem natiuitatis
Christi (vbi tres celebrantur)
et sine magna necessitate. Et
hoc fit in istis casibz: vt si post
missam celebratam de die loc-
currit funus: tūc in prima mis-
sa non sumendo aquam ablu-
tionis / potest postea celebrare
Requiem. Item si occurreret
hospes magnus: vt princeps /
vel magnus dñs qui nō audi-
uit missam. Item si occurreret
spōsi volentes audire missam.
Itē si aliquis habuerit plures
ecclesias ppter paupertatē vni
cōmēdatas. Itē si supuenerit
peregrini adhibita semp pre-
dicta cautela ne aqua ablutio-
nis pōis misse sumat. De his
habemus. c. i. de cele. mis. c. cō-
sulisti. Dicit tamen Francis-
scus de zabarel. ibidem / q̄ hoc
est fugiendum nisi necessitas
suaderet. Tertio caueat cele-
brās ne sine lumine ⁊ cāpana
celebret: vt de cele. misse. c. i. qz
xps candor est lucis eterne: vt
ibidem dicit in ca. sine. Quarto
caueat ne pl. ponat de aqua
q̄ de vino: qz dicit Johā. and.
in. c. perniciosus. de cele. misse
q̄ credere debemz q̄ de latere
xpi maior quantitas exiit san-
guinis q̄ aque: vt dicit in ca. iij.

ibidem. Quito caueat ille qui
solus est in ecclesia: ne ppter
missam peculiarem. i. priuatā
seu ex deuotione celebrādum /
omittat missam de die: vt dicit
in ca. quidam. de celeb. missa.
Sexto caueat ne legat missas
ad alicuius petitiones / ppter
hoc q̄ haberet bonas segetes
vel vt sibi in hastulo dio bene
succederet: quia ista sū Inno.
reprehēduntur in. c. quidā. de
cele. mis. Multo ante in fortis
caueat ne legat missam vt des
aliquos pdat: quia talis gra-
uiter peccat: est deponendus
sū Johā. an. in. c. quidā. vbi. 3.
pro quo allegat. xvi. q. v. qui-
cunqz. Septimo caueat ne mis-
sa mane celebret / scilz ante
diem: qz sū sancti Tho. istud
sacramentum p̄inet ad diem
gratie: sicut dicit Ap̄s ad Ro-
ma. xij. Nox precessit. ⁊c. Con-
tra illos qui canunt. Roiares
ante dies: cū tamen in auro-
rā cātari debeat. Exap̄t tamen
natiuitas xpi: in qua canitur
missa post mediā noctis: que
significat statum ante legem
q̄ fuit in tenebris: vt dicit glo.
de cele. mis. Versitāmē ehs cō-
cessum est: vt videtur secūdm
Johā. an. qui sūt in via q̄ pos-
sunt maturius q̄ alij audire:
vt de priu. c. vlt. lib. vj. Octa-
uo caueat ne legat q̄s missam
nisi post maturinum / primam
et tertiam ex quo em̄ hora ter-
tia xps b̄ passus et crucifixus
linguis indeoz: videt q̄ tunc
est hora cōueniēs celebrandi:
sū doctores modernos.

¶ De dicendis hodie
canonicis.

De

interio-
libet in
quo ad
oratione
Et p̄tu
concedi
quillita
et ad eu
propter
laborē
idēse
cemus.
ctionem
sic ip̄e
grate
riguoz
admon
orandi
ter semp
intellig
tidie deb
miat nec
bozet: se
congrui
dicit sup
mans no
per: nō in
reporis:
interrup
r aliqua
tarum: se
sue in st
ribus ⁊
p̄nc dicit
stum. D
bare et
cis hodie
Pro quo
lationib

De dicendis horis canoni. Fo. lxxii.

Oportet

semp orare. Luc. xviij. Sicut dicit
h'ericus de prima
ria de perfectioe

interioris hois lib. ix. c. f. cuius
libet iusti hois sui cordisq; pfe
cio ad iugem et indurpam
orationis pseueratiam tendit.
Et qm humane fragilitati
conceditur ad continuā tran
quillitatem mētis niti debet
et ad eius perpetuā puritatem.
propter quā possidēdā, et oēm
labore corporis et p'itronē spūs
ideffe querimur et iugiter exer
cemur. Et sicut ad ofonis pfe
ctionem tēdit structura virtutū
sic ipertutes absq; ofonis iu
gitate et pseueratā nō pnt pple
ri quocirca saluator noster nos
admonēs vt hāc pseueratiam
orandi teneamus dicit. Opor
tet semper orare. Non est aut
intelligendū qd homo sic quo
tidie debeat orare vt nec dor
miat nec comedat vel nec la
bozet: sed qd instāter tēporib;
congruis oret. Unde de i. vii.
dicit super Lucā sup loco the
matis nostri qd hec dictio sem
per nō importat cōtinuitatez
tēporis: qd oportet orationem
interrūpi tēpore dormitionis
et aliarum aliarum necessi
tarum: sed importat cōstantiā
sue instantiā orationis tēpo
ribus et hōis ad hoc cōgruis
hinc dicit Beda super locum
istum. Dicēdum est eum semp
orare et non deficere qd canoni
cis horis rogare non desistit.
pro quo facit illud qd in col
lationib; patrū legit de abba

te Lucio: qd iactitantes quosdā
monachos qd sine intermissio
ne orarēt et nullū aliud opus
facerēt: corripēs dicit. Qmā
ducatis et bibitis qd p vobis
orari. Quo audito illi obtinue
rūt. Ille pō cōsequēter subiū
xit. Ego ostēdā vobis: qd ope
rās manibus meis sine inter
missione oro. Sed eo cū inuā
te deo infūdēns michi paucas
palmulas et facio ex eis plectā
et dico. Misere mei deus. et c.
Et illas plectas vīdēs p ser
deam nūmis duos pono ante
ostiū domus: et qd recepit: orat. p
me tpe quo ego manduco vel
dormio: atq; ita implet a me qd
sine intermissione oro. Iste p
ter laboriosū nichil aliū signi
ficabat nisi statū laicalē opo
sūz et manuali labori infūdātē
qui (vt dicit hostiē) nō valēs
cōtinuis tēporib; orationib;
vacare laborat manualiter et
corporaliter: et de labore suo
bona spalia possessionis obla
tiones et multiplices reddit;
et pūctus psonis spūalib; pfol
uit hāc vtiq; intentione: vt eo
deficiente vel desistente a iugi
oratione spūales deū exorent
vt sic semp orare videat. Qui
quidem status spūalis semper
orare dicit: cum hōis tam no
cte qd die cōpetēter distinctis
septē vicib; horas canonicas
perfoluit: qua ratione iura ca
nonica dictū septē horarū ca
nonicarū officium pensum ser
uitutis appellant: vt in. c. f. de
cele. mis. Ex quo patet totum
clerum in sacris institutū obli
gari ad horas canonicas sin
gulis diebus dicēdas.

De horis canonicis dicēdis

Circa quorum consideratio
nem vt facilius memorie com
mēdetur que sequuntur ponun
tur aliqua dubia per questio
culas breuissimas / cū solutio
nibz earū em. Et pmo que
ritur an oēs clerici i sacris cō
stituti / tam beneficiati q̄ non
beneficiati / ad horas canoni
cas teneantur / Et dicēdum est
fm Johā. an. i. c. j. de cele. mis.
et in glo. vi. cle. pmo de cele.
mis. q̄ sic. Idem notat Archi.
epi. dis. cleutheri. vbi ipse dat
huius dicti rationem / dicens
quia ordini sacro officium est
annexum. vnde subdiacono di
citur in ordinatione sua. Vide
si hactenus fuisi ad ecclesiā
tardus / modo sis velox. si som
nolentus / modo sis vigilans.
Et si dicitur tamen forte nō hab
et beneficius de quo seruiat.
Respondeo q̄ imputet sibi et epi
scopo q̄ eū sine titulo ordina
uit. Verū tamen dicit Archi.
epi. disti. in ca. si q̄s presbyter.
q̄ licet quis sponte ordinē ac
cipiens se huic necessitati sup
ponit: nō tamen tenetur inter
esse ecclesiasticis officiis sicut
ille q̄ est ad hoc deputat⁹. fm
hug. q̄ etiā credit q̄ is q̄ non
alicui⁹ ecclesie clericus debet
cogi interesse diuinis officiis ⁊
hoc si cōmode pōt interesse.
Secūdo queritur quid si cle
ricus beneficiatus nescit ho
ras legere. Rñdeo. nō excusa
tur: q̄ debet scire legere: alas
priuatur beneficio: cum tales
habere debeat competentem
faciētiā: vt dicit in ca. cū in cun
ctis. de electioe. Cōpetēs aut
sciētia fm Archi. xxxvi. distin.

illiteratos est vt sciat canones
phrales / psalteriū homilias / et
hmoi. xxiij. dist. ca. q̄ cōs. imo
dicit hug. lxxxv. dist. in ca. ar
chidia. xii. c. oēs. xxxviij. dist.
Nō soluz requirit q̄ sacerdos
sciat in libro legere pfecte: sed
etiā dicitur cordetenus pro maiori
parte scire psalterium. Verū
tñ dicit Inno. q̄ licet clericus
cōfessus cum alijs nō omnia in
telligit que cantantur: tamē nō
peccat mortaliter dum modo
cor suum sursum ad deum ha
beat / culpaz vicēs. Est tñ dei
cus si ista cōsa ignorat que ad
eius offm spectāt: fm host. de
eta. ⁊ quali. ordi. eam te. ⁊c.

Tercio queritur quid si ali
quis puer maior septennio ex
dispensatione obtinet beneficiū
nō curatum: ⁊ nescit horas le
gere. Respondeo: potest cas⁹ eo
cōs dispensare ex causa neces
saria vlt vlti vt aliquas alias
orationes loco horarū dicat.
Ratio magistri stanislai de sca
binum dñi mei in quadam po
sitione sua est: q̄ ex quo dispen
sat ep̄s in principali: scilicet in
beneficio: dispensare potest et
in accessorio: scilicet officio.

Quarto querit quid si quis
est infirm⁹. Rñdeo fm Inno.
de cele. mis. ca. j. si est talis in
firmitas q̄ impedit a dicen
do vel audiēdo horas / excusatur
infirmus: nec tenetur postea
aliquid dicere: nec pro isto pe
nitere: q̄ necessitas legem nō
habet. de obser. iēu. cōsiliū.
Secus est fm hosti. si est aliq̄
infirmus que solū impediret
dicere: sed non audire tūc enim
sacerdos debet aliquē alium

De

corā ip
hēre pō
leus
etiā sua
tūc oēs
Quin
qui am
Respon
dū pōt
ad horis
illa que
patern
no hui⁹
putatur:
go sibi nō
regula iu
Sexto
neciatu
cētia epi
curiam
nonis d
licet aliq
culant: si
ecclesijs
et hoc sc
tus in mi
prouit rec
eleuteri
Abbat
na. de cele
audacter
fit benefi
fit in min
dium nec
grinationis
excusatur
nec episc
dispensare
tare nec a
propter st
his in di
⁊ Ramu
de offi. de
tibus. Ex
documen

De horis cano. dicēdis Fo. lxxii.

canones
ulias et
ps. imo
n ca. ap
bil. dist.
acerdos
ecte sed
maiori
Uerū
clericus
nia in
amē nō
modo
um ha
thi dei
que ad
host. de
e. rē.
d si ali
nnio ex
eneficiū
as le
cz eo
necef
alias
dicat
de sca
am po
dispe
licet in
drest et
cio.
si quis
Inno.
alis in
cen do
usatur
poskes
sto pe
em nō
lium.
st aliq
ediret
c enim
alium

corā ipso legēte audire si eum
hēre pōt: vel si est infirmitas
leuis / sicut vetz quartana / i q
etiā sua negocia procuraret:
tūc oēs horas legere tenet. rē.

¶ Quinto queritur qd de illo
qui amittit librū in via eundo:
Respondeo q si casu hoc acci
dit: pōt excusari pro illa vice
ab horis: s; nichilominz dicat
illa que scit: puta ofones / vel
paternoster: ne vacet ocio. Ra
tio huius dicti quare isti nō im
purātur: q; per eū non stat: er
go sibi non debet imputari. ex
regularis. lib. vi. qd per me.

¶ Sexto querit an clericz be
neficiatus in scholis stās de li
cētia epī: vel peregrinans ad
curiam: excusatur ab horis ca
nonicis dicendis: Respondeo:
licet aliqui dicunt q tales ex
citant: si per alios loco sui in
ecclesijs constitutos cōpleant.

et hoc si est clericus beneficiat
us in minoribus cōstitutus:
prout recitat Archid. xci. dist.
eleutherius: allegādo dictum
abbatis: et petri de sampro
na. de cele. miss. ca. j. Tu dicas

audacter q talis clericz siue
sit beneficiatus: siue nondum
sit in minoribus: nec ppter stu
dium nec propter laborem pe
grinationis ab horis canonicis
excusatur: nec archiepiscopus
nec episcopus possit super his
dispensare: aut in aliud cōmu
tare nec abbas cum monacho
propter studium. ita scrib. Ar
chid. in dicto ca. eleutherius:

Ramus mundus in sum. in ritu.
de offi. cler. c. nunquid. 7 seqn
tibus. Ex his oibz sumit istud
documentum: q; omittens ho

ras ex voluntate / aut ex accura
ta negligentia: peccat mortali
ter. Tenet etiam eas resume
re / vel dispensative in aliquo
satisfactionis recōpensare. Ra
tio: q; ex quo talis soluere te
net: non soluit: necesse est vt
soluat. Uerū si fieret multa
tudo negligentiarū / pōt dispē
sari secū: vt cum alio die secus
nō faciat nisi satisfacie: vt di
cit Johan. and. i. c. dolētes. et
Inno. iii. c. j. de cele. missa. Et
idem dicit hosti. q si est tanta
diuersarum horarum negligē
tia / q; quasi impossibile ē eas
redicere / cōmutetur in aliam
penitentiam.

¶ Septimo queritur an ille q
ex occupatiōe liciti operis / vt
quia multū scripsit: vel audi
uit cōfessiones: vel aliud fecit
per qd neglexit horas: morta
lit peccet: Rñdeo nō: q; talis
p ignorantia: pbabilē excusat
de cleri. excō. mini. aplica.

¶ Octauo queritur an tot qd
pctā cōmittit mortalia / quot
horas vnius diei omisit vlt ne
glexit: Rñdeo q; licet officium
totū vnius diei sit quoddā to
tū integratū ex suis partibus:
et vno pcepto precipiat: 7 per
p his trāsgrediēs oēs sunt vna
die / nō peccet nisi peccato vno
mortali: tñ si qd negligit vna
horam / vt puta primam / vlt ter
nā rē. et alias cōplet: etiā pec
cat mortaliter: sed non ita gra
uiter sicut omittens vel negli
gēs oēs horas: vnde vñu pec
catū mortale est grauius alio
Est aut veritas q; p negligē
tiā horarū vñu diei integre
currit quis mortale gravis

De dicēdis

pro negligētia vni⁹ hore cano-
nice diei illius. Ratio quia ma-
ior est contemptus diuine lau-
dis in toto q̄ in parte.

¶ Nonno querit an attētio mē-
tis i hōis sit necessaria? Rñdeo
fm Th. ii. ii. q. xxiiij. q. duplex
est attentio. Una q̄ attenditur
ad yba ne q̄s i eiserret. Scba
q̄ attendit ad finē ofonis: scz ad
deū et ad rē p qua orat: q̄ dē
marie ē necessaria. Et hāc etiā
idiote pnt hfe. Qñ g euagatio
mēus fit in ofone ex propo-
sito pctm est mortale: et impe-
dit oratiōis fructum. Unde
picipit clericis vt off. ciū diuinū
q̄tū deo dederit stuquose cele-
brēt pariter ⁊ deuote de celeb.
mis. dolentes. hocaūt ptingit
q̄ hore canonice transcurrunt
synopant: vel extraneas
pphana vana ⁊ i honesta col-
loquia itermiscēt: vt dī ex cō-
cilio pmo. Uenēs. de cele. mis.
gram. in cle. Euagatio tñ que
fit pter intentionē: ofoma fru-
ctū nō tollit: q̄ dicit Basilius:
cū homo ex fragilitate nequit
orare attēte: deo illd ignoscat.
vñ dicit glo. v. i cle. graui. p-
mo allegata. q̄ i tali casu sari
est ex labijs suis seruire deo i
diuinis officijs: licet cor diuer-
sat ad alia: fm Juno. ⁊ hostiē.
de cele. mis. in. c. dolentes. qui
tenēt q̄ talis non peccat mor-
talr: marie cogitando spūale
qd vel tpale vel de sui natura
nō sit malū: sicut ille qui in ve-
spertis cogitat de sermone fa-
ciēdo post vespas: p̄cipue si ef-
set fatigat⁹. de quo per Tho.
iiij. sentē. dist. xv. Ex quib⁹ oī-
bus inferitur q̄ si subest necessi-

tas q̄ dilationē non capit: p̄-
licite tūc alia negocia expēdi-
ri. Scdo infert q̄ si q̄s studio-
se incipit legere horas: tandē
in medio errat: q̄ in fine se re-
colligit: merito non frustratur
apud deū. Ratio: q̄ semp non
requirit intētio p̄ actus essen-
tiales. Nā ppheta Dauid de
se dixit: Cor meū dereliquit me.
ps. xxv. Satis em̄ est q̄ ma-
near p virtutē: quod fit qñ cū
bona intentione q̄s accedit ad
orandū: lz in psecutione mēus
ad alia rapiat. Semp em̄ vis
p̄ime intentionis manet: nisi
tāta esset euagatio q̄ attentio
oīno periret. Et tunc mortū est
qd dicit Cyprianus lib. vj. de
ofone dñica: Ut qd audiri pos-
skulas a deo: cū teipm non au-
diat. Cassian⁹ dicit: Nūquid
orat etiā quisq̄ fletis gēibus
si per diuagationē distrahit⁹
hec in glo. magna. in cle. m. si
dñm. de reli. ⁊ vene. sancto: uij.
Ex quo patet q̄ hic solū negli-
gentia accurat⁹ ⁊ crassa dāna-
tur: fm Juno. in. c. dolentes.
¶ Decimo q̄ritur qd de illo q̄
nō interfuit principio hore ali-
cuius: vt q̄ neglexit: sed non
malicioso. q̄ forte pulsus tam-
cito nō audiuit: vt sic induat:
nunqd ille debet p̄ncipium re-
petere? Rñdeo q̄ nō oportet a
capite incipere: nisi magnā p-
tem omitteret: q̄ tunc deberet
repetendo adimplere: scdñdū
Juno. Et similiter dico de fine
hore: si aliq̄s ex necessitate ex-
cōrū. tūc enim residuum sup-
pletur per alios: quia omnes
sunt vnum corpus in domino:
de constitū. cum omnes.

¶ Unde
sus. vel
mē. de
ro. Rñd
ta omi
ret repe
timiner
tere: et n
dali pph
Ecce cler
aut igna
tandū sit
di sunt ill
toes aho
centū aut
erratum
tamen sep
iteram re
dicēdi su
toes q̄
ibi hec si
vt si pop
peritio
Joan. an
¶ Duode
gradatus
excomu
rimiosus
canonicas
tolerat ab
debet esse
mal⁹ q̄ b
obligatur
tandē ticer
tēno tamē
ima cōmo
tes tamen
diceret: don
¶ Tredec
quis habet
lurib⁹ ecc
dicere hora
olum simp
lud. Sies. d
nōgo etiā

horis canonicis. Fo. lxxiii.

capit: pñ
a expedit
s studio:
s: tandē
sine se re
frustratur
emp non
us essen
dand de
liqñ me
st q: ma
fit qñ cū
cededit ad
me mens
p em vis
net: nisi
attentio
mors est
ib. vj. de
udiri po
non an
Nūquid
genibus
strahit:
cleis. si
ictoruz
lū negli
ta dāna
entes.
de illo q
hoze ali
sed non
suz tam
induat
pium re
portet a
agnā p
deberet
secū dū
de fine
ate ex
im sup
omnes
omino:
s.

¶ Undecimo querit an si omis
sus vel neglectus est vñ psal
m: debeat fieri repetitio i cho
ro: Rñdeo fm Jñno. q nō ē tā
ta omisso psalmi vñ q debe
ret repeti si scandalum i ppfo
immineret. Vñ meliz est omit
tere: et nō repetere ppter scā
dalū ppli: q: merito dicerent.
Ecce clerici nñ aut suffusi sunt
aut ignari: nesciētes quid can
tandū sit. Ex quo dicto arguē
dū sunt illi canillatores: nō cā
tores: q: q: ppter vñ ac
centū aut tonū variatum aut
erratum faciūt silētium: quod
tamen sepe contingit: et male et
iterum recipiunt: qui potius
picēdi sunt diuinorum turba
tores. q: cantores. Verū tamē
vbi hec sine scandalo fierent:
vt si populus deesset: meliz sit
repetitio pñ. q: omissio: secū dū
Joan. and. in. d. c. dolentes.

¶ Duodecimo queritur an de
gradatus ab ordine: suspens
et excommunicatus: et quilibet
criminosus teneatur ad horas
canonicas: Rñdeo q sic q: diu
tolerat ab ecclia: pater: q: non
debet esse melioris cōditionis
malz q: bonus. Si ergo bonz
obligatur multo magis malz
¶ Unde licet illi amiserūt hono
rem nō tamē omnis: alias ex ma
lita cōmodum reportaret. ta
les tamen in horis non debēt
dicere: dominus vobiscū ēc.
¶ Tredecimo queritur ytrum
quis habēs plura beneficia in
pluribz ecclēsijs debet plures
dicere horas: Rñdeo non sed
solum simplices. Nec obstat il
lud Greg. Cum crescunt dona
tiones etiā crescunt donoz. Al

lud em sit ppter impossibilita
tē facti: ad qd nemo obligat.
Videant itales qui dñites
sunt: q: tales occupant et sub
trahūt alijs pauperibz necess
saria: vt in alijs bonis operi
bus recōpēsent. Et dñz dicere
illius ecclēie horas in qua ma
ior ē hz dignitatē vel officium:
vt si es decanus in yna: et in
alia canonicus: dicas illis ec
clēsie horas vbi habes decan
natū. vñ q: laudes dat vt pñ
homo ideo simplas non du
plas horas tenet dicere. Si ec
clēsie diuerse: eundē dignitatē
vel aliqualia bñficia hz in di
uerfis: tūc si est ab ytraqz ecclē
sia absens eligat qd officium
voluerit. Si tñ hz ecclias pro
chiales i yna diocesi: et i alia p
bēdā: dicat horas fm ecclēsie
parochialis pñetudinem ēc.
pro quo facit illud Ambrosij:
Ad quācūqz eccliam deuene
ris: eiusdē morē serua. xij. dist.
illa. Ex quo infertur fm Guil
laudineñ. in. c. dignemini. de
cele. miss. in cle. q: aduene co
medētes carnes vl alia quar
ta feria vel sabbato die in lo
co vbi nō est cōsuetudo: pecca
rent: hz in patria sua comeda
tur de pñetudine. Rō q: debz
se pformare ibi cū qbus pñer
satur. xij. di. c. j. et de sta. re. c. ij.
¶ Quartodecimo qñt ytrum
monachus existēs prelatus ec
clēsie secularis reget eā in ho
ris fm cōsuetudinē illius ec
clēsie: vel fm officium mona
chale: Respondetur fm Joā.
Andre. in cle. de celebra. miss.
in ver. licite. q: nō reget secun
dum monachale officium sed
h. ij.

nota

De horis cano. dicēdis

secūdu clericale. hoc dicit pla-
cere Joan. xvi. quest. i. cap. ij.
Soffre. de statu mōna. in sum.
cap. sed nunquid. ⁊ hostien. in
summa eiusdem ca. ij.

Quintodecimo querit q̄ sit
cōpetens hora p qualibet ho-
ra canonica regulariter dicen-
da: Rñdeo q̄ septem sunt ho-
re canonice: scilz matutinum.
prima/tertia/ sexta/nona/ ve-
spere/ ⁊ cōpletorium: vt in. c. j.
de cele. miss. xc. dist. presbyter
Et sunt iste hore institute in me-
moriā passionis Christi. Jā
matutinū significat detentio-
nē Christi/ q̄ fuit post cenā in
media nocte. vñ tali hora de-
bet q̄libet dicere matutinū: vt
ei cōueniat illud. Media nocte
furgebā ad p̄tendū tibi Tho.
tamen dicit q̄ sufficit matuti-
nū dicere post tres partes no-
ctis. i. ante auroram. ⁊ hoc ho-
die approbatur quasi per oēs
doctores. Qd̄ tñ cōtra multos
est: q̄ cōsumpta nocte in porta-
tione sigula et ebrietate/ non ni-
si clara die dicunt matutinū:
quos arguit illud ppheticū.
Ubi eras dum me laudaret a-
stra matutina: Cōtra quos est
decre. de cele. mis. dolētes. vbi
dicit q̄ tales circa cōmessatio-
nes sup̄fluas ⁊ cōfabulaciones
illicitas (vt de alijs taceā) fere
medietatē noctis expendūt: ⁊ sō
no residuū relinquētes/ vix ad
diurnum concentū animā exci-
tant/ transcurrētes vñdiq̄ con-
tinua syncopa matutinū. Pri-
ma hō canit in aurora orto so-
le/ in memoriā resurrectionis
Christi: q̄ tūc dicit resurrexisse
sp̄tum ad noticiā mulierū/ q̄

orto sole venerūt ad monumē-
tū. prima etiā hora visus est i-
littore post resurrectionē. Pri-
ma hora cōduxit pcurator vi-
nee oparios Matih. xx. Et si-
gnat laudem hois quā deo in
pueritia impēdit. Tertia canit
tur i memoriā sue crucifixio-
nis: q̄ tūc est ore blaphēman-
tū ⁊ accusantiū iudeorum cru-
cifix⁹. Tūc etiā sp̄m sc̄m misit
ap̄lis. Et significat laudē hois
in adolescētia. Sexta canit in
memoriale corporis passionis.
tunc em̄ tenebre facte sūt a sep-
ta hora vsq̄ ad nonā. Eadem
hora discubuit cū discipulis in
ascēdēdo. Et signat laudē hois
in iuētute. Nona canit q̄ tūc
Christ⁹ emisit sp̄m ⁊ lat⁹ eius
fuit p̄foratum. vñ p̄superūt sa-
cramēta. s. sanguinis in redem-
ptionē ⁊ aqua in ablutionē.
Et signat laudē hois iuiritita-
te. Vespere dñr in memoriā de-
positionis Christi de cruce. Et
significat laudē hois i senectu-
te. Cōpletoriū autem canit in
memoriā sepulture Christi Et
signat laudem hois in decrepi-
ta. Vñ p̄sus. In matutina dā-
nat tpe Christus. Qñ surrexit:
prima canit ordo fidelis. Ter-
tia cū canit: tunc est cruciamē-
na passus. Sunt sexta tenebre
per mūdū climatafacte. Emis-
sus nona diuinsp̄us hora. Ve-
spere claudūt r̄p̄i sacra mē-
bra sepulchro. Christo bisse-
custodia ponit hora. Quāuis
autē horis cōpetētib⁹ ⁊ distri-
ctis hore canonice in ecclēsijs
cathedralib⁹ vel collegiarijs re-
gulariter sint cōplēdē: potest
tamē in hōis canonicis p̄dicem

De
dis ex-
pleban-
mos an-
tis: vel
nes: et
labores
ras incl-
diē. Si
aliquid
licetola-
ante die
hoc faci-
peditis
liberius
bus secu-
re sine p-
quolibet
te medi-
ciadun-
adhuc n-
sa vitis p-
ciabat y-
bi porta-
tas: qñ y-
portaba-
petenti r-
maturas
q̄res qua-
vespere
diebus c-
Arch. de-
ternum
gis celeb-
Christi. Et
diebus
medes d-
tpe iun-
ra comed-
comedat.
postum
pure sale-
polumus
sumus in
vigēte fa-
possim.

De modo dicē. ho. ca. Fo. lxxv.

dia ex causa rationabili (vt qz plebanus habet visitare infirmos/et eos pcurare sacramētis: vel habet audire confessiones: et cuz hoc aspicere licitos labores corporales (omēs horas incluse dicere. etiā ante diē. Sūt qz habet predicare. vlt aliqz legere in facultate vti li scholaribus. pōt etiā simul ante diē oēs cōplere. Qui hō hoc facit causa lasciuie: vt. s. ex peditis hōis āte diem / in die liberius pocet ocio zvanitati: bus seculi nō potest hoc facere sine pctō / se cū dūz Thom. in quolibeto. Sūt etiā aliqz quā te medium noctis oēs horas euadunt. Et hi sūt peccāt: cuz adhuc nō sūt digesti: vt legit in vitis patrū qz quidā pas qñ ciabat valde mang/angels si bi portabat vras nō maturas: qñ vero minus tarde tūc portabat putridas: qñ vero cōpetenti tēpore: tunc portabat maturas et valentes. ¶ Sed quē quadragesima dicuntur vespere āte prandiū ferialibz diebus cum missa: Rñdeo fm Archi. de pfe. dist. j. Solet em ieiunium quadragesime magis celebrari ad imitationem christi. Et qz xps ieiunauit. xl. diebus. et xl. noctibus nihil comedēs deberemz nos tot illo tēpore ieiunare nulla die vel horas comedentes: sicut ipse non comedit. Et qz hoc facere non possumus / ppter defectuz nature / saltem toto die ieiunādo possumus eum modo quo possumus imitari: et qz instante et vrgēte famis necessitate / non possumus expectare vt finiat di

es / expectam / saltē qz hore diurnales finiātur: hore scz qz in die sunt celebrāde: qñ vltima est officium vespertinū. Cōpleto iū ei qd sequitur / licz de pte huius diei quasi ples ipam nō in decāatur in hac die sed post finē ipis i principio sequētis diei. quia scōz pputationē canonicā a vespertino tpe incipit sequēs dies. ar. lxxv. dist. qd a patribus. Et ideo statutum est qd i quadragesima vespere post missaz nonalē statim celebrāt sine intervallo: qd nō fit in alijs ieiunijs qz non tāta districione seruātur hec Archi.

¶ De modo dicendi horas canonicas.

Unusquē

ter queritur de modo dicendi horas canonicas. Est autē modus dicendi horas. s3 modū et formā et dispositionē ecclesie quatedralis si in ea habet specialis rubrica. Alioquin recurrit ad metropolitānā ecclesiaz: cuius rubrica ab oibz est seruāda: vt dicit in cōsilio tolerano. rñ. dist. de his qz deficiente recurrit ad Romanē ecclesie cōsuetudinē. hoc est cōtra multos romipetas qm patrūs nostris volunt dicere horas canonicas ad modū Romanē curie. cū tñ habeant specialem modū et formā et rubricā in eoz cathedra libus aut metropolitānis ecclesijs. Et hi incidunt i penā dicti cōcilij. scz suspensionis a cōmunionē p sex menses. Naz licet ecclesia Romanā sequen

Modus dicendi

da est in sacramētis. nō tamen
in diuinis officijs. vt not Ios.
and de cele. mil. c. j. Monachi
autem orabūt fm rubricā sui
ordinis. vt ibidem dicitur.

¶ Item queritur vbi hore ca-
nonice sunt dicēde? Respōdeo
in cathedralibus ecclesijs di-
cēde sūt: imo etiā in parochia
libr ecclesia si fieri pōt cōgrue:
iuxta illud. In ecclesijs bñdici
te deo dño. Querunt qz curati
parochialibz debēt occupari
confessionibus et pcuracione
sacramentorū tā circa sanos qz
infirmos: nō sufficit eis orare p
uate in ecclesijs vel in domibz
dū tñ in loco honesto sit et qeto
Nō sicut quidam dyscoli p sue-
rit horas dicēdo pellere sero-
phas vel vaccas ad pascua: et
in pellēdo rumpere vberba ho-
rarum per clamores et p mna-
tiones seroptharum vel vacca-
rū. Quidā etiam in lecto iacē-
tes apodiati: et qd deterius ē
iacētes supini in dorso posito
libro vianico supra pectz mur-
murāt horas. Alij vero de do-
mo in domo discurrentes per
villam vel opidum clamitant
i platez sonoroze: vt more pha-
riseorū orare videantur. Alij
vero ante fores ecclesie stātes
aut in cimiterijs circumcunctes
salutātes personas ad ecclesi-
as descēdentes. vñ sit aliqñ vt
dicāt: Dñs vobiscū. et respōde-
ant. bonum mane dñs gratio-
sa qui potius errare qz orare
dicendi sūt. Nam hore cū ma-
gna reuerentia et etiam atten-
tione dicende sūt. Que sūt re-
uerētia est in talibus locis cū
sānis strepitibus? De quibodi

est Ildo. de sam. bo. Quid p
dest strepit? labiorū cor est
mutū. Sicut em vox sine mo-
dulandō sit vox porcorum: sic
oro sine deuotiōe est vox boū
Et qd deterius est nōnulli iter
ista sordida et abhorrēda et ab
homināda opera vbi etiā cū
caue loqui verentur cū deo in
osone loquunt. Certe mētiō:
si nō audiunt quēdaz pbm vo-
ce alta vesp̄as dicere beate
virginis sedendo in cloaca: et
purgādo aluū. et de nephas
quātū pudoris habeat et cul-
pe: attēdere pōt vniūsqz sen-
satus. Ideo corrigatur tā ine-
pta corruptela: ne de vñ pla-
cari debuit: acris pnoceat. Cle-
rū tñ qd dictū est de attentio-
interpretationē recipit mitio-
rem: qz dicit sanctz Tho. ii. q.
quest. j. qz licet in orationibz
puiatqz debeat esse magna de-
uotio et attentio orātis (quan-
do em sentitur abesse deuotio
dimittenda est) non tamen sic
est in horis canonicis in quibz
nō requirit deuotio ex ne-
cessitate debiti vel precepti ec-
clesiastici: sed ex cōsilio. Unde
siue sit deuotus: siue non ni-
hilominus sunt hore dicēde a
pbz: alioquin expectadō de-
uotionē: q nō est in potestate
sua: raro orarem. Intētiō tñ
oīno requirit vel actualis vel
habitualis vt videlz intēdat
deum orare p salute ppria et
aliop. Et p hoc p̄genā qz sas-
cerdos oras in pctō mortalit-
qzuis frustrat deuotiōe et gra-
dei: tamē ipse horas dicere te-
netur: qui licet nō exaudiat
se: tamē equo orat in psona

totius
dicitur.
rat fac
sumi
quod a
se put
quod a
didat.
p̄st i cl
magna
malop
f̄: dicit
lum elu
et qd se
moxibz
ex p̄st
bi qz si
eligitu
mis eo-
tis: alia
sicut p
nē p̄st
ad hoc
audaci
f̄: ego.
Cum is
cedend
mus ad
rur. d̄st
Archid
qz p̄st
qui mi
indign
ligere
time q
indign
ordies
modis
terced
¶ Item
nice le
ab ali
submi
tur: R
is dicit

Horas canonicas. Fo. lxxvi.

Quid p
bi cor sit
e sine mo
corum: sic
t vox boi
nulli iter
ceda: ab
etia cu
z deo in
e mēior
pbm vo
re beate
cloaca: et
nephas
at: z cul
sq: sē
ur: tā in
vñ pla
ocet. Ne
attentio
bit mitio
cho. d. h.
ationib:
agna de
quan:
deuorio
amen sic
in quie
tio ex ne
recepti ec
o. Unde
e non m
dicēde a
ctādo de
oreffate
ntērio tñ
alis vel
ntēdat
ppria et
ā q: fas
ortalit:
e z gra
dicere te
rudis p
pionat

totius ecclesie: pro alijs erau
dunt. Unde in hoc casu cōpa
rat fac accēse. que seipsam cō
sumit: et alijs lucet: et canali
quod alijs aquam inflixit: et i
se putrefcit: z cineri seu litiui
quod alios mūdāt: et in se for
didat. Pro isto igit facit q: scri
psit i cle. Jos. and. si dñz i glo.
magna vbi querit an oratiōes
maloz. pñt his p quib: orāt
Et dicit q: si nifi scienter ma
lum eligerēt. Ad hoc etiam fa
cit qd scribit arch. iij. q. v. i gra
moribus. facit etiam ad hoc
expresse. glos. xlii. dist. ca. j. vbi
bi q: si ex certa sciētia malus
eligitur a populo: et sic confor
mis eorū morib: nocet sub di
tis: alia spūālctus eq p maluz
sicut p bonū operat remissio
ne pccōz. vt. j. q. j. si fuerit. Ar.
ad hoc. vi. q. j. ex merito. viij.
audacter. Unde illud dictum
Siego. in pastoral: qui dicit:
Cum is qui displicet: ad inter
cedendum mittitur: irati ani
mās ad dexteriora puocatur
xlii. distin. ca. j. sic itellige fm
Archid. ad deteriora puocat
scz ptra est q mittit nō ptra eū
qui mittit: nisi scienter mittat
indignū. Et sic hoc vidēt itel
ligere hugo Laurē. z Jo. ma
xime quando scienter ordinat
indignus aut presentatur ad
ordines vel bñficiū. his enī
modis aliquis mittitur ad in
tercedendum pro populo.

Itē queritur an hore cano
nice legēde sunt alta voce: vt
ab alijs audiantur: vel potius
submissa: vt a solo deo audia
tur. Respondeo fm Joan. an.
en dicta glo. magna. q: licet de

us agnoscat cordis deuotionē
nō tamē frustra vox adiungit
Unde dicunt theologi q: ora
tio q fit p ministros ecclesie. i.
pbros: qualis est i hōis cano
nicis ideo fit vocaliter et exp
se: q: talis orat in persona to
tus ecclesie ac populi: vnde vt
poplo inotescat q: pro eo orat
sacerdos merito fit expresse: et
vocaliter oratio tamen nō est
sic de illa que pūare fit pro a
lio. De necessitate adiungitur
tamen vox pūme ad excitā
dum interiorē deuotionē. Uer
bis enī z signis nosmetipos
interi: excitam: ad sancti: defi
derium augendū. vt dicit bea
t: Augu. ad probam que fuit
vxo: ad arisi. pcculis: vt dicit
Irido. lib. v. viroium illustruz
Secūdo ad redditionē debi
ti: vt scz deo seruiat oras scōm
se totum in corde z corpore de
conse. disti. v. nunquid. Tercio
ex quada: redūdantia ab ani
ma in corpus ex vehēmēti affe
ctione. vnde psal. ps. rv. Leti
tum est cor meum: z exultauit
linga mea. rc.

Et tunc queritur an acoly
thi tenentur dicere septē psal
mos. Respondetur fm Pau
lum alio. ratifpāñ. episcopus
i tractatu suo de heresi: quod
sic Cui? ratio precipua inter
ceteras est: quia ex quo dicun
tur clerici a ceteros quod est
fors. q: in sortē z partē domini
sunt vocati: rationabile vide
tur: vt dicant aliquid ratione
sui officij. hoc tamen depen
det a consuetudine: an singu
lis diebus: an tantum festiuis
dicere debeāt. Est tamen cons
k iij.

De dicendis

sonum rationi q̄ qui non studeat in scholis aut studijs: vt singulis diebus oriet septem psalmos: iuxta illd̄ Ambrosij: Quia semper pecco/debeo sc̄e p̄ habere medicinam de cōse. dist. ij. in fi. ¶ **I**tem q̄rit an sacerdos tenetur ad horas beate virginis marie. Respondeo s̄m eundē vbi. s̄. q̄ sic: l3 non de iure/ sed de optima consuetudine q̄ia p̄ lege putāda ē: vt dicit Aug. ad Cōsulariū p̄bm. xij. dist. in his rebus. Vñ in hoc casu non valet illoz excusatio q̄ dicunt q̄ hore br̄e virginis nō sciunt p̄ aliquā cōstitutionē autentīcam ecclesie vniuersalis/ nec per sacram scripturā ergo sunt in beneplacito. Qui bus respondēdum est q̄ multa sūt in ecclesia dei que non sunt de institutione ecclesie vel precepto scripture: sed ex solo consuetudinis vsu antiquo: que pretermitti nullo modo debēt sine periculo salutis: vt signatio crucis qua fideles signant verba prolata oratiōis super panem et super calicem: benedictio fontis. trina vinctio olei illoz quos baptizamus: q̄ oia (vt dicit Aug. xj. dist. ecclesiasticarū) obseruata sunt reuerēter a patribus: magis silentio q̄ publicata scripto. vt s̄t paulus de leazarjjs. Stephanus p̄ nuncialis gentium. in cle. vii. de cele. mis. dicit q̄ vbi est consuetudo q̄ prelati et maiores ecclesiarū dicūt horas beate virginis: omittētes eas peccāt mortaliter: nisi subsit causa rationalis.

¶ **A**n autem iste hore debeāt

dicti in festis beate virginis: ex quo tūctotū officij est de beata virgine. Dicēdum est q̄ ibi recurrēdum est a cōsuetudine cathedralis ecclesie. Nam in quibusdam ecclesijs dicuntur non obstante/officio solennitatibus in quibusdā non. Et sic statur cōsuetudini ecclesie cathedralis que est mater omnium inferiorū: a qua non licet discēdere. xij. distin. non licet.

¶ **I**tem queritur an omēs sacerdotes teneantur ad vigilias mortuorū. Respōd eo s̄z. Sui. q̄ curati tenentur ad vigilias mortuorum ordinarias iuxta cōsuetudinē ecclesie cathedralis. vbi est cōsuetudo q̄ maiores prelati dicant vigilias singulis diebus quadragesime in aduentu/ et in vigilijs apostolorū: debent etiā ipsi curati dicere vbiq̄q̄ sint: siue circa ecclesias proprias/ siue i studijs. Verū tamē ad extraordinarias non tenentur (sc̄dm ipsum) curati in studijs existentes: aut alij bñficiati. Extraordinarie vocātur que dicūtur specialiter pro anima cuiuslibet defuncti: ad quas dicēdas solum illi astrigūtur q̄ circa ecclesias sūt p̄sentes s̄z q̄ in illis sunt in annuversarijs defunctorum. ¶ **U**nde vltimus queritur an alqs dicēdo horas de sanctis vel de martirib⁹ quādo dicēde essent de feria/ peccet mortaliter. Respondeo/ licet sc̄dm Sūlhelmū non refert p̄ quos psalmos laudetur deus: tamē determinatio ecclesie maioris est sequenda. Nam secundum consuetudinem ecclesie maior

ris iussu
de sum
vnde h
accepit
tus de
las hor
quādo
cio eo q
Vñ istu
p̄le de c
dicit S
bus quod
do lect
gula. s̄a
cio a neg
facere h
¶ **I**tem
dicūtur
approba
peccant
sup cān.
cit q̄ qui
prioris s̄i
bitur nō
ducere c
ecclesia s̄i
branda. x
dist. iij. c.
dist. eleut
lij. q̄ sic
idem q̄
solenmita
que consu
pio maior
rare possū
Jacob⁹ d
ab ep̄is v
posuit im
¶ **I**tem q̄
omittunt
geozus: R
hoc faci
linem ca
dictū est: l
Paulum.

rit iustum est vt vnusquisq; in
de sumat regulas magisterij.
vnde honores consecrationes
accepit. xij. dist. de his. Et bea-
tus Bern. dicit. Spūs sancto il-
las horas gratas non recipit
quādo aliud q̄ debes negle-
cto eo quod debes obtuleris.
¶ Istud vitij reprobatu ex-
p̄te de cōse. disti. v. in die. vbi
dicit Grego. vij. q. illi qui i die
bus quondianis tres tantūmo
lectiones legunt: non erre-
gula sacroꝝ patrū sed ex fasti-
dio & negligētia probatur hoc
facere. hec ibi.

¶ Item queritur de illis qui
dicunt nouas hy storias non
approbatas p̄ epim: Rñdeo q̄
peccant mortaliter p̄m Bern.
sup̄ cān. sermone. xxvi. vbi di-
cit q̄ quicqd̄ sine voluntate iu-
glos fit: vane glorie deputa-
bitur nō mercedi. Eps tñ pōt
iducere cōsuetudinē nouaz in
ecclesia sua quo ad officia cele-
branda. xij. dist. nouit. & de p̄se.
dist. iij. c. i. & expresse i glo. xij.
dist. eleutherius. sup̄ ver. vigi-
lij. q̄ sic intelligitur s̄z Arch.
ibidem q̄ ep̄i in his que circa
solemnitatē ecclesie tñ cōsistūt
que consuetudine non prece-
pto maior. sūt introducta mu-
tare possūt et statuere. vt dicit
Jacobus Balberga Statutū tñ
ab ep̄is vel s̄ctis p̄ribus non
possūt imutare. hec ibidem.
¶ Item queritur q̄ d̄ de illis q̄
omittunt dicere suffragia sau-
torū: R̄spondeo q̄ peccant
hoc faciunt cōtra consuetu-
dinem cathedralis: vt sup̄ra
dictū est: secundum domnum
Paulum alior. qz cōtēptores

laudabilis consuetudinis sūt
et legis puniuntur. distin. x. in
his et hoc si faciunt ex negli-
gentia affectata: quia non cu-
rant: vel vt citius percurrāt ho-
ras vt vacēt potibus vel ocio
rē. S̄z qd̄ de illo q̄ prius orauit
pletorū q̄ vespas rē. vtrū te-
neat redicē p̄o modor Rñdeo
s̄z dñs Paulū vbi s̄ q̄ nō tenet
s̄z caute iplebit vespas qua in
cante omisit: & penitebit de ne-
gligentia.

¶ Item queritur an dicere pa-
ter noster ante horas et post
sit preceptum: Rñdeo q̄ hoc
post horas expresse precipitur
in concilio gerūden. de cōse.
dist. v. c. id semper. vbi sic dicit
Illud semper placuit observa-
ri vt oibus diebus post mar-
tinus quicq; vespas oratio dñica a
sacerdote pferatur. Antevēro
horas dicere pater noster. licet
non appareat esse preceptum
scriptū: app̄et tñ licitū dignū
et iustum. Nam prius inuocā-
dus est omnium rerum pater:
quo pretermisso nullū rite bo-
nū fundatur exordij: vt dicit
Boethius de cōsolatiōe p̄phie:
lib. iij. Ratōdabile autē ē vt p̄us
oratio illa precedat: quam au-
ctor salutis dictauit & instituit
q̄ ille quas sancti p̄res postea
dictauerunt. Item expedit p̄us
petere ea q̄ sūt magis necessa-
ria vtilia ad salutē: q̄ que sūt
nimis necessaria. magis autē
necessaria sūt que ponuntur i
dominica oratione et vtilia q̄
que ponūtur in alijs: cum ibi
summa totius salutis et per-
fectionis cōsistat. petimus et
ibi sanctificari nomē dei in nō

Cauete in dicendis

bis: et aduenire regnum celorum. quod primo esse querendum saluator docuit: vt h̄r 23. a. vj. Item consiliū est vt illa oratio premittat que disponit homines ⁊ aptū reddit humilando ad effectū orationis confisquendum: h̄mōi autē oratio dōmunicam qua petimus dimitti nobis debita nostrarū ⁊ malo culpe liberaremur nullatenus aliquid impetremus: cū dicitur Joā. ix. Deus pctōres nō eraudit: et ps Peccatori dicitur de q̄re tu enarras iustitias meas et assumis testamentū meū. p̄ os tuū. Adhūgitur etiā Aue maria in principio horarū: q̄ dignum est vt eam salutemus in principio nostri operis: per quā salus nostra exordiu sum p̄sit. Dicit enim Ber. q̄ deus nihil nos vult habē salutis q̄ per manus marie nō transiret. Aliquivero incipiunt horas p̄ illum versiculū: Sancti spūs assit nobis ḡsa. sed nō est vis. Ego incipio p̄ Aue maria ista ratioe: q̄ nec gratiam spiritus sancti nec posset obtinere puto sine marie suffragio: ideoq̄ ad campum meo recurro: q̄ ipe trare per eis dubiū non dubito.

Cauete in dicendis hōis canonicis seruande.

Sequitur cautele circa horas canonicas obseruande. Et primo septē impedi-

menta quibus frustratur effectus orationis: de quibus habet in cle. graui. de celeb. mis. Cauet ergo quilibet ne legat transgrediendo siue synopādo. si cut aliqui faciūt dicētes: Dixit dñs a dextris meis: aut extranea aut prophana colloquia intermiscēdo. q̄ dicit Francisus verteley. friuola qui p̄fert q̄s sacra p̄sbyter offert: Lectio sacra dei non reputat ei. Tarde ad chorū veniēdo Ante finē officiū sine causa ex eundo Aues in chorū portādo seu venaticos canes sine tōsurā vel veste cōpetētī horis interessēdo. Et hoc est contra cāpanatores. crispātos. cōmātos manicatos ministrantes celebrātibz p̄sbyteris: q̄ Guiter peccāt: vt ptz vbi s̄. C̄ Secūdo cauet horas canonicas cantans ne lasciuos et dissolutos cātus ibi p̄sonet: sicut quidāz theatrales. i. secularis chorearum cāthilenas confictis modulationibus spiritua liū cōsonātiarū discātūz. Cōtra q̄s est ap̄ls ad Ephesi. v. dicēs: Cātantes ⁊ psallent es in cordibz vestris dño. Vbi dicit hyero. et ponit. xij. dist. c. cantantes. vbi dicit. Audiant hec adolescentuli: audiant hi quibus in ecclesia est psallendi officium deo nō voce: sed corde cātandū: nec in tragidiarū modum gutur et fauces medicamine liniendi sunt: vt in ecclesiā theatrales moduli audiatur et cantica. Et Grego. dat huius rationem dicens. xij. distin. c. in sancta. vbi dicitur: Plerūq̄ sit vel i sacro ministe-

rio di
cōgiti
cor m
mulet
delecta
de cele
lemis p
facit. r
y. non c
hodie p
de Johā
mapir: s̄
decreuit
probat
plus et m
fra solen
canonica
spēdi ab
mittit ta
et festiu
officiū a
neg: vidē
melodiar
quarte er
ecclesiasti
simplicem
tas illib
Tertio
verba tai
diuini o
sue dicē
hoc eum
audietes
clericis
dum: tam
et p̄lati
dralium n
Tales ar
illud ps.
ter dicens
at quod n
autem no
constitua
phanus s̄
in agro d

no dum blanda vox queritur
cōgrua vita negligatur: Et cā
tor minister deum moribus sti
mulet cum populum vocibus
delectat: hoc etia prohibetur
de cele. mis. in cle. vbi a canti
lenis phiber abstinere. p quo
facit. xxvij. dist. pbfz. de cō. di.
v. non oportet. r. xxvij. dis. c. ij.
hodie psum est hoc optime
p Johā. xxiij. in extranagāti q
incipit: Dicit sancto: n patruz
decreuit auctoritas in qua re
probat cantū cālenarū i tri
plis et mteris vulgaribus in
fra solennia missar et horarū
canonicar. Et p̄cipit tales su
spici ab officio p octo dies. p
mittit tamē diebus celebub
et festiuis in missa et i diuinis
officijs aliquas fieri cōsolatio
nes: videlicet cōsonātiās que
melodiam faciūt infra octauā
quarte et quinte r hmoi super
ecclesiasticū officium r cātum
simplicem ita tñ q ip̄i integri
tas illibata pmaneat. hec ibi
¶ Tertio caueat ne incōgrue
verba tam in horis q̄ in alijs
diuinis officijs siue cantando
siue dicēdo submisit proferat
hoc enim multum scandalizā
audiētes. Et licet hoc omnib
clericis generaliter sit canen
dum: tamē ab ipsis canonicis
et prelatīs ecclesiarum cathed
ralium maxime est vitanduz
Tales arguit Cassiodo. super
illud ps. xlvj. psallite sapien
ter dicens: Nemo sapienter fa
cit quod nō intelligit. Signū
autem nō intelligentie est in
construitas. vnde credit Ste
phanus scribens super cle. ne
in agro de statu monachorū

q ignorantia gramaticē mā
rie in incōgruitate p̄sistit repel
lit quē ab canonicatu ecclesie
cathedralis. Archi. xxiij. dist.
quādo. r s eta. r. quali. c. fi. de
cōsan. et affi. ca. j. de rescrip. c.
statū. li. vj. r. c. j. r. c. fi. si corpo
li. vj. vbi p̄batur hoc per argu
mentum.

¶ Quarto caueat clericus orās
ne in horis resumat vnum et
idem verbuz pluries. qz dicit
Ecclesiasti. vij. Ne iteres ver
bum in oratione tua. Contra
quod faciunt quidam dicen
tes / pater noster / pater noster
qui est series aut septies. Et
non dico septies tantum sed
etia septuagesies septies: que
iterentia procedit ex inaduer
tentia / ex indeuotione / ac men
tis distracōne. qā dum alia
cogitant in vno verbo linguā
tandū figunt donec cogita
tiones pertranseant quia po
tius irritant deum q̄ orant.

Nam vt dicit Seneca: Pertur
bat mentem auditoris quod
sepe dicitur. scilz vna et eadem
voce: immo quodāmodo des
in hoc blasphematur / duz per
hoc videtur semel dictum nō
audire vel intelligere / nisi se
pius ei resumatur: cum tamen
dicatur: Sit enim pater ves
ter celestis quibus indigetis
Mathei. vi. Videat quilibet
tam. clericus q̄ laycus vt in
oratione stet vel sedeat quie
tus: aut flectat deuotus ma
nus leuando: pectus tuncen
do: suspirando: et sursum in
spiciendo. Isti enim sunt mo
di orandi. in scripturis sctis
approbati. etia dicitur in ps.

De excommunicatione.

Stantes erant pedes nostri. ⁊ Mar. xj. Cum stabis ad orandum dimittite etc. Sic Martha stetit et ait ad Christum: Domine non est tibi curare etc. Luc. x. Sic leprosus genu flexit et impetrauit curationem. Marci. i. hydropicus stans ante Christum obtinuit sanitatem. Luc. xiiij. De sedendo Matthei. xxvj. dicitur: vbi Christus dixit apostolus. Sedete hic. ⁊ sequitur Et orate: ne intretis in tentationem. Item Marci. xiiij. De quiete dicitur Mathe. vi. Cum oraueris iuxta in cubiculum tuum: et clauso ostio ora. Cubiculum autem est locus quietis ⁊ locus pacis: De flexura dicitur de leproso: Proci dens adorauit. Luce. v. qd vtiq; flectere est necessarium. sicut Paulus se dicit. Flecto genua mea ad deum p vobis ad Ephe. iij. Et idem de beato Stephano qui positis genibus orabat Actuum. vii. De eleuatione manuum habetur Exod. xvij. vbi Moyses eleuatis manibus orauit. Et dauid. Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum. ps. cx. De tusione pectoris habet Luce. xviij. vbi publicanus percutiens pectus orabat de suspiratione Johā. xi. vbi Christus infremuit spiritum et turbauit seipsum volens Lazarum suscitare. De sursum inspicendo dicitur Johā. xj. vbi Christus suspiciens in celum dixit. Pater gratias tibi ago quoniam exaudisti me.

De excommunicatione.

SI quis ecclesiam non audierit sit tibi sic ethnicus et publicanus. Ma. xviij. ⁊ xxiiij. q. i. omnibus. Qm vt ait doctor subtilis. in. iij. scē. di. xix. q. i. arti. v. in ecclesia est duplex forum. Unum secretissimum: i. qd idem est accusator et reus. ⁊ ad istū p̄tinēt clauis ecclesie. Aliud est forū publicū: i. quo hz ecclesia auctoritate corrigendi publica debita. Et talis auctoritas cognoscēdi in causa et scētēiandi publice quodāmodo potest etiam dici clauis. P̄ia dicitur clauis ordis. Secūda clauis iurisdictionis. Ad quā quidam clauē iurisdictionis p̄tinere videtur dictus nostri saluatoris supra p̄missum. Si q̄s ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus. i. excommunicatus: et gentilis: et publicanus scz vt publicus p̄ctor vitetur. Per ecclesiaz autem intelligit prelatus ecclesie. vt exponit Beda et hylarius. cui scilicet prelatus lata est sententia: sicut statim ibidem dicit saluator: Amen dico vobis: quod cūq; ligaueritis super terram: erit ligatum ⁊ i celis p̄m hylariū talis scētētia iudicio diuino approbat. Cōformiter aut ista iurisdictionē tā xps q̄ apli exercuerūt. Nam dñs mulierē deprehensam in adulterio p sententiam absoluit: dicens: Nemo te cōdēnauit mulier. que ait: Nemo dñe. et ipse subiunxit: Nec ego te cōdēnabo. Johā. viij. Sicut autem tūc absoluit

De excoicatione Fo. lxxix.

eam: ita potuisset condemnare
 eam. De Petro quoque legitur
 quod publice Ananiam et Sapphi-
 ram ad mortem sententiauit:
 ut dicit Actus. v. De Paulo etiam
 legitur quod Corinthum fornican-
 tem publice excoicauit: ut di-
 citur. i. ad Corin. v. Item. i. ad
 Timo. i. hymeneum et Alexan-
 drum tradidit sathane propter
 blasphemiam. Idem etiam phi-
 bet communicare notariis pec-
 catoribus. i. ad Cor. v. et. ij. ad
 Thessa. ij. et. ij. ad Timo. iij.
 facit vitare Alexandrum era-
 rum. Item ad Titum. iij. here-
 ticum post alteram monitio-
 nem facit vitare. Idem quoque
 ad Gala. i. scribens ait: Si an-
 gelus vobis de celo aliud eu-
 angelizauerit praeterquam quod eu-
 angelizauimus vobis: anathema sit
 Sic ergo anathema tenet con-
 tra angelum praeter hominem. Deni-
 que Joa. Cherinthum hereticum
 publice excoicauit: et vitari pre-
 cepit: que omnia arguunt heren-
 ticum modernorum versutias: qui
 ecclesie detrahentes dicunt eam
 non habere auctoritates excoi-
 candi: suspendendi: et interdici-
 di: per consequens dogmatizant
 non esse curandas ecclesiasticas
 censuras: cum tamen dicat Chry-
 so. xj. q. iij. ca. nemo contemnat
 verbi dei. Nemo contemnat vin-
 cula ecclesie. Non enim homo est qui
 ligat: sed Christus: qui habet po-
 testatem dedit: et dominus fecit ho-
 mines esse tentati honoris.
 Circa igitur prosecutionem
 huius materie: breuiter de tri-
 bus principaliter est consideran-
 dum. Primo quidem de excom-
 municatione. Secundo de suspen-

sione. Tercio et Ultimo de in-
 terdicto. Est autem excoicatio
 a qualibet licita communione
 et legitimo actu separatio. xj.
 q. iij. eundem Alibi enim voca-
 tur eterne mortis damnatio. xj.
 q. iij. nemo episcopus. Alibi dicitur
 aic et corporis detrimentum. ij.
 q. i. de manifesta. Item dicitur
 de ecclesia: et tradidit diabo-
 lo. xj. q. iij. audi. Et breuiter ex-
 communicatio que dicitur alio no-
 mine anathema: non est nisi a deo
 separatio. xxiij. q. iij. certum est.
 Et hoc est magna pena. Nam
 quando quis excoicatur: statim
 membrum dei esse desinit. et in-
 cipit esse membrum diaboli. xj.
 q. iij. excellensimum. Moris ut
 ab ecclesia repellit: rapido ore
 demonum deuorat. xj. q. iij. ab
 sit. Sunt autem duae species excoi-
 cationis. Una q. separat a sacra-
 mentis ecclesie: et participatio de fi-
 delium ab ingressu ecclesie: et hec
 dicitur maior seu anathema. Alia
 est que separat solum a sacramen-
 tis: ut est quodlibet peccatum
 mortale. et hec dicitur minor. De
 utraque dicitur. iij. q. iij. engeltru-
 dam. A prima non absolunt
 simplices sacerdotes: sed a se-
 cunda in casibus tamen ipsi promi-
 ssis a iure. Unde secundum quod quat-
 tuor sunt genera excoicatorum:
 ut colligitur. xj. q. iij. ad men-
 sam. Primo quoniam quis peccat: et
 deus recedit ab eo. Secundo quoniam
 quis de consilio sacerdotis ab-
 stinet ab eucharistia. Tercio
 quando est excoicatus minor
 excoicatione: ut quia communi-
 cavit excommunicato in locutio-
 ne: vel commisit sacrilegium:
 vel est simoniacus. Quarto quoniam

De sententia

quis est excoicatus excoicatio-
ne maior: tunc pprie dicitur
excoicatus: et etiam vitadus:
¶ In Joan. de deo qui ita nota
uit in predicto canone. ad me-
sam: et Archi. ibidem post eū.
¶ Circa istam materiam est vi-
dēdū de quattuor. Primo q̄ sūt
casus in q̄bus q̄s ipso facto in-
cidit i sniam excoicatiōis a iu-
re. Secūdo q̄s sit effectus excoi-
cationis. Tertiū in q̄bus casib⁹
participās excoicatis incidit in
eamdem sententia excoicatio-
nis: i quibus pmittitur quis
participare licite excoicatio-
nati. Quarto de forma ferēdi sentē-
tiam excoicacionis: et im-
pendende absolutionis.
¶ De primo sciēdum q̄ quin-
quaginta sunt casus in quib⁹
ipso facto quis sentētiā exco-
municacionis incidit quos be-
ne enumerat Joan. and. in. c.
eos qui. de sen. exco. lib. vi. in
glo. ii. et eo. tit. in cle. in. j. glo.
¶ Et sciēdum q̄ primus est q̄s
q̄s incidit in heresim dānatā:
vt. iii. q. ii. c. ii. et ii. aut q̄ no-
nam heresim fugit. de hereti-
cis. ad abolendam. est sic exco-
municat. Et similiter credēs
hereticis: vel eos receptans:
aut eis fauens. de hereti. sicut
ait. Secundus: cum q̄s asserit
Romanam ecclesiā nō esse ca-
put oim: nec ei tāq̄ capiti obe-
diendum. dist. xix. nulli phas.
¶ Unde hodie diffinitum habet-
ur: et declaratum per Bonifa-
cium octauum: q̄ subesse Ro-
mano pontifici omni humane
creature est de necessitate sa-
lutis: vt patet in sua extrava-
gāti que incipit: Unam scētām.

Tertius casus: quādo rectores
civitatis faciūt excoicaciones in
debitas in clericos: et admo-
niti non desistūt: vt de immu-
ni. eccle. non minus. Quartus
casus est cū quis non electus
a duabus partib⁹ cardinaliū
gerit se p̄ papa. de elec. licet.
¶ Quintus: cum quis magister
scholarium tractat cū aliquo
cine Bononie de pductiōe ho-
spitiū irredēditis inquilinis nisi
tēpus fuerit elapsū: vt de lo-
cato et conducto ex rescripto.
¶ Sextus: cū monachi/canonici
reglāres/archidiaconi/prepo-
siti/plebani/cātores/et alij cle-
rici personatus habentes/aut
etiam quicūq̄ pbrī audiunt le-
ges vel physicā. ne clerici vel
monachi rē. ca. non magnopere
r. c. sup specula. Seco si ha-
bent tāq̄ ecclesiā parrochia-
lem/et non sint pbrī. ne clerici
vel monachi rē. c. statutum. li.
vi. Septimus: cū quis partici-
pat cum excoicato in crimine
pp̄ q̄s excoicatur: vādo ei cō-
siliū/auxiliū/vel fanorem:
de sen. exco. si cōcubine Octa-
uus: statuētes statuta cōtra li-
bertatem ecclesie tam consu-
les q̄ eorū scriptores. de sentē.
exco. non erit r. c. grauē. No-
nus: qui vtiūtur ordinatiōib⁹
a schismaticis factis. de schi-
smaticis. c. j. Decim⁹: quicūq̄
loquit secrete/vel mittit scri-
pturas vel nūcium alicui car-
dinali quando sunt reclusi oc-
casiōe electionis pape: vt de
electione. vbi periculū lib. vi.
Et idē de dñis rectorib⁹ et of-
ficialibus civitatis qui immi-
nere ipsa electione non seruat

uerit ip-
Unde in
aliquos
bancur/
electione
Duo deci-
regimē vt
et de fau-
tra consti-
ci: vt de
vi. Tredec-
tur ad diri-
electiōib⁹
his per q̄
dia oriri v-
ctione idē
cū quatuor
curant ser-
mittit se b-
offi. deleg.
lib. vi. De
qui absolu-
coicacione
aut enā su-
dicti extor-
meum. Na-
valer: et in-
municatio-
tūse causā
lib. vi. Dec-
git fraudul-
sum per qu-
dar ad aliq-
testimonio-
lires li. vi.
de his qui
la vel alia
ficias comp-
dum laicis
na immobi-
similiter la-
di huiusm-
moniti des-
cle. non ali-
mo libro. vi.

Excommunicationis Fo. lxxx.

uerint ipsam constitutionem
Undecimus: de his q̄ grauant
aliquos q̄ cum pro vno roga-
bantur eligere noluerunt: de
electione. sciant cuncti lib. vi.
Duodecimus: de rectorib⁹ ad
regimē vrbis Romane electis
et de fautorib⁹ qui fecerunt cō-
tra constitutionem sup hoc fa-
ciūt de elec. fundamenta li.
vi. Tredecimus: de his q̄ vocā-
tur ad dirigēdas moniales in
electionibus: nisi abstineant ab
his per que possit in eis discor-
dia oriri vel nutriri: vt de elec-
tione identitatibus. li. vi. De-
cimus quartus: de his qui pro-
curant seruatores dari: et intro-
mittāt se de his q̄ nō licent. de
off. deleg. c. hac constitutione
lib. vi. Decimus quintus: de his
qui absolutiōem de aliqua ex-
coicatione vel reuocatione eis
aut etiā suspēsiōis vel inter-
dicti extorquet per vim aut p-
metum. Nā hec absolutio non
valet: et incurritur noua exco-
municatio: vt de his q̄ vi me-
ritis causa fiunt. capi. vnico:
lib. vi. Decimus sextus. qui sin-
git fraudulenter aliquem ca-
sum per quē aliquis iudex va-
dat ad aliquem mulierem pro
testimonio: vt de iudicijs. mu-
lieres li. vi. Decimus septim⁹:
de his qui prelatos vlt capitu-
la vel alias personas ecclesia-
sticas compellūt ad submittē-
dum laicis vel alienādum bo-
na immobilia ecclesiarum. Et
similiter laici qui vsurpant si-
bi huiusmodi illicite nisi ad-
moniti destiterint. de reb⁹ ec-
cle. non alie. c. hoc consulti-
mo libro. vi. Decimus octauus

quicq̄ a personis ecclesiasti-
cis vel ecclesijs p se vel p ali-
um suo noīe vel alieno p per-
sonis vel reb⁹ quas nō causa
negociatōis deferūt vel defer-
ri faciūt seu trāsmittūt: erigūt
aliquō pedagium. de censibus
lib. vi. Decimus nonus: de
his q̄ impediunt iudiciū delega-
ti vel cuiuscūq̄ iudicis ecclesi-
astici. de immuni. eccle. qm. lib.
vi. vicesim⁹: de his q̄ iubēt sub-
ditis suis ne psonis ecclesiasti-
cis vendant aliquod bladum
vel similia. de immu. eccle. c. fi.
lib. vi. Vicesimus primus de re-
ligiosis q̄ habitum sue religio-
nis dimittunt: vel qui accedūt
ad studium sine licentia sui p-
lati vel conuentus: vel qui co-
ram talibus legit scierint qui
dimiserunt habitum. ne cleri-
ci vel monachi &c. vt periculo-
sa. li. vi. Et sicut recitat Joan.
and. in nouella sup regula li-
bro. vi. referens Guil. de lata
Petri disputasse de monacho
qui bene deferat habitum mo-
nachalem: sed opertum habi-
tu clericali: q̄ sit apostata.
Quod hodie videtur approba-
tum: de vita et hone. cler. quo-
niam. in princip. in cle. in ver.
a religiosis. que oīa vera sunt
sīm Joan. and. quando mona-
chus iustam causam. transfor-
mationis non allegat. Vicesi-
mus secundus q̄ hereticos seu
fautores credentes / recepta-
tores vel defensores eorū sciē-
ter tradiderint ecclesiastice se-
pulture. de hereticis. ca. qui-
cunque. libro. vi. Nectales de
bent absolui nisi prius talem
sepultum proprijs manibus

De snia excoicationis

extremulent. Idem de illis laicis qui publice vlt priuatiu de fide catholica disputat: vt dicitur ibidem. Dicit tamen Joā. an. q. in istis casibz est canon ferendz non late sententie: et hoc est tenendū: vltimustertius: quicunqz rector secularis vel quicunqz officialis eius cognosceret de crimine heresis: aut captiuos liberaret: vlt dio cesanorū inquisitorum officiū impediret. de hereti. li. vi. cap. vt inquisitionis. vltimustquar tus: quid per assassinos vel assassinos aliquē christianū iter fecerit. Dicunt aut assassini vel assassini quidā infideles q. ex q. busdā falsis opiniōibz i qbus fuerūt enutriti facile intrabatur ad occidēdū quēcūqz xpiani: nō curātes nisi ob hoc ipsi occidendi essent. de homi. pro humani. li. vi. vltimustquin te de clericis q. manifestis vsu rarijs ad fenus exercendā do mos locat: vlt alijs titulis pcedunt. de vsur. vsuraz. li. vi. vltimustertius de his qui pcedūt represalias contra personas ecclesiasticas specialiter siue generatim: vt de iniurijs et dā. da. 2. si pignoratidēs li. vi. Dicitur aut represalie quando vnus ouundus de vna terra spoliatur ab alio de alia terra ouundus: itaqz q. si debitu non soluitur cuiusdā datur potestas ipsi spoliato q. satisfaciāt sibi contra quemlibet d. terra illa vnde est debitor: vel spoliator. vltimustseptimus: si dñs vel rector tēporalis nō fecerit ea obseruari que statuntur contra infecutores cardinalium

seu alicui de familia eoz: vel pape. de penis. c. felices li. vi. vltimustoctauus: q. cūqz dat licentiā occidēdi seu accipien di: vel ats/ia psonis vlt bonis suis vlt suoz grauādi eos q. 3 reges/barōes/nobiles vlt scū q. tūlest excoicationis/suspensio nis vlt infideli snias: siue istos quorū occasione sunt plate: vlt eos qui eos obseruāt: aut eos q. taliter excoicatis comunica re volunt: nisi licentiā ipam reintegraliter reuocēt: si qua sunt ablata restituant: siue pro illis satisfaciāt: et si q. qui dī cta licentiā vsi fuerit: vel etiā sine licētia suo motu hoc fecerint. excoicationem incurrunt. In qua si pmanserint p duos menses nō nisi per papam absoluitur. de sen. exco. q. cūqz. li. bro. vi. vltimustnonus: quādo q. ab excoicatione fuit absoluitus in mortis articulo vel alio impedimento: si cessante articulo vel impedimento non presentet se ptoctus poterit illi a quo absolui debuerat: reicidit ipso facto in eandem sententiam. de sen. excoi. eos. li. vi. vltimustmus: quādo aliqui absoluitur a sede apostolica vel si legatis: et iniungitur eis q. se representent ordinarijs vlt alijs suscepturi penitentiam 2 pacis iniuriam: sen vt eis quibz obligati sunt: satisfaciāt: si hoc nō faciant: cum pmo poterint: reicidunt in eandem sniam: vt in dicto ca. eos qui. lib. vi. vltimustseptimus: de illis qui in cemiterijs sepeliūt corpora tēpore interdicti: vlt vsurarios manifestos

De snia

saenter sep catione n ad arbitriū rnt qbz p Tricesimus decimas ecc puat vel vsi permutat sc mas quibus noiem elem giosi. Triges nachis siue bus qui nō h nones: 2 cōfū punapū siue rum: vt dam prelati siue vt de statu n clemen. Tri monachis q. pia monachē dicto cap. ne mulquiritus diunt vltitate canonicorū: trint: vt de s dētes: an clem factus de qu que dicunt b ligni qui ea uent de relig de quibz dā mulseptimus ter cōtrahy gradu cōsan simitatis pph nialibz: vel 2 religiosi vel tiam clerici i sangui. 2 affi musoctauus hereticorum sionis offic vltitis peci

De Inia excoicationis Fo. lxxxi.

scienter sepeliunt: a qua excoi-
catione non dnt absolui nisi p
ad arbitriū dioecelani satisfice-
rint qd premissa iniuria fuit ir-
rogata. de sepulta. eos in cle.
Tricesimus scilicet religiosi q
decimas ecclie sbitas/ appro-
puat vel usurpant: siue qui non
permittūt solui ecclesijs/ deci-
mas quibus tenentur iuxta te-
norem elementine de deci. reli-
gioli. Tricesimus tertius de mo-
nachis siue canonicis reglari-
bus qui non habent administra-
tiones: cōserunt se ad curias
principū sine licentia prelato-
rum: vt damnū inferant aliqd
prelatis suis aut monasterio:
vt de statu mona. ne in agro. l
clemen. Tricesimus quartus de
monachis qui arma intra se-
pta monasterij tenent &c. vt in
dicto cap. ne in agro. Triges-
mus quintus de his qui impe-
dunt visitatores monialiu vel
canonicoru: nisi moniti desti-
terint: vt de statu mona. acce-
dentes in clemen. Tricesimus
sextus de quibusdā mulierib
que dicunt beguine: silt et re-
ligiosi qui eas in tali statu fo-
rent de religiosis domib. cum
de quibusdā. in cle. Tricesi-
mus septimus de illis qui scien-
ter contrahunt matrimoniū in
gradu cōsanguinitatis vel af-
finitatis pbitis: vel cū mo-
nialib: vel strahentes q sunt
religiosi vel moniales: siue e-
ciam clerici in sacris: vt de con-
sangu. & aff. eos. i. cle. Triges-
mus octauus de inquisitorib
hereticorum qui pretextu inq-
uisionis officij qbusuis modis
illeitis pecuniam exorquēt:

vel etiam bona eccliarum ob
delicta clericoru applicant fis-
co. de hereticis. volentes in cle.
Trigesimus nonus: ptas/ capi-
tane/ rectores/ cōsules et iudi-
ces/ piliarij & alij officiales/ q
statuta scribūt/ faciūt et dicūt
p que quis cōpellitur soluere
vsuras vel solutas non repe-
re: q fm ea iudicāt: & qui ha-
bent sup hoc potestatem: nisi
statuta ipa deleuerint: sunt ex-
coicati: vt de vsuris. ex graui-
in cle. Quadragessimus de reli-
giolis medicantib: qui domos
ad habitandum de nouo reci-
piunt: vel receptas mutas seu
alienant. de excels. prel. c. vni-
co. li. vi. et de penis. c. cupien-
tes. in cle. Quadragessimus pri-
mus de religiosis qui sez dicūt
aliqua verba quib: retrahūt
audientes a solutione decima-
rū: vt i dicto. c. cupientes. Qua-
dragesimus secundus: qui con-
fiterentibus sibi non faciunt cō-
scientiā de decimis soluendis
qui suspēsi sunt a pdicatioe
officio donec si cōmode possūt
faciant eis cōscientiā. Et si in-
terim predicent/ excoicati sunt
vt habetur ibidē. Quadragesi-
mus tertius de religiosis qbuscū-
q: q non seruāt interdictum qd
seruat mater ecclie. de senten-
exco. c. i. in clem. Quadragesi-
mus quartus de fratrib: mino-
ribus qui tēpore interdicti re-
cipiunt/ ad officia diuina fra-
tres vel sorores de tertio ordi-
ne qui cōtinentes dicuntur de
sentē exco. cū ex eo. Quadra-
gesimus quintus: opponēs seu im-
pugnās litteras pape nouiter
electi/ etiā ante coronationem
li.

De sententia

suam excoīcatu est per extra
vagantē. xi. Benedicti que in-
cipit: q; nōnulli. Quadragesi-
mus sextus: verberans clericū
diabolo instigāte: puta ex ira
aut aīo vindicādi vel vlciscen-
di se in eo: ipso facto est excoī-
catus. xlvj. q; iij. si quis suade-
re diabolo. et de sen. exco. cum
illozum. Et notāter dicit insti-
gāte diabolo. et ex ira secus si
iocose aliquis clericum i ludo
hōnesto offenderet: nō aīo ira
eundo: nec ex malo pposito: q;
nō incidit exco. de sen. excom.
cum voluntate. Dicitur etiaz
animo vlciscendi se in eo: quia
secus de mandato superioris
quis capiat clericū incorrigi-
bile: vt ad iudiciū eum pertra-
hat. Talis em nullā sentētiā
incurrit: vt de sentē. exco. vt fa-
me. Nam tales possunt etiam
ab ecclia extrahi etiam violen-
ter: vñ dicit gl. ibidem. Super
hec dicta pnt excusari magi-
stri: plati p sanguine: alij i iure
expsī: qbus pmissis correctio
clericor: q etia si aīo iracūdo
clericū verberāt et de correctio-
ne actu nō cogitant: excusant
sim hosti. Nō em possunt dici
ex ira corrigere clericos cū do-
lō nō assit: et per pñs nec vio-
lencia sufficit em q correctioez
habeant i habitu. Quadrage-
simus septim⁹: de istis laicis q
collectas tallias: et onera im-
ponūt ecclesiasticis personis:
ab ipsis suoz puentiū vel bo-
norū dimidiā decimā seu vice-
simā excoīquentes. de imu. ec.
clerici. li. vi. Quadragessimus
octauus de prelati et de illis
personis qui hmoi laicis elo-

mosynas vel collectas quate-
q; persolunt: vt habetur ibi-
dem. hodie vero solū locū ha-
bet in exigentib⁹ laicis: qui so-
li incidunt in excoīcacione
nem: non tamen habet locum
in soluētib⁹ vel recipienti-
b⁹ a spōte soluētib⁹: vt dī imu-
ecclē. qm in clem. Quadragesi-
mus nonz: pcutiēs aliquē q
nō uiter est religionē ingressus: li-
cet nondū sit professus: incidit
in excoīcacionē. de sen. exco. re-
ligiosa. li. vi. Quinquagesim⁹
de illo q l3 nō mādauit percu-
tere clericū aliq⁹ th noīe suor
puta familiaris eius: vel cōfan-
guineus percussit clericum: nil
le ratū habuit postea: excoīca-
tionē incurrit ipso facto. de sen.
excommu. cum quis li. vi. Ali-
os casus quere supra in ca. de
sacro pñie. Et quia dicrum est
in. xlvj. casu q non omnis per-
cutiens clericū incidit in cano-
nē late sentētie: ideo videndū
est breuiter q quatuordecī sūt
casus in quibus pcutiens cle-
ricus non incidit in excoīcacio-
nē. Primo qñ quis ignorabat
an cleric⁹ esset: puta q comaz
nutriebat de sen. exco. si vero.
Scō si nō defert habitum: vel
tonsuram: nec aliquid de cleri-
catu ostendit: si tertio admo-
nitus non se corrigat. de sentē.
excom. c. contingit et ca. in au-
dientia. Tertio in clerico qui
contempto habitu fert arma:
et tertio monitus non corrigi-
tur: vt in predicto ca. in audie-
tia. Et etiaz si nō monitus sū-
t se imisceat tyāndi: de sentē-
tia excoīcaciōis cū nō abho-
mine. Quarto in clerico exco-

gente nego-
ta. sacerdo
monachi. q
ntio: vt in
ta et hōne.
clerico pñi
tū clericali
li. vi. Sexto
bus macell
per annū ex
vel si mino
non delitite
deri. lib. vi.
illis qui no
percutiunt.
debet tam
loci. et ratio
c. i. Octauo
tamē hoc te
plene. de sen-
te. c. si. Non
vix incōti
perate. de f
cūz quād
uenit cleric
vel cum ma
lior: vt in di
nec ille. U
prelato: au
correctioni
voluntate:
si non fiat
tam verbe
incurrunt e
de sentē. c.
Quod si ca
cum capere
per laicos.
laicus lib.
debet fieri:
ambo incur
vt in dicto
si clericus
tū incorri
piz corrigi

Excommunicatiōis. Fo. lxxxii.

cente negocia secularia: vt in
ca. sacerdotibus. ne clerici vel
monachi. et prius requirit mo-
nitio: vt in. c. i. audientia. de vi-
ta et hone. cleri. c. fi. Quinto in
clerico iungato si nō fert habi-
tū clericali. de cler. coniugato
li. vi. Sexto in clericis buffoni-
bus macellarijs goliardis: q
per annū exerceuerit artē suā
vel si minou tēpore admonitū
nō deliterint: de vi. et hone.
cleri. lib. vi. ca. fi. Septimus in
illis qui non ex ira / s; iocose se
percutiunt: de senten. excō. ca.
i. debet tamē attēdi qualitas
loci: et ratio fallēdi. de presum.
c. i. Octauus in magistro: qui
tamē hoc facit leuiter cā disci-
pline. de sen. excō. cū volunta-
te. c. fi. Nonus est in eo qui vim
vel ex incōmēti repellit tem-
perate. de sen. excō. si hō. De-
cimo quādo quis cū vxore in-
uenit clericum turpiter agere
vel cum matre vel sorore vel fi-
liis: vt in dicto cap. si vero r. c.
nec ille. Undecimus: si fiat a
prelato / aut mandato ipsius cā
correctionis: vt in dicto ca. cū
voluntate: et cap. ex tenore. Et
si non fiat causa correctionis:
tam verberans q; percipiens
incurrunt excommunicationem
de senten. excō. vniuersitatis.
Quod si causa subest / pōt cleri-
cum capere / et incarcerare etiā
per laicos. de senten. excōi. si
laicus lib. vi. S; percussio nō
debet fieri per laicum: alioqui
ambo incurrūt excommunicatiōem:
vt in dicto. c. vniuersitatis: nū-
si clericus esset a deo / .i. intan-
tū in corrigibilis: q; aliter ca-
piat corrigi nō pōt. de sen. exc.

vt facit. Duodecimus in turbā-
te diuina officia: quem presby-
ter vel alius ad quem spectat
pōt eligere de ecclesia de sen-
excō. veniens. S; cū q; rōe of-
ficij qd ecclesia obtinet / pcutit
clericū aut etiā cū senior cā de-
uotionis hoc facit: aut dñs et
pater siue ppinquus familia-
riter corrigit. Nec oia itellige
cū sunt in minoribus ordinib;
cōstituti: vt in dicto ca. cū vo-
luntate. Tredecimus: si cleri-
cus sit depositus siue degra-
datus: vt de iudicij: cum nō
ab homine. et de penis. degra-
datio. in fine. lib. vi. Et hoc in-
tellige si talis clericus deposti-
tus est incorrigibilis / et nolit
vivere sub regula clericali: vt
notatur in cap. contingit: pri-
mo. de senten. excōm. et nouel-
lator super reglā delictum. li.
vi. et Johan. And. xvij. q. iij. si
quis deinceps. et. xxiij. que. v.
excommunicatorum. Alias
autem si est corrigibilis: non li-
cet eum percutere: licet esset ex-
communicatus: vt in iuribus p-
dictis. Et ratio: quia adhuc li-
cet excommunicatus sit dum-
modo sit corrigibilis: et uōdū
degradatus / retinet priuilegi-
um canonis: si quis suadente.
quod est concessum in fauore
ordinis: non personarum: vt
in dicto. c. cōtingit. Veruntia-
men Innoc. v. credit q; verbe-
rans hereticum clericum non
incidit canonem: et hoc ipse no-
tauit de sen. excōm. si vero qd
tamen intelligendum est de he-
retico depositus per sententia:
qd etiam sentiunt Soffredus
Vincent. et Bern. Dicit tamen
l. ij.

De effectu excomu.

14
Archi. xvij. q. iij. si quis deinceps q. laicus iudex pot. expellere pcutere capere et occidere clericu. si oino est incorrigibilis et aliter corrigi non pot. re cepra tñ licetia ab ecclia: als non l. xvij. q. j. si q. xvij. q. v. vbi de liguribz. c. circūcellioes Quartuldecim. qñ clericus tras fert se ad actū pcuratoris ordini pcuratoris vt puta erat in minori bz et factus est miles vel bigamus. lxxxiij. dist. quisquis etc.

De effectu excom municationis.

Secundo

De effectu excom municationis sciendum est q. excom municat. maiori excom municatione non pot. eligere neq. eligi: neq. beneficiu ecclesiasticum acquirere: nec de beneficijs suis aliquid percipere: vt de appellationibz. p. a. foralis. i. fi. Et hoc quando est in mora petende absolutionis de pcessione prebendarum: q. diuersitate. Item nemo debet sibi participare loquendo/orando/salutando/bibendo/comedendo. xi. q. iij. sicut aph. Item non potest constitui pcurator: neq. pcuratori constitui ad agendum: nec ferre aliquā sententiam. Item si impetrat aliud rescriptum preter q. super articulo excommunicationis non valet de rescrip. ipso iure. lib. vi. Item si confert aliqd sacramentum cū solennitate: aut se ingerat diuinis: irregularis est: vt de cle. ex. ministrante. c. apostolice. Nec potest cum eo dispen

sari nisi p papā. de sen. et re. di. cum eterri. li. vi. Item excom municat. est suspensio tā ex officio q. ex beneficiis: vt i. glo. vlt. c. cum bone. de eta. et qua. xi. q. iij. rursus. vbi dicit Archi. q. et sol. lapsus anni absq. snia canonis a beneficijs sufficit: et ulterius non audiat sup. beneficijs: et ita vt loqui istud ca. rursus fm Inno. qui hoc notat in dicto ca. cū bone. Oibz em beneficijs tā habitis aī excom municatione q. postea adquisitis d. spolia ri sniam. Si per annū in excom municatione vel interdicto permanerit: et post talem sententiam latam post annum super amissione beneficiorum agere velit non audiat ulterius sup. eis: vt dicit ca. rursus. Que autem dicuntur in excom municatione: eadē intellige in suspensione: ar. predicti cap. cū bone. vbi sic notauit Inno. Et etia intellige de illo qui excom munitur pro contumacia: et qui catus sup. crimine non comparruit. Talis em habet pro conuicto vel pro pcesso. Et prius beneficijs post annū et vt hereticus condēnatur: vt de hereticis. cū contumacia. lib. vi. Item effectus excom municationis est q. licet sit iustus ex ordine vel causa: tamē ligat. xi. q. iij. ca. de officio legati. cū contingat de senten. exco. cum per tuas. et ca. secrete. vbi de hoc. Sed dices: nōne iudiciū ecclesie debet se pformare iudicio d. xi. q. iij. tunc vera. ij. q. j. deus omnipotens. de senten. exco. a nobis: sed deus nullū ligat iniuste de pen. dist. iij. si ex bo

ne erg
ligare
caus
heri i
lri. di
debit
Sed c
nis del
vi. qst
auticell
ne in iu
re. Dico
nullus
iuste ta
tenet ex
deliam
deum: E
ca censu
vt home
tie meri
pares. U
nihil q
timēda s
militant
murum q
q. non falli
tener: q. si
exco. a no
tentio ec
excoicare
iustie ex
q. iij. illu
mediana
excom m
tia dāna
als nō. r
dānation
a h i glo
De e
muni

De parti. cū excō. Fo. lxxxiii.

ne ergo ecclesia nullum debet ligare iniuste. Item deficiente causa propter quam aliqd dicitur fieri iniuste deficit et effectus. Itz. dist. huius omnibus de bigamis debetur. de appel. cū cessante Sed causa excommunicatio- nis debet esse pccm mortale. vi. qst. iij. nemo episcoporum. auctoritas in excommunicatione non iniusta. ergo nō debet ligare. Dicendum est ad hoc qd l3 nullus debet excommunicari iniuste: tamen si excommunicetur tenet excommunicatio apud ecclesiam militante: licet nō apud deum: Et hoc fit vt ecclesiastica censura eo plus timeatur: vt homo crescat per obedientie meritum iniuste sententia parēs. Unde dicit glo. xj. q. iij. nihil qd licet iniusta sententia timēda sit et tenēda q̄tum ad militantis ecclie iustitiā: (nec mirum qd apud deū non tenet qd nō fallit: sed apud ecclesiam tenet: qd fallit: et qd fallit. de se. excō. a nobis) non est tamen i sententia ecclesie aliquē iniuste excoicare: immo punit acriter iniuste excoicantes: vt patz. xi. q. iij. illud. et de se. exc. c. i. cum medicinalis. lib. vi. Qñ g dicit qd excommunicatio est eterne mortis dñatio: intellige si p̄tēnt: alio nō. ita solo p̄tēptō iducit dñationē. xxi iij. q. iij. notā dñā hñ i glo. nemo epōz. r. q. iij.

¶ De participatione cū excōmunicatis.

¶ Consequēter de tertio / scilicet de participatione cum excommunica-

tis / est sciendum qd quedā participatio est illicita. scilicet cū qd participat excoicatus i crimine p̄tēnt qd excoicatus ē. scilicet dando ei cōsilium / auxilium / vel fauorem: talis incurrit eādē sententia. excōi. si p̄cubine. r. c. nup.

¶ Secūdo quādo participat in crimine mortali. sed nō illo ppter qd excoimunicatus est: et talis mortaliter peccat. sed non incurrit eādē sententia excommunicationis.

Tertio quando participat et in diuinis scz recipiendo eum ad diuina officia vel ad sacramenta vel ad sepulturam. Et licet talis non sit irregularis prima vice: tamē p̄pinquus ē irregularitati. Et si celebret ritū tali peccato: erit irregularis. de se excō. is q. lib. vi.

¶ Quarto quādo quis participat nō i crimine / sed in loquēdo / dolando vel bibendo secuz. Et de tali participante dicit Thomas probabiliter posse dici qd non peccat mortaliter: nisi ex cōtēptu vel contra phibitio nē superioris. Unde regulare est qd participās pertinaciter excoicatus peccat mortali ter: et pōt excoicari maiori excoicatione. nō sic autē est de participāte quadam leuitate i verbo vel in cibo aut potus. r. c. cū valde graue esset qd p vno leuiverbo incederet excoicationē vel mortale pccm. Ver hoc pōt solu illis dubiis qd cōiter i ter dētes multo rō voluit: vtrū scilicet participans excoicato vt iaz dictū est peccat mortaliter et an sententiam incurrit: hoc si tenet videtur tenere qd sic peccat

De participatione.

eat mortaliter quando hoc fa-
cit pertinaciter et in cōtēptum
et cōtra prohibitionē supioris
specialiter vel gñalit factā. naz
in hoc casu est excoicāduſ pri-
cipās alij ſz ipſz. vt de cleri. ex-
co. mini. ſi celebrat. i. ſi. et ſ. ſe.
excom. ſtatuiſmus. in ſi. r. eo. ti.
ſtitutiōez. lib. vi. Ex q̄b⁹ ſfert
hoc ſalubre documētū ſaluta-
re conſiliū: q̄ ex q̄ ſte. admoni-
tionē factā p̄cipās excoicari
nō pōt vt dicit Archid. vbi ſu-
pra reſtat q̄ venialiter peccat
Ex quo aut poſt admonitiōē
factā et ſp̄ritam excoicari po-
teſt: planum eſt q̄ tunc peccat
mortaliter. nam excoimunica-
tionis ſententia nō eſt ſerēda
niſi p̄ mortali p̄cō. Sic ergo
ſcōz Archid. p̄nacia eſt cauſa
p̄ qua ſola reſertur hec ſntia.
Sic intelligit hoſtien. c. ſacris
qued vi metu ſ. re cau. ſi.

¶ Et ex his pz q̄ ſi q̄s excoi-
catus eſt p̄ cōmuniaci vel alio
crimine vel vt ſatifficiat: r in
proceſſu non eſt p̄hibitiō gñā-
lis vel ſpecialis participanti-
bus facta: participans cū tali
ſlocutiōe: comēſtiōe r ē. nō pec-
cat mortaliter ſed venialiter.
Ratio q̄ nō facit cōtra prohi-
bitiōem ſupioris: cū adhuc nō
ſit p̄hibitorium. Ideo dice nq̄s
eſt ſcōz Archid. vbi ſupra: ſi q̄s
coicatus eſt cōtra p̄hibitiōem
nem canonum: peccat veniali-
ter: niſi forte nimis frequenter
vel in cōtēptuſ canonū: q̄ tūc
eſſet mortale. Sic pōt ſtelligi
xi. queſt. iij. excellentiſſimus. r
xv. diſt. c. alſ. Sed contra p̄-
hibitiōē hois mortaliter pec-
cat. vnde conſuevit dici q̄ mi-

tius agit cū lege ſz cum mini-
ſtro legis. ff. de arbit. l. cellus.
Ita notauit hoſtie. in. c. quod
in dubijs. de ſent. exco. Et hoc
teneas Nec adnertas illū mo-
nachū Raymūdū cū lata capi-
pa et ſtricta conſcientia. q̄ i ſu-
ma ſua dī q̄ ſi aliq̄s coicatus eſt
coicatus i casu nō cōceſſo ſcient
ſi nouit ius vel ſi eſt clericus: ſe
p̄ peccat mortalit: quē ſecur⁹
ē Inno. quarto: vt ipſe notauit
de dolo r p̄u. ſtitatis. in glo.
vlt. iuxta ſi. et ſi. c. ſacris. q̄ me-
to cau. applicādo textulā pro
ut potuit p̄ ſua opinione faci-
tia. Cōtra quos eſt hodie tota
ſchola iuriſtarū et theologorū
q̄ ſequētes bñm Tho. iij. iij. ſe-
tētiā: dicūt p̄ conſuſione q̄
q̄uis q̄s ſciēter excoicatus cōi-
cet nō peccat mortaliter: niſi i
tribus caſibus: ſcilz q̄ coicatus
in crimine vel in cōtēptū ſu-
perioris: aut in cōtēptuſ cla-
uū: vel ſi coicatus in diuinis.
q̄ teneas ſcōm Archid. vbi dīcū
q̄ ḡnuenias in iure q̄ cōmuni-
care excoimunicato eſt p̄cū
mortale: intellige cum hoc ex-
ſtudio ſit et in cōtēptum. ita
intelligit. ca. excellentiſſimus
xi. q. iij. vt hugo ibidem nota-
uit. Similiter in diuinis p̄mu-
nicare eſt mortale: vt dicit hu-
go. xi. q. iij. rogo. Similiter in
crimine eſt mortale: vt de ſen-
excoimunica. nuper.

¶ Præterea ſciendum q̄ nō di-
co: cōmunicare excoimunicato
licet ego et ipſe ſim⁹ in eadē
domo: ego pro meis negocijs /
excoicatus autē pro ſuis. Sz
ſi ego r excoicatus irem⁹ ad pa-
pam vel ad aliū dñm vt p̄ eo

dem rogo
re excoicatus
excoicatus
rā p̄munē
cato eſſe
reſt come
menſa ve
hoc nō p̄
cōmuniō
notauit. p̄
cū ſancius
ſia. Exiū
riſtū exco
ois qui
capabū
q̄ aliud
p̄pter p̄
uigē ē bo
Johānes
mittere q̄
Inno. qui
ten. excom
¶ Præterea
municatu
exiunt ex
iij. ſicut a
ſi incipit
non relin
tum. vij. q.
notauit in
dem. xi. q.
nebit cū d
in ſuma r
q̄ ſi excoi
de eccleſi
dum in cr
exuat et r
p̄p̄i perſic
excoicatus
tus eſt v
ne ſacram
ſtālet ibi
ſe. diſt. i.
poſtien. r.
Inno. c. r.

Cum excomu. Fo. lxxxiii.

cum mini
l. cellus.
n. c. quod
o. Et hoc
s illu mo
lata cap
tia. q. i. su
cōicat ex
sso scient
clericus / se
uē secut
e notauit
s. in glo.
is. qd me
rulia pro
one faci
odie tota
eologor
iu. iij. se
uisione q
cata cor
iter / nisi
q. i. cōicat
empit su
ptuz elaz
diuimis.
p. Abicā
q. cōmu
est p. tū
m hoc ex
ptum. ita
tūmūm
em nota
us p. m.
dicit hu
aliter in
de sen.
q. nō di
nunicato
in eadē
egoch /
tuis. Sz
ad pa
yt. p. eo

dem rogaremus / bene incide
re excoicatioez. Itē si ego r
excoicatz habemus ynā came
rā p. m. n. d. b. h. l. m. i. b. cū excoi
cato esse l. eadē camera / r. i. ace
re re comedere: sed nō in eadez
mensa vel in eodē lecto. quia
hoc nō pōt esse sine volūtaria
cōmuniōe / s. m. Archid. q. ita
notatur. xj. q. iij. aph. Sz qd di
cit sanctus Johānes euāgeli
sta. Exiit balneū propt Che
risiā excoimunicatū. xxiij. q. j.
ois qui. Dicēdum q. illud fuit
ex supabundantia iustitie: r. cū
q. aliud est dimittere delicias
ppter p. i. sentis excoimunica
tū: qd ē bonū. sicut fecit beatus
Johānes. aliud ius suum di
mittere: qd nō est bonū / scōz
Jnnoc. qui ita notauit de sen
tē. excoimunica. nuper.
P. i. terea sciēdum q. si exco
municatus intrat eccliaz / oēs
exibunt eccliam / s. m. glos. xj. q.
ij. sicut aph. Sacerdos tamē
si incept missam / non eribu: q.
non relinquet officiu: inexplē
tum. vij. q. j. n. b. d. Hugo autē
notauit in ca. cū excoicato. ibi
dem. xj. q. iij. q. sacerdos rema
nebit cū duobus. hostiē. vero
in sūma de sen. excoi. c. fi. dicit
q. si excoicatus eici nō potest
de ecclia. et p. i. b. yter. non
dum incipit canonein: vestes
exuat et recedat. Si vero ince
pit perficiat missam: et ab ipso
excoicato oculos aduertat: r. tu
tus est vt statim sumpta cōio
ne sacramenti vadat ad sacri
ficiā / et ibi missāz cōpleat. de cō
fess. dist. ij. relatum. Cōcordat
Hostien. r. Hoffre. Dicit tamen
Jnnoc. de sentē. exco. nuper.

q. si in ecclesia esset excoimuni
catus: non tamen causa oran
dis / s. p. alio suo negocio: nō vi
det ipse Jnnoc. quare in eadez
ecclia orare nō possē: cū nō p
ticipē sibi in oratiōe ex q. orat
l. aliis cōtradict. Dicit etiā
si excoicatus esset extra eccliaz
et audiat missā statim sacerdos
d. cessare: r. alij orātes concedere
nisi forte incepisset canonez
misser / vt dictū ē. et hoc ne relis
quat officium inexplētum.

¶ Sciat etiam excoimunica
tus q. non licet sibi ingredi ec
clesiaz aliquā hora. Et ad hoc
facit. xxy. dist. c. j. post principiu
xxij. q. iij. clericus. et. j. q. j. nō
licet. nisi causa audiendi ver
bum dei. de senten. excoim. re
sponsio de conse. dist. j. episco
pus. xxy. q. iij. de his. s. m. ho
stien. qui ita notauit de cler.
excoim. illud. vnde dicit Egi
dius cardinalis q. si excoimu
nicatus sicut priuata persona
vult dicere horas canonicas
debet hoc facere extra ecclia
et non intra / ex causa supradic
ta: quia separatz est ab igrē
su ecclie.

¶ Sed circa premissa est sciē
dum q. quia multi ex leuitate
r. ex causis p. signis leuibz vi
tāt alios tāq. excoicatos: ideo
expedit scire quando qd est vi
tandus pro quo sciēdū: s. ho
stien. de sen. ex. cō. cum non ab
hote / q. a cōione illi: qui pro
sacrilega manum iniectione in
clericū / et in edictum seu in ca
nonē excoimunicatiōis incidit
licet denūciatus nō sit / debes
abstinere / dūmodo in iudicio
sit: vel hoc scias: scilicet quia vi
liiij.

De participatione

disti qñ clerici percussit et pu
blica super hoc laborat infamia
donec se purgauerit. p quo al
legat. c. cum desideras. de sen
ten. excō. Et hoc etiam vult gl.
i. predicti. c. cum non abhoie.
que dicit qñ cito scio vnus ex
cōmunicatū/debeo ipsius statim
vitare. Quis non sit denuncia
tor nisi solus hoc sciam. Et hoc ē
contra Johā fauētū secundū
hosti. et gl. supradicti. c. qui di
cunt q excōicatus nō est vitā
dus quousq; denunciatus sit.
quod oīno falsum est. Denun
ciatio autē nō fit nisi propter
ignorantes: argu. de iudicijs.
ita quousq; dā. Et eū qui certus
est: certiorari non oportet de
regulis iuris. eū q. li. vi. Deus
enī ligat in hac inia: et non ho
mo. xi. q. ij. nemo. Unde et secū
trahit executione: nec ampli
us ligatur per denunciationē
de appel. pastoralis. Debet er
go vnusq; vitare excommu
nicatū: et si denunciatus non sit
dummodo sciat hoc taliter q
ipsum punire possit: vel eti
am si famosum sit: vt dictum ē
secus vbi occultum est. Et hoc
est verum de excōmunicato in
specie. i. nominati: nō in genere
et etiam vbi tibi constat tanq;
homini: vel si sit infamatus de
hoc publice. Secus si tibi con
staret tanq; deo: puta in confes
sione: qñ tūc nec in publico nec
in priuato ipsum vitare debes
Item si audis hoc ab alijs nō
sis facilis ad credendum: nisi
prelatus tibi nūciat: quia tūc
omnino credendum est. xi. qñ.
ij. cure. Scire tamen debes q
aliquis propter famam publi

cam vitatur tanq; excōmunica
tus h excōicatus nō sit h hosti.
in. c. cum desideras. de se. exc. vt
enā vt glo. qñ si fama ē aliquē
esse excōicatus vitādo ē. Et ita
fama facit pbatōnem. Et ista
oīa intellige q ad publicā vira
tionē. Nā si qñ solus nouit ali
quē excōicatus: hoc pbare nō
pōt de facili: ipse solus vitabit: a
lioquin si nec p aliquē pbare
poterit: nec ipse euz vitabit pu
blice: h tātū occulte vbi poterit
facere sine scandalo. Vñ tene
p regula fin Ray. qñ si manife
stū est esse aliquem excōmuni
catum: alij tenentur exire de ec
clesia vel procurare q exeat.
Si hō non est manifestū. tunc
illi q scit exibit caute et secre
te: ita tñ q non sequat manifestā
ratio illius si cōmode possit
alias si timeretur manifestatio
eius non exhibent. vi. q. ij. si tā
tum eps. Occulte nāq; excōi
catus debet occulte moneri vt
exeat. Concordat Boffredus.
hodie per statutū cōstanti. bñ
promissum est q nullus aliquē
vitare debet vel pro excommu
nicato habere: nisi denuncia
tus sit et declaratus. Et hoc in
tellige quantum ad publicam
vitationem. Alias si tibi con
stat aliquem incidisse canonē
latefnie: debes eum vitare: nō
expectando aliquam denun
ciationē per iura superius di
cia. Ego tñ modo quo dictum
est. s. (idem dicendum est si fa
ma publica est: vel audio a fir
dedignis aliq; excommuni
catum) fm Ray. teneor eū vitā
re. Et vt melius ista recolligā
ponunt quinq; regule de hoc

Quo
cōmuni
incurrit
cōmuni
excō. c. si
Quod in
lum vel
ille non
Secūda
excomm
in cōten
incurrit
Terti
excomm
admittē
ecclesiā
sepultur
Et licet
gularis:
lib. vi. c.
se esse ei
gerens i
fit irregu
lib. vi. c.
cemiteri
imo in v
cōmuni
excōmuni
tu. eos q
Quar
excomm
superior
xi. q. iij.
Quin
excōmuni
dando l
vel ex
men in
nialiter
fit mort
quētia
vt dicat
na. Tu
pri fac
ordina

omunica-
t f3. hosti.
se. exc. vt
a e aliqñ
e f. Et ita
m. Et ista
blicita vita
nouit ali
pbare nō
vitabit: a
ne pbare
vitabit pu
bi poterit
Un tene
si manife
excommu-
nicare de ec-
q. exeat.
est. tunc
te et se cre
si manife
de possit
nifestatio
q. ij. si tñ
q. excōi-
nonerit
stanti. bñ
s aliqñ
excommu-
nencia:
Et hoc in
publicam
tibi con-
e canonē
vitare/nō
denun-
perius di-
o dictum
n est si fa-
adio a si
ommu-
n e vita
colligat
de hoc

¶ Quaruz prima talis est. Ex
communicatio picipās i crimie
incurrit eandem sententia: ex
communicationis: vt de senten.
excō. c. si cōcubine. x. ca. nuper
Quod intellige sic si dat cōfi-
lum vel fauorem / sine quibus
ille non fecisset.

¶ Secūda regula. Participans
excommunicato nō in crimine
in cōtemptum tamen clauis
incurrit mortale peccatū.

¶ Tertia regula participans
excommunicato in diuinis: scilz
admittēdo eum ad diuina / vt
ecclesiastica sacramēta / vel ad
sepulcrum peccat mortaliter
Et licet prima vice nō sit irre-
gularis: vt de sent. excō. is q.
lib. vi. tamen ingressus eccle-
sie est ei interdictus. Unde in-
gerens se secundo ad diuina /
fit irregularis. de se. excō. is q.
lib. vi. Et si sic decedit nō d3 in
cimiterio sepeleri / vt dñ ibidē
Imo in vltimo casu sepeliēs ex
communicatū in casu nō cōcesso
excommunica: est / vt de sepul-
tu. eos qui in cle.

¶ Quarta regula. Participās
excommunicato in cōtemptū
superiorum / peccat mortaliter
si. q. iij. nemo.

¶ Quinta regula / Participās
excommunicato bibendo / come-
dendo loquendo / semel tātuz /
vel ex casu necessario: non ta-
men in cōtemptum / peccat ve-
nialiter: sed paret qz veniale
fit mortale dñ placet: et frequē
quētia delicti facit cōtemptuz
vt dicit Augu. de fide christia-
na. Tunc ei dicitur quis ex pte
ptu facē quādo volūtas eius
ordinat ab obuiādū legi.

¶ Sciendū tamē circa premis-
sa qz in oibus casibz / ppter qz
in primo / talis participās pōt
absolui a ppro sacerdote. Sz
i pmo casu qñ cōmunicat in
crimine / non pōt absolui ab a-
lio nisi ab illo qui excommunica-
uit principalem. Tñ si ille cō-
municās cōmode nō pōt acce-
dere illū excommunicatorem / pōt ab-
solui a ppro sacerdote: vt di-
citur in ca. nuper. de sen. excō.
In articulo tamen mortis pōt
ab omni excommunicatione ma-
iori p simpli cōm sacerdote ab-
solui: seruata tñ forma de qua
habes supra circa sacramētuz
penitētie.

¶ Prieterea sciendum qz quicqz
persone excusantur a pctō pti-
cipatiōis cñ excommunicato. Primo
si qz causa vtilitatis picipat
vt si loquitur de his que sunt
de salute excommunicati: vel ad
salutem propriam / si alium nō
h3vt loquatur p debitis ad q
tenetur sibi excommunicatus

¶ Secundo excusat vroz par-
ticipās viro excommunicato vel
econuerso: tamē qñtum ad red-
ditionem debiti nō excusatur:
qz nō tenet viro excommunicato
reddere debitum ille tamē ex-
communicatus tenetur vroz
petenti reddere. xj. q. iij. quo-
niaz multos in glos. sup verbo
vzores. x. c. si.

¶ Tercio excusantur serui / an-
cille / filij. rustici seruīetēs / om-
nes familiares qui non dede-
runt causam domino ppter quā
excommunicatur: Et itelligē de
seruis qz āte excommunicatio
nem dñi seruare acceperunt: et
filij nō emācipatis / id est nō

De parti. cum excō.

diuiss a patre/ qui sāt adhuc
i paterna potestate. Rusticos
intelligecolono agroz suoz
dominorū et alios: q̄ tñ in his
laborib/ a quo de iure tenen-
tur/ possunt participare dño.
Patres tñ nō excusātur p̄tici-
pātes cū filiis excōicatis: nec
dñis cū seruīs sūm Ray. qui te-
nentur suos minores corrige-
re. Tñ dicit hosti. q̄ dñis suis
mercenarijs q̄s sine magno i-
cōmodo vitare nō possūt/ pos-
sunt cōicāre: similiter socj ha-
bentes aliquid in cōmuni.

¶ Quarto excusantur illi qui
ignorāter cōicant excōicatis.
Quito excusantur illi qui i ne-
cessitate eis cōicant. vt si quis
cōicans iret p̄ terram excōica-
toz/ et nō haberet alibi emere
victualia pōt i tali necessitate
ab excōicatis emere/ et cū illis
etiā comedere.

¶ Ultimo sciendū q̄ sepe epi
vel eorum officiales cōmittūt
plebanis absoluerē aliq̄s ex-
cōmunicatos: iō de modoz for-
ma absolnendi talium est vidē-
dū. Ubi ē notādū q̄ i absolu-
tiōe a maiori excōicatiōe i quat-
tuor sunt seruanda. Primū vt
excōicatus dñs iuret stare mā-
dāt ecclesie: hoc nō sit de sub-
stantia absolntionis. Secūdū
si quis p̄ manifesta offensa ex-
cōicatur/ nō absoluat nisi p̄us
satisfaciat. si autē ē occulta/ suf-
ficit iuratio cauto. Tertiu
est vt absoluat per eum q̄ tulit
sētentiā/ cū psalmus et oratio-
nibus circa hoc cōfuetis: p̄lo
p̄mittendo: *Deus misereat nři.*
vsq̄ ad finē: vsq̄; aliquōs: *Mi-
serere mei deus.* deinde Kyrie

eleison. Pater noster. Salu
fac filiū tuū dñe sperātes in te.
Mitte ei auxiliū de facto: et de
sion tuere euz. Esto ei turns
fortitudis a facie iudici. Dñe
erandi orationē meā. Orem
Presta q̄sum/ omnipotēs deus
huic famulo tuo dignū p̄ntē
fructū: vt ecclie tue (a cui⁹ ve-
ritate deuiauerat peccando)
ad missoz reddat inori⁹ peniā
cōsequendo p̄ xp̄s dñz nostruz.
Tunc sequit forma absolutio-
nis: *De oipotēis dei gratia et
mīa confusus: auctoritate dñi
nři Jesu xpi. et beatoz aploz
Petri et Pauli necnō auctorita-
te ordinaria mihi in hac par-
te concessa: a nra excōicatiōis
quaz incidisti propter iniecio-
nem manuz in clericum ordi-
natum: ego te absoluo/ et resi-
tuo te in sinu matris ecclesie
et participationē sacramentoz
rū et cōiohe fidelium.* In note
p̄fīs et filiū et sp̄s autū. Amen.
Et idēz modus seruandus est
circa mortuū excōicātū absol-
uēdū: nisi addendo versiculos
et psalmos q̄ sūt circa cōmēda-
tiōē mortuoz: addēdo colle-
ctā: *Inclina dñe aurē tuā. euz
illa.* Da quesumus dñe anime
famuli tui refrigerij sedēz q̄-
tēs beatitudinem/ veris lūmis
claritatem: per Christum do-
minum nostrum.

¶ Quartus est vt precipiat illi
sic absoluto: si erat absolutus
a sētentiā canonis/ vt nūq̄ cō-
tra illum canones excedat: scz
vt non percutiat clericum al-
quem vel cō simile.

¶ De suspensionis
sententiā.

giture
to acti
Nā to
ones d
pōt q̄
no/ r a
ecclie.
and. i
glo. m
pensio
pensio
plex. r
detur
dñ. c. si
ne eue
de elec
a maio
Jte ad
q. iij. m
sec. de
f. de c
pliciter
determ
pnida
tione o
tēporib
non ē a
minatio
li. vj. r a
c. p. q
tū de tē
calis tē
lib. vi. c
simpr
pus. eo
simoni
pontifi
la. ca. q

De sentē. suspē. Fo. lxxxvi.

Circa suspē
sionis sententiam
est sciendum qd sus
pensio est prohibi
tio qua quis a stri
gatur abstinere ab aliquo cer
to actu legitimo. et ē multiplex
Nā tot sūt singulares suspēsi
ones qd sūt acti legitimi. vñ
pōt qd suspēdi a bñficio / r o fi
cio / r a iurisdictione / ab ingressu
ecclie. r. Pro qd sciendū ē. Jo.
and. i. de. cupiētes de penis. i.
glo. magna enumerat. r. r. sus
pensionis species. Est autē sus
pensio a p̄mune fratrū sim
plex. r. vii. di. si quis aut. Alia
determinata p̄ duos mēses. ea
vis. c. si. Est autē suspēssio a cōio
ne eucharistie donec peniteat
de elec. oñus. de his que fiūt
a maiorip̄te capituli. c. i. in fi.
Itē ad oblatōes altari. r. vii.
q. iij. miror. Item a p̄ceptione
sacroz. r. q. iij. sicut apli r. ca.
seq. de cle. exc. mi. c. si. Itē a cō
secratione episcopozum sim
pliciter. de translatione. c. ij. et
determinate ad annū. de elec.
p̄iida libro sexto. Itē a colla
tione ordinum oīm et simplr.
rēporibus ordinationū. c. vel
non ē. c. dilectus. et cū deter
minatione anni. eo. ti. eos qui
li. vi. r. ad triennū. de simonia
c. pe. Qñqz certoz. ordinū tan
tū de tēp. or. c. lras. qñqz cleri
calis tōsue tantū. eo. ti. null
lib. vi. qñqz certi ordinis tātuz
simplr eo. tit. litteras. vñ ad tē
pus. eo. titul. ca. vel nō est. de
simonia. ca. penul. quādoqz a
pontificalibus tātuz. de trans
la. ca. quādoqz ab officio sa

cerdotali. de officio delega. sa
ne. ij. et eo. titn. c. ij. lib. vi. quā
doqz non a toto sacerdotali of
ficio / sed a celebratiōe missarū
quādoqz tātū p̄ duos mēses
de clerico percusso p̄terea. qñ
qz per annulum. dist. null. de
confe. dist. ij. relati. quādoqz
per duos annos. de clerico p̄
cussio presentium. Item est sus
pēssio ab ingressu ecclesie quā
doqz simpliciter. r. vi. qñ. iij.
nullus. et. c. si quis deinceps.
de pe. et re. oēs. de offi. deleg.
c. ij. lib. vi. quādoqz determi
nate ad mēses. de sen. excō.
sacro. quādoqz quousqz satis
fecerit de cōfīb. erigit. lib. vi.
quādoqz suspenditur quis ab
ingressu ecclie et diuinis per
mēses. de sen. excō. c. i. lib. vi.
Et quid oportet suspensio ab
ingressu ecclie / habetur de sē.
excō. is cui. li. vi. Itē est suspē
ssio ab officio qñqz simpliciter.
de vsu. qz in omnibus. in fine
cle. de rebz ecclie. non alie. c. i.
quādoqz per annum. de offi.
deleg. c. vlti. §. vt autem li. vi.
de re iud. cuz eterni eo. li. quā
doqz per triennium. de clan.
despon. c. fin cle. ad fi. Item ē
suspēssio a voce capituli / donec
quis ordinetur supra ea cōfī
de eta. et quali. ordin. vt hi q
ij. respon. Item a beneficio sim
pliciter. de elect. nihil ē. Et de
terminate / puta ad sex mēses
et annum in clementi. de vita
et h. one. cle. c. ij. ad triennium
de rebus ecclie. non alie. capi.
ij. lib. vi. de elect. cum in cun
ctis. eorū. c. i. et ca. cupientes.
§. ceter. li. vi. Ad tps incertū
scz qdū tacuerit. de electi. ge

De senten. suspensio.

nerali. li. vi. determinate etiā quo ad partem distributionis: vt in predicta decr. vt hi qui. ij. rñ. Suspenditur etiam quis a bñficio obtinēdo per sex mēses & p annū: vt in predicta decreta. ij. de vi. et ho. cle. qñq; p ānum & biēniū: de statu mona. ne in agro. §. si qñs suspēdit qñs a bñficio obtinēdo p se pē menses et p ānum: vt in predicta decre. ij. Item ē suspensio ab officio et bñficio simpliciter de test. tam litteris. in fi. de secc. nup. c. j. de priu. tñarum. qñq; determinare ad ips satisfacionis vel restitutionis. de elec. q; sententie. de cens. erigit. lib. vi. Et qñq; hec suspensio dicitur ab ordine et dignitate de schis. ca. j. in fi. Et qñq; sumit aliatuē: vt puta aut ab officio suspendatur aut a beneficio. de vita & hone. cleri. a crapula. Item suspenditur quis ab administratiōe simpliciter. vt de solu. c. ij. et cum de terminatione triēniū. de rebus ecclesi. non alie. cap. ij. Interdum suspenditur ab officio administrationis et a beneficio vsq; ad satisfacionem. in cle. de deci. ca. j. Item suspenditur qñs a priuilegio clericali qñq; in persona: qñq; in rebus de vi. et ho. cle. c. vlti. & in cle. eo. ti. ca. j. Item suspenditur qñs a collatione bñficioꝝ simpliciter de pñe. grane. ne sede vacā. c. vnico. lib. vi. Etiam cū de terminatione anni vel biēniū in cle. de statu mo. ne in agro. §. si quis. Item suspēdit quis a cōfirmatione epōꝝ simpliciter de transla. c. ij. qñq; per an

num. de elec. puida. lib. vi. et qñq; a cōfirmatione inferior de elec. nihil est. Item suspenditur prelatos regularis a pceptione professionis. de regul. tur. non solum. in fine. lib. vi. Item suspēditur officiū legati minoris presente legato maiore de latere. de offi. lega. volentes. Item suspenditur status canonicorū alemanie. de elec. in denuntatibus. §. penult. li. vi. et in cle. de statu regu. at tendentes. §. illos qñq; Item suspenditur quis ab officio aduocationis et notarie. de hereti. si aduersus. Item a collatione magistrū. in cle. de magist. cū sit. Item ab officio predicādi: in clemen. cupientes. de penit. ¶ Et aūt facilius ista materia capiatur notande sunt regule subscrip̃te. prima regula. Suspensus ab officio & iurisdictione siue ab homine siue a canone: nec excommunicat. nec bñficia confert. de conse. preben. q; diuersitatem. Ex quo enim talis caret iurisdictione: excommunicare non potest. de excel. si. prela. ta nra

Secunda regula. Suspensus ab ingressu ecclesie tātus talis excoīcat et absolutus. Ratio. qñs adhuc retinet iurisdictionem: vt in. c. sacro. de sent. exc. r. c. ex iniuncto. & ca. ab excoīcato de rescript. vbi ad talem suspēsum qui incidit suspensionem ab ingressu ecclesie q; excoīcat cōtra nullum casum. c. sacro. fieret remissio p absolutione.

Tertis regula. Suspensus a bñficio potest bene intelligi re: vt in. c. cū in cūctis de elect.

De

¶ Quo
ab officio
quo ad
elegit in
dilectus
cū nūc.
git rōne
eligit rō
eligere
facit de
¶ Quin
quo ad
sus prop
commun
non eligi
mim. si c
¶ Sexta
gressu ec
gulari
¶ Septi
ab officio
misse qñ
totū: et a
tali put
niter/inter
tra facien
¶ Octau
suspēd? a
ministrat
nō est irr
est suspē
metuū: c
solēniter
¶ Nona
sus nō p
nec posse
men fruc
dit fm J
ralis. Et
officio et
propter
infamiam
de quo p
cupientes
sua ad

Defor. ferē. excomū. Fo. lxxxvii.

¶ Quarta regula. Suspendus ab officio: si talis est suspendus quo ad se et quo ad alios: nec elegit: nec eligitur: vt in. c. cum electus de consue. et de elect. cū nūc. Et hoc est verum qñ eligi rōne puuati officij. Si aut eligi rōe publici officij: potest eligere: dūmodo sit occultus. facit de re iur. approbādū.

¶ Quinta regula. Suspendus quo ad festi: vt ille q̄ est suspēsus propter participationē excommunicati: talis eligit: sed non eligitur. de cleri. excomū. mini. si celebret.

¶ Sexta regla. Suspendus ab ingressu ecclesie: i ea celebrās irregularis ē de se. exco. is cui. li. vi.

¶ Septima regula. Suspendus ab officio: ita a celebratione missę q̄ a collatione sacramentorū: et a quolibz actu sacerdotali: puta a baptizando solenniter: intelligitur suspēsus: et cōtra faciens sit irregularis.

¶ Octaua regula. Sacerdos suspēsus a sacerdotalibz officijs ministrans in inferiori ordine: nō est irregularis. Quādo pō est suspēsus a collatione sacramentorū: cōferens aliqđ sacm solenniter: sit irregularis.

¶ Nonā regula. Licet suspensus nō perdit iura spiritualia nec possessionem beneficij: tamen fructus beneficij sui perdit fm Innoc. de appel. pastoralis. Et si hoc est suspēsus ab officio: et ex graui causa: puta propter scandalum populi vel infamiam solam: fm hostien. de quo plene per Joā. and. c. cupientes: de penis. in glo. magna ad finem.

¶ Decima regula. Suspendus a canone ppter participationem excomūcati: potest eligere et alia facere que sūt iurisdictionis. Sed ab hoīe vel a iure vls alis ex alia causa: tunc non potest: fm Joā. and. in glo. magna. vbi supra.

¶ De forma ferende excommunicationis.

¶ Estat nūc

videre de quarto scilicet de forma ferende excommunicationis. Pro quo sciēdū q̄ adferēdū sniam excommunicationis non d̄z festinare iudex: s̄z mature pcedere: nec pro quolibz delicto d̄z eā ferre iuxta illud poeticū: Si quoties peccat hoīes: sua fultia mittat: Zup piter: eriguo tpe inermis erit. D̄z igr̄ premitti triplex monitio: vel vna pro tribz: alis iniuncta est excomūcatio: et iudex: est suspendus per mensem: q̄ si ingerat se in officio suo. s̄z in diuinis agens sicut prius irregularis efficit: et per solū papam est absoluendū. Et idem est de sententia suspēisionis et interdictionis. de senten. excoi. cū medicinalis. li. vi. hec tamē pena non t̄git episcopos: cuz de eis nō loquatur expresse.

¶ Præterea est sciendū q̄ sententia excomūcationis ferēda est ex tribz causis. Prima est contumacia: quādo q̄s fuerit adiutus vel citatus per iudicem tribz vicibz sine edictis: vel vno pro tribz: et tpe fuerit inobediēs vel cōtumar. Secūda causa: quādo p aliquo cer

De for. ferē. excomuni.

to damno vel offensa aliquis non vult satisfacere. tunc enim potest licite excomunicari. Et ratio est sū Tho. in. iij. senten. dist. xviij. q. talis peccat i. primus cui facit iniuriam: et iō merito est excomunicandus. Tertia causa quādo persona ignoratur / sic excomunicatur i generali: vt q̄cunq; furtum fecerit: restituat: vel qui scit: et non reuelat. de sen. excoi. a nobis. Nemo autē debz excomunicari pro peccato alterius xxiij. q. iij. si ab his: licet bene potest interdici.

¶ Sūt autē q̄ncz casus in quibus sentētia excommunicationis nulla est ipso iure. Primus est si ille qui tulit eam / non habuerit potestatem ferendi sentētiā: vt quia non erat eius iudex vel quia erat excomunicatus.

¶ Secundus quia est lata post appellationem legitimam: in quo casu etiā (vt notat Archidia. xi. q. iij. cure. i) dicēdū q̄ licet sit ordinario credēdū denūciantī aliquem excomunicatum. tamen si scis pro creto denuncia- tum ante excomunicatiōem appel- lasse: secure illi potes cominu- hicare. vt de appel. ad nostraz sūm. Boffe q̄ ita notauit in pre- dicto capi. dilectus. Istud vlti- mum dictum intellige vt nota- tur de senten. excom. solet. lib. vj. s. vltim. Concordat ad hoc gl. antiqua Ber. de appel. pa- storalis dicēs q̄ si q̄s excomu- nicatus est post appellationē p̄babilem: licet excomunicatus sit non tamen est pro excomuni- cato habendus: quin liceat ei cōmunicare in oibz sacramē- tis. hoc idem sentit glo. hñ. in

ca. dilect. ibidem dicens q̄ si pro snia sit presumendum i de- bio: magis tamen si adūm est appellationi q̄ denūciantī excommunicationis.

¶ Tertius casus est: quando sententia continet intollerabi- lem errorem: vt de sentē. exco. per tuas. vt si excomunicatur quis ideo quia nō furatur: vel q̄ non ducit ep̄o aliquā mere- tricem: et sic de alijs: put ex- p̄plicat glo. ibidem.

¶ Quartus casus: quādo ali- quis excomunicat maior: exco- municatione illos qui excom- municato participant non in crimine sed in locutione. Nam talis sententia non tenet nisi premissa trina monitione: vel vna pro tribz: et cum hoc nisi nominatim exp̄mantur par- ticipantes. de sen. exco. statim- mus. 7 ca. constitutionem. 7. c. statutum. lib. vj.

¶ Quintus casus: quando p̄- latus interdicit suis subditis ne exponāt suis superioribus ab inquisitionibus statutum ec- clesiarum suarum sub pena ex- cōmunicationis. nam talis ex- communicatio nulla est: vt de offi. ordi. q̄ pleriq; li. vj.

¶ Ultimo sciēdū ē q̄ sūm. Sme- ricum in summa sua / regulari- ter ep̄s 7 quilibet inferior par- rochialis p̄sbyter pōt absol- uere a sententia excommunicationis etiā a maiore lata a iure: vbi si- bi superior solutionem non re- seruat. Nec obstat dictū Joā. and. in. c. si ep̄s: de peni. et re- li. vj. vbi ip̄e dicit q̄ absoluerē excomunicatos a maiori excomuni- catione / non competit simpli-

De

alacerd
edicationi
eter q̄
simplici
vbi phib
vbi phib
de ep̄o q̄
soluere a
tous vbi
seruauit:
Silt b. d.
dote. Jlti
lion. decl
pter simp
abiens po
catione p
Sul. naz
reco dilat
in ecclia
absente. A
cum Jm
scripte de
natiōis

¶ C
terd
obse

Circa qd
cum sū
bitio holi
a sacremē
a sepultu
bent diu
crāmēta.
das gener
participa
dicitur re
etiā ciuit
cularē ve
de multis

De eccle. interdicto. Fo. lxxxviii.

al sacerdoti sed epoy d snia: ex
coicationis nup: sed tudicauda
cer q ver est q nō 2petit hoc
simplici sacerdoti simp: r etia
vbi phibet special: secus aut
vbi phibet. Sic etia dicim
de epo q non competit sibi ab
soluere a snia excoicationis ma
ioris vbi scz papa specialit res
serua ut: in ceteris nō. phibet
Sic d: de epo r simplici sacer
dote. Istud tamē idigeret me
liori declaratione p papā pro
pter simplices Scias etia q
absens potest absolui ab excoi
catione per procuratorem fm
Sul. nazonem: tamen solēnis
recoialatio in introductione
in eccliam: non potest fieri co
absente. Et ita intelligitur di
ctum Inno. qui prolixē in hoc
scriptis de sententia excommu
nicationis cum desideras.

De ecclesiastico in
terdicto qualiter sit
obseruandum.

In opu
sculo iponere cu
pientes de ecclia
stico interdicto ali
qua subijciamus

Circa qd sciendum q interdi
ctum fm Inno. nō est nisi phi
bitio holm habitantiū in loco
a sacramento ibi accipiendis r
a sepultura: et ne clerici cele
brent diuina: vel ministrant sa
cramenta. Et est duplex: quod
daz generale: qd dā spāle: siue
participale. Generaliter inter
dictur regnū: siue puicia siue
etiā ciuitas vel castruz. Parti
culare vero interdictum est qd
de multis ecclisijs yna due vr

tres interdictū tur: vt habetur
de p. b. sig. cū in partibus. Sic
etia spāle d: qd oēs ecclie ci
uitatis vel puicie interdicti
turyt sit p executores gnam.
Unde ghale d: qd tū ad illuz
locū vbi nullus excipitur. Vñ
fm dñm Aluarum: licet psona
interdicat: vt scz qd iū tali lo
co morat: vel ad quēcūq pue
nerit: qd iū ibi fuerit seruet in
terdictū: in hoc licet ppter per
sonam spāle censeatur interdi
ctū: tñ quo ad obseruationem
ghalit intelligit interdictū p
latum. vñ oia q seruant tpe in
terdicti ghali: etiā tñ obser
uabuntur. Speciale aut est in
quo aliquē ecclie excipiuntur
vbi solū terra eoz q interdictū
specificatur. Pōt tñ poni inter
dictū ex rōnabili cā ppter cul
pā dñi loci alicuius siue capitu
li siue cōtatis: non tñ pōt po
ni p ordinariū vel per delega
tum p pecuniario debito vel
cuiusuis pecunie qstitate: nisi
de auctoritate sedis apostolice
speciali r expressa: per extra
uagātē Bonifacii octau: qua
incipit: prouide attendet. et
hoc intellige de interdicto ge
nerali: qz speciale bene potest
poni ppter debitum pecunia
rium: vt qz plebanus nō soluit
aliquem collectā sedi apostoli
ce vel epo pōt interdicti tñ il
la ecclia illius plebani: non
aut alia illa ciuitate. Ita no
tauit Joan. and. in nouella de
sen. excoi. lib. vi. Et differt in
terdictū ab excoicatione vel
suspensione: qz excoicatur vel
suspenditur psona: sed interdicti
locus vel regnū: vel puicia

De ecclesiastico interdicto.

castrum/ ecclesia/ villa / ciuitas /
cōitas/ clerus/ vel populus. po-
test etiā hoc interdictum po-
ni per ep̄m: de casu. ep̄i potest
capitulum interdicerē. vcz qñ
pcedit ex mero officio. al̄s au-
tem sine casu capitulū pōt in-
terdicere sup notorijs dilectis
hoc idē pōt facere elect̄ cōfir-
mat̄ l3 nondū cōsecratus: qz
hoc est iurisdic̄tis/ qz nō ordi-
nis vacante vero sede pōt hoc
etiā facere capl3. De oib3 istis
sunt iura q̄ omitto causa breui-
tatis. forma aut̄ interdicti est
hec: Nos ppter talē cām. loc-
sionis sacerdotis i ciuitate fa-
cte ipsam ciuitatem supponi-
mus interdicto ecclesiastico.

His premisissis ponuntur ali-
queregule de obseruatione in-
terdicti. Prima regula est. In-
terdictio clero specialiter/ non
ppter hoc populus intelligit̄
interdictus: nec econuerso. vñ
de in tali casu laici possunt au-
dire diuina: vt de sentē. excoi.
si sententia. lib. vi. Cā vero ali-
cuius ciuitatis vel terre populus
est interdictus: singulares plo-
ne intelligunt esse interdicte.
Secunda regula. Licet gene-
rale interdictū clerici teneant
obseruare: tamē eoz p̄sone nō
sunt interdicte: et ideo alibi exi-
stentes possunt celebrare.

Tertia regula. Interdicta
terra propter delictū domini:
subditi ipsi alibi possunt au-
dire diuina/ nisi culpabiles exi-
stant: vel nisi ipsi fuerint inter-
dicti propter delictum in eis
puniedum. de senten. excoīmu-
ni. si ciuitas. lib. vi.

Quarta regula. Ciuitate vel

castro interdico vel villa: sub
urbia illoz et cōtinentia edifi-
cia intelligūtur interdita: vt
dicto ca. si ciuitas. Suburbia
autē fm Joannē de deo intel-
liguntur loca extra ciuitatem
vt ipsa edificia que sunt extra
ultimam portam ciuitatis: si-
ue sit porta clausa: siue aper-
ta: quod alio noīe dicim3 in-
gressum vel introitū ciuitatis
principalem vel finale. de qui-
bus edificijs vocātur oēs ho-
mines ad cautionē ciuitatis:
et solūnt cōes pensiones/ cēsus
vel tributa/ vel quascunq3 exa-
ctiones cum ciuib3 ciuitatis.

Quinta regula. Interdicta
ecclesia nec ipsa/ nec i eis capella
pōt celebrari nec i eis cemitē-
rio p̄tinuo poterit sepeliri: vt
dñ in dicto ca. si ciuitas. li. vi.

Sexta regula. Interdicta ci-
uitate p p̄cto ciuiū: qñ ciues
nō sunt p̄p̄ijs noībus exp̄es-
si: tñ quocunq3 vadūt/ interdi-
cti sunt. nec debēt admitti ad
diuina: qz interdictus in vna
ecclesia/ interdictus est in alia
iij. q. v. quisquis. Si autē p-
pter peccatum p̄cipum: tunc
populus nō est interdico: nisi in
eadem ciuitate: scđ3 Joan. de
deo. Similiter etiam in tertia
regula superius dictum est.

Septima regula. Tempore
interdicti generalis/ puta cū
locus est interdictus: vt ciui-
tas/ castrū/ villa: singulis die-
bus in monasterijs et alijs ec-
clesijs possunt celebrari misse
submissa uocellianis clausis
excoīmunicatis: et interdictis
exclusis: cāpanis etiā non pul-
satis. Tēpore etiam predicto

canonic
eccliam
dutione
clentib3
interdicti
lū in festi
correctione
sumptione
ns cāpani
tavoce d
ta exclud
sioita tñ
um est in
appropin
fm nouel
sentē. exco
culpabile
reoblato
reuz simil
p extraua
qñi mod
gentia ad
q̄ tpe inte
etiam cele
etiet puls
ocauas.
pōt fieri
est interdi
la. Temp
ducti i sol
natis/ p
assumptio
et cantar
fledas: si
alios in cu
tem per ei
tam: eo q
cordant: e
pum clau
labile per
tina dictu
nistran. cl
in nouel.
exco. li. vi
ano. c. rel

De eccle. iterdictio. Fo. lxxxix.

illa: sub
ntia edifi
dicta: vt
suburbia
deo intel
uitatem
unt extra
tatis: si
ue aper
icim: in
quitatis
le. de qui
r oēs ho
iunt atis
ies: cēsus
cung: era
uitatis.
iterdicta
capella
emite:
deliri: vt
as. li. vi.
dicta: c
q̄ ciues
s expres
interdi
mitti ad
s in vna
st in alia
autē pro
um: tunc
nisi in
oan. de
n tertia
em est.
tempore
puta cuz
vt ciui
ulis die
alijs ec
ri misse
clausis
erdictis
non pul
redictio

canonici debent conuenire ad
ecclesiam alias amittunt distri
butiones quotidiana que iter
essentibz tñ dātur si non esset
iterdictū. possunt etiā tñ so
lū in festiuitatibus natalis: re
urrectionis dñi pētecostes as
sumptiōis bñe virginis pulsa
ns cāpanis ianuis apertis / al
tavoce diuina cantari: excōica
tis exclusis: s̄ iterdictis admis
sitis tñ q̄ illi ppter quos la
um est iterdictū / altare non
appropinquēt. Qd̄ sicutelligit
tñ nouellatores in. c. alma. de
sentē. excō. li. vi. q̄ reliqui nō
culpabiles pñt orare ad alta
re: oblationē sup altare offer
re: similia facere. hodie etiā
p extrauagātē Martini pape
qui moderni extēdit ista idul
gentia ad festa corporis xp̄i: ita
q̄ tpe iterdicti generalis licz
etiam celebrare: etiam alta vo
cet pulsatis cāpanis vsq̄ ad
octauas. nullum tñ premissoz
pōt fieri qñ ecclia specialiter
est iterdicta. ¶ Octaua regu
la. Tempore generalis inter
dicti solēnitatibus q̄ttuor. s.
natalis / pasche / pentecostes / r
assumptionis Marie / licitum
est cantare vesp̄as primas
secūdas: sed non completoriū
alias incurreret irregularita
tem per errorem opinioe fulci
tum: eo q̄ doctores in hoc dis
cordant: ex quo nō in contem
ptum clauis facit esse dispen
sabile per legatū: vt in clemē
tina dicitur de clerici. excō. mi
nist̄an. clerici. Hec Ioan. an.
in nouel. in. c. alma. de senten.
excō. li. vi. Sabbato vero ma
gno. s. resurrectionis dñi / non

possunt in casu vesp̄e prime
cantari. Ratio: q̄ terminantur
cum cōplenda misse: ita quos
dāmodo sunt pars misse. Sed
in festo corporis Christi tā pri
me q̄ secunde vesp̄e cuz oī
bus horis missis et completo
rio vsq̄ ad octauam inclusiue
possunt celebrari: p̄ter tamē
completorium ipso die octauē
quod videtur ad diē sequentē
pertinere. Nullum tamen spe
dictoriū potest fieri tēpore spe
cialis iterdicti. ¶ Nonā regu
la. In festiuitatibz quattuor
dicis non possunt sani perci
pere corpus xp̄i: nec etiam ho
mines mortui sepeliri: secūduz
Ioan. an. in nouella. in. d. ca.
alma. Et notant hec de sepul
eos qui. in. cle. in. glo. que hoc
dicit. Et idem hostien. in. c. et
plantare. de priuilegijs. super
p̄. defunctoz: q̄uis: Io. cal. tes
net contrarium: cuius dictum
non p̄ualet tāq̄ singulare.
¶ Decima regla. Tpe gñalis
interdicti pñt ista sacra cōfer
ri baptisim: puuloz: adultoz:
rum: pñia tam sanis q̄ infirmis
viaticum seu corpus Christi p̄
infirmit tantum: cōfirmatio t
fronte: et consecratio chrisma
tis feria quinta magna p̄ epi
scopum: vt nota. in glosa ma
gna super versū. sacramentis.
in dicto cap. alma. ¶ Undeci
ma regula. Licet quidam an
tiqui: vt Petrus de samprona
et alij opinabātur tempore ge
neralis iterdicti in ecclesijs
modo supradicto non posse ce
lebrari diuina nisi a propijs
clericis ecclesiārum: scilicet
vt non nisi in ecclesijs parro
u. i.

De ecclesiastico

ehialibus plebani cū vicarijs
deberēt celebrare diuina sub
missa voce et ianuis clausis: et
q̄ clerici extranei non possunt
ibi celebrare: nec eis iteresse:
tamen secundum Joan. And.
in nouella. c. alma. possunt ex
tranei clerici hec omnia face
re: quia nimis durum est q̄ be
neficiatus vni⁹ ecclesie in alia
tunc celebrare non possit. et in
his fm̄ ipsum nimis emungit:
vel elicit sanguinē: immo fm̄
Joā. cal. quod plus est possūt
clerici diuersarum ecclesiarum
fm̄ consuetudinem quā habēt
conuenire in festiuitatibus vlt̄
diebus certis anniuersario tē
pore interdicti seruata forma
decretal. alma scz vt submissa
voce celebrent: et sine pulsū:
ianuis clausis. Hec Joan. cal.
i tractatu d̄ interdicto. q. lxxv.
¶ **¶ Duodecima regula.** Qñ eccle
sia specialiter est interdicta: tūc
in eadem in his diebus: scilicet
quattuor festiuitatibus et alijs
durante interdicto non pote
rit celebrari etiam bassa voce
et ianuis clausis: sed extra eā
in loco alio etiā posset altay
ce celebrari sub tempore vlt̄ in
alia ecclesia: si est ibi nō inter
dicta: fm̄ Joan. an. in nouella
dicti capli alma. ¶ **¶ Tredecima
regla.** Interdicto populo vel
vniuersitate: et nō loco nec ec
clesia poterunt clerici ianuis
apertis et pulsatis campanis
singulis diebus altay voce cele
brare: interdictis tamen exco
municatis expulsi: cum hoc
nō sit phibitum: sed interdicto
loco nō potest ibi celebrari: ni
si modo supra exp̄presso. ergo i

la que ibi dicta sunt: intelligē
da sūt de locali interdicto: q̄s
locus est generaliter interdi
ct⁹. ¶ **¶ Quarta decima regula.**
Existens culpabilis: vt puta
cōsiliarius vel pcurator: vel ca
pitaneus cuius cōsilio vel au
rilio latū est interdictū: licet ab
eo cautio recipiat d̄ satisfactio
ne: et ei penitētia iniungatur
non tñ ppter hoc relaxabunt
interdictum: nisi p̄cipalis sa
tisfecerit: quo satisfaciente tol
letur interdictum. per glo. d.
ca. alma. sup verbo relaxatio
¶ **¶ Quinta decima regula.** Et si
in periculo mortis aliquis in
terdictus accipiat penitētiā:
tempore interdicti: iure et fra
re mandatis ecclesie: non ta
men admittitur ad ecclesiasti
cas sepulturā: cum hoc sit cō
trarium iuri. de peni. et remis.
quod in te. fm̄ Joan. de deo.
¶ **¶ Sexta decima regla.** Tēpos
re interdicti non debent augē
re confessionem illi quorū cul
pa vel dolo latum est interdi
ctum: vel qui prebuerunt cōsi
lium/auxilium/vel fauorē: nisi
prius satisfecerunt: vel de satis
faciēdo dederit idoneam cau
tionem: vel si hoc nō possunt:
saltem iurabunt q̄ cum pote
runt satisficient: et c. d̄ satisfac
tionem faciēdam p̄ter illos
qui tenentur: dabunt cōsiliū
auxiliū vel fauorem et labora
būt p̄ posse: non tñ erit relaxa
tio interdicti: vt in dicto. c. al
ma. ¶ **¶ Decima septima regla.**
Tēpore interdicti non debent
decedentes tam clerici q̄ laici
extrema vniōe ināgi. de pe.
re. qd̄ in te. ¶ **¶ Decima octa**

na regula. T
possunt mar
cios contrah
litate: qui
miana cont
eo qui durit
significasti.
dicto ca. alim
sacramenta.
signando dici
phonis. 22
mā solēnter
manona reg
pore interdi
pana pulsar
nomis ad h
vt dicit dñs
o securis ell
populus reg
interdicti cō
vt dicit Joā
essima regu
dicti potest
ducenda oia
aue maria:
deserō: fm̄
cessim apum
interdicti cl
teriores ord
nō specialite
ci vero inte
promoueri.
da regula.
eti licet lai
sunt in cimi
dederunt.
possunt tai
sine pulsū c
ne omni so
et remissio
tamen sub
cas decede
em et vis
clausis: p
lomes de

Interdicto. Fo. xc.

intelligē
croi qñ
interdi-
regula
et puts
vel ca-
vel au-
licet ab
fissa cno
ngatur
abunt
alis sa-
nte tol-
glo. d.
aratio
a. Et si
uis in-
centiaz
et sta-
non ta-
lesiafi
sit co-
remis-
deo.
Tēpos
t audi
cū cul-
interdi-
nt cōfi
re: nisi
e fauf-
m cau-
ossunt
pote-
ant fa-
illos
niliuz
abozā
relaxā
p. c. al-
regla
nebant
p. laici
de pe-
noctā

na regula. Tempore interdicti
possunt matrimonia pinterdi-
ctos contrahi: tamen sine sol-
lemnitate: quia etiā ab excomu-
nicante contracta tenet: vt de
eo qui durit i matrimonium.
significasti. Ita nota. Joan. in
dicto ca. alma. in glo. super h.
sacramenta. Joānes tamē de
signano dicit q in festo assun-
ptionis iparie potest matro-
ni solēnter benedici. ¶ Deci-
manona regla. Lz hñ qñdā tē-
pore interdicti poterit vna cā-
pana pulsari p puocandis ca-
nouicis ad horas canonicas
vt dicit dñs Aluarus: melz in
e securis est si nō pulsetur ne
populus relaxatiōem credēs
interdicti cōueniat ad diuina
vt dicit Joānes calda. ¶ Vi-
cesima regula. Tēpore inter-
dicti potest cāpana pulsari p
dicenda oratione pro pace: scz
aue maria: siue de mane siue
de sero: sñm Joan. calda. ¶ Vi-
cesima prima regula. Tēpore
interdicti clerici possunt ad pl-
tenores ordines pmoneri: sed
nō specialiter interdicti. Lai-
ci vero interdicti non possunt
pmoneri. ¶ Vicesima secū-
da regula. Tempore interdi-
cti licet laici sepeliri non pos-
sint in cimiterio: etiā qui non
dederunt causam interdicti:
possunt tamē clerici sepeliri: s;
sine pulsu campanarum: et si-
ne omni solennitate: de penit.
et remissio. quod in te. potest
tamen submissa voce pro cleri-
cis decedentibus dici requi-
em et vigilie: et orari ianuis
clausis: prout notauit Bartho-
lomeus de pis. in summa sua

de interdicto §. iij. Idem di-
cendum est de laicis qui non
dederunt causam interdicti:
vel si dederunt: sufficienter ex-
mendauerunt: et penituerunt.
Nam pro talibus potest orari
in secreto: et eorum mortuaria
sunt recipienda: licet non se-
peliātur in cymiterio: quia tas-
les sunt in statu saluādorū
sñm dñm aluarum. Dicit tamē
Johan. an. in clementina. j. de
sepul. q hoc intelligēdū est de
mortuarijs que ipse mouēs re-
liquit loco interdicto: vel etiā
de illis q postea data sunt cui-
fuerit sepulti i cimiterio post
relaxatum interdictum. De fun-
neralibus vero que dantur cū
funere sepulto defuncto tem-
pore interdicti non putat cleri-
cos licite recipere posse: quia
videntur participare delicto.
Idem dicit Stephanus. Et ad-
dit Joannes Andree in nouel-
la. i. sine glofe magne. q si re-
cipiuntur: non tenentur solue-
re quartam: vt in clementina
dudum de sepulturis. ibidem:
pro quo allegat Oldradum i-
ducentem legem. ff. pro socio.
cum dudum. vbi socius omni-
um bonorum nō cogitur con-
ferre ea que ex causis prohibi-
tis acquisiuit. ¶ Vicesima ter-
tia regla. Sepulti extra cime-
terium in quibus apparuerūt
signa contritionis tempore in-
terdicti: relaxato interdicto se-
peliuntur in cimiterijs. Si
autem fuerit sepulti in cime-
terio non sunt relaxato inter-
dicto extumulandi secundum
dominum Aluarum.

De ecclesiastico interdi.

Cicesima quarta regla. Qñ terra aliqua singularit est interdicta in penam / et si ex eis multi non derelinquerint / vel forsitan ymuerſitas vel magna pars vel forte deliquit dñs / et in hoc tñc ponunt prochyani: nō possunt i aliena ecclia etiā nō interdicta alibi eligere sepulturā: nisi forte etiā ex pñle gio: vt de priui. vt priuilegia. Si vero est interdicta propter delictū clericorū tñc: vel ppter hoc q violenta fuerit: tñc prochyani possunt in alia nō interdicta eligere sepulturā: et audire diuina. hec Inno. **C**icesima quinta regula. Si alicui psonae concessum est vt tēpore interdicti possit celebrare / aut audire diuina voce submissa: tunc eius familiares ad audiendū cum illo celebrandum sibi admittūtur: in absentia tamē domini tales familiares hoc facere nō possunt: fm Joā. an. in nouella. de priui. l. 3. lib. vi. Non sicut de familiarib⁹ alicui collegij: qz nisi priuilegia ti fuerit non admittant. Tali em concessioe gaudere nō potest qui dedit causam interdicti vel cuius consilio culpa / fraude / dolo latum est interdictum: vt de priuile. licet. li. vi. Familiares autē intellige nō solū ppetuos: sed etiam mercenarios: fm Archib. Illi etiam qui successerunt alijs qui non fuerūt tēpore dati priuilegij: sed ex causa necessaria sunt assumpti: censentur familiares: fm Egidium de cremona: sed nō illi qui voluntate nuda sunt assumpti. **C**icesima sexta re-

gula. Tempore interdicti possunt episcopi quoscunqz ierint coram se facere celebrare diuina. sed tamen submissa voce: et ostio clauso: vt de priuilegijs. lib. vi. in vltima gloſa. nec possunt p alios dioceſanos in eorū dioceſi prohiberi: fm Joā. and. in nouella ibidē. **C**icesima septima regula religiosi ex empti i capellis suis quas habent in locis non exēptis: tempore interdicti nō possunt facere nec per se celebrare diuina vt de priuilegijs. auctoritate. li. vi. hodie autem religiosi violantes interdictū positum per se dem apostolicam vel ordinarium loci vel generalem cessationem diuinorum factā p prouinciale cōcilium sunt excoicati ipso fctō: non obſtatibus priuilegijs exemptionibus quibuscūqz per clemētinas pñmā de sen. exco. **C**icesima octaua regula. Tēpore interdicti nō licet secularib⁹ extra ecclia ascultare seu audire diuina q fiunt i ecclia: nec licet fenestras vel foramina facere ad videndum in figura huiusmodi diuina corpus Christi. vt colligitur de pe. et re. qd in te. de sentent. exco. ca. j. in cle. **C**icesima nona regula. Clericus nō solū celebrans sed etiam agēs aliquid in suo officio publice tempore interdicti / violat interdictū. Unde non solum cantans missam vt sacerdos: sed etiam afferens calicem vt diaconus / violat interdictum. Similiter celebrando principaliter vesp̄as vel matutinum et. q. iij. si quis episcopus. Idē

Suillerm⁹
iura prop
Si quis
etiam can
mē agens i
dit hostien
tate in cur
nisi faceret
ricus tamen
in suo offic
ipsum de p
finali per J
Cicesima
reinterdicer
dici similite
silento in
pulum debe
cessi tamen
regulā: qz
qui ordinari
te dicto In
speculo qz
tempora. In
mittitur mi
maius est
aquei quod
Cicesima
pore interdi
in expressa
ambulando
desia vel i
bi vbi ab as
dūſi credat
fm Johā. ca
quitur qz tu
dicere hora
vere famili
et alio cleri
secreto: vbi
Cicesima
pore interdi
p laici publi
ofones in e
specialis eff
sua ecclie / si

Interdictio.

Fo. xci.

Nullus in speculo. tit. ij. §. i.
iuxta propostionis. si quid sit
Si quis tamē interest. diuinus
etiam cantas cum alijs/nō ta-
mē agens in suo officio/nō cre-
dit hostien. talem irregulari-
tate incurere vel suspensioem
nisi faceret ex contemptu Cle-
ricus tamen in minoribus agēs
in suo officio/irregularis ē sūm
ipsum de privilegio tāta. 7 ca.
finali per Innocenti.

Tricesima regula. Tempo-
re interdicti potest mēsa bene-
dicti similiter aqua cū sale sub
silentio/nō tamē sacerdos po-
pulum debet aspergere publi-
cē si tamen aspergat/nō est ir-
regular. q. aspergio nō est ali-
cui ordinis annexa/non obstan-
te dicto Inno. 7 Guilielmi in
speculo q. loquūt sū antiqua
tempora. Hodie autē ex quo p-
mittitur missa sub silentio/qd
maius est ergo et benedictio
aque/quod minus est.

Tricesima prima regla. Tē-
pore interdicti clerici bini et bi-
ni expressa voce horas dicētes
ambulando vel sedendo in ec-
clesia/vel iuxta ecclesiaz/vel ali-
bi ubi ab astātibz laycis au-
diūt/credūt violare interdictū
sū Johā. caldarini. Ex quo se-
quitur q. tunc clericus volens
dicere horas debet a se remo-
uere familiā laicales/potest tñ
cū alio clerico dicere horas in
secretis/ubi a nemie audiretur

Tricesima scda regula. Tē-
pore interdicti possūt tā clerici
p. laici publice orare priuatas
orones in ecclesiis: nisi ipsis
specialit est prohibito ingres-
sus ecclesie/secus p. onaldū. 22e

lius tñ facit clerici abstinē-
tes ab oratione cōmuni cū lai-
cis p. suspensioē Illi tñ qui
sūt p. culpā interdicti vel
excommunicati/nō possūt in ec-
clesia orare. imo nec ecclia in-
trare. secū dū Archi. xi. questi.
ij. si quis. Si tamen excommu-
nicatus est in ecclesia sed non
orat/non videt Innocē. quare
non possit eo p. sente orare/ cuz
nō communico sibi i oratione
Ita recitat Arc. xi. q. ij. sicut
q. si ego sū in eadē domo pro
meo negotio. 7 ille pro suo: nō
sibi cōico. Sz si i eodē negotio
vt puta ābo imp. ad regē ad pe-
tendum p. aliq. tñ dicoz p. mu-
nicare. Dicit sup. ibidē q. pos-
sū cū excommunicato in eadē
camera comedere. Sz non in ea-
dē mensa. similiter dormire. Sz
non in eodē lecto.

Tricesima tertia regla. Licet
tempore interdicti laici pul-
sates funeri. vel pro alia cau-
sa non fiunt irregulares. non
tñ habeāt orationem. tamen
ex quo violant p. hoc interdi-
ctū/grauius sūt puniti. scdm
Inno. 7 host. Clericus tamen
pulsans tēpore diuinor. irre-
gularis est. Secus si ibi non ce-
lebrant de facto diuina

Tricesima quarta regula. 34
Tempore interdicti possunt p.
lati excommunicare et absol-
uere. cum hoc sit iur. isdictiois
sz non cū solēnitare. i. sine sto-
la psalmis et orationibus. nec
possunt excoicātū in ecclesiam
introducere. q. hoc ē ordinis
vnde hoc faciens est irregularis
sz Inno. 7 host. 7 Guillier.
nec etiā possūt mulieres post
m. ij.

De ecclesiastico

partā introducere i ecclesiam /
tm Bern. qđ intellige cū pſal-
m 7 oratōibz possunt tamē
introducere tm pmissa pſessione
nihil dicendo nec solaytēdo.

35 **Tricesima sexta regula.** Tē-
pore interdicti specialis quā-
do ecclesia est specialiter mēdi-
cta pot in ea baptizari et chri-
smari honestius tm hoc fieret
7. pot suspicōez chulismatis.

36 **Tricesima septima regula.** Sa-
cerdos celebrans submissa vo-
ce et ianuis clausis tpe inter-
dicti potest habē secū vñscho-
larē ad hoc deputatū ad mini-
strandū sibi s3 Innocen. de
senten. excommū. nup. de quo
etiam per Archid. xj. q. iij. sicut
aph. Caveat tamen sacerdos
ne vocet aliqđ litteratos lay-
cos de sua parrochia ad mini-
strandū: hodie istum: cras il-
lum 7c. q: hoc esset in fraudem
interdicti. vnde solum magi-
strum scholę vel cāpanatorēz
qui sibi consuevit ministrare /
p tunc tantum habeat. et hoc
siue sit clericus siue minister. et
ipsi recedente potest aliū sub
stituere. dū tamē sit de loco nō
interdicto s3m Joā. cal. Si ta-
mē laycus ministrat sacerdoti
qui non fuit ante hoc suus mi-
nister. licet non sit irregularis
tamē grauius peccat. pot tamē
sine dispensatione pmoue-
ri penitētia p̄cta. Ubi tamen
sūt plures sacerdotes. mli3 fie-
ret s3m aliū ministraret exclu-
sis clericis vel cāpanatoribz
si cōmodo fieri potest. Ista est
intentio Joā. calda. in suo tra-
ctatu de interdicto.

37 **Tricesima septima regula.**

Tēpore interdicti non potest
sacerdos officium pro sabbato
in sancto facere cum solemnita-
te. Chulima tm in die cene pot
offici. nec etiā fiat bñdictio can-
delarū in purificationē. aut eti-
am palmarum in dominica. s3
Johānem calda. nec pſecratio
ecclesiarum altarium et calicū
nec etiā viaticorum.

Tricesima octaua regula. 38
Licet tempore interdicti pot
dari viaticum. i. corpus Chri-
sti sanis dānātis ad mortem.
nō tamē intrātibus mare vel
pugnātibus in bello. aut ob-
sessis in ciuitate. nec etiā pre-
gnātibus mulieribus partui
vicinis. cū s3m Joā. cal. 7 Joā.
an. nō possint in hoc casu dici
dcedētes. quibz solū hoc pmit-
titur a iure. Si tamen pregnā-
ti mulieri imminet graue peri-
culū. vt quia per fetum in vte-
ro fatigata laborat grani infir-
mitate. de qua verisimiliter ti-
metur. potest procurari sacra-
mēto. dum tamen in fraudem
hoc non fiat. hoc videtur vel-
le. Joannes. calda. dum dicit.
nisi periculum immineat.

Tricesima nona regula. 39
Tēpore interdicti potest verbum
dei omnibus indifferenter taz
interdictis q̄ non interdictis
q̄ etiā excommunicatis predi-
cari. de senten. exōi. respondeo
In. iulgētie autem que dātur
oibz audientibz p̄dicationē ex-
communicatis et interdictis p̄-
pter quorum culpam latum ē
interdictum. non sunt bñde-
cum earum capaces non sint
donec absouātur. secūdam do-
minū Aluarum: et vt etiā p

hoc p̄gari
dan excom-
municatis
dicti et exco-
municatis
les. qđ nō sūt
s3m gene ra-
cū exhorta-
cum excom-
municatis p̄-
hortando s3
ad sermonē
dimittere p̄-
pulo certā i-
teritiam quā
39 **Quadragesima**
pore inter-
dicti potest
sacerdotem
mine p̄cedē-
dari in p̄fati-
Joan. calda.
men que co-
municatis
Chulsi. non
municatis
bilibus. sed
non dederū
ctosim Alu-
Calda. que
40 **Quadragesima**
la. Licet tē-
ria non sep-
prio mani-
mētāt solu-
pelire in co-
penā elem-
tū excom-
p̄fatus ab
p̄uilegiis. et
41 **Quadragesima**
interdicti
morabit
rabit: nō
latatio vt

Interdicto.

Fo. xcii.

hoc pugantur: Et potest etiā dari exhortatio. sed tēpore exhortationis debet exire interdicti et excommunicati culpabiles. q̄ nō sūt capaces confessio- nis generalis q̄ ibi fit. et etiā cū exhortatio sit non debemus cum excommunicatis orare: potest etiam pulsari campana p̄ hortando seu vocādo populo ad sermonem. tutius tamen ē dimittere pulsū: et dicere populo certā horā: puta p̄mā vel tertiam qua cōueniāt.

¶ Quadragesima regula. Tēpore interdicti potest corpus Christi portari ad infirmū p̄ sacerdotem cū campana et lumine precedentibz. potest etiā dari in p̄sentia altariū. vt d̄t Joan. calda. Indulgentie tamē que concessę sunt sequentibus et comitātibus corpus Christi. non sunt dāde excommunicatis et interdictis culpa bilibus. sed alijs omnibz qui non dederunt causam interdicti: s̄m Aluarum et Johānes Calda. quest. xxv.

¶ Quadragesima prima regula. Licet tēpore interdicti clerici non sepeliant aliquem p̄ prijs manibus. tamen si permittāt solum intercedere. et sepelire in cimiterio. incurrunt penā clem. eos qui de sepul. s̄. excommunicationē ipso facto. Et si sūt exempti. etiā adhuc est suspensus ab ignessu ecclie: vt de priuileg. ep̄orū. lib. vi.

¶ Quadragesima sc̄da regula. Interdicto loco q̄dū quis ibi morabit ipso recedente relaxabit: nō ē necessaria alia relaxatio vt de vsur. ca. j. i. glos.

q̄dū. lib. vi.

¶ Quadragesima tertia regula. Interdicta terra alicuius domini: intelligit de terra que ē sua q̄d ad dominū iurisdictionis: et quam tenet in feudū vel emphyteosim: et quāz h̄z noie dotis vxoris sue: et illā quā h̄z in vsu fructū. S̄z pignozata nō intelligit: si d̄t mēdico terrā tuā Seco si dicit: terrā istā quā tenes in pignore. vt si h̄z terras in diuersis prouincijs p̄ patre et p̄ diuino omnes ille partes subiacent interdicto: et si fraz istam v̄didit vel p̄didit nō p̄p̄ hoc tollitur interdictum. sed si nouam acquirit illa non intelligitur interdicta. hec Joā. caldarini. quest. xxvij.

¶ Quadragesima quarta regula. Si clericus tēpore interdicti interest diuinit ex quadā simplicitate non est irregularis. sed si facit cōtēnādo vel p̄stādo auctoritatem vel faciēdo corā se celebrare: est irregularis secundū Johā. calda. q. xxix.

¶ Quadragesima quinta regula. Interdicto collegio seu vniuersitate postea factus aliquis de vniuersitate interdictus cōfetur. s̄m Joā calda. q. xxix.

¶ Quadragesima sexta regula. Clericus non seruans interdictū. vt puta celebrans in loco interdicto scienter vbi cūqz irregularis efficitur. et est suspensus de cleri. excommunicato ministrante. postulatē. s̄. vltimo. de sententia excommunicationis. is qui. lib. vi. Et hoc teneas s̄m Archi. xi. quest. iij. si quis etiam si nulla sententia super hoc sit lata vt de cleric. m. iij.

De ecclesiastico. interdicto.

exco. minis. apostolice/et de po-
stu. prela. c. ij. Qui ei celebrat
i loco interdicto nō a canone/
sz a latore: intelligitur esse su-
spensus vnde cū sit irregularis
non potest dispensari cum eo
vt dicit ibidē Archidia. Talis
etiam nō potest eligere nec eli-
gi. vt de p̄suetudine. cum dile-
ctus. §. quia nobis: et in dicto
c. is qui. Nec postulare. de po-
stu. c. f. Nec beneficia cōferre.
de conces. prebē. qz diuersita-
tem. et de exco. prela. qz tan-
ta immo remouēdus est a suo
beneficio. de cleri. exco. mini.
postulasti. §. vlti.

47 **¶** Quadragesima septima re-
gula. Celebrās scienter in ali-
qua ecclesia que nō proprie di-
citur interdicta/ sed potius vio-
lata seu polluta semie aut s̄a-
guine non incurrit irregulari-
tatem. de senten. excommu. is
qui li. vi. vnde talis grauit̄
peccat/ vt ibidem dī. Itē Huil-
lelmus in specu. titutū. §. iuxta
propositionis. p̄si illud quoqz
et Ber. de p̄uile. tuaz. i glo.
Idē dicit Huillemus. Si ep̄s
propter patronoz discor dia
clauerit ecclesiam/ celebrans
in ea non fit irregularis/ secus
si dicat interdicto tale ecclesiā
qz tunc fit irregularis.

48 **¶** Quadragesima octana re-
gula. Celebrans in ecclia non
interdicta presentibus p̄sonis
interdictis vel excommunicatis
licet grauit̄ peccat celebrans
do coram eis/ nō tñ fit irregu-
laris: qz hoc nō habet in iure.
Sed tamen talis s̄m Archi.
xi. q. iij. sicut apostoli. cēseri de-
bet sicut ille qui cōmunicat

excoicatio in oratione: qui tan-
tū minoz excoimunicatioe est
excoicatus/ et de isto p̄stat quia
non est irregularis/ vt de cleri.
excoimunicato ministrare. si ce-
lebrat. Nam hec interpretatio
siue extensio de irregularitate
nō est facta vsqz ad excoimuni-
catos siue celebrantes coram
excommunicatis. immo econ-
tra statutum ē qz non sunt irre-
gulares. Et cum ista irregu-
ritas non sit nisi per constitut-
tionem ecclesie/ et de celebran-
tibus coram excommunicatis
non sit statutum qz sint irregu-
lares/ non debet haberi pro ir-
regularibus/ s̄m Gino. qm ita
notauit de exco. prela. c. fi. Si
tamen talis ingerat se secūdo
officio suo sicut prius erat irre-
gularis: vt dicit glo. ij. de sen.
exco. is qui lib. vi.

¶ Quadragesima nona regu-
la. Si publice excoicatus vel
interdictus propter culpam/
intrat ecclesiam/ oēs debēt eri-
re si cōmode nō potest expelli.
xiiij. q. i. oēs qui. r. xi. q. iij. si
cut/ in glos. si ergo. Sacerdos
tamē propterea non dimittat
missam inexplētā. si iam ince-
pit canonem. quia debz cōmu-
nionem cū sequētibus oratiōi-
bus in sacristia sumere. Si au-
tem occultus sit/ ille qz sit euz
solus caute exire debet. ita ta-
men qz crimē non prodāt. facit
ad hoc. vi. q. ij. si tātū. et quod
ibi notatur in prima glos.

¶ Quinquagima regula. Quilibz
quantuncūqz exemptus cele-
brans scienter siue in loco in-
terdicto/ siue coraz personis in-
terdictis ab ordinarijs dele-

gatis vel
piens in
diuina om
ne sepultu
ingressu e
nas i iure
c. ep̄s. li.
ficio suo si
laris: vt d
vi. Et nō
inquerent
cns casibi
na interdi
h qz ultra
ingressu
m loco int
cum est iu
irregularis
qui libro se
penam air
bet sibi ing
si alijs irr
celebrās c
interdicto
inquit exco
notem vt d
frante. si c
penitētia p
nistrar e in
na istius c
obstat eis:
sūt minist
tūcūqz pen
minus est
interdictus
sione huius
cuius inia
tiffactam
autem ista
exemptos
quo ad ill
sione diui
nach/ Ar
annes Ar

De irregularitate.

qui tan
atioe est
stat quia
de cleri
rate. si ce
peratio
ularitate
comuni
s coram
no econ
sunt irre
irregula
constitu
celebran
unicatis
tri irreg
ri pro ir
d. qm ita
c. si. Si
se fecido
erit irre
de sen.
na regu
tus vel
culpam
debēt et
expelli.
q. iij. si
acerdos
mittat
in ince
comu
oratio
Si au
sat euz
ita ta
at. facit
et quod
lof.
uilibz
s cele
oco in
onis in
dele:

gatis vel a iure: similiter reci
piens interdictos publice ad
diuina officia siue sacramēta si
ne sepultura: est interdictus ab
ingressu ecclie ultra alias pe
nas i iure positas: vt de pūil.
c. epoz. li. vi. Et si se igerat of
ficio suo sicut prius fuit irregu
laris: vt de senten. ex. is q. li.
vi. Et nō intellige q. isti sic de
linquentes in omnibus predi
ctis casibus tātū puniunt pe
na interdicti ab ingressu ecclie
s. q. ultra penas alias ista eis
imponitur. vnde licz celebrans
in loco interdicto (vt supra di
ctum est) in casu non pēssō sit
irregularis. de sē. excom. m. is
qui libro sexto. tamē ultra illaz
penam irregularitatis pbi
bet sibi ingressus ecclie. qd nō
hī alijs irregularibz. Similit
celebrāz coram excoicato vel
interdicto publice. licz non sit
irregularis puma vice: tamen
inadit excommunicationem mi
norem vt de cleri. excoi. mini
strante. si celebrat. Unde possz
penitētia peracta post hoc mi
nistrare in ecclesia si nō est pe
na istius capituli: que tamen
obstat eis: quia tales non pos
sūt ministrare in ecclesia quā
tūcūqz peniteant: cum nichilo
minus est eis ingressus ecclie
interdictus donec de transgres
sione huiusmodi ad arbitrium
cuius sniam contempserūt sa
tisfactam competentē. Licet
autem ista procedant quo ad
exemptos vt dicūt quidam th
quo ad illam pte scz de admis
sione diuinorū Johannes mo
nachū Archidiaconus et Jo
annes Andree in nouella di

cūt nō exēptos non ligari ista
pena. vnde ipi volūt q. nō exē
ptus admittens interdictum
ad diuina officia: nō incurrat
hanc penā. scilz vt non arceat
ab ingressu ecclie licz peccet
grauiter vt dictū est. quod pro
bat Joā. an. in nouella dicti
c. epoz. 2 claudens post multa
q. ex quo nō pōt exēptis suffra
gari: ignoscant sibi scientes q.
oculus ipsorū nequā non erit
cum etiam habeant maiora re
media pro minore sup absol
utionibus ex dispensationibus
ipsis ab apostolica sede conce
sa. 2 p promissōes q. facile suis
maioribz circa talia fieri solēt
hec ille.

CD e irregularitate.

Dhaban

das aliquā noticiā
de irregularitate:
notandē sūt aliquę
regule. prius pre
missa breui descriptioe irregu
laritatis. Sciendum igitur est
q. irregularitas est nota. i. in
fama vel impedimentū cano
nicū ex vitio seu defectu proue
niens. qua quis prohibet ad
ecclesiasticos ordines promo
ueri tū eisdem ministrare. ita
diffinit Willhelmus durandi
in speculo. titū. de dispensatio
nibus. s. iuxta propositionis.
Dicitur autem canonicum in
pedimētum. quia ortum habz
a iure canonico. licet inceperit
a veteri testamēto q. ad aliqua
q. dictū est Dauid Nō edifica
bis mihi tēplum. quia vir san
guinis es. i. Barali. xxvii. c. et
in cano. xlix. dis. hic. et em. vii

De irregularitate.

h3 q in Levitico etia3 multi
a sacerdotio repellebantur p-
pter defectus naturales: sicut
propter scabiem et gobbosita-
tem &c. Et dicitur irregularitas ab
i quod est sine et regula, quasi
extra regulam ecclesie nat3. siue
ppf factu vel defectu extra ec-
clesia positus. Sumit aut3 tri-
placiter. primo p defectibus
q snt i hoie sine peccato: puta
q est bigamus vel maritus vi-
dus vel illegitimus: et huius-
modi vt de renucia. nisi cu3 p-
dem. s. persone.

¶ Secundo dicitur irregula-
ritas persone vel generaliter
phibetur quilibz ordinari vel
celebrare in ordine iam susce-
pto sine dispensatione domini
pape. ne patiatur defectus &c.
de quibus infra patebit.

¶ Tertio dicitur irregulares
oēs illi q nō possūt remanere
in susceptis ordinibus. nec ad
maiores promoueri etiā post
actam penitentiam sine dispē-
satione dñi pape et aliorum p-
latorū. de qua dantur regule.

¶ Prima regla. Ois furiosus
ebrius / illiteratus / impudi-
cus / percussor / litigiosus / neo-
phytus / et generahter quilibz
in membris naturalibus defe-
ctuosus. irregularis est ad sa-
cerdos ordines suscipiendos. p3
hoc in decre. later. incipiendo a
xxvi. disti. vsq3 ad. xlii. p totū3.
vbi ista singulatiim probātur.

¶ Secūda regla. Accusans
vel deferens aliquem de crimi-
ne corā3 iudice pro. qua pena
capitis debetur vel truncatio
mēbru. irregularis est. v. q. vi.
delatori. r. vi. q. i. in summa de

accusa. accusasti.

¶ Tertia regla. Percutiens
aliquem siue in propria perso-
na / siue per alium eius man-
dato: si sequatur inde homici-
dium vel mēbru mutilatio.
si hoc facit absq3 inuitabili
necessitate irregularis est. de
homicidio. presbyteri. r. c. pe-
trus. l. dist. miror.

¶ Quarta regla. Percutiens
absq3 mortis periculo / vel san-
guinis effusione / vel trūcatio-
ne / habēs ad hoc potestatem:
nō ē irregularis: vt de raptō.
i archiepiscopo. r. xxiij. q. vij. sepe

¶ Quarta regla iudei actor
vel procurator notarius / siue
dictator vel promulgator si in
membris secuta est mutilatio:
irregularis est. l. dist. si quis. ne
cleri. v. mona. sentē. de homi-
postulasti. l. dist. caput. i. Et ge-
neraliter purgationē vulgarē
que fit in torneamentis vel alio
modo / et quicūq3 vindicte san-
guinis auctoritatem / benedi-
ctionem seu patientia3 sui ex-
hibentes irregulares sunt. de
exce3. prela. ex literis.

¶ Sexta regla. Licet clericus
non debeat interesse vindicte
sanguinis. si tamen ex sola cu-
riositate vel leuitate interfue-
rit vbi latro suspendit / vel vbi
qs in duello occidet. l3 peccet
qui nō tñ fit irregular3 si nec
auxiliū nec pñsiū vel auctoita-
tē pñterit s3 Bul. i spe. titu. d
dispē. s. iuxta ppositionis.

¶ Septima regla. Iudex vel
officialis seu aduocatus q tra-
ctauerūt causam criminis / dā-
tes operam vt sanguis effan-
deretur: licet nec mors nec

sanguini-
cursus
tamē in
fari. fm
qui non
dico dedit
porrit vt
men occi-
dinget ei
secundū s
¶ Octua
et chirur-
am et neg
subsecuta
one vel p
firmo irre-
mi. tua. s.
exilis pig-
nem vel se
gēiam: nō
am si mor-
porio: prel
patientis
de occide-
negligent
¶ Non a
exce3. an
irregulari
incuriam
nec tam
liq etiā p
runt irreg-
qui hoc ne
homi. ne c
¶ Decima
sagittā ve
infirū cor-
per hoc v
nē irregul-
¶ Undeci-
ens infirm
imperit v
tra consil-
ciens pro
subsecuta

De irregularitate Fo. xciiii.

sanguinis effusio fuerit subsecuta irregulares sunt. potest tamen in talibus per ep̄s disp̄sari. *Sim.* Similiter cū illo qui non ex officio suo sed ex officio dedit operā et fecit quod potuit vt occideretur: non tamen occiditur. vel mutilatur indiget em̄ talis disp̄satione scđdū *Suil.*

¶ Octava regula. Exercens artem chirurgie si propter speritum aut negligentiam eius sit mors subsecuta ab incisione adustione vel potione quaz dedit in firmo irregularis est vt de homici. tua. §. i. Si tamen peritus casses phlebotomat. sanguinem vel fecat adhibēs oēs diligentiā: non est irregularis etiam si mors fuerit subsecuta: quia potius presumitur casu et culpa patientis euenisse. *xxii. q̄. v. de occidēdis.* Secus si per eius negligentiam. scđdū *Suil.*

¶ Nonā regula. Licet laicus exercēs artē chirurgie non sit irregularis si non propter eius incuriam multi obierunt: clencus tamen si sub eius cura aliquē enā preter eius culpā obierunt irregularis est *fin Inno.* qui hoc notauit in ca. tua. de homici. ne cle. vel mo. suam.

¶ Decima regula. Extrahens sagittā vel telum vel gladium infirmo corpori alicuius: si propter hoc vulnerat citius morietur irregularis ē. de homici. c. tua.

¶ Undecima regula. Custodiens infirmum et dās ei bibere imperite vel aliquid aliud contra consiliū medicorum faciens propter quod mors sit subsecuta irregularis sit pro-

pter imperitiam et negligentiam dissolutam. Si tamen quis faciat bonā fide circa egrotū non debet esse facilis ad faciendā conscientiam scrupulosam sicut aliquo sit erratum si ibi nō sit lata culpa cū negligentia dissoluta que p̄pe doli est: huiusmodi scrupulū de facili deponere debet ad consiliū sapientis. Si tamen tanta culpa fuerit vel negligentia dissoluta certum est quod mors fuit inde subsecuta irregularitas contra huius. Si vero non sit certum tunc distinguendū est. aut ei dubitatur probaliter *fin iudiciū medicorum* tunc abstinēdo est ab officio. si autē non dubitatur tunc deposita erronea conscientia poterit administrare et etiam promoueri alias non secundum Raymun. l. dist. c. hi qui arbozem. et c. sepe. Et secundum quosdam solus papa cum talibus dispensat.

¶ Duodecima regula. Consulens aliquid vnde sequitur homicidium irregularis est: vt si suscit iactum baliste machine vel lapidis vel quod quis irret ad capiendum castrum quod capi nō potest sine hominis morte: si inde sequitur mors: ex illo consilio irregularis est secundum *Suiller.* Item si facit vel consilium furture vel prodictionalis capi castrū: si mors inde sequitur irregularis ē. quia debuit verisimiliter presumere hoc euenire posse. In talibus enim puniuntur qui remotam causā homicidio dedit sicut qui p̄p̄ quā: vt notatur de homicidi. presbytere.

De irregularitate.

15

¶ Tredecima regula. Mādas aliquem verberari. si verberans occidit verberatum irregularis est qui mandauit. nisi expressissimē ne occideretur. de homic. significasti hodie. de homic. is qui mādauit. libro. vi. in fi. vlti. glo. Secus tamen de illo qui consulit aliquem capi vt puta malefactorem. qz tunc non fit consulēs irregularis etiā si capies occidit illū. qz hoc nō p̄sulit. ar. de hom. c. fi. Absit ei vt ea q̄ p̄p̄t bonū faciū. si p̄p̄ voluntatē nrām quicqz mali acciderit. nobis debeat imputari. xxiij. q. vi. de occidendis sēper tamen fit irregularis dās directē consiliū in mortem alteri. vt ne cleri. vel monachi. sententiam. Nec interest siue is cui datum est consiliū/ statim fecerit homicidiū vel etiā diu p̄d̄t. nisi prius consiliū reuocauerit. et cōtrarium suaserit. vt de homic. Petrus immo si firmiter et probaliter credat qz post reuocationem consiliū non reuocetur is cui datum est consiliū a proposito occidendi necesse est vt denunciet illi de cuius morte tractatum est qd̄ caueat sibi. In eo autē qui mādauit per se fieri homicidiū videtur sufficere si p̄siliū mandāt tātū de re. iur. ois res vlt̄ si sciēte eo is cui mandatum est iuit ad eum occidendū. vt. xxiij. q. i. omne qd̄. vel parē telam vel amicitiam cum eo contrahat. licet ei hoc non significauerit. quia qui est certus certiorari nō d̄z. de elec. inter vniuersas.

¶ Quartadecima regula. Cōsulēs alicui vt occidat aliquē si ipse cui consultum est occideret/ occidatur ab illo occidēdo. sc̄z opinionem mitiorem non indicatur ille consulēs irregularis. Ratio: q̄a fines p̄siliū exccssit ex quo egressus est ad occidendū/ nec sibi bene cauit nisi excitaret eum ad occidendū alium/ forte in tali casu vbi periculum esse posset tunc esset irregularis etiā si is cui p̄siliuit occidatur/ sc̄m̄ Suil. vbi. s̄. secūdu rigorem f̄iuris hodie talis consulens irregularis ē p̄ Joā. an. i nouella de homic. is q̄ mādauit. lib. vi. **¶** Quartadecima regula. Si quis suadet alicui qz p̄ patria vel pro proximo suo vel pro iure suo vel pro iure ecclesie sue piculo se exponat/ non ob hoc fit irregularis/ etiā si ibi moriariatur. xxiij. q. iij. p̄ membris. et cap. sequē. Si tamē sciret yf crederet eum ibi moriturum: tunc videtur qz fiat irregularis secundum Suil. Si autem p̄siliat quod idubitate mori se exponat pro honore Christi vel fide vel statu ecclesie/ non fit irregularis/ etiā si mori inde sequatur. xxi. q. i. sunt quidam. xi. q. iij. nō solum hac ratione excusantur inquisitores heretice/ prauitatis: sciētes qz statim postqz aliquem pronūciauerit hereticū esse/ ille mortis tradetur: hoc etiā alias multipliciter procurando. Ad hoc etiā accidit. xxiij. q. viij. legi. r. c. v. si audieris. Illi tamen clerici qui portauerūt ligna causa indulgētiarum ad

hereticos
gulares s
pensatur
¶ Sicut
ram rei lic
do ecclesi
ta omni di
habere: si
maliter in
nis. Si tam
licite nec a
nam quaz
nis: vt de h
terior. c. si
et capit. co
pitulo. ad
et qz medi
gulas arti
ci si quis f
negligenti
sibi vt non
dines. de q
Sed quid
perit infir
vt citius m
irregularis
at qz ipse q
hoc mori
forte via an
vel aposter
lenia mori
autem hac
bac causa:
sed penite
¶ Decima
solum est i
is percun
aliquis se
cussione in
bit vide m
mi. p̄esbyt
nam. r. l. j.
¶ Decima
rendens se
occidens a

De irregularitate Fq. xcv.

hereticos comburandos irregulares sunt: nec cum eis dispensatur nisi per papam.

¶ *Septima de iur. regl. d. 5. ope ram rei licite: vt puta edificatio ecclesiam vel domus adhiberi omni diligentia qua potuit habere: si occidit aliquem casualiter/non efficitur irregularitas. Si tamen operam rei illicite: nec adhibuit oem diligentiam quas debuit: fit irregularitas: vt de homic. lator. r. c. ex lit.*

terior. c. sicut digni r. c. p. b. m. et capif. continebatur. et capitulo. ad audientiam. tunc

q. medico operanti fm regulas artis sue no imputatur ei si quis sub eo moritur. sed si negligentiam pmisit: p. sulitur

ibi vt non p. moueatur ad ordines. de quali. ordi. ad aures. Sed quid de illo medico qui

perit infirmum ad aliud lat. citius moriat. Resp. deo q. irregularis est tam ipse qui se

atq. ipse qui consuluit: si ex hoc mors fuerit subsecuta: q. forte via anhelitus precludit.

vel apostema rumpitur ex violentia motus: suffocatur. Si autem hac citius moritur ex hac causa: non fit irregularis sed penitere debet de facto.

¶ *Decima septima regl. No solum est irregularis quis si ex eius percussione est mortuus aliquis sed etiam si ex hac percussione infirmitatem contrahit unde mortuus est: vt de homic. p. b. yterum r. c. ad audientiam. r. l. j. dist. sta deat.*

¶ *Decima octaua regl. De tendens se in casu euitabili: r. occidens aliquem irregularis*

est. l. dist. si quis viduam. et talis ad superiora non ascendat et in susceptis non facile dispensatur. Sed si necessitas fuit in euitabilis: datur consilium ei vt non ministret. l. dist. de his clericis. no tamen propter hoc deponitur: immo in suo ordine administras tolleratur de iure comuni absq. dispensatione fm Laur. l. dist. quia tua. Sic loquitur de homici. ca. ij. pro ut prosequitur ibi hostien. Et quidam dicunt episcopum posse in tali casu dispensare: licet hoc non possit in Joa. de deoz qui dicit solus papam hoc posse.

hodie dicitur simpliciter irregularitatem nullam incurere ille qui personam suam defendendo in casu inuitabili occidit. de homici. si furiosus: in clementi.

¶ *Decima nona regl. In fans furiosus committens homicidium non est irregularis: vt in clemen. si furiosus. de homici. Idem est de dormiente: si aliquem occidit qui tamen no habuit ppositu occidendi eu.*

¶ *Uicesima regl. potes hominem liberare a morte et no faciens irregularis est q. qui potest defendere: et no defendit occidit. de homici. sicut dignum. quod intellige fm glos. c. iij. de senten. ex com. de illo ad quem ex potestate ex officio vel dignitate p. tnet realit defendere et non simpliciter de quocunq. Vbi dicit ibidem glo. q. si ego no habeo aliquam potestatem: r. video q. aliquis vult verberare clericum sine auxilio meo aut concilio: non*

19

20

De irregularitate.

credo q̄ sim excoīcat⁹ si nō p-
hibeo illū: l. atq̄ forte peccem
quia non defendo cum possez.

¶ Vicesima prima regula. Re-
trahens a proposito liberādi
hominem a morte irregularis
est: quia quodāmodo indire-
cte homicidium commisit. l. di-
stin. si quis vidnam. r. de peni-
dis. i. periculose.

¶ Vicesima secunda regula. Per-
currens animo occidēdi latro-
nem si ex aliquorum vulneri-
bus latro obijt irregularis ē:
vt colligitur de homicid. signi-
ficasti. i. rñ. Idem etiam si non
percussit: sed aliquid operis
impedit in mortem eius: puta
quia latronem detinuit: vt cō-
tra eum clamauit. alias antez
si clamasset cōtra eum non in
mortem eius: sed q̄ caperetur
vel detinuit eum vel se leuē
extendit. irregularis nō est de
morte eius: vel etiam sit in ne-
glectu: alias si malitia cū per-
petretur homicidium: et idem
si negligentia eius committat-
ur. l. distinctio. hi qui. Et ideo
si clamat contra latronem: si-
ue eum capiat: si atq̄ quocūq̄
modo potuit intelligere: et ex
clamore suo vel alto actu ho-
micidium sequitur: irregularis
est: nisi forte faciat ppter pe-
riculum corporis sui: vt si vi-
det q̄ aliq̄s euz occidere vult.
tunc enim pot est bene inuoca-
re: clamare pro auxilio: quia
non intendit in aliorum mor-
tem: sed in suam liberationem.
Secus si hoc faciat ppter pe-
riculum rerum suarū: si fuge
p̄sidio euadere potest: de ho-
mi. suscepimus.

¶ Vicesima tertia regula. Cle-
ricus ligatus cum socio latro-
nem si postea timens ne occi-
datur a latrone ipse potius oc-
cidit: est irregularis. de homi-
ci. vbi supra.

¶ Vicesima quarta regula. Si
clericus non valens aliter re-
cuperare res suas tenet furē
ne cum reb⁹ fugiat: donec euz
exhibeat iudici: vel eius auxi-
lium inuocet ad res suas recu-
perandas: non est irregularis
licet postea fura iudice punia-
tur: dum intentio eius non sit
corrupta intendēdo ad furis
mortem vel mutilationem &c.
Idem dicēdum est si clericus
credit vel tradit seculari pote-
stati latronem: petens q̄ eum
punitat citra sanguinis effusio-
nem: vel petens rem subtractā
sibi restitui: si potestas i latro-
nez anima duertat. i. punitat eū
morte: non ppter hoc clericus
erit irregularis: vt de homici-
delatoris. lib. vi. nec etiam no-
cet illi si ad conuicendū latro-
nē tradidit inter signa. Et idē
si simpliciter deponit querellā
de iniuriātib⁹ sibi et ecclesie
sue quibus tales vir absq̄ sāgu-
nis effusione valeat coarctari:
de homi. tua nos. §. vi. r. c. po-
stula. xxiij. q. iij. maximianus.
et. q. v. c. v. r. c. vñ. et. c. pena.
Et hec oia vera sunt quando
non intendit ad mortem: nec
hoc in animo gerit: sed prote-
statur publice q̄ citra sangui-
nis effusionem castigetur. non
est ergo irregularis curialiter
agens cōtra furem: non crimi-
naliter ad mortem vel sangui-
nem: licet eū in deꝝ causa pro-

habili su-
vi de ho-
piterius
irregula-
extortor
cuius cu-
pi p̄p̄p̄
pter quē
lari possi-
eum alia
suspēdi
crediderit
continge-
¶ Vicesi-
iudex offi-
rem fugi-
vñ vide-
q̄ fur ille
struo eum
fionem fu-
sum irreg-
sui nec
mortem
nietur. Un-
cū aliqui-
rem q̄stui-
si per alte-
d̄ dicere
qua sic p-
ram fugi-
ant quere-
dar: dicēd-
nos illius
¶ Vicesim-
clericus q̄
cuperand-
tum habet
est: et ho-
nullum
mortem i
operatus
tis / sua
¶ malefic-
autem pe-
ipsum irr-

De irregularitate Fo. xcvi.

habili suspēdet ab officio suo: ut de homi. postulat. Et quo aliter par. q. nullus nota irregularitatis incurrit q. per extorres sive exactores aliquis curie curauit aliquez cap. propter delictum tale propter quod nec mori nec mutari posset: I. i. uider inueniens eum alia comississe: propterea suspendit eū: si tamen nec ille crediderit nec cogitauit illud contingere posse.

¶ Vicesima quarta regula. Si iudex officialis insequitur fugientem: et querit a me vtrū viderim illum: et ego sciens q. fur ille ad mortem qrit: inuenio eum si per meā responsionem fur inuēto est: et occisus sum irregularis. Secus si nec sum nec suspicatus sum q. ad mortem vlt. penā sanguinis qritur. Vñ consilium i. casu hoc cū aliquis scit aliquē ad mortem qritum fugere nō posse nisi per alterā de duabz vñs: nō debz dicere / per hanc non fugit quia sic proderet euz per alteram fugientem: sed aut taceat aut querentem curialiter euadat: dicēdo. Nunquid ego cū illos illos sum: vlt. alio modo.

¶ Vicesima quinta regula. Si clericus q. egit ad res suas recuperandas: ex post facto ratum habet q. suspensus latro est: et hoc sibi placet: si talis nullum consensum habuit in mortem illius: nec quicq. cooperatus est non est irregularis: s. m. Guil. et hoc si gaudet q. maleficiū est: punitum: non autem persona: cum secundum ipsum irregularitas ex homi-

cidio solo nō contrahatur: nisi culpa vel volūtas precedat vel scādalum sequatur: vt notatur. l. di. hi qui. et de homi. ci. ex litteris. r. c. verūm. v. o. dievero iure cautū est q. si q. absq. mandato meo man. violentas iniecit in clericum meo noie: si hoc ratum habeo excommunicationem canonem incurro: et hoc propter rati habitionem que retrotrahitur: et mandato comparatur. Si aut hoc meo nomine non esset factum: licet ratum haberem. peccare sed non incurrerem excommunicationem vt. d. expresse cū q. de sen. excom. lib. vi. Ut hoc intelligas: pono tibi casus. Aliquis amicus vel seruitor rusticus aliquē clericum tibi fecisse iniuriam. verbalē vel realem: percussit eū: quem tu postea receptando magis amicuz habuisti vel i. gauisus ea: et hoc factum comendasti vel laudasti: tu es excommunicatus: ppter rati habitionem ac si mandasses. Sed vnus extraneus percussit clericum. et tu audiens gratum habes: t. gratularis de hoc licet cō es excom. ratamen peccas ad minus venialiter. s. m. Joan. an. in nouella su. predicti ca. cum quis li. vi.

¶ Vicesima septima regula. Si quis mādāt capi vinā clericū de tribus simul incedētibz: et alios duos nō grauari: s. mādarius excedit fines mādati: alios duos capiēdo: iste mādans nō erit excommunicatus: s. m. Joā. de deo. li. iij. suarum questionum. q. xiiij. Et ratio est: q. captio cōtra volūtas

De irregularitate.

tem eius est facta. Petrus tamē de sampsona alias sanfona: putat qd de dño tenetur qd illi passi sunt de iniurijs. c. fina. xxiij. q. viij. propterea. Ex hoc inferitur per simile de irregularitate: qd irregularitas ratione homicidij non contrahitur sola voluntate / nisi homo actu occidatur. de homi. sicut dignum. §. i. vbi de hoc in glo. ex corde. xv. q. j. si qd nō iratus Sed ne fit quis irregularis ppter solū homicidium. nisi culpa voluntas precedat: vel alis sequatur scandalum: vt notat l. dist. hi qui puos. de homi. ex lris de clerico egrato. tua. Ex hoc dicto soluitur questio qua queritur an clericus qui volebat interficere hominem: sed non potuit: qd inuenit tantam mortuum: sed volens philominus satisficere ire sue: amputavit caput mortui: sit irregularis. Dicendū qd licet voluntas occidendi fuit / tamen nō est irregularis: s̄m Archid. xv. q. j. si quis Ratio. qd ad hoc qd homicidij cōmittatur requiritur qd homo animatus occidatur de homi. sicut dignus xxiij. q. ij. moyses vel abortus fetus inanimatus non imputatur ad homicidium: sicut etiā notant Aluarus Immo. Bern. de homi. si aliquis.

¶ Tricesima octaua regula. Si quis in rixa mortuus est nescitis tamen quis illum interfecit licet s̄m quosdam / scz Joān. omnes irregulares sūt quo ad promotionem ad ordines propter incertitudinem: vt. xxiij. q. vlti. c. si. tamē pbabilius est

q in tali casu quilibet sue conscientie est relinquendus / s̄m Suik. in speculo. et hostien. in summa de homi. §. qua pena. ¶ Tricesima nona regla. Si aui occidit aliquem michi iniuriante me inuito / contra meam prohibitionem: michi nō nocet vt de homici. Petr. iij. q. iij. qui a p̄sulat. Idem est si me ignorantie. de simonia nobis. et ca. de regularibz. sed si turbata conscientia sit puta qd nō expresse consensu nec contraxit: imputabitur de simonia. Mathewus Immo etiā dicunt quidā qd si sciens contraxit de morte habitum nō reuelauit / nō sum irregularis: qd homicidij non cōmissi facto mandato / p̄silio vel defensione. l. di. si qd viduam. et de homici. Petrus Alij dicunt ptra / si crediti qd nō obstāte mea phibitione mei intuitu interficeret: hoc est tenendum. Nā in tali casu tenebar reuelare illi ptra que contractum est.

¶ Tricesima regula. Si aliquis vadit ad interficiendū aliquē: et tu ei sciens p̄sentas: nō tñ eū incitas ad homicidij p̄petradū nec cū eo super hoc aliquē verba habuisti: vel si habuisti semper animo hoc ei dissuasisti: sed cū nollet tibi acquiescere: timēs de ipso: eum associas eo proposito vt si forte eum quis inquireret defendas: et tunc homicidium perpetrat vere irregularis est secundum hostienē ad quod facit de homici. sicut dignum. §. illi qui.

¶ Tricesima p̄ma regla. Clericus ministras arma pugnan-

tibus: si
gulari: el
la. c. si.
ligit fust
¶ Trice
dre eccle
n brachij
lauros et
p̄s: mon
let sed vt
pellantur
na si aliq
prij. q. v. d
q. ij. mari
no. de hom
quis in be
cussent: si
tius: non i
Idem si q
mū causa
alia iusta c
sentia aliq
tius / vel t
haris: non
namado de
gigentia a
¶ Tricesim
neus qui i
multo bello
mos: si aliq
refecti: iur
tē nō occida
prij. q. iij. po
quecumqz. j.
¶ Tricesim
Clericus d
solicet tui
aliquis int
qua parte
vt illi qui n
interfectore
tunt irregu
tem occide
lex promoti
re. xv. q. i. si

De irregularitate. Fo. xcviij.

et sue con-
dus / fm
ostien. in
ia pena.
ta. Si a-
m michi
contra
michi nō
petr. iij.
idem est
simonia
rib. sed
fit puta
i nec con-
de simo
etia dī-
contra
nō reue
is: q. ho
cto man
ide. l. di.
mic. pe-
si credi-
phibitio
et hoc
ali casu
traquez

Si aliq
aque: et
n ē in
petradū
qverba
ti semp
iusti: sed
timēs
propo
inqui
homir
irregu-
stienfē
i. sicut

a. Cle-
ugnan

ibus: si aliquis interficiat irre-
gulari: est. xxiij. q. j. nisi bel-
la. c. h. Note aut armoz intel-
ligit fustes lapides ligna &c.

¶ Tricesima sexta regula. Ju-
dex ecclesiasticus potest horta-
ri brachiū seculare contra vios
lenitos et hereticos vel paga-
nos: non vt occidat vel muti-
let: sed vt de terris fidelū ex-
pellantur: nec etiā est irregulari-
na si aliq hinc inde sunt occisi.
xxij. q. v. de occidēdis. et. xxiij.
q. ij. maxinianus. imo fm In-
no. de homic. petino. licet ali-
quis in bello iusto aliquos p-
cassent: si tū inde nullū est mor-
tuis: non fit ex hoc irregularis.
¶ Idem si quis accedit ad bellū
iustū causa pacificandū vel ex-
alia iusta causa: licet ex eis p-
sentia aliquod robur accrescit
suis: vel timor: sicutiat aduer-
sariis: non est sibi imputandū
dummodo dolus et etiā lata ne-
gligētia absit oīno / fm Guil.

¶ Tricesima tertia regula. Cle-
ricus qui interest iusto vel in-
iusto bello in armis vt sine ar-
mis: si aliqui sunt hinc inde in-
terfeci: irregularis est licet ip-
sen occidat. l. j. distin. si quis.
hij. q. iij. porro. xxiij. q. vltima.
quicunq. q. j. c. finali.

¶ Tricesima quarta regula.
Clericus defendens se vel su-
os: licet tunc ex defendētibz
aliquis interfecit: est ex ali-
qua parte: nō est irregularis:
vili qui nō interfecerūt: nec
interfectores adiunabant: nō
sunt irregulares: licet volūta-
tem occidēdi habuissent: quia
lex promotionis factum requi-
rit. x. q. i. si quis non iratus.

¶ Tricesima quinta regula. Cle-
ricus in bello iusto qd non ad
occidendū: sed ad defenden-
dū geritur / ministrans sagit-
tā ballistario suo ad sui defen-
sionē: si ille ballistariū aliqū
interfecit: sed ille clericus nō
intendebat q ipse aliquem in-
terficeret: sed q illos detinuis-
set: ex sua defendisset aut recu-
perasset: non est irregularis:
secūdu Sūil. Idem dicit de il-
lo qui i bello iusto prepositus
fuit exercitū: et sumptus facit
et cuncta disponit: si forte eum
contingat lanceas vel saggit-
tas emere: ministrare: ad ex-
ercitū vel ad custodiam castri
mittere: vel si hortatur ad cur-
rendū post hostes: vt eis pre-
da hominū vel animalium au-
feratur et tunc forte aliq in-
terficeretur: dūm solum in-
tēdit ad recuperationē prede
nec nō ad vīdictam. talis est
causa remota non nocet.

¶ Tricesima sexta regula. Qui
mulieri facit ne concipere vel
generare vel post conceptum
parere possit: et qui pregnan-
tem mulierem percutit / ita q
facit abortiuum: si fetus iam
fuit viuificatus: irregularis est.
Sed si nōdum fuit viuificatus:
solum mortali ter peccat. de ho-
mi. si aliq. l. j. q. v. cōsult. Vel
si pbabit dubitat vel credit
an sit mortuus vel viuus: fets: ex
illa percussione: vel vtrum cō-
ceptus fuit animatus vel non
in tali dubio debet a pmotio:
ne et a ministerio abstinere
nec periculo se cōmittere. Si
vero leuem vel temerariā ha-
bet opinionem: deponat eam
h. j.

De irregularitate

si potest: et sic poterit promoueri: et administrare: alias non: ar. de senten. excoi. inquisitio. et de simo. per tuas. ij.

37

C Tricesima septima regula. Licet clericus aliquem occidens pro defensione reru suaru irregularis est. de homici. suscepi-mus (vbi dicitur: post tunicas relinquendum est paliu: et meli-
us est rerum iacturam pati q̃ pro seruandis vilibus rebus ac transitorijs acriter in alio ex ardescere) clericus tñ personā propriam defendendo: necessitate inuitabili repellens vim cui moderamine culpate ru-tele percuntes aliquem si inde mors sequitur: non imputat ei: vt notatur de homi. significasti. ij. et. c. interfecisti. Uñ dicit Archi. xxiij. q. iij. c. j. q. clericus etiam interficere potest vt nō interficiatur: ar. de fur. ca. iij. dum tamen hoc faciat p personā propriā. hodie expres-
se in cle. si furiosus de homi. et dico personā propriā. nā secus est s̃m Joā. an. i nouella sup cle. si furiosus. de homici. si non valēs euitare mutilatio-
nē: licet mortē possit euitare: mutilauit vñ occidit aliquem inuasore. et idē si aliter non va-
lēs saluare res suas: eum occi-
derit qui deportare volebat. secus enī s̃m glo. dicte cle. sup-
per verbo suo de illo q̃ occidit illā q̃ occidere volebat patres filiu: iugē vel psonā cōiunctā: quē aliter viuare non potuit. Qd̃ putat Jo. an. quali casus ille nō includat sub necessitate inuitabili. Intelligit autē necessitas leuitabilis s̃m Jo.

an. ibidē sup ver. nō valēs: vt q̃ inangulatus erat vel sic artus q̃ fugere non poterat: nec clamore iuuari. Intelligit autē euz moderamine inculpate tutele si fiat ex incōtinenti nō ex intervallo: et causa defensionis: nō vltionis: et si equaliter se defendat sicut ifestatur: vt si gladio pcutit: et ipse gladio pcutit: vel si ligneo baculo: et ipse se ecōuerso baculo ligneo: aut ferreo baculo pcutit: et ipse ecōuerso ne amplius pcutiat ad mortē. Si aut pcutiat paruo ligneo baculo a quo nō timeat mors vel depilat vel p vestem trahit: et ipse repcutiēs ferro occidit suū inuasore: irregularis est: q̃ nō est moderamine culpate tutele. debuit ei se moderare tueri: et nō excessiue vlt ratio-
lentiam sibi illatā: aut si percussus est semel: et sic dimissus est: nec vltius se credit pcuti: si incontinenti repcutit: occidit irregularis est. Nam nō debet occidere inuasore ex quo ab eo nō credebat se occidi: vñ excessit in moderamine: q̃ p vna percussione nō letali occidit. hec omnia colliguntur in glo. c. significasti. ij. de homi. **C** Tricesima octaua regula. Prelatus spūalis habens iurisdictionem t̃pale: in suo dñio si fur vel latro de sp̃hensius in furto vñ maleficijs adducitur ad presentiam ei: et p̃nt puniri iuxta condignum sui excessus: nō debet ipse personaliter de hoc cognoscere iudicare: aut sententiare: sed debet hoc committere suo procuratori dicen-
do ista vba. Fiat iustitia gñā-

De

liter: nō morte si vel mon hoc enī tur sang-
nī spālīs sed non idem te
vl. li. vj. nonella
tus mād-
li casu sci-
ratori ep̃
ficiā: tal-
ris qd̃ pl-
face q̃q̃
nis. qñ
Sic ergo
ciat laqu-
istā iurisd-
ipsum im-
non autē
hoc non
in prelato
te p̃zaler
eniam rat-
vellarore
dicit idem
les causa
ritatis p̃s-
tis videt
dictionē
causas sa-
rent hoc
q̃ non fit
Caneat e-
rogatus
ponderat
lesactor
ham tunc
de excels-
C Tricesi-
iudex hal-
querit de
debeat si

De irregularitate.

Fo. xcviit.

liter/nō descendendo spāt qua
 morte sit mortuus. ne cleri.
 vel mona. ca. vl. li. vj. Nec per
 hoc etiā est irregularis si seq-
 tur sanguinis pena, vñ pōt fie-
 ri spālīs commissio si tali casu:
 sed non expōsa pena: sīm Soff.
 Idem tenet nouellator: i. d. c.
 vl. li. vj. Dicit tñ nouellator in
 nouella ibidē: q̄ si eps vel pla-
 tus mādāt notario suo vt i ta-
 li casu scribat cōmissionē p̄cu-
 ratori epi vt sup his faciat iur-
 ficiā: talis notari⁹ est irregla-
 ris q̄ pbat ex eo q̄ talnō h̄z
 facē q̄q̄ ex offō sue iurisdic-
 tio-
 nis. qñ requirit illa decreta.
 Sit ergo eps caut⁹ vt nō inu-
 niat laqueū clerico. vñ mittat
 illi iurisdictionem laico per se
 ipsum immediate: p aliā laicū
 non autē per cleri cū. Et scias
 q̄ hoc non solū veritatē habet
 in prelato hñte iurisdictionē
 sed potalem ratione bñficij: sed
 etiam ratione p̄monij sīm no-
 uellatorē ibidē. ec q̄ plus est
 dicit idem q̄ ex quo clerici ta-
 les causas sine metu irregula-
 ritatis pñt alijs delegare: sa-
 tis videt q̄ si laic⁹ talem iuris-
 dictionē habēs sed probabile
 causas sanguinū terminat: po-
 terit hoc nō obstāte ordinari
 q̄ non sit irregularis ea rōne
 Caveat ergo prelatus cū inter-
 rogatus fuerit a iudice/ne re-
 spondeat/malum est si ille ma-
 lefactor remanserit ipunitus:
 nam tunc esset irregularis: vt
 de excē. prela. ex litteris.
 ¶ Tricelimanona regula. Si
 iudex habēs latronem caprū
 querit de aliquo petito quid
 debeat fieri de talu et ille rñ-

det talem esse morte punien-
 dum vel simile: iudex autē se-
 cutus eius cōsiliū/latronē pu-
 nit ad mortē irregularis est cō-
 sulens: q̄ fuit in culpa in casu
 q̄ de facto nō erat rñdend⁹: vt
 de excē. prela. ex lris: si tñ non
 est casus de facto sed iudex q̄
 rit simplr qualē tales sint pu-
 niēdi: r clerico rñdet q̄ ad mor-
 tē vel ad sanguinē: si rñdens
 rñdet q̄ ad mortē vñ ad sagni-
 nem si respondens respondet
 sīm verā iurisdictionē vt exper-
 tus iuris cōsultus: non est irre-
 gularis: r maxie sit extra iudi-
 cū: vt dicit glo. i dicto. c. ex lit-
 teris. Si autē errans in iure di-
 cit cū tñ aliter iura disponant
 irregularis est vt colligit per
 Guil. in speculo. tit. ij. § iura
 p̄positionis. Si autē qui nō re-
 putat iuriconsultus/interro-
 gatus respōdet nō vt iuricon-
 sultus: sed simpliciter dicit qd
 de talib⁹ sentiat: nec p̄sumit
 q̄ iudex eius sequatur respon-
 sionem: non est irregularis: ex
 quo nō respondet ad casum q̄
 sit de facto. Nam si consuleret
 ad casum de facto/irregula-
 ris esset: secundum Ray.

¶ Quadragesima regula. Sus-
 pensus ab officio: celebrando
 sit irregularis: vt. xi. q̄est. iij.
 si quis damnatus. et ca. si epi
 scopus in concilio. Et licet illi
 canones loquantur de excom-
 municato scienter r in contem-
 ptum clauium celebrante: hos
 die tamē idem irregularis est
 in suspensione a diuinis: vt de
 re iudi. cum eterni et de sentē.
 excom. cum medicinalis. lib.
 vj. r i hoc casu solus papa dis-

De irregularitate

pensat: vt notauit Guiller. in speculo. tit. ij. §. nāc de episcoporum: versi. est in quā. Suspensio autem a beneficio tantum: non fit celebratio irregularis: q: hoc nullo iure cauetur: fm Inno. de elec. cum in cunctis. §. clerici. r. c. statuimus. de cōcel. preben. q: diuersitatē. M: noui quoq: excommunicandē propter participationē excommunicati in locutione vel sumilibus ligatus: licet celebratio grauius peccet: nō tñ efficit irregularis: q: hoc nullo iure cauetur: fm Inno. imo si medio tpe postq: comunicati excommunicato celebrauerit: bene pōt pnia peracta sine pape dispensatione celebrare: vt de clerici. excommuni. minist. ca. si. xi. q. iiij. si quis presbyter. Innoc. tamē r. postien. dicunt q: tales non propter suspensionē a iure celebrare prohibentur: cum non sint suspensi a iure nec suspendendi: sed solum propter peccatum prohibentur: cum fuerint suspensi quo ad deum a sacramentis et a promotione. si enim a iure suspensi essent: celebrando fierent irregulares. per. c. cū eterni. de re iudi. lib. vi. r. de senten. excommuni. cum medicinalis. eo. lib. vi. Et quibus omnibus hoc colligit fm Abba. in distinctionibus suis r. c. si celebrat rē. de cle. exco. minist. q: celebrans in mortali peccato nō incurrit irregularitatem post penitentiam r. reconciliationem obtentam super peccato mortali vel excommunicatio minor: ex quibus celebrans poterit sine aliqua

dispensatione superioris celebrare. nec obstant nona iurs fcz ca. cum eterni. de re iudi. et ca. cum medicinalis. de senten. excommuni. lib. vi. que loquuntur de illis qui sunt ingressu ecclesie puuati a diuinis suspensionibus: quod nō est in istis: cum isti nec ingressu ecclesie sint priuati: nec etiam a collatione sacramentorum: sed solum a perceptione sunt suspensi.

Conradus in prima regula. Notorius fornicator a iure suspensus celebrans non fit irregularis fm Guiller. in speculo. tit. ij. §. iuxta propositionis. Nec obstat qd quidā dicit q: quodlibet peccatū notoriū facit hominem irregularem: vt de tēpo. ord. ca. quesitum. hoc enim verum est si ibi non intelligitur irregularitas que requirit pape dispensationem. vñ. dicit Abbas vbi. §. q: i illa irregularitate quā qd incurrit ex notoria fornicatione si i tali celebrat pōt eps dispensare post pnia per. c. ac si. de li. contest. et ita hodie seruatur. Et quibus quidam nimis rigidi. vt postien. et Inno. dicant cōtrarium: tamen non sunt audiendi: q: quibus emungit / elicit sanguinem. iij. disti. deniq: nec aduersitas rationē: illam quam dicitur Omnis suspensus ab officio per canonem celebrando fit irregularis. vt dicitur in c. cū clerici. de re iudi. r. ca. cū medicinalis. de sen. exco. li. vi. sed falsus est fornicator notorius: vt patet i. c. quesitum. de cohab. clerici. r. mu. xxiiij. disti. propter hoc ergo efficitur irregularis

celebrans
auda ecc
bare. in
ha. clerici
celebrans
gloriarat
fit a cano
cū eterni
in formica
niaco: qu
tutur: sed
a canone
ret in ca.
cleri. ergo
irregular
lib. vi. q.
fuz q: si li
ponere d
sua ab of
vires ta
certi tunc
lebrans f
d. c. cum e
a canone
vel enunc
liquem el
tur de fo
ca. quesit
notorium
spemum f
fit irregul
est famosi
do de bay
cupatus.
vbi tpe ne
pit. stud
nus forni
paliter su
a deo. qd
penitet. l
habi. cler
crimimis
fit additu
eorum vt
tur ab eis

De irregularitate.

Fo. xcix.

ois cele
oua iurs
re indi. et
de sentē.
loquntur
essu eccle
suspens
cni in isti
int priua
ne sacra
perceptio

ima regu
cora iure
non fit ir
r. in spe
sitionis.
dicūt q
orouā q
arem: vt
tum. hoc
non intel
que req
m. vii. d
irregia
ex noto
celebrat
st pnam
est: et ita
uis qui
hostien.
tium: ta
i: qz qui
sanguis
aduer
m dicit
ficio per
sit irre
c. cū de
medici
fied ta
tius: vt
de coha
propter
gularis

celebrando. Ad hoc responde
andacter. fm franciscū de za
barel. an. c. v. ftra. c. q. sitū. de co
ha. cleri. q. suspēsus a canone.
celebrāz itāc solum iurrit irre
gularitatē: quādo p modū snie
lit a canone suspēsus: vt in .d.
cū eterni. li. vi. Sic autē non est
in fornicatore notorio ⁊ simo
naco: quia non p modum sen
tentie sed enunciatiue dicitur
a canone q sint suspēsi: vt pa
ter in ca. q. sitū de cohabi
cleri. ergo celebrādo non fiunt
irregulares. de sententi. exco.
lib. vi. Tene ergo. fm franci
scū qz si in canone penam im
ponere dicit q talis sit suspē
sus ab officio: vel dicit suspen
ditus tale ab officio si hoc fe
cerit tunc saliter suspēsus ce
lebrans sit irregularis: vt in
d. c. cum eterni. Sed si dicitur
a canone penam approbante
vel enunciante seu recitante a
liquem esse suspēsum: sicut dici
tur de fornicatore notario in
ca. q. sitū vbi tamē recitat
notorium fornicatorem esse su
spēsum talis celebrando nō
fit irregularis. Pro isto dicto
est famosissimū: ille doctor Gui
do de bayso: archidiaconū
cupatis. xxij. di. ad hec vero.
vbi ipse nota in fi. glo. que inci
pit. istud intelligit. quod noto
rius fornicator non est puncia
saliter suspēsus a canone: sed
a deo. qd pter eo quia q. cito
penitet licite celebrat. de co
habi. cleri. c. vlti. licet in odiu
criminis per canones aliquid
fit additum quo ad vitatiōē
eorum vt scilicet non audian
tur ab eis diuina: vt in ca. ve

stra. ⁊. in. ca. tua de cohabi. cle
ri. xxij. di. nulla. ⁊. c. pter hec. ⁊
hoc fz Inno. l. 3. ho. notauerit
ptranū in spe. titū. ij. §. iuxta
propositionis. ⁊. §. nūc de epi
scopoz. §. xxvj. ⁊. hanc viā tāq
mitiorem puto cōplectādā.
¶ Quadragesima secunda re
gula. Suspēsus a canone nō
propter crimē sed propter ali
quem defectum: vt puta illegi
time nati et corpore vitati nō
incurrunt nouem irregularita
tem. si ante obtentem dispen
sationem celebrant fm Guil
lier in speculo. titū. ij. §. iuxta
ppositionis. ver. porro. et idē
notatur per Archi. lvi. di. apo
stolica in principio. et hoc ser
uat curia: quia quando dispē
sat cū talibus simpliciter dis
pensat super defectu nulla fa
cta mentione de irregularita
te: qz nullam incurrit. lvi. di.
apostolica. ⁊. capi. c. enomax ē
de filiis presbyteroz. veniens
Ideo dicit intelligendum esse
speculatorē de illis qui prope
infamiam suspēsi sūt a cano
ne sicut sunt illi quozum crimi
na sūt notoria: et qui etiā post
peractam penitētiā celebra
re propter scandalum et infā
miam prohibentur vt in. ca. fi.
de coha. cle. et mu. ⁊. homi. ex
luteris. c. fi. et tamen ante dis
pensationem celebrādo nouā
irregularitatem nō incurrunt
quia hoc nō iuenitur iure can
tum secūdum Guil. in speculo
vbi. §. ⁊. Archidia. lvi. di. distin. a
postolica. ⁊. c.
¶ Quadragesima tertia regu
la. Suspēsus a confessionibz
audiendis: celebrans ante re
n. ii.

De irregularitate.

conciliationem non efficitur irregularia secundum Guillier. quod hoc non inuenitur iure causis. xj. q. iij. Evidenter. De hac suspensione habetur. xxvj. q. i. j. q. v. q. vi. per totum.

¶ Quadragesima quarta regula. Recipiens beneficium in irregularitate: impetrata absolutione super irregularitate: non indiget alia dispensatione super beneficio obtento: secundum Ray. et Guillier. in speculo. Caveat tamen quilibet ne in peccato mortali vel suspensione beneficium recipiat. unde securus est ut talis constituitur ante receptionem: ne collatio sit vitiosa: secundum Guillier. in c. si celebraret. de clerici. excommunicationi. Licet hoc sit periculum: est tamen verum propter rationem ibi positam: quia scilicet eligi non potest in peccato mortali ad illa a quorum perceptione a sanctis patribus est priuatus. Gerit tamen abbas ibi moderatur hoc: dicens quod si cui existenti in occulto collatum sit. sed ipse recipit illud post peractam penitentiam: poterit retinere. al legat de tempo. ordi. questus. de sententia. excommunicationi. c. vlti. Sed propter peccatum enorme: ut puta propter homicidium: ipso iure perdit beneficium: ut notatur per Archiepiscopum. l. distin. studeat que incipit in glossa hic dispensat. ubi dicit glossa. quia de iure debet eo carere. quod exponit Archiepiscopus per sententiam non ipso iure. Nam homicidium non inducit ipso iure priuationem beneficij: secundum Bernardum compostellanus: qui ita notat de electione. quod sicut. i. glo. j.

¶ Si vero. ver. alia autem. Et idem sentit Innocentius. dicens quod in homicidiis irregularibus cadere potest ius cuiuslibet dignitatis. quia etiam iuste habent eam si cum eis fuerit dispensatum. Et etiam sine dispensatione iuste tenent predicti dignitates suas quousque renunciant vel deponent secundum Innocentium. qui ita notat de excessibus prelatorum. cap. cum in principio. Contra tamen istud dictum faciunt multa iura. ut de clerico pugnante in duello capitulo. henricus in fine. Item l. v. distin. si euangelista. ver. in loco cum dispensatio requiratur. ut homicida beneficium recipiat. videtur secus de iure communi. Item cum homicida ministrare non potest etiam post penitentiam sine dispensatione de tempo. ordi. quia suspensus est a beneficio quod datur propter officium et sic etiam accedit lxxvj. distin. eos. et notatur de consuetu. cum dilectus. in glo. suspensus enim. Tu dic breuiter quod hic nulla est contrarietas Nam Bern. et Innocentius. intelligunt quod homicida iuste tenet et recipit beneficium quousque deponitur per sententiam. Iura autem in contrarium inducta dicunt quod debet carere et priuari beneficio de iure: quia de iure rigor est inhabilis ad illud. Non tamen hoc negat qui hoc fiat per sententiam. et sic idem sentit.

¶ Quadragesima quinta regula. Presbyter excommunicatus vel suspensus simpliciter ab ordinibus suis administrans in ordine acolythatus: efficitur irregularis.

regularis
cus si
tione r
¶ Quod
Clericus
tutus ex
frans fa
tando a
milia no
Guillier
bryro d
Rario: q
antera a
tos exp
¶ Quod
gula. E
libz cele
regulari
fir de su
¶ Quod
gula. S
exclisse
laris est
ne deced
mirerio:
nunicari
Notat t
la q pot
diuina si
his sed n
bugo et
tauerint
tur per n
¶ Quod
la. Exco
sua bapt
perpelic
regulari
liermum
simplici
in necess
¶ Quia
cui non
ordines
etiam a

regularis fm Guiliermū. Se
cus si tantū a missarū celebra
tione fuerit suspensus.

¶ Quadragesima sexta regla.
Clericus in minoribus consti
tutus excommunicatus mini
strans sacerdoti ad altare por
tando aquam lumen et alia si
mila non est irregularis / fm
Guiliermum. Idē puta de p̄
bytero diacono / r subdiacono
Ratio: q̄ ista nulli ordini sunt
annexa cum per laicos littera
tos expellantur.

¶ Quadragesima septima re
gula. Ep̄s suspēsus a pontifica
lib̄ celebrando in eis nō fit ir
regularis. quia pōntificalia nō
sūt de substantia / fz Guil.

¶ Quadragesima octava re
gula. Suspensus ab ingressu
ecclesie si ea celebrat irregu
laris est: et si in tali suspensio
ne decedit nō sepelitur in ce
meterio: vt de sententia. excō
municationis. is. cur. lib. vi.
Notat tñ nouellator in nouel
la q̄ potest in ecclesia audi re
diuina sine metu irregularita
tis: sed non sine peccato licet
hugo et Raymūdus aliud no
tauerint quoz opinio refuta
tur per modernos.

¶ Quadragesima nona regu
la. Excommunicatus vel suspen
sus baptizans solenniter in su
perpelicio et scola publice ir
regularis efficitur / scōm Guil
liermum. Secus si aliter / scilz
simpliciter baptizat: et marie
in necessitate.

¶ Quiquagesima regla. Qui
cūq; non potest promoueri ad
ordines sine dispensatione: nec
etiam ad honores: r quicūq;

est intelligibilis irregularis ē
fm Guil. Idē intellige de oī
bz casibus q̄ impediunt pro
mouēdos vel deiciūt iam pro
motos / vel qui penam disposi
tionis merēt. An regulare ē q̄

qūq; post peractā penitētiaz
nō habēt ordinis executionez
irregulares sint sic homicide
l. di. s. i. si ex. de simo. tāta. Itē
excommunicatus / iter dictus suspēsus
in cōtempnū clauium se faciens
ordinari. de sen. excōi. cū illoz

Item si etiam presumat cele
brare. xj. q. iij. si quis. de vita r
hone. cleri. vt clerico. s. si quis
igitur. Item violans interdī
ctum. de excessi. prelat. tanta.

Item falsarius litterarum pa
pe. de crimine falsi ad falsario
rum. s. j. Talis tamē secundū
Innocē. si occultus est post ab
solutionem et penitentiam po
test ordinari. quia nullo iure
cauetur q̄ sit infamis ip̄o iure

Item hereticus. de purgatio
eaz. inter hereticos. de sacramen
ta de here. excō. s. si vero. Itē
sodomita. de excessi. prelatoz
cleri. Itē presbyter denuq; con
fessionem de penitentia et
remissio. omnes. capital. fina.

Item incorrigibilis in conti
nencia perseverans. de dolo et
cōtu. veritatis. s. si. Item noto
rium crimē de iure vel facto. s.
tempo. ordinis. c. si. Item vtrū
officio assassinoz / vel defen
dens / receptas / occultas eos
licet mors non sequatur inde
de homici. pro humani. li. vi.
Itē apostata. de apost. c. si.
Itē schismaticus. de schisma
ticis. c. j. Item intrusus volun
n. iij.

De irregularitate.

tarie per potestatem secularē
vñ. q. i. facto. de ele. si q̄s. Itē
oē crimē quod ipso facto indu
cit infamiam civilē. ij. q. vij. §. por
ro. Itē infamia descendēs ex de
licto p̄ sententiam declarato:
q̄ pena potest demi culpa per
manente. ij. q. iij. §. hic colligit
Infamia enim est irregularis/
siue infamia sit iuris/ siue facti:
vt de accusationibus. omni
potens. de testibus testimoni
um.

Si ¶ Quinquagesima prima re
gula. Excoicatus maior exco
municacione siue ab homine
siue a iure sciēter durante ex
coimunicatiōe celebrans: semp
fit irregularis. et est deponen
dus de cleric. excoimuni. mini.
latrones. Secus si ignorāter.
vt eo. titu. cap. apostolice. Si
autem dubitaret probalit de
sententia excoimunicacionis
presertim quando conscius est
de culpa sua propter quam ius
ste potuit excoimunicari nescis
tamen exponit se discrimini/ et
celebrat cum sit excoimunica
tus irregularis est. et idiget di
spensatione pape/ scūdi. Si uil
vt in dicto. capitulo. apostolice.
Crassa autem ignorātia in ta
libus indicatur. vt si citatus pe
remprozie/ nec iuit nec misit
ad terminum/ et sic celebrat/ li
cet nihil de excoimunicatio
ne sciat.

¶ Circa premissa sciēdum qd
suspensus a iudice siue ad cer
tam diem/ siue perpetuo/ siue
quousq̄ p̄tineat/ semper si ce
lebrat/ est irregularis. quia ta
lis non deberet celebrare nisi
prius sententialiter absolua.

tur sicut sententia suspenditur
In ultimo tamen casu quidā
contradiciunt. vt. ij. q. v. presby
teris vbi dicitur q̄ talis ad ar
bitrium suspēdētis facere de
bet/ si ante absolutionē cele
brat/ irregularis est. Et idē
de re iudica. dilectus. de excels.
p̄cla. apostolice. Suspensi ve
ro a deo/ vt sunt omnes pecca
tores celebrantes in peccatis/
nō fiunt irregulares licet pec
cent nisi celebrarent in crimina
libus. vt in homicidio in simo
niaz similibus. et in quibz etiā
acta penitentia executio inter
dicitur vt supra dictū est. Sus
pensi autem ab officio a cano
ne propter crimen/ si celebrāt
irregulares sunt. Et hoc intel
lige si suspenditur a canone
penam imponente non autē
approbante. vt in capitul. cū
eterni. de re iudi. lib. vi. quia
etiam in minori excoimuni
catione existentes suspensi sūt
a canone nō imponente penā
sed approbante: et cito peni
tent possunt celebrare. de sen
ten. excoi. nuper vnde potius
dicitur suspēso dei q̄ canonis
secundum Buillel. Et nota se
cundum Johan. and. in clem.
i. de decimis in glo. super ver.
donec q̄ cum aliquis suspē
ditur donec satisfecerit. sufficit
iudicia declaratio super satisf
factione siue alia absolutione
In excoimunicatis vero est
necessaria absolutio post satisf
factionem. Concordat ad hoc
glo. Jo. an. in c. sepe q̄ de ele.
lib. vi. super. ver. donec plene.
vbi dicitur q̄ illi qui occupāt
bona ecclesiarum vacantium

Ca
et ea
benefi
donec
sua au
tutē si
tuti er
an. lxx
sciēdi
distin.
laritas
simuni
et hoc si
licto qu
sine om
ctione.
Si enim
tur qua
huc pos
quod n
yna. vi
le homi
omnis
tas toll
post acc
lo qui a
madat
est apol
tra. hui
tur doct
conus i
dicit q̄
non des
deletur
peccatu
tas que
cato. y
qui occi
qui occi
der ne cl
fērentia
re vitiat
tius not
se tamē
presbyte
ante ba

penditur
in quidaz
v. presby
alis ad ar
facere de
onez cele
Et idem
de excef.
spenſi ve
es pecca
peccatis
licet pec
in crimia
in simo
ubz et nā
tio inter
est. Sur
o a cano
celebrāt
hoc intel
canone
n autez
titul. cu
vi. quia
mmuni
enſi ſūt
e penā
o peni
de ſen
porius
anonis
ota ſe
dem.
er ver.
ſpenſi
ſufficit
ſatiſ
atione
ro eſt.
ſatiſ
d hoc
e elg.
plene.
upāt
nium

et ea diſtrahunt. tādū ſunt a
beneficiis et officiis ſuſpenſi/
donec ea plene reſtituerint ip
ſis autem reſtituentibus ipſo
iure ſine alia ſententia reſti
tuti erunt. vt notaui Johan.
an. lxxj. diſt. ſi qui. Preterea
ſciēdū eſt q̄ ſecūdū glo. xxvj.
diſt. deinde infamia et irregu
laritas contracta ante bap
tiſmū tollitur poſt baptiſmū
hoc ſi puenit ex proprio de
licto quia dona baptiſmi ſunt
ſine omni penitentia et ſatiſfa
ctione. vt de conſe. diſt. iij. ſine
Si enim peccatum non dele
tur quantum ad iſtā infamiam. ad
huc poſt baptiſmū obſeſt;
quod negat Ambro. xxvj. diſ.
yna. vñ ſi aliquis occidit mil
le homines ante baptiſmū:
omnis infamia et irregulari
tas tollitur. vt. l. diſt. ſi quis
poſt acceptū. vt patet de pau
lo qui ante baptiſmū fuit ho
micida et tamen poſtea fact⁹
eſt apoſtolus: vt. l. diſt. ſ. econ
tra. hūc tamen dicto aduerſa
tur doctores. nam Archidia
conus in dicto capitu. deinde.
dicit q̄ bene infamia ex quo
non deſcendit niſi ex peccato/
deletur in baptiſmo. ſicut et
peccatum: ſed non irregulari
tas que nō ſūdatur ſuper pec
cato. vñ de ita irregularis eſt
qui occidit cum peccato. ſicut
qui occidit ſine peccato vt iu
dex ne clericus vel monachi. ca.
ſententiam. et bigami et corpo
re vitati. et ita ipſe Innocen
tius notaui de diuorſijs. Ip
ſe tamē notaui de homicidi
presbyterum. q̄ homicidium
ante baptiſmū ſine ex/ of

ficio ſiue ex voluntate fecerit
homicidiū non eſt poſt bap
tiſmū irregularis. quia omis
ſequela peccati deleta eſt ſed
Soffredus de conuerſione inſi
delium. capi. j. notaui q̄ pec
catum et ſequela peccati bene
deletur in baptiſmo. ſed non
defectus ſine impedimentum
primaria communiter appro
batur. Speculator tamē in ti
tulo de diſpenſatiōibus. §. iij.
ver. is autez. videtur declina
re. et cetera.

Cauteſſe circa predicta
obſeruande.

Rima cau
tela eſt. Epiſcopus
et quilibet iudex nō
poſteſt neq̄ debet ex
communicare vniuerſitates vt
collegium. et hoc ideo ne inno
centes pugniāt cum nocen
tibus vt dicitur in. c. Romana
de ſenten. excō. lib. vi. Interdi
ci tamen poſſunt innocentis
cum nocentibus. non eſt et hoc
iō quia ibi nō eſt tātū pericu
lum anime ſicut in excōicatione
que eſt eterne mortis dānā tio
per quam quis traditur ſathā
ne vt ſupra dicitur.

Secunda cautela. Caueat
iudex ne ferat ſentētia excom
municatiōis niſi premiſſa mo
nitione. ſi tamē hoc fecerit. licet
ſentētia ſit iuſta tamen pugni
tur latoz pena. capit. ul. ſacro.
de ſenten. excōm. ſcilicet ſuſpē
ſione ab ingreſſu eccleſie infra
menſem. Tertio caueat ne fe
rat ſentētia excommunicati
onis/ ſuſpenſionis vel interdicti
proſuturis delictis. puta ſi ſa

Caute. circa p̄dicta

le quid fecerit. nec pro presens
tibus sub ea forma si de illis i
fra talem terminum minime
satisfecerit: vt in cap. Romana
de senten. exco. lib. vi. Vñ fm
Joā and. in nouella sup dicto
c. valde ridiculosū esset si dice
ret p̄elatus. excommunico pe
trum si furtus fecerit si adulte
riū p̄miserit. cū tñ ad talia pa
tus sum vel suspectus. si tamē
mora causa vel culpa precessit
bene potest excommunicari sub
illa forma. Exemplus. vt quia
de mora condemnatus in acti
one personali non soluit intra
quatuor mēses vt debuit: po
tēst iudex debet precipere vt
soluat infra certum tempus. a
lias sit excommunicatus hic
eniz mora precessit. Similiter
de culpa. vt quia negligentes
fuerunt clerici in diuinis offici
is dicendis poterit iudex dice
re. Excommunico omnes qui
non intererunt canonicis horis
hic enim culpa precessit. Simi
liter de offensa: vt in conuga
to qui tenuit concubinam/ se
paretur ab ea ne excommuni
cetur si ulterio redeat ad ip̄as
Alias preter istos casus iudex
non debet ferre sententiam ex
communicationis sub certo ter
mino rē. vnde male faceret si
statim post cōdennationem fa
ctam in personali iudex preci
peret infra certum tempus fe
rendam sententiam excommu
nicationis cum tamen non p̄
cessit mora. Et i hoc sepius
iudices nostri tempus exce
dunt modum. Ideo hec dixi p̄
generali doctrina.

¶ Circa dispensationem pre

dictarum censurarum est scien
dum q̄ licet fm quosdam do
ctores ep̄a non potest dispen
sare super irregularitate et al
ijs defectibus nisi vbi exp̄es
se sibi a iure p̄mittitur secun
dum Guillel. nazonem/ Soffre
dum/ Joā. de deo/ Innocen.
(alias secundū istos ep̄scopo
dispensās in casibus sibi a ca
none exp̄esse nō permittis vi
detur impugnare canones/ vt
eos tollere) tu tamen dicas q̄
vbiq̄ exp̄esse a canonibz
potestas dispensandi non p̄o
hibet ep̄scopi a: ep̄scopi pos
sunt dispensare. Et hoc dictus
per doctores communius ap
probatur. Ita dicunt Joānes
Laurē. hugo. Tā. Ber. et Guil.
in sepe. titu. de dispensa. s. nō
de ep̄scoporuz. et ille famosis
simus doctor dominus. Archi.
l. disti. de p̄missis vbi late p̄
sequitur istam materiam. im
probando opinionem contra
riam qui etiam dicit dominus
suum hostien. dixisse q̄ in his
in quibus peccatum mortale
est secundum legem diuinam/
sicut in furto/ rapina. vt. riiij.
q. v. penale. dispensare nō po
test. nec etiam papa/ vt quidā
dicunt/ nisi penitentiam agat/
et restitutio fiat. de vsu. cū tu.
r. riiij. q. v. si quid. et. ca. multi.
et ea. q. vi. si res. In his vero
in quibus peccatum mortale ē
secundum ius posituum. vt
vbi est ep̄scopi vel inferiori
bus papa interdicta dispensa
tio nullus dispensat nisi solus
papa/ vel is cui specialiter cō
miserit. Si q̄ nō ē interdicta po
testas dispensandi tñc pōt. hec

Arch. p̄
ta iura. v
s. sane
nobis. r.
ci apud.
flet q̄bu
nō s. i. n
licet. xi. q.
q̄ lata si
possit ni
¶ Sunt
iure exp̄s
dit aucto
lucide fer
de q̄b h
dēntis se
ep̄ nō eg
si ip̄ ali
q. viij. cō
cū p̄his
intēno fi
p̄licis tr
p̄fectis s
poruz da
pi quod
in docti
ne sapie
ctrina sy
fido. d
sacra sci
ehte an
tur doct
rie rudi
p̄licibz
plices:
sculū de
rendiss
ep̄es h
et mag
in p̄hi
proban
vero di
p̄lera
intepi
dne p

Arch. pro ista fuit faciūt mul-
ta iura. vt de heret. excoīcam⁹
sane. de sētē. etc. nup. r. c. a
nobis. r. c. cuzilloz. r. de spon.
cū apud. xvi. q. i. sunt nonnulli
fieri qbus cau. maiores. l. nec
nō. s. i. nā r apks d t Oia mīchi
licet. r. q. i. aliud. Et ex his pz
q lara sit ptāa epoz. qz omīa
possūt nisi expresse prohibeāt.
¶ Sunt autem multi caus⁹ in
iure expsi in quibus eis cōce-
dit auctoritas dispēfandi: qz
lucide scripsit. Guil. in spe. iur⁹
de qbz hic sup sedere cēsuit scri-
bentis sedulit as. sciens quia
epi nō egēvt quis eos doceat
si ipi aliorum sunt doctores. i.
q. vii. cōuenientibus. preserti.
cū phtis opusculi principalis
mētio fuerit simplicibus sim-
plicis tradere rudimenta. nō
pfectis subtilia. vt cū aplo lac-
poruz daret. nō esēā puulis. p
pt quod etiā styl⁹ eiusdem non
in doctis aut psuasibilib⁹ hūa-
ne sapientie verbis. sed in do-
ctrina spūs iocurrit: eo q iuxta
fido. de sū. bo. lib. iij. horret
sacra scriptura spumeum sapi-
entie ambitum. Ignoscant igitur
doctores sup styli et mate-
rie ruditate: que nō ipis. s. sim-
plicib⁹ dirigit. Grati sint sim-
plices: qz pfectui presēs opu-
sculū destināt. Sz et ipi rene-
rendissimi patres r dñi Archi-
epi. epi. ceteriqz plati doctores
et magistri si qua bene scripta
in pht tractatu inueniant ap-
probare dignentur gratiose. q
vero dubiosa. yndosa. aut per-
plera. declarent. delucident et
interpretētur. Insuper q min⁹
bene posita fuerint. corrigant

et emēdent occupationi potius
q ignorātie ascribētes. Testis
enī deus est et angeli. eius me-
grauius et arduis non solus
diuersa verū etiā sibi inuicez
aduersis pro tunc occupatuz
fuisse negocijs: et nisi pia duxit
set manuz. sedulitas. nisi diui-
ne gratie miseratio aim la cessi-
tū cōfortasset. nequa q naufrā-
giosa imbellis animi cymba
proprijs conatibus sub anhe-
lo pectore salutarē euecta fuisset
ad portum. hortor postremo
vt quisqz ista legeris mei
peccatoris recorderis. exorāz
dominum vt non tam pro in-
dustrioso labore q pie mētis
deuotione ex bone voluntatis
affectu quo cūctis christifidelibus
pfociere conabar. mercedem
perpetuam omnibus fideliter
in vinea sua laboranti
b⁹ promissā largiri dignetur tē-
pore oportuno.

Suscipe ppleti landes o Chi-
ste laboris
Quas cordi leti vox subdita
reddat amoris.
Sit merces operis oratio san-
cta legentis:
Que iūgat superis nos toto
roboze mentis.

¶ Parisijs. Anno dñi Millesimo quingentesimovigesimo octauo. decima Marcij.

De dignitate sacerdotū.

Augustin⁹ de

dignitate sacer
dotum.

Veneranda sacerdotum dignitas in quorum manibus dei filius velut in vtero virginis incarnatur. O felices sacerdotes si sacerdotaliter vixitis. O celeste mysterium quod per vos pater et filius et spiritus sanctus tam mirabiliter operatur super tam ineffabili ministerio vestro quod vno eodemque momento idem deus qui presidet in celo in manibus vestris est in sacrificio. Celum miratur. horrescit infernus. contremiscit diabolus. reueretur quod plurimum angelica celsitudo. Quid retribuā domino (ut taceam de ceteris que tribuit mihi) pro tam singulari dono sacerdotij michi impeso: quod est datum optimum/ et donum perfectum: verbi gratia. Ille qui creauit me sine me. creatur mediante me. Et ille qui ex nichilo cuncta creauit sine me: si fas ē dicere/ dedit mihi creare se. O venerabilium sanctitudo manuum. O felix exercituumbi tractat Christus sacerdos dei filium cuius delicie sunt esse cum filiis hominum. O sacerdotes attendite. maior est dignitas vobis collata quam angelis: qui adorant/ quod vos conficitis. nec ipsi conficere possunt. O altitudo sapientie dei

O ineffabilis clementia saluatoris. Quod datum non est angelis concessum est homini. Sacerdos hoc sacramentum ineffabile conficit: angelus conficienti sibi quasi famulus assistit. O quod venerabile/ quod gloriosum/ quod insigne fuit apud antiquos nomen sacerdotij/ sed hoc die quid abiectius eo. quid vilius? O sacerdotes si anima cuiuslibet iusti sedes dei sit: multo magis sedes et templum dei esse debetis mundum et immaculatum. Si sepulchrum eius gloriosum est in quo corpus iacuit exanime gloriosius digniora esse debent corpora vestra: que a morte suscitatus quotidie dignatur inhabitare. Si beatus est venter qui nouem mensibus Christum portauit ita et si non tantum/ tamen beata debent esse corda vestra in quibus quotidie eligit sibi hospitium filius dei. Si beata sit vbera que paruulus suxit: ita debet esse os beatus quod carnem eius sumit/ et sanguinem sugit. Carnes ergo vestras cum timore eius configite et vobis diligenter prouidete ne lingua loquendo que vocat de celo filium dei/ contra dominum loquatur. Et ne manus que intinguntur sanguine Christi: polluantur sanguine peccati.

Handwritten signature and decorative flourishes.

De dignitate sacerdotū Fo. ciiii.

No venerabiles sa-
cerdotes dei.
precōes altissimi
lucerne dei.
Charitatis radio
fulgētes & spei

Auribus percipite verba oris
mei.

Vos in sanctuario deo deser-
uitis.

Vos vocauit palmites christi
vera vitis

Cauete ne steriles aut inanes
sitis.

Si cum vero stipite viuere ve-
litis.

Vos estis catholice legis pro-
tectores.

Salterre/lux hominum/oues
pastores.

Muri domus Israel: morum
correctores.

Judices ecclesie gentium do-
ctores.

Si cadat protectio legis / lex
labetur.

Si saluauerit in quo salie-
tur

Nisi lux appareat: via nescie-
tur

Nec si pastor vigilet/ouile frā-
getur.

Vos cepistis vineam dei pro-
curare.

Quam doctrine riuulis debe-
tis rigare.

Spinās atq; tribulos procul
extirpare.

Ut radices fidei possint germi-
nare.

Vos estis in area bones tritu-
rantes.

Prudenter a palea granum se-
parantes.

Vos habent pro speculo legē
ignorantes.

Laici qui fragiles sunt et in-
constantes.

Quicquid vident laici vobis
displicere.

Dicunt procul dubio sibi non
licere.

Quicquid vos in opere vidēt
adimplere.

Credunt esse licitum et culpa
carere.

Cum pastores omnium sitis cō-
stituti.

Non estote desides: sicut ca-
nes muti.

Vobis non deficient latratus
acuti:

Lupus rapax inuadet ouium
saluti.

Ster fidelis triplici cibo susti-
netur.

Corpore dominico: quo salus
augetur.

Sermonis compendio: quod
discrete detur.

Mundano cibario: ne pericli-
tetur.

Quibus tenemini vestris pre-
dicare

Sed quid: quibus: qualiter:
vbi/quando: quare.

Debetis sollicite re conside-
rare.

Ne quis in officio dicat vos et
rare.

De dignitate sacerdotū

Spectat ad officium vestre di- gnitatis.	Estote breuiloqui: ne vos ad reatum.
Gratie petentibus dona dare gratis.	Petrahatur loquacitas: nutrie vanitatum.
Sed si vultis fidei munera ven- datis.	Verbum quod proponitis: sit abbreviatum.
Incursums Sierzi lepram vos sciatis.	Nam in multiloquio nō deest peccatum.
Gratie eucharistiam plebi mi- nistrate.	Estote beniuoli: sobrii: pruden- tes.
Gratis confitemini: gratias ha- bitate.	Iusti: casti: simplices: p̄p̄: pa- tientes.
Secundum apostolum cunctis gratis date.	Hospitales: h̄siles: subditos docentes.
Solum id qđ fuerit vestrum conseruate.	Cōsolantes miseros: prauos corrigentes.
Vestra conuersatio sit religio- sa.	Utinam sic gerere curam pa- storaalem.
Munda conscientia: vita vir- tuosa.	Positis: et ducere vitam spiri- talem.
Regularis habitus: mēsq; gra- tiosa.	Ut cum exueritis clamydem carnalem.
Nulla vos coingnet labes cri- minosa.	Induat vos dominus stolam eternaalem.
Nullus fastus deprimat vestre signum mentis.	Qui sedet in solio summe ma- iestatis.
Gratis in intuitu: habitus sit testis.	Vos purget a vitio: mundet a peccatis.
Nihil vos illaqueet curis in- honestis.	Vobis sit auxilio vestre pieta- tis.
Quib; clauēs tradite sunt re- gni celestis.	Ut Abrahe in gremio eādem sedeat.

A

M

E

N

otū

ros ad

nutric

tis: sit

deest

andē

l: pa:

ditos

auos

e pa:

spiri

dem

lam

ma

et a

ieta

lem

Cōf

C

seu libe
ti Thon
confitem
saentia:
fiteri vo
larius.

ne purita
tia: ad q
precipue
integram
tionem p
qui vocat
ti et ad ac
ac vitand
cōfession
(vt decet
fretiois e
ligentia v
pctorum
lur de m
est viden

C C
pura.

te et excu
ditea ma
nec debē
tia aut c
tia peccat
ti/magna
rias lōga

Cōfessionale beati Thome Fo. i.

Cōfessionale

seu libellus per opimus beati Thome de aquino de modo confitendi: et de puritate conscientie: cuiuslibet cōfessori et cōfiteri volenti perutilis: necessarius.

Coniam sūdamē-
tum et ianua vir-
tutum omnisq; gra-
tie ac spiritualis
consolationis pri-
cipium est p̄scien-
tie puritas: accordis munda-
tia: ad quam principaliter et
precipue per puram/veram/ ac
integram et perfectam confes-
sionem peccatorum acceditur: nos
qui vocati sumus ad statū gra-
tie/ ad acquirendas virtutes:
ac vitanda vitia: de sufficienti
cōfessione ac modo confitendi
(vt decet viros ad statum per-
fectionis electos) cū summa di-
ligentia et sollicitudine cōtinua
peccatorum videamus. et principa-
liter de mortalib; pre ceteris
esse videndum.

Confessio debet esse
pura. Capitulum. i.

St igitur p̄mo vi-
dendum q̄ confes-
sio debet esse pu-
ra: q̄ peccata de-
bēt simpliciter di-
ci absq; duplicita-
te et excusatione: sicut hō cre-
dit ea manifesta esse corā deo:
nec debēt verba dici pallian-
tia aut cooperientia vlt minue-
tia peccatum: sicut faciunt mlti
imaginas philaterias et hysto-
rias lōgas dicentes añq̄ pec-

catum explicant: vt sic per il-
las ostendant se minus culpa-
biles de peccato. quod quidem
peccatum in finellorum ver-
borum superfluoꝝ includit
Vitanda sunt igitur superflua
et excusatoria verba: sed pure
dic peccata tua: et simpliciter
te accusa. Similiter non de-
bet dici quod cadat in infami-
am alicuius: aut quod possit
prebere cōfessori occasionem
turbationis contra aliquem:
aut materiam p̄tendendi. Un-
de si expediret nominare pec-
cata alterius cōfiterendo p̄pria
tunc taliter explicantur q̄ nul-
lo modo cōfessor possit intelli-
gere personam cum qua pec-
casti. nec possit venire in noti-
tiam cōplices in peccato: sicut
si dedisti petro occasione pec-
candi cum peccauit: nō debes
nominare: sed sufficit dicere.
Ego fui causa cōmittendi tale
peccatū cuidam persone:

Cvera.

Cap. ij.

Confessio debet es-
se vera ita q̄ nul-
la falsitas dica-
tur scienter: nec
aliquod dubium
affirmetur: sed
certa vt certa et
dubia vt dubia sunt dicenda
Et ideo quando confiteris nō
dicas. Dico culpam meam si
feci tale quid: aut si dedi ma-
teriam turbationis tali aut fec-
issem tale peccatum si potu-
issem. Sed dic simpliciter: Feci
sic et sic: et appetui sic et sic ha-
bui voluntatem deliberatā fac-
iendi peccatū: et non dimisi nisi
quia non potui: vel q̄ nesciui:

A i.

Nota

Confessionale

vel quia timui verecundia aut
pena temporalem. Sūt tamē
quidam qui nescientes aut ve
recundantes aut non curātes
specificare peccā: aperte men
siunt in p̄fessione quā faciunt:
dicēdo quedā g̃halia ad quā
dam cautelā, quibz cōprehen
dant peccā oīa que fecerunt. di
cunt enim. Dico culpā meā de
quinq; sensibz male custodi
tus. scz visu, auditu &c. Et tñ si
interrogaretur de quolibet p
se: iuvenirent nō offendisse i al
tero premissorum: maxie po s̄
cōfessi fuerint. Et sic dicunt
etiā de septē vitijz capitalibz
cū tñ non offenderint in oībz
sicut sonant verba eorum. Ta
lis ergo modus maxie ab his
qui sepe cōfitentur est vitādz;
sed dicat vera & necessaria. & di
mittat falsa & supflua. Silit̄
ante cōfessionē diligēt seip̄os
examinent: & dicant primo om
niavitiōsa et grāua que certo
se nouerit fecisse: ita q̄ sub hu
militatē specie: aut causā qua
cunq; nullatenus mēiantur.
Sed postea possunt dicere ge
neralia et leuia: que non pos
sunt generaliter explicari: si
cut sunt cogitationes ociose
verba ociosa / negligentia et
pigr̄itia circa ordinem / amis
sio temporis / distractio cordis
dicendo horas vel orando: in
gratitudo beneficiorum dei:
supflua cura de corpore et de
rebus temporalibus: turbā
tiones leues contra proximu
iudiciuz leue alieni cordis / de
specio proximi quo ad perso
nam aut vitam siue mors: nō
contentari de omnibz que

deus facit aut fieri permittit: &
his similia: que cum sint ineni
tabilia ab anima infirma / nō
possunt numero declarari sed
potius expedit ea quondā de
lere cum lachrymis / aut per ip
sa infirmitatem anime recor
gnoscere: & in humilitate debz
ta permanere.

Integralis. Cap. iiii.

Integre debz esse
confessio: vt omnia
peccata q̄ habes
in memoria: aut q̄
oblitus fueras cō
fiteri: et modo re
cordaris / integre confitearis.
Nec dicas partem vñi confes
sori: et partem alteri. quia nul
lo modo debes diuidere. hoc
faciunt illi qui timent despici
a confessore / vel reputari mi
nus boni. plus timentes hu
manam verecundiam q̄ diu
inam offensam: & plus amātes
laudem extrinsecam / q̄ intrinse
cam pacem mentis & consien
tie puritatem. Similiter si o
blitus es quando confiteris
aliqua peccata / et postea die
sequenti vel alia recordaris: si
potes debes recurrere ad eun
dem confessorem vt confitea
ris: si potes habere copiam:
aut ad alium: alioquin sufficit
tibi bona voluntas. Quod si
non ex obliuione. sed ex mali
cia ac verecundia oblitus es
vel obliuisci voluisti p̄teriri al
quod peccatū: tenens ad pri
mum confessorem et si vis re
currere ad alium: teneris cōfi
teri omnia peccata prius com
missa: et illud quod prius obli

tas fur
stea con
fessionē
ride me
ne quan
sti intel
mo q̄ in

C

quibus:
peccare
cro q̄ i
cogitare
quando
cum vel
bis et gr
tangere
pus hor
manum
gis libe
et sic fa
cum et l

C

plici. Et
peccatū
q̄ in ali
vacare
luti in l
gula qu
munica
comuni
Cora

tas fureas / et omnia que po-
stea commisisti a prima confes-
sione facta: et teneris confite-
ri de mendacio / aut simulatio-
ne quam commisisti quia dedi-
sti intelligere confessori tuo pri-
mo q̄ integre confessus fuisti

Locus. Cap. iiii.

Tem confessio
debet esse plez-
na. quia debet
continere circū-
stantias aggra-
uantes peccata:
que sunt loca i

quibus fuit: quia grauius est
peccare in ecclesia aut loco sa-
cro q̄ i domo. Et grauius est
cogitare aliquod inhonestum
quando dicis missam vel offi-
cium vel horas: q̄ quando scri-
bis et grauius est respicere vlt-
tangere animo impudico cor-
pus hominis sub pannis / q̄
manum vel pedem: quia ma-
gis libidiosa dilectatio est ibi.
et sic facias differentiā iter lo-
cum et locum.

Tempus. Cap. v.

Tempus i quo pec-
cas: q̄ grauius est
delicere a missa vlt
ociari in die dñi:
co vel in festo solē-
ni q̄ i alio die sin-

plici. Et grauius est quodcūq;
peccatū in magna solennitate
q̄ in alio tpe. Et grauius est nō
vacare orationi vel esse disso-
lūtū in lingua vel relaxatū in
gula quādo homo debet com-
municare et in die qua homo
cōmunicat: q̄ in alio tempore

Coram quo. Cap. vi.

Rauis est dice-
re et facere ali-
qd coram eo qui
potest ex hoc su-
mere occasionem
peccādi / q̄ illud

Et dicere vel facere occulte.
grauius est simulare se esse pa-
tientem in habēdo iram i cor-
de: q̄ ostendere se esse turbatū
sicut est: non dando tamē ali-
cui per hoc turbationem vel
mali exempli occasione. vt di-
cat Gregorius Et ideo non suf-
ficit dicere fui iratus de verbo
michi dicto sed debet dicere et
addere. Et simulati me eē pa-
tientē in p̄bis signis exteriori-
bus vt reputar et hūilis vbi erā
sup̄bia: q̄ i illa simulatione
addidi mēdaciū ad irā quā oc-
cultau. Adhuc grauius est tan-
gere mulierē osculando: q̄ ip-
sam in eodē loco tāgere cū pe-
de. q̄ iste modus tangendi est
magis impudicus. Unde non
sufficit dicere: tetigi mulierem
impudice. sed oportet dicere lo-
cū corporis quē tetigisti. s. manū
vlt pectus sup̄apānos: vlt ad nu-
dū: et dicas modū. s. cū ore / ma-
nu vel cū pede. et sic de alijs.

Mora que trahit. Cap. vii.
Mortam ibi ma-
ius est peccatum
vbi maior mora
cōtrahit: siue sit
delectatio corpo-
ralis: siue menta-
lis / siue ira / siue odium: cum
scilicet tenes per mensem aut
annum. ideo diligenter est mo-
ra examinanda in peccato co-
gitationis. Quia videndum
est si ipsa ratio succumbat sen-

A. ij.

Confessionale

faciliter cōfentiēdo in opus vo-
luntate deliberata si posset:
tunc non eſt minor culpa q̄ si
peccatuz opere p̄fecisset: quia
sic voluntas pro facto reputa-
tur. Si aut succubat ratio: cō-
fentiēdo in delectatione sen-
sualitatis tantūta q̄ nō vult
in opus procedere. sed vult tñ
interius in delectatione volu-
ptatis perſistere: tunc licet ibi
non sit plenus consensus: ta-
men est ibi peccatum: mortu-
le sicut dicit Augu. sed est ma-
gis graue q̄ primum: vbi est cō-
sensus in delectatione et in o-
pus: Si vero in neutrū cōfensi-
t: sed ibi facit moram in inter-
i: sed nesciuit: vel non potest
repellere tunc dicat occasio-
nem datā: q̄us hec sententia
fatis dura locū habeat in pec-
catis criminalibz. potest etiā
notificare in homicidio et in alijs
multis peccatis. Quicquid
sit expedit p̄scientie munde fa-
cere predictam examinationē
in quibuscūqz cogitationibz
vitioſe multum protrahit.

Quotiens. Cap. viij.

MAm grauius est
facere quodcuqz
peccatum cū cor-
de aut cum aliq̄
ſeſu corporis bis
q̄ ſemel. Et ideo
ſi potes recordare ſpecificē vi-
tios cogitationū malarum aut
motū libidinoſos i carne: et vo-
luntatē faciendi aliq̄ p̄mū
aut quotiens iteratiſi reſpicere
in facie alicuius propter dele-
ctationem viſus: aut quoties
turbasti aliq̄m aut murmura-
ſti: et ſic de alijs. Sed ſi nō es

memor de numero die bonā ſi-
de ſm q̄ iudicas te totiens ite-
raſſe peccata. Et attēde q̄ co-
gitationes leues et leuia verba
non ſunt numero explicanda
niſi eſſet occaſiones alicuius
grauiſ peccati vel vitij: aut ef-
ſent de ſe in aliquo genere ſe-
ptē vitiorum capitalium. Si
tamen propter aliquā cogita-
tionem leuem haberes nimis
lōgā diſtractionē mētis i ſo-
ne vel in pſalmodia: credo q̄
bonū eēt explicare ſi eſſes me-
mor p̄p magnū diſpendiū qd̄
facit. Si etiā ppter aliq̄ ſbū
ſolationum vñ leue aliq̄ tur-
bares: aut oureſt aliqua mala
ſuſpicio: aut aliq̄ malū: tunc
d̄z ſpecificari ppter malū ipſi
effectū ſic q̄ talia ocioſa et le-
uia non ſunt perſiciēda qñ p-
pter ea ſcurrit aliq̄ graue vi-
tiū: vel delictuz: aut dat alicui
materia peccandi. Sufficit er-
go dicere ſimul oēs diſtractio-
nes mentis habitas in oratio-
ne et in officio propter cogita-
tiones leues ſic dicēdo. Dico
meā culpam de nimia diſtra-
ctione et mētis vagatione quā
habui in orōne: audiendo miſ-
ſam: et dicendo horas: propter
cogitationes iuiles et ocioſas
ſas i quibz cor meū nimis oc-
cupauit: ſic q̄ diuini non fui
intērius vt debui potui. Cogita-
tiones aut vitioſe pcurare
oēs ſunt explicāde quātū ho-
mo potest quātū ad qualitātē
morā et vices vt ſupra dictum
eſt. Cogitationes vero quātū
cūqz male et vitioſe ſi nō ſunt
ſtudioſe pcurate nec cum de-

lectacione recepte/ nec clā mo-
ra seruare in corde/ nec dedi-
sti occasionem veniendi prop-
tibi et potus intemperatā/ aut
propter occasionē aliā/ sub-
ito venerunt et recesserāt/ et dis-
plicentiam habuisti/ aut salte-
z placentiā non habuisti in illis
et stari qñ sensisti vt potuisti
repulisti/ aut repellere pcura-
sti occupādo te in lectione aut
in meditatione facta. tales di-
co nō sunt confitende. qz nō so-
luz in istis homo non offendit/
sed multuz meret tanq̃ pugil
pugnator et victor. Unde vie-
ronym: Ille predicatur bea-
tus q̃ statim vt cepit cogitare
cogitationem interficit et alli-
dit ad petrā xpm. ¶ Sed ho-
die qdā tales cogitationes cō-
sistunt potius ad laudē et va-
nam gloriā. vt cōfessor/ repu-
tet ipsos spūales. cum tamen
talīa essent occultanda/ et in cō-
fessione tacendā/ qz solum cō-
fiteus debet se ostendere sim-
pliciter esse peccatorem. Unde
tales sunt thesauri dei latro-
nes quasi vane glorie appeti-
tores: et deo pena latronū sūt
puniendi. Nam de talibus co-
gitationibus quibus sic resi-
stitur dicit apostolus q̃ facit
deus cum tentatione prouen-
tum. qd dicit quia homo tali-
bus resistendo meretur. Et id
intelligi q̃ digni sunt suspen-
dio qui sub specie charitatis
aut petēdi consiliū aut alteri
cause colorare/ que soli deo sūt
aperta manifestant et aperit
malitiose et sub dolo.

¶ Motus vane glorie
Capitulum.

¶ Tis grauius est
habere vanā glo-
riā de gratia spi-
rituali a deo re-
cepta/ q̃ de ho-
minis opere in-
nualit/ deo confiteri habes de
vana gloria spirituali aut cor-
porali. Et grauius dolere de
bono spirituali alterius q̃ de
bono corporali ipsius. Et qm̃
dolor est inuidia supne grante
q̃ est pcti spiritualis/ quod
est irremissibile. Secundus do-
lor ex simplici proecedit iudi-
ci. Et ideo non sufficit dicere: do-
lui de bono alteri/ propter in-
uidiaz. sed debes dicere et spe-
cificare de quo bono spirituali
vel temporalī. Et eadem ratio-
ne grauius est gaudere de spi-
rituali dā no proximi/ sicut de
pctō quod fecit: aut de ipsius
infamia aut quia amisit gra-
tiam dei quaz habebat q̃ gau-
dere de temporalī dāno homi-
nis. Cauendum tamē est qua-
liter confitearis predictum
peccatū vane glorie de gra-
tiali/ ne forte incurras maio-
rem vanaz gloriā confitēdo
primū defectum. Nā dando in-
telligere confessori q̃ habuisti
vanam gloriā qz fuisti vilius
orare vel in missa plorare. vel
laudatus q̃ bene pdicaueras
ex hoc potes incurere vanaz
gloriā siue peccatū vane glo-
rie q̃ confessor ex hoc te rep-
tet spiritualē. Non debes igit
explicare confessori ideo grāz
tibi a deo data in oratione et
lachrymis/ et huiusmodi: potes
tamen dicere sic: Dum dice-
res vel audires missam/ vel pdica-

Confessionale

re. feci aliquē actū ppterque co-
gitauit psonē aliquē vidē-
tes crede rēt me habē aliquāz
grāz specialē ibidē et qz in ipā
cogitatioē habui complacētā
et cōfēsū nec dolui/ideo me ac-
cuso. Vel sic. Appetui qz aliq
sic crederēt me habē cū nō ha-
berē et ad hoc credendū feci a-
liqz actus simulationis. Idēz
intelligas de alijs pctis. Sili
caute cōfitearis vanāz glriam
habuisti in exercendo aliqz a-
ctus virtuosos. Sufficit tibi
nō explicādo dicere: feci ali-
quē actū ppter quē non appe-
tū totā laudem dei. sed potis
hominū. quia nō solum volui
ab illo reputari cui feci vel diri-
quodam vocabulum/ sed ap-
petui vt alijs publicaret. Et
nota qz cogitationes de vana
gloria non sunt consistende ni-
li quando ibi est cōplacēta et
cōsensus et delectatio morosa.
Si autem statim quando veni-
ūt cogitationes/ iudicas eas
nō debere venire/ et ex hoc sta-
tim despicias tibi qz veniāt/ ac-
p hoc statim recurris ad deū
vt eas expellat/ aut saltem te
cōfiteare non sinat. sis certo qz
in eis nō peccas sed potius p
eas coronam acquiris. Dicer-
gō statim in corde tuo quādo
scitis eas. Deus in adiutoriū
meū intende. vel Dñe vin pa-
tior: responde pro me. Et cahe-
ne propter humilitati modū tempe-
stuosas cogitationes dimittas
aliquid bonum incipere/ vel
inceptum cōfirmare et iperfi-
cere. et quo pncipale motuū
est bonū. Sed hodie multi cō-
ariū faciūt. credēs spiritui

diffidentie qz facit eos credere
qz p dāt qdā agūt cū in bonis
actibus suis cogitationes van-
natis incurrunt. Respōdeas
qz tali spiritui. Nec ppter te facio
nec volo facere istud vocabu-
lū. nec propter te dimittas. Vt
qz tūcūqz habeas in istis cogi-
tationibus aliquādo cōplacē-
tiam et cōsensum doleas/ et pu-
re cōfitearis. nec propter hoc
cesses a bono ppter deū pnci-
paliter incepto: sed pugna vi-
riliter/ constanter orando deū
vt custodiat tuū opus. Si autē
esset naturaliter passionatus
et stimulāt de vana glia. sicut
sūt quidā qz nichil bona faciūt
aut dicūt sine ipā. tunc sic cō-
sulo tibi vt non delecteris lo-
quēdo multum de deo aut de
vira spūali docēdo alios sub
specie caritatis: qz p certo sub
hoc zelo charitatis later dulce
venenum. Sed puro esse secu-
rius et magis expediēs humi-
liare se et filere a bonis. ne for-
te curando infirmeris. qz mēs
tua adhuc eget custodia. et fre-
num est necessarium ligne tue
donec ea pestis i corde tuo flu-
ctuare cesset alioquin saluā-
do aut sanando alios/ tuā des-
truis sanitatem. Ex pro crede
nā docere et curare alios est
b pfectior. Si vero necessitas
inevitabilis et magna/ et ratio
nabilis contingētia loquen-
di occurrat. tunc loquēduū est
taliter qz ita te sicut alios vi-
dearis arguere: qz tibi forte e-
tiā tunc non deerit spūs vane
glorie/ cupiens p hunc modū
loquendi reputeris humilis et
discretus. Si autem idē eueni-

beati Thome Fo. iiii.

at tibi cum tacebis. vel quando locutiōe te humiliter excusabis nescio tibi aliud remedium nisi cōfessionem puram et lachrymis eribere cōtra hanc maledictā pestilentiam. et tñ valde timendum est ne timore despectiōis humane toties hoc vitium confiteri negligas quoties ab epō te noueris superari. sed ne vt minus verecundaris. mutes sepius confessorum. immo vt plus cōfudaris. iudeas eidem sepius et clari⁹ solito confiteri. Sic enim virtute humilis confessionis spiritus ille nequā citis expellet. ¶ Et si etiam tue confessioni se ingerat vt de humili et pura confessione appetas commendari. certe si te senseris vulneratum non timeas in fine confessionis detegre vulnus. Est enim sciendum qd grauius est esse inobedientem vel irreuerentem patri vel matri proprie qd illi cui non sic tenemur obedientiam vel reuerentiam exhiberet grauius est turbare vnū sanctū hominem aut deridere ipsum qd vnam hominem vitiosū. et grauius est prouocare vnam psonam religiosā ad aliqd pctā qd est cōtra pfessionē eius. qd vnam personam secularem ducere ad idem peccatum. Et grauius est inspicere impudice vnam iuuenem religiosam mulierem qd secularem. Secūdm beatum Greg. Nō licet intueri qd non licet concupiscere. Et ideo dico esse grauius illud vitiose respicere quod est grauius concupiscere. hoc idem intelligo de quocūq;

bo aut etiam tactu impudico. De conditiōe persone cū qua peccasti sufficit exēplū iā dictū. Nō ergo sis pter⁹ dicere. Nō bene custo diui visum. aut dicere. Conuertere pluries aspectus in faciē cuiusdam persone cui⁹ complacentia et imaginatione impudica sed dic qualitatē conditiōem persone. Et si de visu expedit sic dicē mltō magis de verbo impudico dante prouocationem ad peccatum et de tactu autē commotiōē carnis libidinosa habita et allocationis vel appropinquatiōē ad corpus alicuius.

C Intentio habita in peccatis. Caplm. ix.

Rauis est facere quodcūq; peccatū cum intentione prouocandi aliquem ad simile aut ad aliud peccatum. qd ad satisfaciēdum sibi ppter tātum vt si noueris defectus alicuius vt facias ipsum despicere aut minus reputari propter inuidiam tuam vel aliam malitiam. aut si fecisti aliquem actum cum oculis aut cum manibus verus aliquam personam vt prouocares eam ad malum. et sic de alijs peccatis factis studiose nō tantum in dānum facientis sed etiam in proximi detrimentum. Que quidā peccata nō sufficiunt confiteri nisi explicetur intentiones malitiose: que recte assimilantur demonibus a niarum dānationē iſidijs suis procuratibus. pro quarum salute Christus sanguinem suū

B. nū.

Confessionale

effudit et sunt inimici ipsi quia
studet alias perdere. Item desce
sus de peccato in peccatus est
diligenter perscrutandus. Non
est ita graue vnu peccatum
simplex sicut illud cuius occasio
ne plura alia peccata sunt com
missa. Vbi si studiose fecisti ali
quem defectum tali modo quod a
lius fuit culpatus de hoc et non
excusasti innocentem. sed pimi
sisti eum iniuste pati vel si pro
defensione vnius mendacii per
tulisti verba iniuriosa aut in
currasti propter alia mendacia aut
pro excusatione vnius menda
cii vel peccati commisisisti peri
urium et ob hoc fuit suspicio
de alio vel facta iniusta puni
tio super aliquem aut ortum
est odium aut aliqua turbatio
inter aliquos. omnia hec et consi
milis que ex peccato primo sunt
persecuta debent cum primo pecca
to principali explicari.

¶ Aduertenda est occasio
peccati. Ca. xi.

Similiter

circumstantiis pec
catorum non solum circ
cumstantias predi
ctas vel similes
exponere debes sed etiam oc
casionem et causas peccati oritur
propter quas incurristi ipsa pec
cata videlicet quia neglexit eas
vitare sicut potuisti et sciui
sti homini autem cause sunt tali
ter dicende quod te cum ipsis ac
cules et non excuses sicut qui
dam faciunt imponentes cul
pam diabolo sicut etiam que di
xisti Serpens decepit me: Dicunt
enim te tantum ipse me tantum

de tali peccato quod oportuit me
consentire nec potui me desce
dere illo modo. Sed ista non
est confessio nec expressio cause
peccati: immo est sui excusatio
et accusatio diaboli vel illius
quod forte non est culpabilis. Non
enim omne peccatum fit semper ex
suggestione diaboli nec omnis
tentatio est a demone: sicut com
mendat beatus Jacobus: vnusquisque ten
tatur a concupiscentia sua ab
tractus et illectus. Multi er
go mentiuntur dicentes: De
mon me seduxit ad tale pecca
tum ita quod sibi consensit. quia
sola sua concupiscentia tenta
tus cecidit. et ideo debet dice
re: Cum sentirem me stimulari
ad tale peccatum perperam
dum fui negligens in euitan
do occasiones me incitantes
ad hoc scilicet locum tempus
et personam et fuit negligens
in adiuvando me cum ieiunio
et oratione et alijs necessarijs
sicut abstinentia cibi et potus
Unde propter negligentiam et
malitiam meam commisi ipsum
peccatum potius eligens ser
uire superbie et carni mee hoc
suggerenti quam spiritui sancto in
spiranti mihi quod illud non face
rem. Reliqui vero imponunt
culpam proximo sicut fecit A
dams qui dixit deo: Mulier quam
dedisti michi sociam dedit mi
chi de ligno et comedi. Vicisti
enim quedam persona illexit
me rogando blandiendo et a
liqua dona dando ideo quod nul
lus de mundo potuisset se de
fendere. sic quod oportuit me si
naliter consentire. Alij dicunt
Quidam dixit michi tantum

malum
murm
spicer
Dic er
derem
uerfati
michi
sentire
ad ipsa
ad me
deum se
niet la
habere
sensuale
rem im
de illa
bus cari
debebat
murm
ma intar
deveni c
illaquea
diens di
na facili
diffem b
pter leui
fectum cl
copati m
re in cor
lemurm
murau
malis de
do ad ill
hoc dedi
gis mur
¶ Et no
murante
de quo
nam de
salicet t
in excusa
proximi
turbatio
batione
propter

malum de quodaz q̄ fecit me
murmurare de illo/ et illum de
spicere. Sed est vitiosa confessio
Dic ergo sic de primo: Cum vi
derem ex: esse q̄ locutio et con
uersatio cū quadā persona eēt
michi inutilis et pernicioſa/ et
sentirem affectum cordis mei
ad ipsam personam aut ipsū
ad me non esse purum nec sim
deum sed potius secundū car
nē/ et i aspectu et i p̄ſentia eiusdē
habere nimiam complacentiā
sensualem/ et ex hoc sēper habe
rem imaginationes ipudicas
de illa cum libidinosis moti
bus carnis ita q̄ propter hec
debebam fugere eam/ nichilo
minus sū secutus voluptatē car
nis intransū q̄ ad talem actū
deuēi cū ea/ vnde me ad ip̄az
illaqueauit. De sc̄do dic sic: Au
diens dici mala de aliqua p̄so
na facilius ea credidi q̄ credi
dissem bona si audissem/ p̄
pter leuitatem cordis mei et de
fectum charitatis. et qñ debui
cōpati murmuranti/ et excusa
re in corde meo eum de quo il
le murmurabat. ego statim mur
muraui cum illo/ confirmādo
malū de quo dicebat/ vñ addē
do ad illud qđ dicebat: ac per
hoc dedit sibi occasionem ma
gis murmurandi.

¶ Et nota q̄ nō d̄s quis mur
murante nominare: nec factū
de quo murmurauit: nec p̄so
nam de qua murmurauit/ qñ
scilicet talis nominatio esset
in excusatiōe sui/ vel infamiā
proximi. Item si te accusas de
turbatione proximi/ aut de tur
batione habita contra aliquē
propter defectum eius princi

paliter nō debes exprimere il
lum defectum ne per hoc ostē
das te habuisse rationabiles
causas turbationis/ et sic vide
aris minus peccasse/ aut mot
zelo iustitie. Sunt enim qui di
cunt in confessione: Audi fieri
talem defectum: vel audiui di
cere tale verbum. et de hoc fui
valde turbatus/ quia erat con
tra honores dei: et p̄tra bonos
mores/ et in malum exemplū
aliorū. O stulte hypocrita qđ
dicas: nā te simpliciter laudas
et nihil penitus confitens. Ta
ces peccatum tuum quod feci
sti videndo alienum defectum
qđ forte fuit grauius q̄ iste de
fectus alteris. qz desperasti pec
cantem cui debebas compati
et mētiris dicēdo te fuisse tur
batum propter amorem dei et
p̄:oximi cum tamen fueris tur
batus propter superbiam tuā
vel quia non habes caritatem
proximi. que non permittit a
liquem contra proximum per
turbari/ Sic ergo dicas: Au
dens vel audiens fieri vel dici
aliqđ quod iudicaui esse ma
lum/ et forte esse peius q̄ fuit
propter malitiam meā/ que nō
permisit me excusare defectū
nec intentionem dicentis vel
facientis sicut poteram et de
bebam non fuit motus ad cō
patiendum ei/ vel ad orandū
pro ipso sicut debui. ex chari
tate sed magis fuit commotus
ad iram et contra ipsum/ conē
nendo et lucifidādo ipsum ap
petendo statim punitiōē ei
vel habere potestatem puniē
dium et hoc accidit mihi pro
pter duritiam cordis mei et qz

Confessionale

nō recognosco patiētiam dei. qui supportauit me in grauioribus peccatis absq̃ punitiōe & sic de alijs.

ESunt alij qui se clarius laudant in confessione dicentes: Per gratias dei satis bene me custodini a tali tempore vel citra a tali vel tali peccato. Nam bene continuauit officium missas predicationes & orationes meas. faciant qui uolūt male quia intēdo bene facere facta mea & me custodire a peccatis melius q̃ maior pars meorum vicinorum. & prius me permittere occidi q̃ facerem tale peccatum; et in me non sentio aliū defectum; nisi quia ego sum ingratus de beneficijs dei. nec sū sufficiens ad iugratiam deo qui me liberauit ab his peccatis que faciūt multi alij. **O** deus isti sunt similes phariseo q̃ ascendit in templum ut oraret cuius oratio fuit tota sui exaltatio sup̃ alios. Sic et isti qui deberent se simpliciter accusare in confessione sup̃ alios laudant se narrando bona que faciunt de supbia autem et presumptione que latet intus nihil dicunt. **E**Sunt alij qui confitendo sua peccata: totaz culpā imponunt deo. sic & ei dicūt. **D**eus dedit mihi naturaz ita peruersam et promptaz ad tale peccatum qd non possum mihi cauere. Isti dicūt cum **A**dam qui dixit. **M**ulier quam dedisti &c. q. d. si non dedisses michi non peccassem. Sed isti aperte mētīantur. Nam scdm beatum **E**rgo. diabolus non pot vincere nisi uolentem. cum tñ

de ipso dicat non est potestas super terram que illius potestati valeat comparari. Ergo multo minus potest quis violentari a concupiscentia naturali. Sunt alij qui dicunt. **F**ui deceptus a tali tentatione. q̃a deus noluit me adiuuare. cum tamen sepe ieiunaret et oraret & ad ipsuz reuerterer. Sed isti accusant pigritiam suam & negligentiam suam quia noluerunt vitare occasionem peccandi et perseverare in oratione. **A**fferunt enim deum impium mendacem. qui tantum dicit in psal. **C**lamabit ad me & ego exaudia eum et alibi. **V**enite ad me oēs q̃ laboratis &c. & alibi: **P**etite et accipietis & ap̃lus dicit: **F**idelis deus qui non perit uros tētari ultra illud qd potestas. sed faciet cū tētatione. puenit. Sic ergo iam de relinquitur a deo q̃ inaspide et sine fide orāt. nec uolūt purgare seipos. nec p̃seuerare patienter postulantes auxilium dei sicut decet. sed uolūt habere gratiam statim sine labore. petētes etiā illā a deo nō humiliter. sed presumptuose tāq̃ digni ac si esset obligatus deus ei dare. **O**rant ipi cum securitate quadaz ut exaudiantur statim ut ipi uolūt et nō sicut ipse uult. sicq̃ putātes ip̃z duce re ad auxiliādū poti⁹ puocāt ad dereliqūdū. q̃ sup̃be et p̃sumptuose accedūt ad ip̃z. **C**ausa ergo lapsus eorum est supbia et negligentia. quem debent simpliciter accusare.

Occasionēs que dantur alijs in peccando. **C**ap. xij.

ticep
buit
debe
ter d
cadi.
cte v
dedi
fio el
ro q
tui p
zum
Alio
tem d
en q
le. ve
ba q
malu
Item
cum.
quo
risti
ferab
me
dixi
dfect
locu
fello
batio
meat
ba li
dicē
dic. h
p̃t ip̃
pote
aliqu
ri me
ra. et
redic
ego

Unc etiam in confessione explicanda sunt occasiones dactalis ad peccanda qz ozeoz pctozum homo est par ticep s quibus occasionem p buit malitiose. Unde confiteri debes si malitiose vel ignoranter dedisti alicui occasionem peccandi. nec nominare debes directe vel indirecte personaz cui dedisti causam: sed sola occasio est dicenda. peccatum vero qd factu e ab alio occasio est tui pot dici explicite qd est notum confessori no ille qui fecit. Alioquin dic solam qualitatem dilecti sic dicendo. feci si eri quoddam peccatum mortale. vel graue propter talia verba que dixit. aut propter tale malum exemplum quod dedi. Item si habuistiurbationem cum socio in itinere vel in aliquo opere aut propt sociu dixisti male officium. qz male pferabat: no debes dicere. socius meus me turbauit in tali. aut dixi male officium meum ppter defectu socii mei. qz sic accusas sociu in cuius noticiu posset confessor venire. Dic g habuiurbationem cum aliquo propter meam fugiam. qz ipi dixi verba iuriosa et ipz puocauit ad dicendu mihi. et si est illi culpa dic. habui furationem cu qda ppi ipaneria mea qz nolui supportare eu in charitate propt aliqua verba ab eo dicta vel dixi male officiu cu aliquo tali hora. et dictante mihi conscientia vt redicere. ppter pigritiam mea ego non redixi.

De pollutione. Ca. xiii.
Sihabuiisti pollutionem carnis vigilando dic cas expresse. si dormiendo dic causam quam dedisse te credideris. Causa possit esse tibi et potius interperentia rei precedentis phantasia aut alio modo. sed dicendo ipsum propterea no dabis intelligere confessori numerum dierum preteritorum. cogitationes inhoneste habite ante dormitionem. quas explicare debes modeste potissime quando soni ipa precogitasti. Nec sunt recitanda somnia vitiosa et inhonesta nisi antea cogitasses ea aut post somnu cum delectatione et motu carnis cogitasses. et hec sunt dicenda tanquam cogitata magis quam soniata. Si vero soniasti habed aliquem actum impudicum cum persona ad quam habes sensualis affectum aut quam conspexisti oculis impudico. hoc debes expromere vt causas illius somni qz homo plus in talibus delectatur. et multi post somnum gaudent se talia somniasse. Abvero non fuerit aliquis de predictis causis vel similibus nichil de somnio est dicendum. quia nulla culpa est ibi: et tunc sufficit dolere in corde. Et ad detandam conscientiam potest dicere. habui somnum inhonestu cui si dedissem causam quam nescio. tunc dico meam culpam.

De causis pollutionis. Cap. xiiii.

Confessionale

Secundum sanctos
pres triplex est cau-
sa pollutionis. no-
cturne. Prima pro-
uenit ex voracitate
se gula et superabun-
dantia cibi et potus: que est di-
ligenter examinanda ab illis
qui vocati sunt ad spirituale ex-
ercitium. Nam quicquid accidit a
liquos relaxari in gula nimis
aliquo tempore. et quando ab-
stinere polluitur in somniis: credat
quod hoc non accidat ex culpa im-
moderatiois sed potius ex de-
bilitate vel necessitate nature
sed errant quia debent cauere
et iudicare ne venerit ex ni-
mietate saturitatis preterite.
Quod enim per voracitatem
et ingluuiem congregatus fue-
rat in medullis: necesse est ut
aliquando per puritatem vel per
insensibilitatem corporis ieiunio
afflicti ageretur. ita quod non
solum abstinendum est a delicatis
cibis verum etiam a vilibus
et cum equali continentia tem-
perantia imo panis et aque sati-
etas est timenda: ut possit in
his acquisita puritas permanere.
Isti ergo quod non dum estis
puri et moderatio gratia sunt ad-
pri non nimis perfecta pollutio
ne considerat quod ipse etiam hominibus
abstinentibus sic accidit.

¶ Secundo causa quod per incuriam aut
inadvertentiam mentis elabitur. Nam spiritus
alibi exercitibus vacua et disci-
plinis interioribus non intenta se-
sus corporis per vanas et immu-
das cogitationes euagatur. Ex
quibus merito culpe eliciuntur
humores. Et ideo volentibus
obuiare necesse est prouidere et

hanc causam eradicare: vide-
licet mentis torporem excute-
re et sensus refrenare. ne mens
ad vana et noxia discurrat: et
illis assuefactis excessibus. ad
immundissimam incitamenta lu-
turie somnians pertrahatur.
Predicta ergo negligentia ac-
quirendi munditiam et euita-
di immunditiam in confessione
puritate explicetur.

¶ Tertia causa potest esse il-
ludens inimici inuidia. Nam
sunt inuidia sepeisse pollutio
procuratur. Dum enim videt
sanctum virum qui per frequen-
tem peccatorum confessionem prope-
tuam immunditiam puritate studet
acquirere conatur eius conscien-
tiam perturbare maxime diebus
illis quibus considerat diuini
no aspectui complacere: fluxus
illius omissione pollueret et sic
a sancta comunione retraha-
tur. A quibusdam vero conti-
gere dicitur ex debilitate natu-
re: que ita non est fortis et va-
lida sicut antiquitus dicitur
existisse. hanc causam potest
quis in seipso advertere quan-
do in illo turpi modamine
dictus frequenter solus polluitur
absque turpis somni interuentu:
sicut ego quosdam cognoui
hac peste certis temporibus
ter et quater in hebdomada for-
didari: quibus non minus predi-
cte illusioni possit ascribi.

¶ Qualis post pollutionem
licet vel non licet accedere
ad diuinam. Cap. xv.

Secundum sancto-
rum patrum sen-
tentiam vigilantiam
circumspectionem ca-

uenda
salutari
sepe
huius illu-
hostis
stire illu-
remedij
dumodo
lis literu-
ctatiois
fuerit ne
fusius at-
antiqui
sua volu-
mus ad
hominem
ter. Quo-
cassione
sehumil-
fari: ne
teta Ap-
dit indig-
ducatur
corpus
reliam in
celestis
ipsum co-
non nisi
liceat mi-
inferre
multi in
dominus
multitudo
manduc
liter scri-
tali doct-
rum: quod
dicatione
currunt.
ner seip-
mentum
ter se vi-
vel imm-
vel inde
vel irre-

uendū esse ne ad cōmunionem
salutaris cōiuij accedamus
ēpore quo sentimus nos som-
ni illusione pollutos. Sed si
hostis tuidus taliter mēti no-
stre illuserit: vt nobis celestis
remediū subtrahat medicinā:
dūmodo nullus reprehensibi-
lis iterueniat prurit⁹ aut oble-
cratiōis assensus: si fluxus iste
fuerit naturali necessitate pro-
fus⁹: at impugnatōe hostis
antiqui pcuratus: et absq̃ sen-
sus voluntate deductus debe-
mus ad grām salutaris cibi ni-
hilominus accedere confiden-
ter. Quod si credid euenisse oc-
cassione vitiosa: de illa debet
se humiliter subtrahere ab al-
tari: ne in nobis verificet sen-
tētia Apłi. Qui māducatur & bi-
bit indignus: iudicium sibi mā-
ducatur & bibit: non diiudicans
corpus dñi. i. non faciens diffe-
rētiā inter pceptionem cibi
celestis & carnalis: nec iudicās
ipsum corpus dñi esse tale qđ
non nisi pura mente et carne
liceat māducare. Et ideo sub-
infert Apłus. Ideo inter vos
multi infirmi et imbeciles: et
dormiunt multi quasi diceret.
Multi ex hac presumptione et
manducatione indigna spūs
liter infirmantur & somnio mor-
tali dormiūt: multi per pecca-
tum: qđ ex ipsa indigna man-
ducatione et assumptione in-
currunt. Probet autē. i. exami-
net seipm homo anteq̃ sacra-
mentum percipiat: et diligen-
ter se videat vtrū sit mundus
vel immūdus: vtrum deuot⁹
vel in deuotus: vtrū reuerens
vel irreuerens vtrum timens

vel presumens accedat etiam
si certus sit vel certum se
putet qđ non vitiose sit pollutus:
vel aliquādo tali peccato in-
fectus. Non em̃ debet volens
istum celestem panem sumere
esse contentus se non habere
pctm mortale: neq̃ pcedēti no-
cte vitiosa occasione fuisse pol-
lutum: quia l3 hec duo quem-
l3 reddat ipocrito idignū: alia
tñ plura sunt p qbus se homo
d3 ab hoc subtrahere reuerē ē
q̃ explicare non audeo: q̃ a sā-
ctis et doctorib⁹ ipsa expressa
non reperi: atq̃ illustrationi
gratie dei ea simpliciter relin-
quere decreui. Id tamen qđ
pro mēso retineo: est verbum
illius qđ hoc instituit sacramen-
tum quem non credo illud fru-
stra protulisse. Dicit em̃. Hec
quotiescunq̃ feceritis in meā
commemorationem facietis.
Ex quo qđē verbo arguo mi-
hi ppli qđ quotiescunq̃ id volo
agere qđ ipse instituit: et modo
pdicto reliquit: nequāq̃ sine
remorsu cōscientie ac p iudicio
aie & meo ad istud possum ac-
cedere: nisi p memorata ipius
instituentis charitate ac eius
passione & morte. In cui⁹ me-
moriā perpetue recolēdam
istud sacramentū debere cōsis-
ci et percipi ipse clare asseruit
et in iurit. Cōsiderans insup cir-
ca hui⁹ sacramenti pmodia
lotionē pedū sacram nō absq̃
mysterio et sacramento libiq̃
dictū fuisse a dño. Si nō laue-
ro te non habebis partem me-
cum. agnosco: per hoc & iudi-
co non sine presumptionis et
grauis offēse periculo aliquē

Confessionale

velle hñe partem secum / ipm
sacramentum sumēdo non pre-
habita alicuius spiritualis gra-
tie lotionē: quā quidem lotio-
nē non solum per cōpūctiōes
et lachrymas puto fieri verū
etiā per interiorē mentis deu-
otionem / fidem in qua ipse do-
minus vocat et luitat aiam et
trahit / et quodāmodo cogit ad
ipsum cibū angelicū celestē
Uñ / et ipse dixit illis quos laue-
rat. Jam mūdī estis ppter ser-
monem quem locutus sum vo-
bis. Non dicit. ppter ea qd loti
estis sed ppter sermones. hoc
autē est verbum fidei qd predi-
cāmus sīm Apostolum. Unde
in actibus apostolorum legit
fide purificans corda eorum
hanc autem deuotionem / fide-
m celebrantis / seu sacramē-
tum sumētis / credo esse illam
qua celebrat: et qua facit ipm
sacramētum percipi cum affe-
ctu sicut et verba Christi sunt
illa quibz consecratur / et trans-
substantiatur panis et vinum
in corpus Christi / sanguinē:
quā quidem deuotionem / vo-
co dei gratiam. que preuenit
et disponit / subsequitur / infū-
dit. Ad hoc ergo sacramētum
cū instātia seruētis et assidue
orōnis pcuramus modo pre-
dicto / vocari a dño vtz preha-
bita ipsius memoria: atqz cō-
pūctionis et deuotionis et fi-
dei lotionē: ad que preparari
nos oportet per mentis et cor-
poris mūditiā / et per lingue
ac sensuum refrenationem et
per nostrarum passionum con-
tinuam moderationem.

¶ De fluxu libidinis Ca. xvj.

Reternitēdū
qz illd nō est
qz qbusdā pri-
git interdū cō-
scientie dubie-
tas et p̄turbā-
tio magna vñ
ipsis vigilantibz
bz absqz vlla p̄mōtione carnis
cogitatione imūda humor qdā
p mēbruz secretum egreditur
ne delectatione / et qsi insensibil-
ita vt multi de hoc aliter non
perpēdāt: vñfici pānos senser-
int madefactos. Cuius causāz
aliqz ignorantes turbantur et
errāt putātes se esse pollutos
Et iō sciendū est qz illz hāmo-
ris effusio nō est pollutio: qvz
dicūt medici / sine libidinosa de-
lectatione / et carnis motiōe nul-
lus pōt pollui vigilando. Ad
ipius tñ effusione humoris vñ
natural conditio cām exhibe-
re p̄mariā. sed deinde id qd na-
tura disponit cā vitiosa / et leui-
tabilis p̄ficiat / sūmat. Quibz
dā hoc puenire agoni p̄p solā
p̄ntiā / et allocutionē p̄sonē ali-
cuius in cuius aspectu hñt cōpla-
centiā sensualez / vanā seu ad
quam tordinato amore afficiū-
tur: aut p tactū ipudicū lenē:
aut imaginādo aliqz actus im-
pudicos fortiter et morose. In
his cū casibz et alijs similibz
multi inueniūtur habere cales-
factiones et cōmōtiones car-
nis libidinosas: dicuntqz se hu-
more emittere velint nolint co-
artari. Sed eas causas / et simi-
les q̄ sunt evitabiles / debet fu-
gere et evitare. p posse mari-
me qui sentit se de hoc passio-
natum / seu ad hoc naturale

beati Thome Fo. viii.

ter inclinatum: siue ex vitio me-
tis. siue ex debilitate nature.
Ex quo occasiones huiusmodi
non euitantur iuxta posse res
inquendo amicitiam et fami-
liaritatē personarum ad quas
inordinate afficitur fugiendo
etiam allocutiones et aspectū
personarum licet non credam
ipsum per dictam effusionem
peccare mortaliter: nisi forte
aliter concupiscere aut impu-
dice tangeret personā que est
causa istius defectus: tamē cre-
do eum grauius peccare: et in
magno peccati mortalis esse peri-
culo. Et ideo consilium illi do-
et ab his dilacione morosa ipe
sibi violentiā faciat i hac parte
fugiendo personas huiusmodi
cū eis opportunitatē loci et tē-
poris euitet. Inquit itaq; predictus
fluxus qui a quibusdam voca-
tur libido si pōt euitari ipsius
ocasio: et studiose non euita-
tur: est oīno p̄stendus cū suis
ocasionibus: et negligentia
habita circa ipsas. Si vero cō-
tingat ex causa que vitari nō
potest: sicut quando audiunt
verba impudica a casu: vel lo-
quitur cum persona vel sedet
iuxta eam de cuius presentia
habet cōplacentiam vanā: et
ab ea separari non valet i his
et similib; credo q; tam de oc-
casionē habita et impotētiā vi-
tandi q; de fluxu illius libidi-
nis dolor est simpliciter habē-
dus. Quia tñ dubitare i talib;
q; spectant ad p̄sentie purita-
tem est quandoq; valde profi-
cium poteris hoc cōfiteri pro-
pter q̄erudinem mētis et pacē
q̄uis expedit non credam.

In Complacentia habita
in memoria peccati. Ca-
pitulum. xvij.

Sciendum est q; quā-
do cogitas de in-
iurijs perceptis: et
i illa memoriatur
baris strate cū ali-
qua mora. et petis
vindicā fieri aut gaudes factā
esse aut doles q; nō fuit facta
per te aut q; alijs: aut imaginari
aliqd facere: aut aliquē mortū
tenere aio vindictiuo. hec oīs
sunt p̄stenda: et alia dēq; si-
milis: si sentis in mente tua ra-
tione istius iniurie appetitum
vindicte. Si aut rememoras
mala preterita q; fecisti nō ha-
bes dolorem: s; potius delecta-
tionem in eis: et propter hāc
delectationē facis mortū ibidē
non credo expedit q; specifi-
ces ipsa peccata memorata: si
als integre cōfessus es. Et si
habuisti aliquē delectationē i
mēte sufficit tibi dicere. Mihi
venerūt ad memoriā quedā
vindicte vel iniurie quas feci:
vel quedam peccata grania
que cōmisi: de quibus non so-
lum non habui dolorem in ta-
lycogitate oē: sed et de ipsis cū
multa complacentia cogitavi.
Et si tibi aliqd occurrit in car-
ne vel in mente propter dictā
complacentiā quod tibi vide-
tur aggravare peccatum ipm
etiam debes cōfiteri. Verbi
gratia. Si de peccato luxurie
per te facto habuisti memori-
am: et de hoc habuisti mortum
carnis: et penitudinem quia
ipsum peccatum nō fecisti plu-
ries vel cum pluribus: tñ sic

Confessionale

debes dicere. Ex imaginatione quam habui de quodā peccato luxurie. habui motū carnis et complacentiam in mēte et appetui illud fecisse multo tiēs et cū multis psonis. Et sic nō oportet te iudicare cōfesso ri te iam fecisse illud pctm nisi forte alias iudicasses eidem nisi pro maiori humilitate et merito velis ipm ei siliiter explicare. Si autē recordaris te habuisse oportunitatē faciendi aliqđ pctm qđ non fecisti: et in ipsa recordatiōe nō gaudes te euasisse illū pctm nec regratias deo qz custodiuit te ab ipso et abstulit oportunitatem et voluntatē faciendi ipm: oīa ista sunt plenius referāda vide de eā hec magna igratitudo et peccati cōmissio voluntaria. Sed si in p̄dicta recordatione pctōr et maxime carnaliū non posses vitare cōplacētā et motū carnis dū velles ea studio te recollere et esse causa teipm excusandi a compūctiōe et dolore: consulo tibi qz nō ea speciatim recolās. nec etiā alia pctā q nō potes sine cōplacētā recollere: sicut est vindicta facta per te vel per aliū de inimico tuo aut damni vel mors si quem occidisti. Debes ergo oīa pctā tua si vis cōfiteri generaliter: sub duobus. scilicet superbia et delectatione carnis p̄fiteri: dicendo sic. Corde meditādo et ore p̄ferēdo dico meā culpā de supbia quā habui cōtra deū et p̄mū trāscedo: inuidēdo: alios prouocādo mūdī gloriā appetēdo. p̄mos iudicādo: dei creaturas cōtēnen

do: meipm bonū reputādo: et alios vilificādo de dei operibus ac iudicijs et eius permisiōibus murmurādo: bonas eius inspiratiōes: et oīa eius bñficia negligēdo: impetuosos sectādo: blāphemādo: et nomē dei vānū p̄ferēdo: et linguā meā p̄ra veritatem p̄mendaciā et simulatiōes: p̄duplicitatē et adulatiōes p̄uramētā et multa alia p̄ba vitio salarādo: ociose et accidiose viuendo: de me nimis p̄fidendo et de fide dubitādo: et de oculis dei operibus rōnem p̄sumptuose querēdo. plus q̄ oportet sapere de deo et de priorimo et de hoc seculo scire cupiēdo: grām dei nō humiliter affectādo: bona dei occultādo: temerarie p̄phetando: non in veritate: sed in hypocrisis fallitāte coram deo et hoīb; ambulādo: et multa alia per supbiam mentaliter et corporaliter exercēdo. Post q̄ p̄fessus es: dic in aīo tuo marie q̄ te vides amor ti p̄mū. O aīa mea! egredi sus tuus appropinquat: et p̄pe est terminus tue superbie: et p̄pe est finis delectationis huius mundi: miserie carnis tue quā in delectatiōib; corporaliū nutristi plus ipam amādo q̄ deū. plus ei cōplacēdo q̄ tibi: plus laborando: p̄ ipsa q̄ p̄ te plus obediēs eius concupiscētijs q̄ diuinis inspiratiōibus et consilijs: scz dū studuisti satissacere sibi in delectatiōibus gule et luxurie multis et diuersis modis ope et volūtate: atq; satiare eius vīsum auditum: tacrum: et odoratū:

quāstū
fessū a
tere et
supbia
do te in
diererit
exercēdo
delect
sitate
quā ha
malū q
ta mea
meū. U
et supbi
delectat
michi a
quilijs
tia qua
ui p̄re
nam an
fermū. p
tate luc
na p̄m
etor: am
foci: cru
dera erg
te fecit d
et simil
sic es de
aliquē
Confidē
suis tu
perbie: g
vane gl
tudinis
vidicte.
dei et ap
Judiciū
murmu
cipiēdi
hendm
derādū
nō vide
tur o ai
qd gem

beati Thome Fo. ix.

quātū & qualiter potuisti. Con
fessisti amore ip̄is carnis amitt
tere maximā partē tui tēporis.
sup̄flue dormiēdo et occupan
do te in nimia cura & sollicitu
dineruz īpalīū corporaliū: te
exercēdo plus ppter avariciā
& delectationē: q̄ ppter neces
sitatē. Confessisti eius neētie
quā habuit semp ad operādū
malū qd̄ potuit. In his fuit vi
ta mea in his expendi tempus
meū. Ubi ergo es vāitas mea
et sup̄bia mea quoperrexisisti
delectationes mee carnis qd̄
michi attulisti: qd̄ michi reli
quisti p̄ subiectione & obediē
tia qua vobis tot ānis deserui
ui p̄ vobis contēpsivīta eter
nam amisi deum & acq̄siui in
fernū. Perdidi gaudia infinita
et luctat̄ sum lamēta eter
na p̄vātū sum societate san
ctorū angelorū: et merui fieri
sociū cuius infernorum. Consi
dera ergo o anima mea qualē
te fecit deus: q̄ ad imaginem
& similitudinē suā: et modo
sic es denigrata peccatis: nec
aliquē virtutē in te agnoscis.
Considera in te imaginē rēta
tōis tui q̄ te dep̄xit colore su
perbie/gule/luxurie/auaricie/
vane glorie & accidit ingrati
tudinis: et negligētie/odij et
vidicte. Quasi tibi contēptus
dei & appositus amorē seculi.
Induxit te contra primū ad
murmurandum/iudicandū de
cipiendū/contemnendū/detra
hendū: & alienos defectū pō
derādū: et tuā vicia grauiā
nō videndū. Non video igitur
o aia mea/nisi vt puoceris
ad gemitū/pletū plāctū: tri

stitiā & lamentū et claus hōi
liter & feruenter ad dñm: Dhe
ne in furore tuo ar. &c. Misere
re mei deus. &c.

Qualiter cogitationes in
neſte sunt cōſitēdē. Ca. xliij.

Derique dubitat si
cogitationes inho
neſte ſint exterius
explicade. credo q̄
hoc facere/ ſit pur
tatis & pfectionis & magni me
riti: ſi nō credo eſſe neceſſitatē
ſemp: niſi qñ ex nimia mora fa
cta in cogitandē illa hō ſenti
ret ſe inclinari ad faciēdum et
perficiēdum cogitatum ſi ha
beret opportunitatē quam vel
let aut ſi pollueret ex illa vehe
mētī cogitandē moroſa aut ſi
inordinatē afficeret ad aliquā
pſonā: & ide multū moleſtaret
i cogitandē habēdo motū car
nis & imaginando habere ali
quos actus impudicos cū ip̄a
perſona. hunc enim affectū in
ordinatū debes exprimere cū
cogitatioibus & motibus car
nis pcedētibz ex ipſo affectu
dicendo ſic: habui affectū ſen
ſualē et inordinatū ad quādā
mulierē vel quendā iuuenē ta
lis cōditionis: & hūc affectum
concepi ex complacētia habi
ta in aspectu et collocutiōe ac
preſentia corporali ipſius & de
ipſa vel de ipſo habui tot vici
bus aut mulſtonens imagina
tiones turpes reſpiciēdo eum
oculis corporis vel mentis vt
faciē vel aliā partē corporis
eius: ſc: imaginando cum ip̄a
perſona habere amplexus et
oſcula vel talem actū impudi
cū: et in his feci motū perā

Confessionale

magnū spatū. habēdo ibi mo-
tū carnis libidinosos: et specia-
liter accidit michi i ofone exi-
tendo aut missam dicendo: et
semp negligēs fui laborare p-
posse ad expellēdū talia pro-
pter nimā delectationē quā
habebā ibidē: nec curavi quā-
tūm potui refrenare oculos
ab aspectu illi: p sone qñ eras
in presentia ei. Quicūq; igit
tales et tali mō cogitationes af-
fectiones vitiosas exprimeret
ab eis cito liberaret: dūmodo
cū tali p sione cōmutaret cō-
uersationē: et custodiā sen-
sibus adhiberet: quia demon
non potest sustinere humilita-
tem pure cōfessionis: cū sit su-
perbus et immundus: oīes hu-
militatis et munditie inimic.
Et ideo non est melior viar fa-
citor: ad euadēdum tentatio-
nes superbie et luxurie: q cogi-
tationes vitiosas cum suis cir-
cūstantiis concurrentibus in
carne vel in mente sepe et cla-
re detegere cōfessio: et totiens
expmere: quotiēs renouatur.

De motibz carnis. Ca. xix.

Sciēdū ē q motus i carne q nō
puenit ex cogi-
tatione i pudica
absq; voluntate
et sine cā: scz vi-
sus vel auditus
et sine aliq cā extrinseca ihone-
sta: sine dubio puenit ex nimia
repletōe pūis scz in cibo et po-
tu. Quidā rñ putāt q pueniat
ex nimia vigilia: qd pōt eē: ma-
xime qñ pstat eis q nō puenit
ex aliq causa pdicta. Et ideo
oportet hominē esse paratū in

dieta quo ad qualitatem quā-
titatē qñ de talibz molestatur:
cōtra volūtatē displicentiam
suam. Nam ex nimia repletō-
ne vētris sequit puritas libidi-
nis: qñ sūm hieronymū venter
et genitalia propinqua sunt. et
hoc intelligo quādo nō a causā
exteriori. Et tūc oportet car-
uere ipsum ab aspectibz et pol-
lutione: et ab apporimatione
personarum i quarū presentia
sentit se sensualiter delectari.
Alioquin ille qui videt motus
naturalis fieret vitiosus. Et
quīs sit securum consistere ta-
les motz precedentes sine cau-
sa vitiosa i quorū intemperan-
tia videtur causa: dum tamen
per ipsos nō turbetur amor et
desideriū puritatis in corde:
corporalis castitas non macu-
lat. Si vero pcedūt a cā vitio-
sa: cōstende sunt cause: loc et
tēpus et moia ptracta in eis: et
vices motuum: sicut supra de
circūstantiis pctorū dictum est.
Non em̄ sufficit gñaliter dice-
re culpā de motibz: sed debes
dicere sic. Dum essem in eccle-
sia vel in ofone: vel dum audi-
rem missam et p dicationē: cogi-
taui talem actum turpez: aut
habui memoriam alicuius per-
sone in cuius aspectu iam ha-
bui vanam complacentiā aut
inordinatum amorem: aut as-
pexi in ecclesia talem perso-
nam cum complacentia impu-
dica cuius causa habui motū
carnis impudicos totiens et
per tantam moram. Et si dixi
isti illi persone tibi gratiose ali-
qua verba pro luxuria: vel fe-
cisti aliquod seruitiū malitio-

se. vt scy
tiam lib
nales p
teri deb
dixisset:
ses sic p
tia delec

Ca
par
prie

ligēter si
vitijs ori
deno pre
dogi mu
sepos: q
dā ad ho
as spale
to inter d
minū hñ
pōt i via
re puram
quādo el
personā
do loq. s
tos spiri
tūte spūa
pedir et
quietud
tionez m
et disper
tramos c
rat et ex
dura me
nat lenti
pinguat
et immū
curat: cō
siccac: et

beati Thome. Fo. r.

se. vt scz haberes complacenziam libidinosam: motus carnales qz maiore moia: totu cōfiteri debes maxime si hba non diuissis: aut seruutium nō fecisses sic prolix: nisi de istius pñtia delectationē habuisses.

De periculo familiaritatis quorū personarū spiritualium. Cap. xx.

Uoniam multi vident negligere qz agnoscunt affectiones suas vitiofas et pñtis nō curāt pñteri cū th diuigēter sint pscrutāde et cū suis vitijs orientibz ex ipis expmēderio pretermittere non intendog: multi nimis afficiunt ad seipsos: qdā ad alias psonas: qdā ad honores qdā ad diuitias spales. Et qz hec sūt sic muti inter deū et aīam: nō nulli hōminū hñs aliquid de pñctis pōt i via dei pñcere: nec habere puram orationē. et maxime quando est carnalis affectio ad personā et de hac intendo modo loq. Nā talis affectio multos spirituales sub specie amicitie spūalis a statu orōnis impedit et impidit. hec est iniquitudo mētis pñtiferā: orationes mentis et oris inficiens et dispersens: et affectus contrarios orationi in mēte generat et exercet. Nā sicut oratio pura mentes purificat: illuminat: letificat: confortat: et impinguat: sic carnalis affectio et immūdamētē inficit: et obfcurat: cōtristat: debilitat et defficit: et corpus eiusdē maledi-

ctiōibz splicat. Et qm de spñs libz loquor: ppter qd ista scribo: nouerit ipse qz carnalis affectio sit oibus periculosa et dānosa. eis th pñctiosa est magis maxie qñ pñerant cū persona q spūalis videt. Nā quis horū pñcipiū videat esse purū frequēs tamē familiaritas domesticū est periculū delectabile detrimentum et malū occultum boni colore depictus: que qdem familiaritas qto plus crescit: tāto pl⁹ infirmat pñctipale motuū et vtriusqz puritas maculat. Nō th hoc statippendit: qz sagittari a pñctipio nō mittit sagittas venenatas: s; solum aliquatitervulnerantes: et amorē augmentat: res. Ad tñ vero in breui deuēniunt: vt iam non velut angelos (sicut inceperant) se inuicē alloquantur et videant: sed tāqz carne vestitos se mutuo intueantur et sentiant: intendentes quibusdam commēdationibus ac verbis blanditorijs et adulatorijs que vident et prima deuotione procedere. Exinde vnus incipit alterius appetere pñctiam corporalem: qz forma vel species corporis in vtriusqz mēte cōcepta incitat eos ad volēdū pñtiā corpālē: qz insidet eis pñctia mentalis. Sicqz spūalis deuotio paulatim perit in corpālē et carnalem affectū. Et sic ipsorū mentes q solebāt in orōne cū deo absqz itermedio loq nūc inter se et deū alter alteri pñt corpalē effigē: quā velant et obtenebrant ponentes sub ipsis faciem dei cum facie creatur.

Cōfessionale

re. Et quod nō min⁹ horrēdū
est: cū hi p opus errorē deplā
gere et emendare deberent. qđ
in ipſis nūtrimētū est erroris
totū illud iudicāt ex maxima
charitate pcedere: cui⁹ meri
to puto et ſibi inuicē mentien
tes referūt q in ofone vno al
teri pſtat vt marie et delecta
bile ac ſi p iuicē orare cogan
tur: gratia et virtute diuina: ac
p hoc cōſolationē ſimplr ſen
ſuale quaz hñt in illa repñſen
tatiōe de ſe inuicem ſcēt i ora
tione pdicta eſtimant et affir
mant ac aſſerunt eſſe ſpirituā
lē grām et diuinā. Quales autē
illuſiones recipiant a ſagitta
rio ſupradicto ſpecialiter mu
lieres: q cito fidem adhibent
illuſioni mentali. eſſet horribi
le et quaſi i poſſibile declarare
ſcētut nāq in viſione pſata et
repñſentatione mentali calorē
rem quēdā ignitum a ſagitta
rio illo iactatū. quē credunt et
dicunt eſſe ignem charitatis a
ſpiritu ſcētō trāſmiſſum: volent
tē cōiungere ſpm vnius ſpiritu
alteri⁹ vnculo charitatis: cū
tamē ſit ignis libidinōſi amo
ris: put ſequēter manifeſtant
et inde deliberant ſe tanq ſpi
ritualiter vnitos: poſſe ſecuri⁹
ſepius ac prolixius ſimul loq:
atq in hoc tempus nō perde
re. ſed lucrari. proinde modos
iſolitos et cautelās mirabiles
adinueniunt quib⁹ procurāt
ſimul colloqui et frequenter
allegantes vnus alteri cauſas
vilitate vel neceſſitate depi
ctas: cum tamē in veritate ni
hil ſit aliud in cauſa niſi libi
do. cui ratio oſis iam ſuccūbit

Sic itaq carnali concupiſcen
tia ſeu cōplacētia excecari: rē
pus quod olim conſueuerant
in oratiōe expēdere. ac ſpūali
ter occupare: nūc i hmoi famu
liaritatibus et colloquijs per
dāt: et ſic (qđ dolendū eſt) cōſo
lationes diuinas p carnalib⁹
cōmutāt. Amō igit nūc hora
ſerotina cogēte aut alia ineni
tabili cauſa: nō pñt ab inuicē
diſcedere: et tūc inuit et tristes
diſcedunt. hec autē triftitia eſt
certiſſimū iudiciū q carnis vi
culo ſunt alligati. Et per hec
viſitatiōes et cōſolationes di
uine a carnalib⁹ et diabolicis
diſcernuntur. Deniq quis ſe
multis exponant periculis: et
multa mala incurrant dū cōp
obtenebratis cōſcientijs iudi
cant quedam ſibi tāq ſpūali
bus eē licita q fieri nequeunt
abſq periculo: et petō: putau
i tamē melius eſſe nō multa de
hoc calamo exarare. hec tñ ta
cere non valeo: qñq aliqualiſ
referam: maxime q: nō longe
a tēporib⁹ iſtis ſimilia conti
gerūt. Tandē ſpirituales pre
dicti quādoq ſe deduci pmit
tūt vt ſe inuicem familiariter
tāgant ſub ſpecie charitatis
referentes ſibi inuicem immē
ſum cordis amorem: qđ ipſu
denter charitatem appellant.
Sed in hac reſeruatione amo
riſ eſt ſummum periculū: qz ex
hoc fabricantur ſagitte q men
tes eorum vulnerant mortali
tē atq venenāt. Et qđ ſuper
omnia vidēt michi horrēdū:
de o angelis hominib⁹: etiam
a demonib⁹ fuerunt tā alicue
ſpirituales nomine ſpiritu lu

turio
ſatione
plurim
lis ac
ſeu tū
hil ali
incita
ſimilia
ioia p
q talib
iſte ſu
ris: Q
re deb
ero p
dñt: A
dit no
le et h
tum ſa
liſcant
conſeq
tas: a
ad ſali
etus ſa
conuen
nem ca
ſumpti
inferas
do ſibi
quem v
quemq
hypocr
viſ eo
lectatiō
eſſe gra
diuina
ma: de
moneſ
ſuſtiner
ſuſtiner
ri ſunt
ſp per h
ſub colo
ſumme
ſeſſione
vt ſic l

beati Thome Fo. xii

xurioso imbuta. que pro excu-
 satione sue libidinis presum-
 plunt dicere se habuisse in il-
 lis actibus impudicis magnā
 seu timendā de deo. Quod ni-
 hil aliud esse iudico nisi quodā
 inartamētum et inductiū ad
 similia securis reuersādū & pe-
 iora perperrandū. Dic mihi
 q̄ talibus credis et adheres. si
 iste sunt vere spūales. vt asse-
 ris. Quid aliud loq̄ aut face-
 re deberēt nisi qd a spiritu scti
 ero procedere potes. v̄l proce-
 dit. Ab illo autem nihil proce-
 dit notū sed soluz quod est vti-
 le et honestū. Quid ei ad spiritū
 sanctum de talibus oscu-
 lis aut qualem honorem inde
 consequitur deus? et que vtili-
 tas autque necessitas tibi
 ad salutē vel alteri vt hos ta-
 culis facias vel patiaris. Que
 conuentio spiritus ad libidi-
 nem carnis. Que igitur tua p-
 sumptio vt hanc contumeliam
 inferas spūi scto. et attribuē-
 do sibi tue impudicitie fetorem
 quem vix demones patiuntur
 quemq̄ remeritas tua mulier
 hypocrita a facie dei proiecta
 vix eo dissimulat. vt dicas de
 lectatōem carnis libidinosas
 esse gratiam et consolationem
 diuinā. Recede ergo fera pesti-
 ma de sinibus meis. q̄ nec de-
 mones possūt tuam presentia
 sustinere. hec itaq̄ fratres cha-
 rissimi non incogruē huic ope-
 ri sunt inserta. vt sciat yniquis
 q̄ per hoc q̄ venenosa affectio
 sub colore spiritus acquisita
 summe impedit puritatem cō-
 fessionis et cordis munditiam
 vt sic hanc fugiat tanq̄ vitio

tam rubiginem. que vix potest
 aboleri de mente si alicui fue-
 rit applicata: p̄cipue q̄ tales
 plene q̄dū hac sagitta p-
 cussa q̄si nūq̄ pure et iure co-
 fiteretur eo q̄ ipsuz morbum des-
 picabilem in persona spiritua-
 li vere cūdatur toties detegere
 plene et integre cōfessori. quia
 verētur exprimere aliquas cir-
 cūstantias tali affectioe āne-
 ras: quas vel tacent vel expri-
 munt imperfecte videntes ver-
 bis operantibus dictum mor-
 bum sic vt occupatio mētis sit
 quasi continua circa personā
 dilectam et in oratioe. et in cū-
 ctis actib⁹ suis et imaginatio-
 nes turpes de ipsa. vana cō-
 cupiscentia cordis et in memo-
 ria et aspectu mentali ipsius
 et negligentia in eurēdo eius
 presentia et colloquium. et a-
 liis plura q̄ ipsi experiuntur. p-
 pretea sepe mutant confessore
 aut vellēt mutare si possent.
 Sicq̄ tristes sunt et accidiosi
 frequēter tam ratione affectio-
 nis fluctuātis in mēte q̄ ratio-
 ne cōfessionis imperfecte. de q̄
 ipsemēt contristatur. Sed qd
 peius est cū ipsi deberent que-
 rere medicos spūales cantos
 et expertos qui scirent illam a-
 gritudinem et causas eius a-
 gnoscere et congruum remedi-
 um adhibere: non solum non
 faciunt sed potius si semel ad
 aliquem talem perueniunt ex-
 runc ipsum fugiunt: nec reuer-
 tūtur ad ipsum. Querūt ergo
 confessores idiotas et simpli-
 ces: q̄ nec morbum itelligunt
 nec causas eius cognoscunt. et
 ideo nesciunt adhibere cōgru-

Confessionale

am medelā: Tātū de hac mate-
ria dixisse sufficiat. vt p hoc a-
nimē p viā purā immaculatā i-
cederet fugere piculosā illā fa-
miliaritatē mulierū spiritualiū
q nō melius q̄ fugiendo vita-
tur. Satis ei posset quis sagit-
ta pculs se ieiunij vigilijs ac
disciplina affligere et orare. si
tñ nō fugiat psonā /z oēs occa-
sionē despiciat. nūq̄ curabitur
ab illo morbo. sz magis auge-
bit illd vulnus propter qd se-
quamur piliū beati hierony-
mi dicētis. femina quā vides
bene cōuersatē. mēte dilige. a
corporali frequentia caue. qz
initium libidinis in visitatio-
ne mulierum est. Et mundus
cū mulieribus non melius vin-
cit q̄ fugiendo: qz cū ceteris vi-
tīs et morbis quis posset resi-
stere huic tamē non potest nisi
p fugā. Et alibi. Si mulier po-
tuit vicere eum q̄ is erat in pa-
radiso: nō mirū si eos impedi-
at qui nondum ad paradisu
peruenerunt. Et iterum. Solū
cum sola nō sedeas in secreto
absqz arbitroz teste. nec sub eo-
dem tecto solus. cum muliere
māsteris nec i pterita castitate
cōfidas: qz tu nec Sampsonē
fortior es: nec Salomone sapi-
entior. Si forte dicas. iam cor-
pus emortuum est. dico quoni-
am diabolus viuūt. cuius flatus
pūnas extinctas ardere facit
Item dicit: Omnes virgines
Christi et puellas aut equali-
ter dilige. aut equalit ignora.
Item beatus Augustinus
Sr. Sermo breuis et rigidus cū
mulieribus est habēdus. Nec
tamē qz sanctiores sūt ideo mi-

nus cauende. Quo enim sacri-
ores fuerit: eo magis alium
et sub preterito blandi sermo-
nis inuiscēt se vitij ipsissime
libidinis. Crede mihi expe sū
in Christo loquor: nō mēior:
Cedros libanis. i. cōtēplatio-
nis altissime hoies: gregū arie-
tes. i. magnos p̄latos ecclesie
sub hac specie corruisse repē-
re: de quorum casu non magis p-
sumebam q̄ hierony. et Amb.
sic ait. Bern. Quotidie conuer-
saris cum muliere. et continēs
vis pataris: Esto q̄ sis. macu-
lā tñ suspicionis portas. Scā-
dalū mihi es: tolle materā et
causā scādali. qz vbi homini illi
per quam scandalum venit.

De verbis ymoiss.

Scedū q̄ pba vitio-
sa agraria distice
sunt cōfiteāda. s. fm
differentias suas
in circumstantijs et
occasionibus eorū
dem. De murmuratōe quest
quando n ar ratur defectus p-
sonne absētis. sic consisti ha-
bes: dic vtrum. vere vel false
propter quam causam scilicet
propter odium vel vindictam
si tu dixisti vel. iducere fecisti
aliquem ad hoc. vel desperasti
si alicui ex hoc nocuisti. vel ali-
cui audienti generalit odium
de illo de quo dixisti. vel aliqd
mali accedit. aut velle acade-
re desiderasti. Non ergo suffi-
cit dicere. multo tiens murmur-
raui et multis: nisi ita explices
nō tñ dicas defectum eius de
q̄ murmurasti si ē verū. nec nō
mē psonē dicat: nec q̄lita a per-
sonne aggrauāris p cū. sicut

beati Thome. Fo. xii.

de pfe tuo. de sancto viro. de
 piolato: et propter quā causā.
 Et si defectus est falsus/ confi
 tere defectū. et psonā cui falsū
 iposuit. et debes renouare co
 rā illis quibz ppalasti. maxie
 si defectus esset grauis. Sūt tñ
 quidā qui vt minus displiceāt
 cōfessori expmūt personā cui
 fecerūt iurā/ vel de qua mur
 murauerūt qñ ipsa psona repu
 tatur mala/ et qñ ab omnibus
 vel p oibz odiosa. vt p hoc in
 dicet min⁹ peccasse. Sed hoc
 est vitiose dictū. qz debent i cor
 dibus suis reputare et p cōfes
 sionem ostendere se ipsos esse peio
 res q illa psona quā in sui ex
 culatione noiare plimūt. Qui
 dā adhuc perfaciūt: qz vt pla
 ceant confessori. psonā expmūt
 de qua murmurauerūt aut of
 fenderūt auferendo aut impe
 diendo eius bonū/ qz sciūt illaz
 personā displicibile cōfessori.
 Isti grauis peccant se cōfiten
 do qz sit pccm pcellum. qz ptra
 charitatē primum duplx peccāt
 qz faciūt cōfessore de pctō gau
 dere qz cōfiteatur. et dicāt in iu
 riā quā alteri itulerūt. et sic nō
 dolent de pctō qz pñtēt/ sed po
 tius gaudēt. putātes per hoc
 captare beniuolentiā p detra
 ctōe. qz grauior est pctō pcesso.
 qñ detractio est qñ quoddāz
 homicidium spūale occultū: si
 cut qñ aliqz audit aliquē lau
 dari de aliqz virtute et sufficiē
 tia. et conat⁹ auferre de corde
 laudatōis aut cuiuslibet audie
 tis illam bonam opinionē qz
 habetur de illo: negādo illud
 et porio defectū illi declarādo
 aut hypocritam appellādo qz

ut qz qdā facit p hūana lau
 de facit. hoc aut vitū pñtēt
 ppi inuidiā aut vanā gloriā. nā
 detractor querit laudari sup a
 lios et porissime sup illū cui de
 trahit aut tunc et minus repu
 tari q ille q laudat. et inde orit⁹
 graue pccm. qz affectat mortē
 aut expulsionem aut tribula
 tionem aut casuz illius de cur
 ius laude tristantur et statim
 sunt dispositi ad audiendū hoc
 de ipso cum gaudio. qz vituiz
 nōnullos spūales pulsat. qz nō
 dum paractū receperūt. Qui
 dā aut ore nō murmurant nec
 detrahūt de alijs. ne et ipsi de
 spiciāt/ aut murmuretur de ip
 sis. appetāt tñ illud ab alijs fi
 eri et omnia talia cū modis et
 causis sunt confitēda integre
 de duplicitate qua dicūt mē
 dacia q est qñ ligua et intentio
 nō concordāt/ qz faciūt i nteligi et
 eredi. qz nō ē tales qñqz sūt du
 plicitates pditores sic fuerūt
 in Iuda qñ dixit. Ave rabbi.
 Isti mel in ore gerunt. et retro
 pūgere qñrūt: Nā post osculuz
 fecit xpm capi. De simulatiōe
 q est hūis. signis et opibz ex
 terioribz cur⁹ ptrariū est i mē
 te. hoc est ppū hypocritaz. est
 autē simulatio falsitas verita
 te depicta. vel vitū verbis et
 actibz pñtiosis optū. Simulatio
 in verbis est qñ te dicis in
 sapiētem et vitiosum vt p hoc
 hūilis reputeris. et cū hoc pree
 legis vt. si nō credas nec repu
 teris qz appetis pñtiosus et suf
 ficiens reputari. et econtrario
 turbaris si talis reputaris. est
 igit hūilitas in hūo supbia
 in mēte. Simulatio in ope est
 B liij.

Confessionale

quando fit actus virtuosus vt
acquirat solā fama. Simulatio
l signo est qñ pñdñt honestas
in sensibus: sed cor est plenum
thonestie nec trahit qñ in op
nisi qñ caret oportunitate quā
vellet. Sic qñdam religiosi de
die qñqñ vt putetur sciri et ho
nesti sensus suos valde cōpo
nuntiet maxime in officio et in
choro inclinationes profundas
et silia faciendo. sed de nocte
nulla signa deuotionis osten
dunt dum non sentiunt se vide
ri. Sic quidaz se macerant ab
stinendo vt spūales appareāt
et iudicētur. Aliqñ exterius ap
parent patientes subuidendo
qñ th plenī ira et tristitia dolent
de iniuria eis facta. et sic omīs
hypocrita est simulator duplex
et falsus: et per consequēs mi
micus et proditor veritatis. et
ideo qñ huic vitio multa sunt
annexa alia. ideo cum diligen
ti examinatione debent in con
fessione euomere virum suum.
¶ **M**ēdacia sñi suas spēs sunt
confitenda. qñ quedam sunt a
lijs nota. hec grauiora nō ho
rijs qñdā deliberate platur gra
uiora illis qñ pferūt a casu. que
dam sunt iocosa ad gaudium
puocētia. qñ th a viris pfectis
sunt arcenda. Qñ vero dicunt
mendacia p quādā inadnertē
tiā sicut faciunt narrantes hy
storias aut multum plire lo
quentes. debent cōfiteri qñ no
scūt falsa. Qui vero in predica
tiōibus narrāt miracula non
vera aut historias derisorias
seu fabulas seu etiam narrāt
terrum scripture sancte tra
hant indebite vt coaspent yer

ba sua. male faciūt et pñteri be
bēt qñ tot veritates sūt in sacra
scriptura que possunt dici. qñ
mēdacio nō eget deus. Adula
toria vero verba seu blandito
ria ad complacendū vel vt cō
mēdet vel beniuolū fiat vel vt
sunt recipiat sūt pñtēda tāqñ
mēdacia exprimēdo itentionē
quam habuerunt in predictis
et potissime qñ adulāt gestibus
corpis et actibus manūz oeu
lorz vt ostēdāt affectionē ppa
sionē ad aliquē. qñ tales omīs
sunt mendaces et falsi.

¶ **E**ruditio vtilis ad om
nia supradicta. Ca. xxiij.

Tantes scias me
lus confiteri. su
deas saltez semel
in die examinare
quō tēpō expēdi
si et discurre per

singlas horas cogitando loca
in quibus fuisti cū quibz pfor
nis qñ cogitasti qñ dixisti qñ
audiuisti qñ fecisti vt cognos
cas relaxationes lingue cor
dis et sensuum in quibusz qñ
tiēs offendisti aut dedisti alijs
matēriam offendēdi: et sic ordi
na in mente tua sicut ea fueris
memor commississe. qñ melius
explicabis oia quoz fueris me
mor et illa pluries pertracta
et ordinate repete in mēte tua
necre pigeat in tali examina
tione exercere. quia pax et leti
tia mentis quam inde psequer
is superexcedit omne mūdā
nuz gaudiū. Qñ si absqñ difficul
tate magna et cū magna trā
quillitate animi istum moduz
volueris jobbusare stude in pau

dis
reco
liga
tion
exer
aper
re et
molē
ius
tellig
confi
tibi
aliter
stera
Ad i
cessan
qñ est
tiā et
fies r
cellan
Cella
ce
Die le
cri
par el
pl
Si au
sortia
denti
Expēdi
de pro
posse a
rimi. et
oration
utorum
sine au
a quoc
liberati
tat re
dereqñ
ueria i
peccati
hoc de
bene o

dis delinquere et pauca debeas
recolere et confiteri. Confessor
ligas copasium pbatu inu-
tionibus et in via continet se
exercere cui sepe confitearis
aperias omnes defectus cla-
re et lucide et stimulos quibus
molestaris. Sit ille charitati-
uus et humilis discretus et in-
telligens: sic quod possis ad ipsum
confidenter recurrere, et sciat
tibi remedium adhibere, aut
aliter si cecus reco ducatum per
stet: ambo in fauceam cadent.
Ad ista melius obtinenda ne-
cessaria est tibi solitudo vite:
quod est primaria ad cordis mundi-
tiam et tutella ad custodiam. Un-
de si es religiosus, si pace queris
cellam non egredieris.

Unde versus.
Cella quasi celum tibi sit qua-
rellica cernas.
hic legis hic oras, meditaris
crimina plangis
par est in cella, foris autem
plurima bella.

Si autem es secularis, fuge co-
fortia quod potes, nisi pro eui-
denti utilitate aut necessitate
Expedi etiam ut portes in cor-
de propositum tibi cauendi per
posse ab omni offensa dei et per-
tini, et debes te armare cum
oratione, dicendo: Deus in ad-
iutorium meum intende etc. quod
sine auxilio dei impossibile est
a quocumque minimo peccato
liberari. Et quis deus punit
tat te quandoque in peccata ca-
dere, quantumcumque ipsum roga-
ueris in oratione ne in aliqua
peccata se idis, non tamen propter
hoc desistas a bono, proposito
bene operandi quia hoc deus

permittit ut agnoscas te in fir-
mum continue diuino auxilio
indigere: nichilque boni per et
ipsum posse perficere. Et tunc
cupias perponas. Propter
quod oportet semper orare non des-
cere. Ille autem semper orat qui
non cessat bene facere et mala vita-
re desiderat. Si autem ab icepto
bono desiteris eo quod i oratione
non exaudiris, tunc est signum
quod spiritualis edificij: quod est co-
scientie puritas: carnes principis
pro: cui annua est cognitio per
prie uilitatis: ad quod confe-
quitur uirtus humilitatis quod me-
te in bono perfirmat et facit hor-
minem preterari de omnibus iudiciis
et permissionibus diuinis circa
omnes creaturas et se. Deum enim
in ueritate te ipsum agnosces om-
nibus copateris: nullum odium nul-
li inimicis: plaudes de pas-
sionibus et penis corporalibus: quod
de consolationibus carnalibus, quod
te uides illa meruisse: et esse ti-
bi utilia hec aut periculosa. Sic
ergo omnia propter perit diligas:
nichil propter peccatum timeas:
nichil te propter deum afficiat:
nichil re nisi culpa contristet, et
quoniam cognitio et accusatio
suspensus acquiritur per men-
tis munditiam: solitudinem et me-
talem orationem: necesse est ut
quisquis ad hanc puritatem per-
uenire effectat: solitudinem et
lucem matrem orationis et inuidie
amplectatur: se in lectione et sui
cordis scrutatione sic quotidie
exerceat quod omni octositate uita-
ta omni humana percidia post
posita et despecta, ad ueram ac
puram integram et plenam confessio-
nem se prepararet et disponat.

Confessionale

Modo cognoscendi
seipsum. Ca. xxiij.

Altremo q̄ vult ad
sui perfectā cogniti
onē cito et facilliter
peruenire ac pfecte
pacē consciētie pos
sidere. primo cor suum spoliat
ab omni amore et affectu cōse
suali. a quacūq; psona et re tpa
li. sic q̄ inter deū et cor suū nul
lum sit mediū. Nichil diligat
extra deū neq; preter deū. et tūc
talis affectio nō erit mediū i
pediens. sed adiuvans et cōs
pās. Secūdo eruat cor suum
ab amore in ordinato ad seip
sum. sic q̄ nō sit fur et latro ho
noris et laudis appetēdo ali
liq̄ de his q̄ debet soli dō sim
plicis. nil terrenū appetat nisi
p deiseruitio et utilitate aie
sue vel proximi. abneget ppā
volūtate. cupiat alienū velle
potius q̄ suū pfcere. nec a volū
tate dei et ei pmissiōe animi
suus discordet. Tercio ad sue
conscientie stimulū frequēt ad
uertat mēorādo pdicti delicta
seipsum arguendo de negligē
tia concupiscētia et nequitia.
De negligētia. qdē se arguat
si cor suū nō bene custodiuit. si
tps inutilit expēdit. si opa sua
i fine debiti nō direxit. Adhuc
si fuit negligēs i orōne in lecti
one et boni op̄is executione q̄
rū vnūz nō sufficit. sine altero.
Adhuc si fuit negligens ad a
gendū pniām de cōmissis ad
resistēdū tērationibz a deo p
missis. ad pfciedū in bonis si
bi. oñs. De cōcupiscētia aut
se rephēdat cogitādo si in se vi
uit aut vixit cōcupiscētia et vo

luptas appetēdo dulcia emol
lia et cibaria sapida. vestime
ta deliciosa et oblectamenta lu
curiosa cū oia in primo motu
sint fugienda. Itē si viuit in se
vixit cōcupiscētia curiositatē
appetēdo seire occulta dei aut
creaturā videre pulchrā habē
dei oia et similia. q̄ oia pcedūt
ex auaritia. Itē si i se viuit aut
vixit cōcupiscētia vanitatis. ap
petēdo humanā fauorē. vlt ho
norē laudē. ppā gloriā. hec
oia q̄ faciūt hoīez vana sūt fu
giēda cuiusq; et maxie religio
so q̄ d̄z ābulare i vritate coram
deo et hoībz in cūctis opibz su
is et ordinare cor pba et opa in
laudē dei. et edificationē pri
mi vtilitatē sui. nihil extra de
ūz penitus appetēdo. De neq
tā ho se arguat cogitādo si i
se viuit aut vixit iracūdia i ver
bo vel afō in exteriori signo. et
si aliquē ad iracūdiam prouo
cauit. hoc autem vitii nō pōt
corrigi nisi p spiritū vritatis vt
scz homo cōsideret qd meruit
p peccatū mortale et per hoc
bonitatem dei attendat et pa
tientiam. qui ipsum sustinuit
vsq; nunc. nec adhuc eum dan
nare vult cū iuste possit ac po
tuerit quotiens mortaliter de
liquit. Cum ergo veritas igre
distat amet tibi pmanet. omne
cor impatiens et furiosum effi
cit humile et mansuetū et oē
cor durū et spium efficit piū et
cōpassiū. hec aut vritz ingre
ditur solummodo in cor mun
dum. Item cogitet si in se vi
uit aut vixit nequitia inuidie
que de bono alterius cōtrista
tur. et de malo iocundat quod

vit
san
pe
inu
est
neq
Et
ritu
ro.
fuit
sit
tare
dole
onū
lign
mie
desp
deu
negl
tōs
nō q̄
petē
em
sue
qd a
iust
trah
eleu
lios
depa
go h
stud
et co
coru
que
rāta
as ca
petra
venit
Sōm
tres
ferti
die q̄
boni
pera

vitiū directe & trahunt spiritui
sancto. Et ideo ex inuidia oriū
pctm in spiritū sanctū: qđ dicit
inuidētia. Contra hoc scriptū
est i Mattheo: An oculi tuius
nequā est qz ego bonus sum?
Et ideo hoc peccatū nō remit
tatur in hoc seculo/nec in futu
ro. Itē cogitet si in eo est vel
fuit nequitia accidie/qđ cōsur
git ex tedio bōi/aut ex ociosita
te nimia/ aut ex timore vel
dolore alicuius mali. Et ex hac
oriū pessime suspiciones/ma
ligne cogitationes/blasphemie/diffidētia de deo/ & finalis
desperatio. Ad hanc leuissime
deueniūt tertie dediti/ & qui se
negligūt in bonis exercere/et
sp̄s suū vtiliter expēdunt: nec
nō qđ nimis est ambitiosus ap
petēdo excessiue honorē. talia
est qui appetit supra meritū
sine sufficiētie/nuncqđ habebit
qđ appetit: sed qđ petis est
iusto dei iudicio p̄to magis
trahit: quāto magis seip̄s
eleuauerit/et pcurauerit p̄ al
ios trahi sursum: tāto magis
deprimet & cōtemnet. Qui er
go hoc vitiiū desiderat vetare:
student oculū vitare/ ac mētis
et corporis superare pigrītā/
eorumqđ occasiōes p̄cindere/
que sunt amor q̄tis/ & imode
rātia victi. ppter has em̄ du
as causas pctā pessima sūt p
petrata: et ex his occasionalit
venit ira dei super Sodōmā
Sodomoram. Idcirco sancti pa
tres fugiētes de seculo ad de
sertum/cōtra illud vitiiū acci
die que inficit & dissipat omne
bonum/ stabant in armis tem
perantiq & occupationis: & cō

tinētie somnō. ne ociositatez
radicē omis mali icurrerent se
principaliter muniebant.

Cpctōū origo. Ca. xliii.

Maximū vitiorū capi
taliū vnum est iniri
tium. scilz ingrātudo
Duplex est em̄ radicē
timor male hūmiliās/
et amor male iāmās Triplex
sōmētū ē: cupiscētia carnis/ &
oculorū est supbia vite. Septi
forme caput ē supbia/inuidia
accidia/ira auaritia/gula luxu
ria. Inter qđ sūt qnqz pctā sp̄s
ha et duo carnalia. Cū autem
peccatum mortale non sit aliqđ
qđ recessus a deo per ipsius cō
tempum in se vel in suo pre
cepto. contemptus autem dei
sit supbia. igit necesse ē vt oīs
peccati mortalis culpa sumat
initiiū a supbia. Qz vero nullū
p̄tēnit deū vt suū p̄ceptū nisi qz
aliqđ ab ip̄o timet p̄dere aut
velle acquirere ideo oportet
qđ omne peccatū actuale trahat
originem ab hac duplici radice
aut amoris aut timoris.
Oīs autem timor habet ortū
ab amore. qz nullus timet per
dere nisi qđ amat. et ip̄o amor/
et timor ab eodem fontetur.
Et quia amor inordinatus. est
respectu boni temporaliū/ et
illud est inferius extollētia/ &
exterius pecunia/ inferius la
sciuitia carnis. ideo tria sunt fo
meta p̄tōr & vitiosum actua
list et radicalia duo ad qđ dum
gia sordiare fert ad omia pctā
actūalia inordinat. Et qđ hoc
fit s; septiformē modū. id sunt
seprē pctā capitaliū. ex quibus
gnatur diuersitas peccatorū

Confessionale

Peccatum in spiritibus
crum. Cap. xrv.

Quamvis oꝛ peccati sit pꝛa deſi
trinum et ynuum. appropriatur iſi
aliquod peccatū eſſe in patrem. a
liqꝛ in filiū et aliqꝛ i ſpirituſa
ctum. Peccatū autē in ſpirituſa
ſanctum eſt irremiſſibile in hoc
ſeculo. xij futuro. nō qꝛ in hoc
ſimplꝛ nō poſſit dimitti. ſed qꝛ
nō dimittitur niſi raro aut vir
in hoc ſeculo qꝛtū ad culpam
modicū in futuro qꝛtū ad pe
nā. huiꝛ aut peccati ſerſūt diſ
ſerētia. ſcꝛ iuidia fraterne gꝛe
ſpugnatio. vitia ſignite de
ſpacio. pſūprio. obſtiano. ſina
lis ipenitētia. Prīmū eſt pꝛa
charitate dei. in qꝛtūz dolet qꝛ
dñs deꝛ eſt bonꝛ: qꝛ etiam bo
nitate ſua dat gꝛam. et eſt pꝛa
charitatē proximi. Secundū eſt
contra veritatem fidei: que eſt
fundamentum noſtre ſalutis
Tertium eſt contra miſiam dei
quia credit ſe plus peccaſſe qꝛ
deꝛ poſſit parcere. Quartum
eſt cōtra iuſtitia dei: qꝛ tātū p
ſumit d miſa dei: qꝛ credit ſe nō
debere puniri. p peccatis ſuis
et p hoc ſe relaxat ad peccā dū
et peni tere non curat. Quintū
eſt contra gꝛatiam penitentia
lem. que facit reſilire a pecca
tis commiſſis. Sextum eſt con
tra gꝛam. penitētialem qꝛ facit
precanere a cōmittendis. ſm
qꝛ ipſa ſinalis impenitentia di
cit propoſitum non penitendi
ſic em eſt ſpēs peccati in ſpiri
tum ſanctum. ſm autem qꝛ ſina
lis impenitentia dicit cōtinua

tionem peccati vſqꝛ in fines ſe
eſt ſequela oim mortaliꝛ pecc
atorum. que in hac vita non
remittuntur. Et ſic omne pec
catum initium ſumit a ſupbia
et ſine habet in finali ipenitē
tia in qꝛa qui devenit punitur
a gehēna. a qua finali impen
tētia nullus peccans morali
ter pōt liberari. niſi interueni
at gꝛa mediatoris Chriſti.

Peccati deſcriptio.
Capitulum. xrv.

Um omne peccatū
dicat reſeſſum vo
luntatis a primo
principio in quan
tum ipſa voluntas
nata eſt agi ab ipſo et in ipſo
ppꝛ ipſū et iō oꝛ peccatū eſt in
ordinatio mentis ſive volunta
tis circa quam nata ſunt eſſeꝛ
tus et vitia. Peccatū igit ē actu
alis inordinatio volūtatis. Ut
ſcꝛ Augu. Peccatū actuale eſt de
ictum vel factū vel concupitū
cōtra legem dei. Inordinatio
autem iſta. aut eſt tāta qꝛ ordi
nem exterminat iuſtitie. et ſic di
cit pꝛctū morale. qꝛ natuꝛ eſt
auferre vitā ab anima ipſam ſe
parando a deo: per que viuifi
catur aia iuſti. Aut eſt taz mo
dica qꝛ ordinē iuſtitie non peri
mitiſi aliquantulum pꝛurbat:
et ſic ſcꝛ veniale peccatum. qꝛ
de ipſo cito veniam poſſumus
obtinere. pro eo qꝛ ipſi non tol
lit gꝛam nec pro eo incurritur
iūmicitia dei. Qꝛdo aut iuſtitie
ē vt bonū eternū preferat bo
no temporali. et bonū honeſtū
preferatur bono vtili. et volū
tas dei preferat volūtati pꝛo
prie: et iudiciū rationis preſſi

sensualitati humane. Et quia
lex etiā hoc p̄cipit: verat op-
positum: ideo qñ eterno tem-
porale honesto vtile p̄ferti
sensualitas ratio n̄ et volūtas
p̄pria p̄ferti dei volūtat: cō-
mittitur pctm mortale de quo
didit Amb. q̄ est p̄uaricatio le-
gis dei: et celestiu in obediētia
mandator. Hoc autē cōmittit
vel sit qñ omittit q̄ lex p̄cipit
sue sit q̄ lex verat. Ex quo ori-
tur duplex gen⁹ peccati: scz o-
missum: et commissum. Qñ p̄o bo-
nū rēporale p̄o debito modo
diligat: sed non p̄ferti eterno
et honesto non p̄ferti vtile
volūtas naturalis plus debi-
to amat: sic tñ q̄ nō p̄ferti di-
uine: et caro p̄cupiscit. nō tñ p̄-
ferti iudicio recte ratiōis: tunc
est pctm soluz veniale. q̄ licet
hoc sit p̄ter legē diuinā: non
tñ directe est p̄traet. Sēualis
autē appetitus non p̄ferti rati-
oni nisi qñ ratio ei cōsentit:
ideo peccatum mortale nō cō-
mittitur sine consensu. Si autē
sensualitas inordinate mouea-
tur: cū ista inordinatio ad ma-
lū declinet: et adhuc ratio nō
cōsentiat veniale aliq̄ pctm
est q̄ aliq̄ modo ledit ordinē
iusticie. Et q̄ in statu innocen-
tie nō mouebatur sensualitas
nisi tm motū rōnis: ideo stan-
te hac non poterat ibi esse ve-
niale peccatū. Nunc autē q̄ ra-
tioni repugnat sensualitas ve-
nim⁹ nolimus ideo necesse ha-
bemus cōmittere veniale pec-
catum aliq̄ p̄ p̄mos mot⁹.
Et h̄ singula particulariter ac
figillati possunt deuitari: oīa
tñ illa nō possunt cauēri quia

peccata sunt ista. et pene pec-
cati originalis vel actualis. Et
ideo merito dicatur venialia:
q̄ hoc ipso sunt digna venia:
quia ratio his consentire non
videtur. Si post sensum dele-
ctationis p̄sentiat in opus:
tunc est plenus consensus p̄
hoc est peccati consummatio.
que puenit vsq̄ ad supremam
portionem rōnis: ex qua pen-
det plenitudo p̄sentis. Quia
hō non solū est cōsensu i op⁹
verū etiā in delectationē p̄sen-
sus est in quo inferior pars se
quitur sensuale iō si in dele-
ctationē sensuale rō sensualita-
ti p̄sentiat: succubat: propter
ea sit subuersio iusticie: et p̄p̄
q̄ committitur pctm mortale
quib⁹ minus graue: q̄ non so-
lum imputat inferiori p̄ti ra-
tionis: sed etiā superiori: q̄ de-
buit cōpescere et cohibere in-
feriorē ne consentiat.

¶ Confessio sue humilia-
tio suūpsio. Ca. xxvij.

Ecce descripsi cor-
mūdū p̄ciam pu-
rā vir ego imūdus
et maculatus: imbrū
me offēdere sciēs
et me ip̄ne sciēs: a-
lios sciens: alienos defect⁹ di-
iudicans et meos non inspici-
ens vitia et occasiones vitio-
rum vobis aperiens et ip̄avi-
tia in me corrigere negligens
festucam in oculo alieno p̄o-
spiciens: et in meo trabem nō
cōsiderās: aliene vite dux esse
presumēs: et moderamina vite
proprie non timēs: omniū mor-
res discutiēs: et meos deferens

Confessionale beati Thome

erga meipm cecus permanēs
et circa alios oculatus existens
fraterna tamen charitate co-
hortor: ac opto (qz omi fratru
animas syncere amplector: eo
maxime quo eas sentio perfec-
tam cordis affectare munditi-
am/mundūqz cor sollicito ac
studioso perquirere) quo ipm
attingere valeatis vt supra scri-
ptum est. Vestra igitur chari-
tativa dilectio humiliter et be-
nigne hic sicut in speculo et ex-
emplo verissimo viā et ianuam
per quam ingreditur anima
in atrium domus dñi qd est cō-
scientie puritas / diligentissime
speculetur: firmiter attenden-
tes q ad dictū atrium nullus
vnqz in hac vita peruenit nisi
modo predicto seipsum agno-
scere studeat fm notitiam sibi
datam a dño. suāqz conscientia
mundam et immaculatam ser-
uare per confessionem puram
verā et integram supio memo-
ratam pponat. Ipse nāqz mo-
dus cōfiteudi sup humilitate
pfecte fundat/procedens ex fi-
liali dei amore. q non patit in
corde habitare pctm nec circū-
stancias peccati quibz putet

deum offensum: quin statim eno-
mat per confessionem fm sui
possibilitatem et noticiam ha-
bitam de offensa. Et hmoi sol-
licitudo seruandi cor mundū
et conscientiam mundam: est si-
gnum pgruum et euident q qs
inter dei electos filios reputetur.
Unde talis aīa secure pos-
test dicere. Dñe dilexi decorez
domus tue. i. munditiaz anime
mee: et locum habitationis glo-
rie tue. i. puritatem cōscientie
Et ratio: qz voluntarie pfecti
sti decori puritatis mee virtu-
tem: et i iusticia apparebo pu-
rus et mūdus in cōspectu tuo
et satabor cū apparueris glo-
ria tua. Ad quam nos perduc
cat ipse deus q viuit et regnat.

Amen.

¶ Finis.

¶ Parisijs Anno dñi Millesimo
quingentesimo vigesimo octa-
uo. decima. Martij.

*Thome a Parisijs
Parisius millesimo quingentesimo
vigesimo octo. decima. Martij.
Diva actio per tamen
Vite dñe. Glorioso. Originis
ab eo bit. Cuius aīa. Gloriosa
quora in bonis punitur
to dñi.*

Tabula capitulorum.

Tabula libel

li confessionis beati Thome
de aquino.

Confessio debet
se purar non su
persua .cap. j.
fol. i. col. j. r. iij.
Confessio debet
esse vera: et no
conditionata. c.

ij. ibidem.

Confessio debet esse integra
non simulata. ca. iij. folio. j.
columna. iij.

Confessio debet esse plena lo
ciz differentie determina
tua. ca. iij. fol. ij. co. j.

Confessio debet esse temporis
explicatiua. c. v. ibidem.

Confessio debet esse mo di pec
cati narratiua. ca. vj. fol. ij.
columna. ij.

Confessio debet esse more i pec
cato examinatiua. c. vij. ibi.

Qualiter pctoru vices debeant
specificari. ca. vij. ibi. c. iij.

Qualiter vana gloria distigui
debeat. ca. ix. fol. iij. col. j.

Qualiter intentio in peccato
habita debeat iudicari. ca.
xi. r. fo. iij. col. ij.

Qualiter occasio peccati pro
prius debeat referri. ca. xj. fo
lio. iij. col. iij.

Qualiter occasio peccati alie
ri debeat referri. ca. xij. fol.
lio. vj. col. j.

Qualiter pollutio debeat ostē
di. ca. xij. fo. vj. col. ij.

Qualiter causa pollutiōis de
beat narrari. ca. xij. fo. vj.
columna. iij.

Qualiter pollutus a pūnio
ne debeat cessare. ca. xv. fo.
lio. vj. co. iij. r. deinceps.

Quomodo nō omis humoris
fluxus pollutio dicatur. ca.
xvj. fo. vj. co. iij.

Quomodo motus mētis aut
carnis sit peccatum. c. xvij.
fo. vij. co. ij.

Quomodo cogitationes inho
nestæ sunt dicende. ca. xvij.
fol. ix. co. ij.

Quō motus visus naturalis ef
ficiatur vitiosus. cap. xix. fo
lio. ix. col. iij.

Quomō affectiōes vitiose sint
agnoscēde. ca. xx. fo. x. co. j.

Quō verba ociosa sint confitē
da. ca. xxj. fo. xj. co. iij.

Qualiter homo in predictis se
debeat habere ca. xxij. folio
xij. col. iij.

Qualiter homo seipm cognos
cere debeat. cap. xxij. fol.
xij. col. iij. in fi.

Qualiter oim vitiorū vnus est
intus. c. xxij. fol. xij. co. ij.

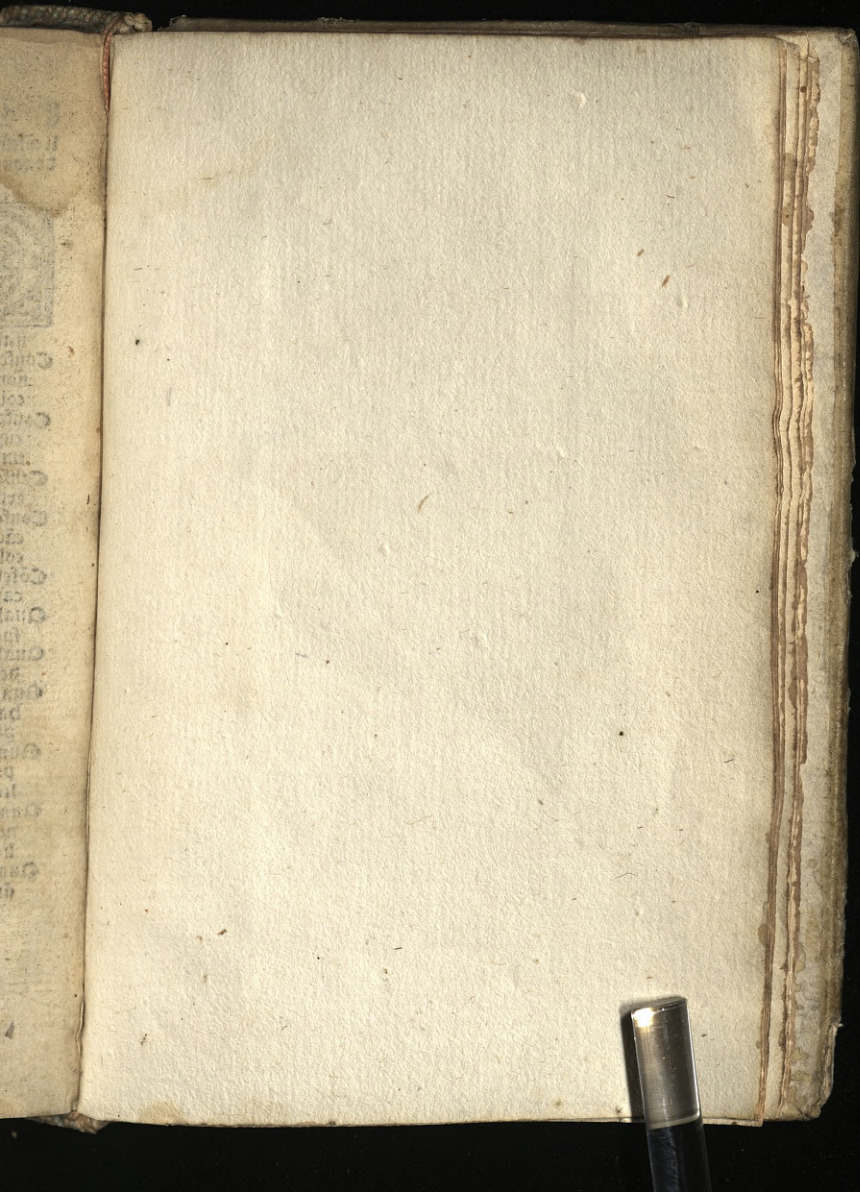
Quot sunt differentie peccati
in spiritus sanctum. cap. xxv.
ibidem. c. iij.

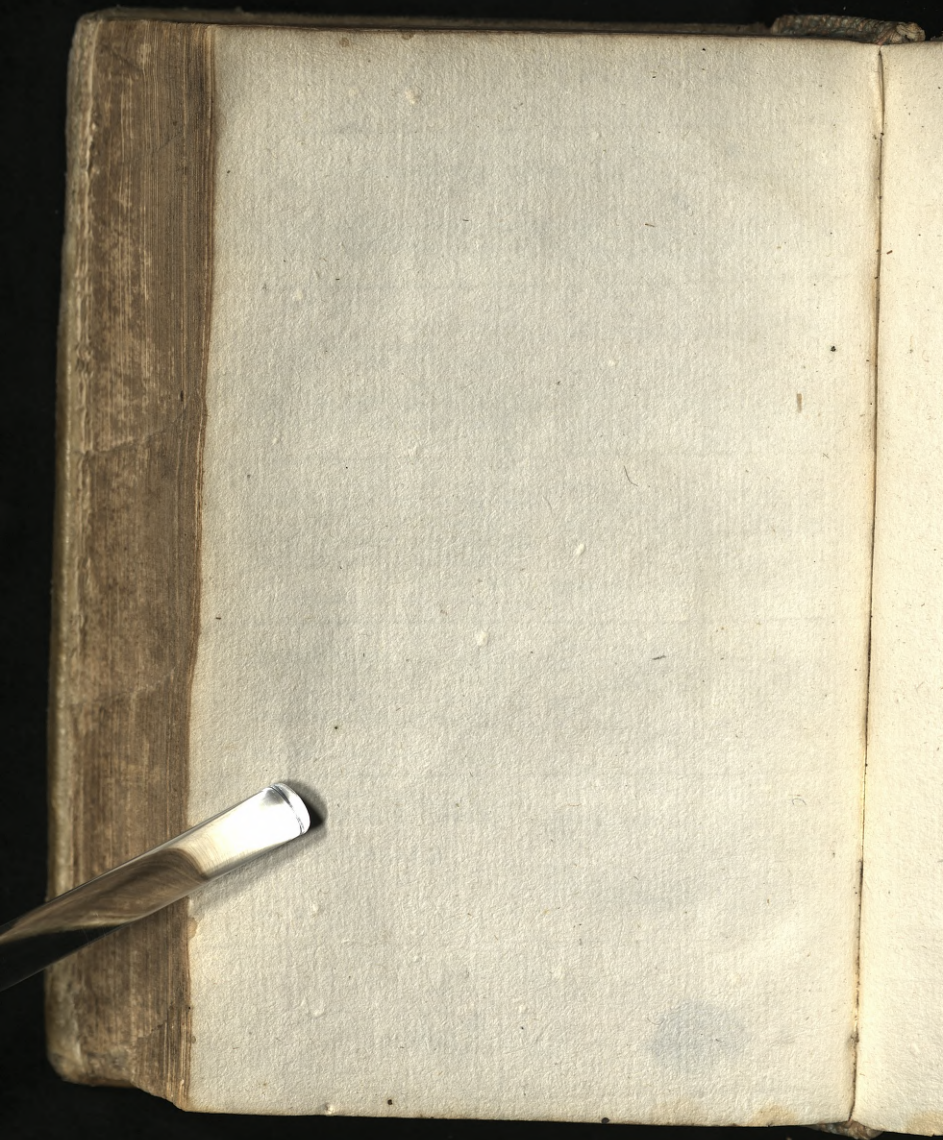
Quō peccatū debeat describi
ca. xxvj. ibidem. col. iij.

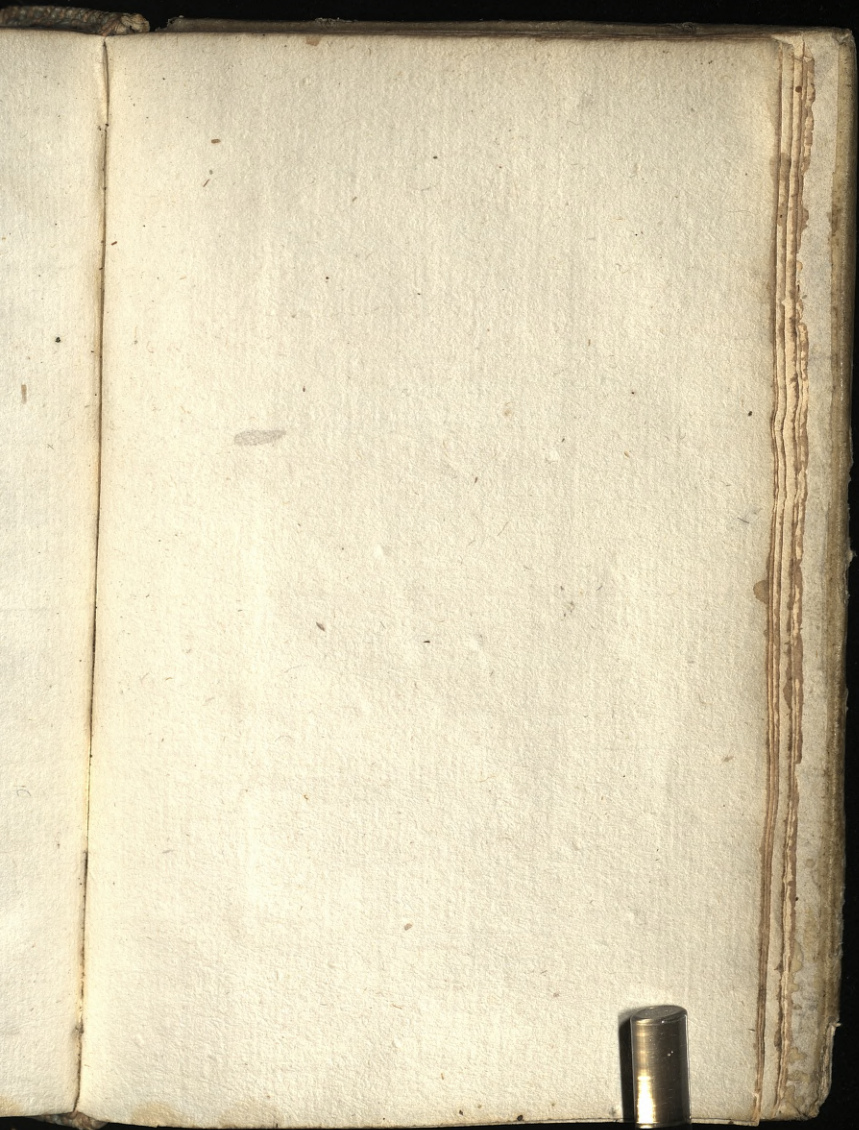
Qualis sit libri conclusio. ca.
xxvij. fol. xv. col. ij.

Claus deo.

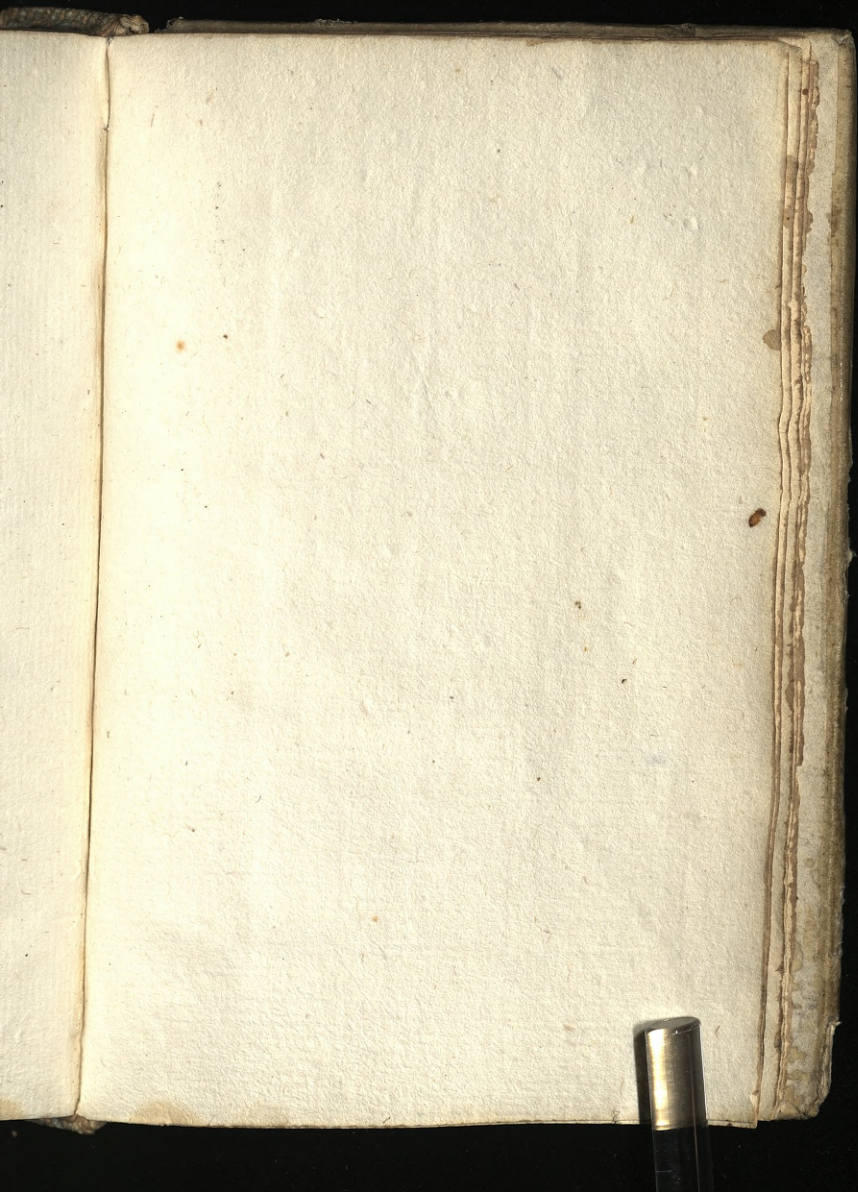

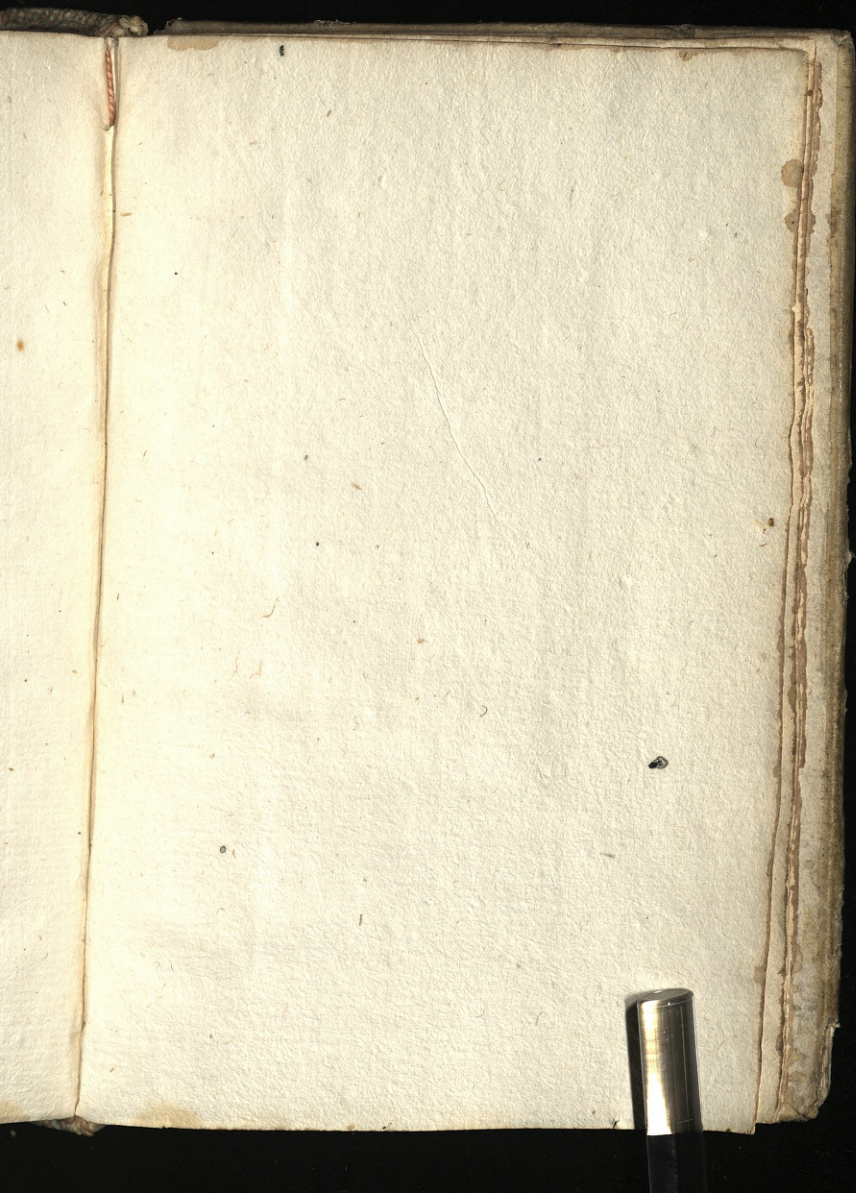

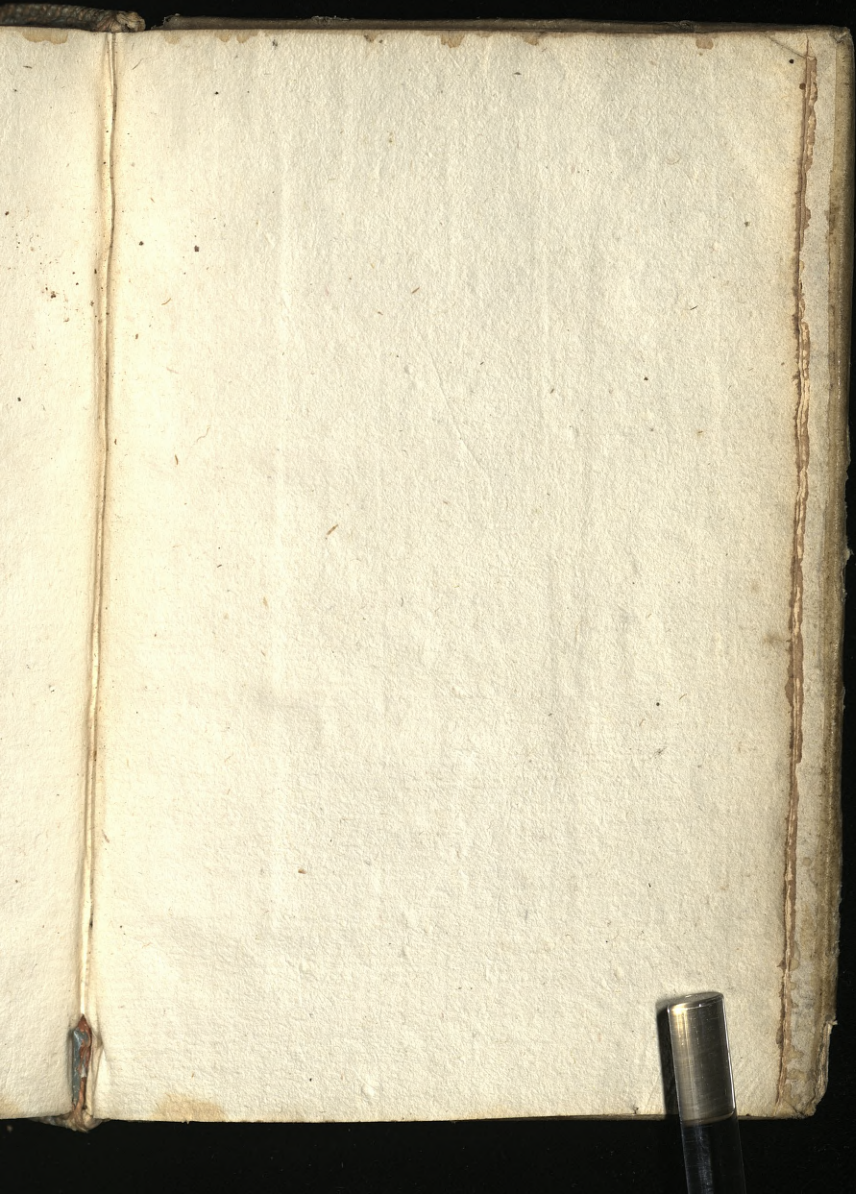

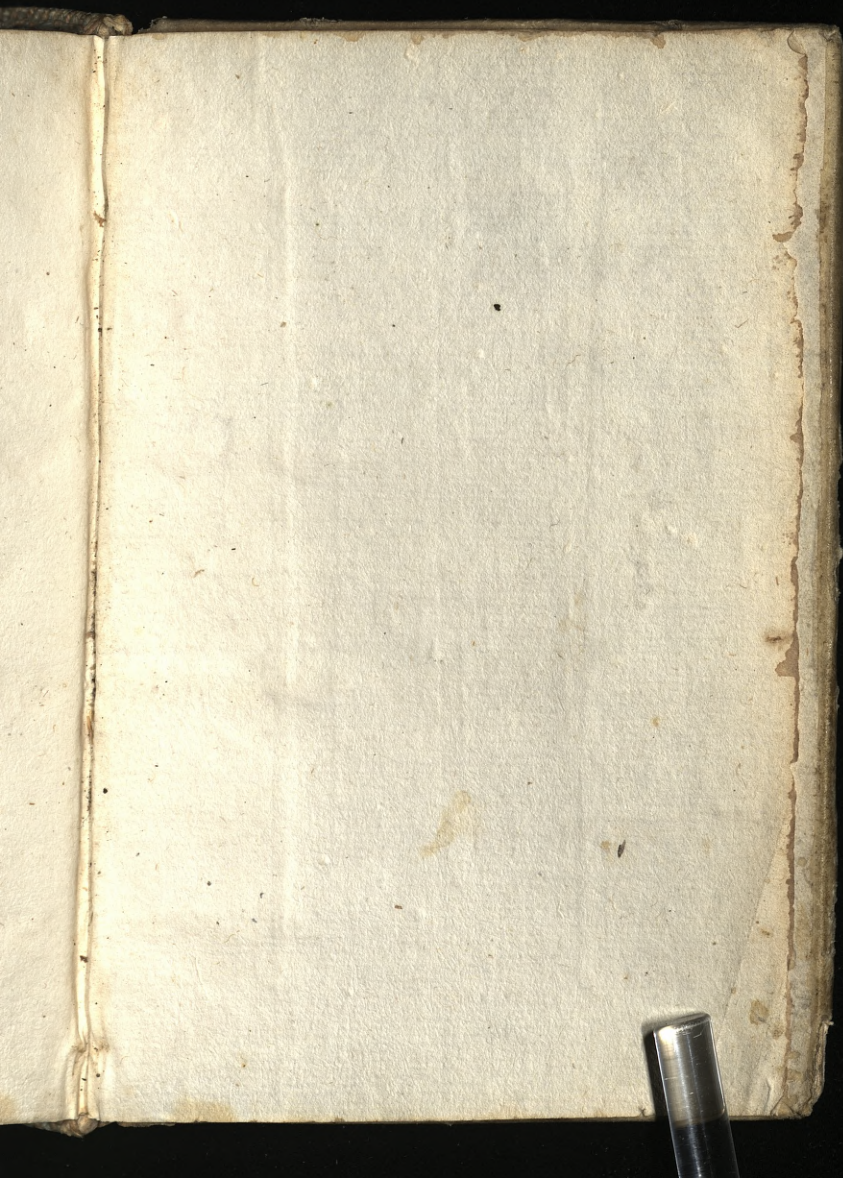

8000,-

8978/11

1528 v.

